

Økonomiske analyser

4/2009

28. årgang

Innhold

Konjunkturtendensene	3
1. Internasjonal økonomi	4
2. Konjunkturutviklingen i Norge	11
<i>Helge Brunborg og Inger Texmon:</i> Befolkningsframskrivninger 2009-2060	31
<i>Tarjei Havnes og Magne Mogstad:</i> Er barnehage bra for barna?	42
Forskningspublikasjoner	49
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser de siste 12 måneder	51
Tabell- og diagramvedlegg	
Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap for Norge	17*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognoser	52*

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 1. september 2009.

Spørsmål om konjunkturutviklingen:

Torbjørn Eika, tea@ssb.no, tlf. 21 09 48 07

Roger Bjørnstad, bjr@ssb.no, tlf. 21 09 48 17

Andreas Benedictow, abw@ssb.no, tlf. 21 09 47 98

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa/

Redaksjonen: Ådne Cappelen (ansv.), Helge Brunborg, Torbjørn Eika, Taran Fæhn, Bente Halvorsen, Elin Halvorsen, Johan Heldal, Tom Kornstad, Hong Pham og Knut Sørensen.

Redaksjonssekretær: Aud Walseth, telefon: 21 09 47 57, telefaks: 21 09 00 40

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep, NO-0033 Oslo

Trykk: Statistisk sentralbyrå

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 90 ansatte. Knapt halvparten av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 7 grupper og ledes av forskningsdirektør Ådne Cappelen.

- Skatt, fordeling og konsumentatferd
Forskningsleder Thor Olav Thoresen
- Klima- og energiøkonomi
Forskningsleder Annegrete Bruvoll
- Makroøkonomi
Forskningsleder Roger Bjørnstad
- Arbeidsmarked og bedriftsatferd
Forskningsleder Torbjørn Hægeland
- Offentlig økonomi
Forskningsleder Erling Holmøy
- Økonomisk vekst og miljø
Forskningsleder Mads Greaker
- Demografi- og levekårsforskning
Forskningsjef Randi Kjeldstad

**Økonomiske analyser utkommer med 6 nummer i året.
Neste utgave publiseres 22. oktober 2009.**

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturtendensene

Det er nå klare tegn til at den kraftige nedturen i internasjonal økonomi har flatet ut. I USA og euroområdet falt BNP betydelig mindre i 2. kvartal enn i de foregående kvartalene, og veksten i deler av Asia har begynt å ta seg opp igjen. Det føres motkonjunkturpolitikk i de fleste land og det har bidratt til at verdensøkonomien ser ut til å være på bedringens vei. Usikkerheten i finansmarkedene har avtatt. Risikopremiene har falt. I USA og euroområdet har aksjekursene steget med om lag 50 prosent siden bunnen rundt årsskiftet, men er fortsatt klart lavere enn toppen i 2007. Forventningsundersøkelser tyder på at næringsliv og husholdninger er noe mindre pessimistiske enn tidligere. Også boligmarkedene i mange land viser klare tegn til at nedgangen kan nærme seg slutten.

Etter halvannet år med konjunkturedgang er norsk økonomi nå kommet inn i en lavkonjunktur. Selv om produksjonen i fastlandsøkonomien økte i 2. kvartal ifølge foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR), var veksten fremdeles klart svakere enn trendveksten. Viktig for omslaget i produksjonen er at fallet i husholdningenes konsum har stoppet opp delvis som følge av lavere renter og en ekspansiv kredittpolitikk. Samtidig øker konsumet i offentlig forvaltning kraftig som følge av en mer ekspansiv finanspolitikk.

Til tross for den kraftige konjunkturedgangen gjennom vinteren har ikke arbeidsledigheten økt mye i Norge. I 2009 vil ledigheten ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse neppe overstige 3,5 prosent. Sammenliknet med land omkring oss, som også er rammet av finanskrisen, har ledigheten i Norge økt mindre. Det er flere årsaker til dette. Motkonjunkturpolitikken er sterkere i Norge enn i euroområdet. Husholdningene i Norge forventer trolig ikke en snarlig reversering av finanspolitikken gjennom skatteøkninger. Det kan bidra til større effektivitet i finanspolitikken som konjunkturvirkemiddel i Norge. Oljevirkksomheten ser nå ut til å bidra stabiliserende på norsk økonomi på kort sikt. Endelig førte finanskrisen til en rask svekkelse av kronkursen i forhold til euroen. Dette har lettet presset på konkurranseutsatt næringsliv sammenliknet med land i eurosone. I siste oppgang var det sterk vekst i arbeidsinnvandringen i Norge. Mange innvandrere har arbeidet på kortsiktige kontrakter, og vender hjemover når nedgangen kommer. Ledigheten øker derfor mindre enn om de bodde permanent i Norge. Økt tilstrømming til høyere utdanning, som er typisk i en norsk lavkonjunktur, reduserer også arbeidstilbudet og dermed ledigheten på kort sikt.

Kronesvekkelsen har imidlertid bidratt til at den underliggende konsumprisveksten er klart høyere i Norge enn hos handelspartnerne. Likevel har inflasjonstakten holdt seg nær inflasjonsmålet siden i fjor høst. Framover er det grunn til å regne med noe lavere prisvekst.

Selv om pessimismen som preget utviklingen både i Norge og internasjonalt nå er redusert, er det for tidlig å avblåse finanskrisen. Dersom den positive utviklingen de siste månedene skal fortsette, må effektene av eksisterende tiltak øke i styrke ved at bedrifter og husholdninger i større grad selv bidrar til å få i gang den økonomiske veksten. I våre beregninger antas det at veksten internasjonalt tar seg noe opp framover, om enn ikke like mye som i en tradisjonell konjunkturoppgang. Det vil føre til at produksjonen gradvis øker gjennom 2010. Fortsatt svak investeringsutvikling i Norge sammen med et høyt kostnadsnivå og en gradvis styrket kronkurs, gjør imidlertid at industribedriftene ikke får sterke nok impulser til at det blir noen vesentlig vekst framover. Vi illustrerer betydningen av usikkerheten om den internasjonale konjunkturutviklingen i en egen analyse.

Den økonomiske politikken bidrar til økende konsumvekst, og veksten i fastlandsøkonomien vil ta seg noe opp gjennom 2010. Når fallet i boliginvesteringene stopper opp neste år, vil nedgangen i byggenæringen flate ut. Veksten i BNP Fastlands-Norge anslås gradvis å komme opp på eller over trendvekst i 2011. Våre beregninger viser derfor at konjunkturbunnen i Norge nås ved årsskiftet 2010/2011, men at lavkonjunkturen varer ut 2012. Betydningen av finanspolitikken for utviklingen er analysert i en egen beregning.

1. Internasjonal økonomi

Vi ser nå klare tegn til at den kraftige nedturen i internasjonal økonomi har flatet ut. I Tyskland, Frankrike og Japan økte BNP igjen i 2. kvartal i år, etter fire kvartaler på rad med til dels dramatiske fall. I USA og euroområdet falt BNP betydelig mindre enn i de foregående kvartalene. I de framvoksende økonomiene i Asia har veksten begynt å ta seg opp igjen.

Lavkonjunkturer som skyldes bobler i finans- og boligmarkeder og som rammer mange land og regioner samtidig, har en tendens til å bli langvarige. Imidlertid føres det nå en svært ekspansiv økonomisk politikk de fleste steder, med likviditetstilførsel, renter nær null, skatteletter og store offentlige investeringer. Motkonjunkturpolitikken har bidratt til at verdensøkonomien klart ser ut til å være på bedringens vei.

Usikkerheten i finansmarkedene har avtatt. Risikopremiene har falt og aksjemarkedene har vært åsted for en kraftig rekyl mange steder. Både i USA og Euroområdet har de brede aksjeindeksene steget med om lag 50 prosent siden bunnen rundt årsskiftet, men de var i slutten av august i år fortsatt ned henholdsvis 35 og 43 prosent sammenliknet med toppen i 2007. Den kraftige oppgangen hittil i år skyldes nok til dels en korreksjon etter det voldsomme fallet i fjor høst. Forventningsundersøkelser tyder på at næringsliv og husholdninger er noe mindre pessimistiske enn tidligere.

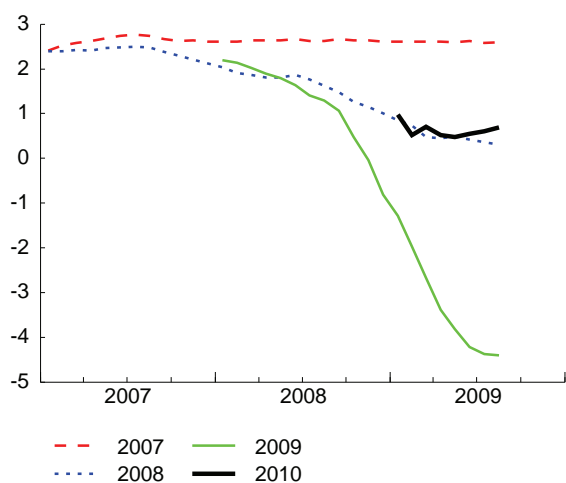
Kollapsen i industriproduksjonen som startet i fjor høst ble forsterket av en global lagerjustering. Lagerbeholdningen ble redusert slik at industriproduksjonen falt mye mer enn etterspørselen. Lagerbyggingen fortsatte gjennom første halvår. Fallet i industriproduksjonen har imidlertid stoppet opp i OECD-området, og det er tegn til oppgang de siste par månedene. Asia leder

an i omslaget, der blant andre Kina, Sør-Korea og Japan har hatt en markert oppgang i industriproduksjonen siden i vinter, om enn fra svært lave nivåer. Bedringen avspeiles i internasjonal handel, som også er i ferd med å ta seg opp. Bedring i finansmarkedene og økt kredittilgang har bidratt til dette. Når lagerkorreksjonen snur, kan det gi en markert, om enn midlertidig stimulans til industri og handel.

Oljeprisen har økt fra en bunn på mindre enn 40 dollar fatet i desember i fjor til i overkant av 70 dollar i slutten av august i år. Aluminiumsprisene har vist et tilsvarende forløp. FNs matprisindeks indikerer at nedgangen i matvareprisene har flatet ut, men det er foreløpig få tegn til prisøkning. Den sterke prisstigningen i råvaremarkedene før konjunkturedgangen kan tolkes som et signal om at den kraftige veksten i verdensøkonomien før finanskrisen ikke var bærekraftig. Veksten i land som Kina og India har vært svært høy i en årrekke. Dette kan kanskje ikke fortsette uten at råvareprisene igjen skyter i været. Den kraftige prisstigningen gjennom første halvår på blant annet olje og metaller støtter dette resonnetet. En annen forklaring kan være at prisene er korrigert etter et "overdreivet" fall i fjor høst. Vi legger til grunn for våre beregninger at oljeprisen øker gradvis gjennom prognoseperioden til nær 84 dollar fatet i 2012, etter en korreksjon ned mot 60 dollar kommende vår. Denne oljeprisbanen ligger noe lavere i 2010 og noe høyere i 2012 enn det som var priset inn i fremtidsmarkedet for olje mot slutten av august i år.

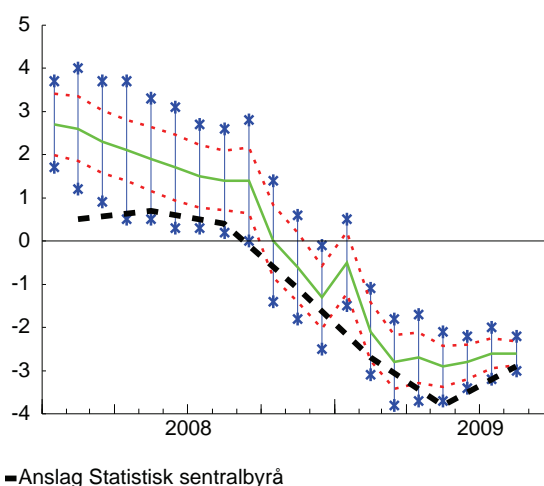
Også boligmarkedene i mange land viser klare tegn til at nedgangen nærmer seg slutten. I Kina har boligprisene begynt å stige, og i USA og Storbritannia har nedgangen flatet ut i løpet av sommeren. Andre steder har imidlertid prisene fortsatt å falle, som i Irland og

Figur 1.1. BNP-vekstanslag for Norges handelspartnere for årene 2007-2010 gitt på ulike tidspunkter. Prosent

Kilde: Consensus Forecasts.

Figur 1.2. BNP-vekstanslag for USA for 2009 på ulike tidspunkter. Gjennomsnittsanslag (linje) med +/- 2 standardavvik (stjernepunkter) og +/- "normalt" avvik (stiplet)

■ Anslag Statistisk sentralbyrå
Kilde: Consensus Forecasts.

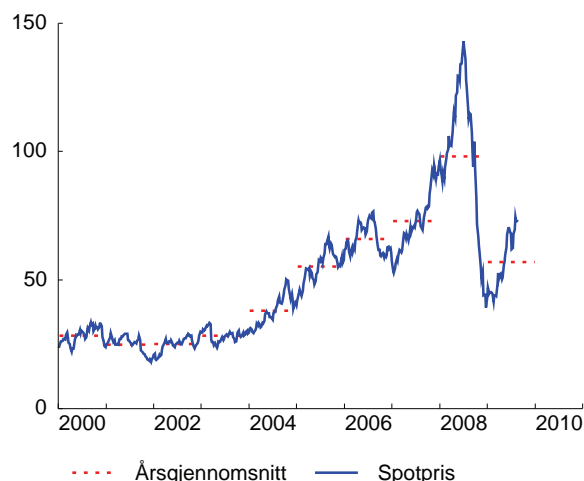
Spania. Konsumprisene falt markert både i Europa og USA i fjor høst, og inflasjonen målt ved tolv måneder-sveksten er nå negativ begge steder. Høy arbeidsledighet og lav kapasitetsutnyttelse bidrar til dette, og disse faktorene vil bidra til å trekke inflasjonen ned også i tiden som kommer. Ekspansiv økonomisk politikk demper imidlertid deflasjonsfaren. Det samme gjør økningen i råvarepriser. Vi venter at prisstigningen vil ta seg langsomt opp i tråd med at den økonomiske veksten tiltar utover i prognoseperioden.

Den siste internasjonale oppgangskonjunktoren ble stimulert av lave realrenter. Det ledet til sterk gjeldsvekst både i husholdninger og næringsliv, og forårsaket bobler i bolig- og finansmarkeder. Høy gjeld har skapt et behov for konsolidering i næringsliv og husholdninger, som kan komme til å legge en demper på den økonomiske veksten i flere år framover. Høy og stigende arbeidsledighet vil også dempe husholdningenes forbruk. Ledig produksjonskapasitet bidrar til at investeringene kan fortsette å falle enda en stund. Bank for International Settlements (BIS) rapporterte så sent som i juli at bankene fortsatt er restriktive med sine utlån både til næringsliv og husholdninger.

Den ekspansive finanspolitikken som nå føres de fleste steder fører til at gjeldsoppbygging i offentlig sektor overtar for gjeldsoppbyggingen som fant sted i privat sektor under siste konjunkturoppgang, mens privat sektor nå konsoliderer sine finansielle balanser. I mange land vokser nå statsgjelden så raskt at finanspolitikken ikke er bærekraftig selv på relativt kort sikt. Mange av tiltakene er også av midlertidig karakter. Offentlig subsidiering av arbeidsplasser og kraftig økning av vrakpant på biler betinget på kjøp av ny bil, har bidratt signifikant til å stimulere husholdningenes forbruk i Tyskland og Frankrike, men effektene av dette er snart uttømt. Også i USA er vrakpanten økt kraftig for en avgrenset periode. Den globale lagernedbyggingen nærmer seg slutten. En reversering kan gi betydelig stimulans til industriproduksjonen, men bare i et begrenset tidsrom. Det er derfor sannsynlig at vi får se et par kvartaler med relativt høy BNP-vekst den nærmeste tiden. En oppgang basert på lagerjusteringer og finanspolitikk kan imidlertid ikke vare, og videre oppgang er avhengig av at husholdningenes etterspørsel tar seg opp. Vi venter gjennomgående svak vekst de nærmeste par årene, og tror ikke Norges handelspartnere passerer konjunkturbunnen før mot slutten av 2011.

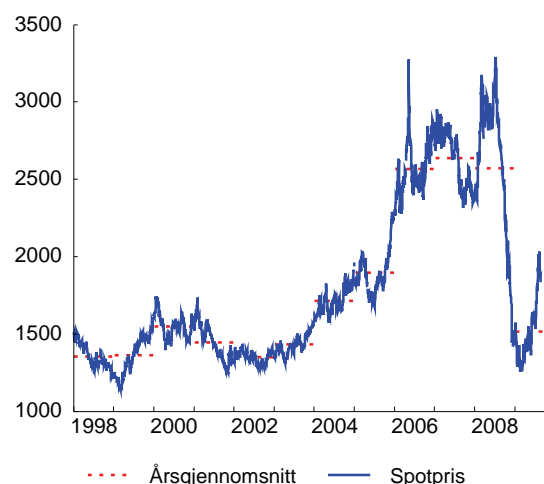
Utviklingen i vår og sommer har imidlertid vært noe bedre enn vi ventet i forrige konjunkturrapport. Det har bidratt til at våre anslag for årsveksten hos Norges handelspartnere er noe høyere enn sist, både for i år og neste år. Utviklingen den nærmeste tiden vil avhenge sterkt av den økonomiske politikken som føres. Om det strammes til før veksten i husholdninger og næringsliv tar seg opp, kan lavkonjunktoren bli lengre enn vi legger til grunn.

Figur 1.3. Spotprisen på råolje, Brent Blend. Dollar per fat

Kilde: Reuters EcoWin.

Figur 1.4. Spotprisen på aluminium. Dollar per 100 pund (lbs.)

Kilde: Reuters EcoWin.

1.1. Amerikansk økonomi

Amerikansk økonomi er inne i en dyp lavkonjunktur. Vi venter at økonomien begynner å vokse igjen i høst, men at veksten blir meget moderat gjennom 2010 og passerer trendveksten først i andre halvår 2011. Våre anslag innebærer at BNP vil falle med 2,9 prosent i år, og at veksten tar seg opp til 1 prosent neste år.

I 2. kvartal falt BNP for fjerde kvartal på rad, men det er nå mange tegn på at fallet er i ferd med å stoppe opp. Nedgangen var på 0,25 prosent, mot 1,4 og 1,6 prosent i henholdsvis 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år. Det var særlig investeringene som trakk ned. Også husholdningenes konsum og eksporten fortsatte å falle, og lagernedbyggingen som startet i fjor høst holdt fram.

Detaljhandelen har vært stabil på et lavt nivå gjennom sommeren, og indikerer at den underliggende konsum-

Tabell 1.1. Makroøkonomiske anslag ifølge ulike kilder. Årlig endring i prosent

	BNP-vekst					Prisvekst				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
USA										
NIESR	2,8	2,0	0,4	-3,2	0,6	2,8	2,6	3,3	0,2	1,2
ConsF	2,8	2,0	0,4	-2,6	2,3	3,2	2,9	3,8	-0,5	1,8
OECD	2,8	2,0	0,4	-2,8	0,9	3,2	2,9	3,8	0,2	0,8
IMF	2,8	2,0	0,4	-2,6	0,8	3,2	2,9	3,8	-0,9	-0,1
SSB	2,8	2,0	0,4	-2,9	1,0					
Euroområdet										
NIESR	3,0	2,7	0,6	-4,7	0,3	2,2	2,1	2,8	0,2	0,7
ConsF	3,0	2,7	0,6	-4,3	0,6	2,1	2,1	3,3	0,3	1,2
OECD	3,0	2,7	0,6	-4,8	0,0	2,2	2,1	3,3	0,5	0,7
IMF	3,0	2,7	0,6	-4,8	-0,3	2,2	2,1	3,3	0,4	0,6
SSB	3,0	2,7	0,6	-4,1	0,3	2,2	2,1	3,3	0,2	0,7
Handelspartnere										
NIESR	3,4	2,9	0,6	-4,1	0,9	2,1	2,1	2,9	0,2	0,6
ConsF ¹	3,4	2,9	0,6	-4,2	1,0	2,2	2,2	3,5	0,3	1,3
OECD	3,4	2,9	0,6	-3,4	0,6	2,1	2,2	3,5	0,6	0,7
IMF	3,4	2,9	0,6	-4,3	0,3	2,1	2,2	3,5	0,2	0,6
SSB	3,4	2,9	0,6	-3,9	0,6					

¹ Uten Kina.

Kilde: OECD i juni, NIESR og IMF i juli og Consensus Forecasts i august. Alle prisanslagene fra NIESR gjelder konsumdeflatoren.

utviklingen fortsatt er svak. Mange finansieringskilder for den høye konsumveksten under konjunkturoppgangen er borte i kjølvannet av finanskrisen. Sub prime boliglån har forsvunnet, og bankene er fortsatt tilbakeholdne med å innvilge boliglån. Også tilbudet av andre typer lån og kreditt er redusert betydelig. Husholdningenes formuer har falt som følge av kraftige prisfall på bolig og aksjer. Sysselsettingen har fortsatt å falle markert, og enn ikke like dramatisk som i vinter, og er redusert med 6,7 millioner siden nedgangen begynte tidlig i 2008. Arbeidsledigheten ventes å passere 10 prosent i løpet av høsten. Tillitsindikatorer for husholdningene er fortsatt på svært lave nivåer, men tyder på at pessimismen er på vikende front. Selv om boligmarkedet stabiliseres, kan husholdningenes forbruksvekst bli svak i lang tid framover fordi husholdningene prioriterer å betale ned gjeld.

Det har vært noen positive signaler i boligmarkedet, selv om boliginvesteringene fortsetter å falle mye. Nedgangen var på 5,7 prosent i 2. kvartal i år, og samlet på 45 prosent siden nedturen begynte ved inngangen til 2006. Omsetningen har imidlertid sluttet å falle, både for nye og brukte boliger, og prisene har i sommer stabilisert seg – riktignok rundt 30 prosent under toppnoteringen i 2006. Tvangssalg utgjør nå nær en fjerdedel av alle boligsalg. Antallet usolgte boliger er høyt, og legger et press nedover på prisene. Høy og stigende arbeidsledighet og behov for konsolidering i husholdningssektoren tilsier også at en ny oppgang i boligmarkedet kan komme til å la vente på seg.

Investeringsnedgangen var bredt basert og bratt også i 2. kvartal, selv om fallet var mindre enn i det rekordsvake foregående kvartalet. Svært lav kapasitetsut-

nyttelse peker i retning av fortsatt svak utvikling for investeringene framover. Dollaren styrket seg markert i kjølvannet av finanskrisen, og selv om den er svekket i sommer, er dollaren fortsatt betydelig sterkere enn i fjor sommer. Denne svekkelsen i konkurransevne har sammen med internasjonal etterspørselssvikt bidratt til det kraftige fallet i eksporten det siste året. Eksporten steg imidlertid noe i juni og juli. Sviktende etterspørsel internasjonalt og nasjonalt har bidratt til at industriproduksjonen har falt med nær 20 prosent siden januar 2008. Kraftig lagernedbygging har også spilt en sentral rolle, og dette har fortsatt i sommer. Svikten i kredittmarkedet har gjort at selv bedrifter som har klart seg relativt godt har slitt med å skaffe finansiering. Situasjonen i kredittmarkedene har bedret seg, selv om det fortsatt stilles strengere betingelser enn før krisen. Når lagerbeholdningen tømmes, må etter hvert produksjonen øke for å tilfredsstille etterspørselen. Det kan gi en midlertidig sterk stimulans til økonomien. Industriproduksjonen økte noe i juli. Fallet i ordrer har stoppet opp, og indikatorer for næringslivets forventninger tyder på avtakende pessimisme. Aksjemarkedet har steget markert etter det dramatiske fallet i fjor høst, og volatiliteten er redusert. Samlet indikerer dette at perioden med fallende produksjon er tilbakelagt, men at utviklingen kan bli svak enda en stund framover.

Inflasjonen målt ved 12 måneders prisvekst falt fra 5,3 prosent i august i fjor til -1,9 i juli år. Det skyldes fjorårets kollaps i internasjonale råvarepriser, men også fallende etterspørsel og lav kapasitetsutnyttelse i økonomien. Også underliggende prisvekst, målt ved konsumprisindeksen justert for mat og energivarer, har falt markert, til 1,6 prosent i juli i år. Råvareprisene har steget en del hittil i år, og vil etter hvert bidra til å

trekke inflasjonen noe opp. Svak konjunkturutvikling vil imidlertid bidra til at inflasjonen vil holde seg lav de nærmeste årene, og den ventes først å vende tilbake til mer normale nivåer når økonomien nærmer seg en ny høykonjunktur mot slutten av prognoseperioden. Den ekspansive pengepolitikken som nå føres skaper imidlertid risiko for at inflasjonen etter hvert kan bli høy, om ikke virkemiddelbruken reverseres i tide.

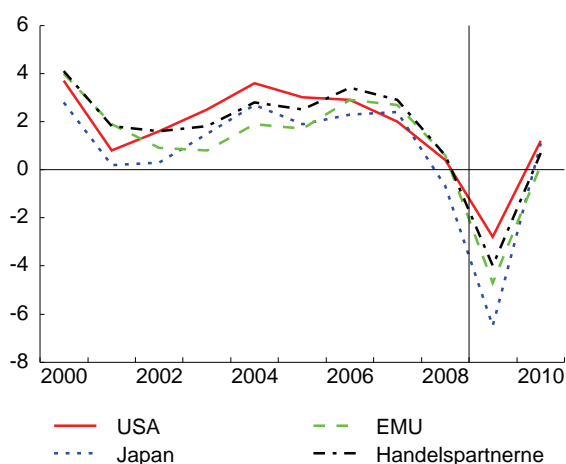
Den amerikanske sentralbanken har holdt sin styringsrente nær null siden tidlig i 2009, og driver en svært ekspansiv likviditetspolitikk. Omfattende tiltak for å normalisere forholdene i finansmarkedene har bidratt til bedre kreditttilgang for næringsliv og husholdninger, og lavere risikopremier. De to store, nasjonaliserte boliglånstusjonene Freddie Mac og Fannie Mae tilbyr refinansiering og gunstige nedbetalingsbetingelser for å hjelpe boligeiere i trøbbel. Boliglånsrentene, som i stor grad er fastrenteavtaler knyttet opp mot obligasjoner med lang løpetid, falt med i overkant av ett prosentpoeng i fjor høst, men har siden stabilisert seg i overkant av 4,5 prosent for låntakere med god kredittverdighet. Amerikanske husholdninger får dermed mindre glede av sentralbankens rentekutt enn hva tilfellet for eksempel er i Norge, der de fleste har flytende rente på boliglånene som i større grad følger sentralbankens styringsrente.

Den ekspansive finanspolitikken har vært vesentlig for å holde hjulene i gang i den amerikanske økonomien og hindre at nedgangen blir enda sterkere. Investeringer i infrastruktur og skattelette er sentrale elementer i stimuleringspakken som ble vedtatt tidlig i år. Stimulansene er beregnet til om lag 6 prosent av BNP fordelt på 2009 og 2010. Dette medfører store budsjettunderskudd, som gir grunnlag for bekymring for statens finansielle posisjon på lengre sikt. Amerikanske myndigheter har nylig publisert anslag som tilsier en økning av statsgjelden til 70 prosent av BNP i 2019. Det er ikke spesielt høyt sammenliknet med hva som har vært vanlig i Europa. Myndighetene står likevel overfor en vanskelig balansegang der dosering og timing av virkemiddelbruken er viktig. Om den svært ekspansive politikken som nå føres opprettholdes for lenge, kan det på sikt føre til inflasjon og nye bobler i finans- og boligmarkeder. Om politikken reverseres før husholdninger og næringsliv er klare til å overta stafettspinnen, kan lavkonjunktoren bli mer langvarig enn vi legger til grunn i våre anslag.

1.2. Europa: Bunnen passerer først i 2011

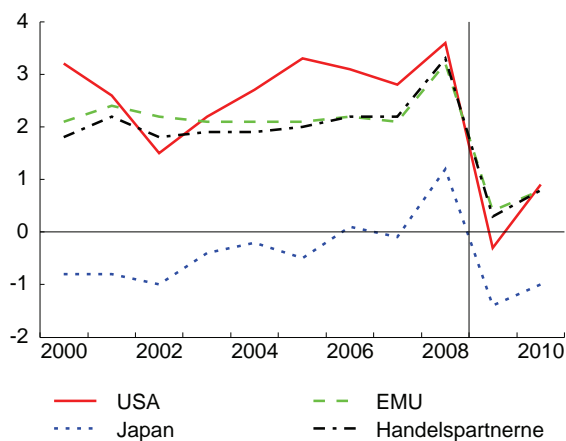
Hovedsakelig takket være ekspansiv penge- og finanspolitikk ser Europa nå ut til å gå noe lysere tider i møte enn det vi la til grunn i vår siste rapport. Vi har derfor valgt å oppjustere vår prognosebane noe. Fortsatt antar vi imidlertid et U-format konjunkturforløp hvor gjeninnhentingsprosessen vil bli langsom. Som tidligere ser vi også for oss at bunnen av nedgangskonjunktoren passerer først i 2011. I henhold til vårt reviderte anslag på konjunkturforløpet, vil euroområdet fortsatt ikke

Figur 1.5. BNP-vekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere

Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts.

Figur 1.6. Konsumprisvekst for USA, Japan, euroområdet og Norges handelspartnere

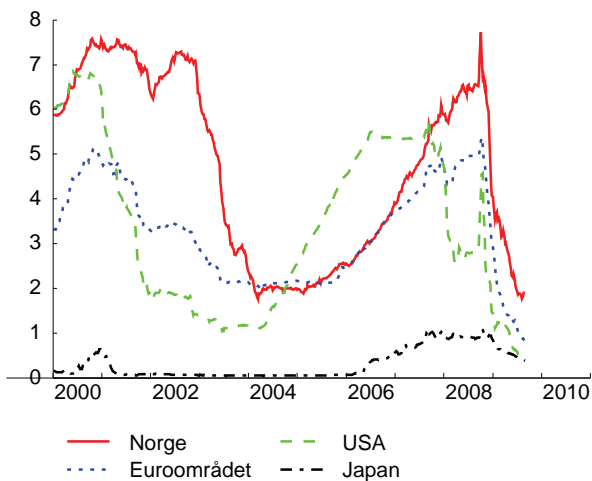

Kilder: Gj.sn. av anslag fra IMF, OECD, NIESR og Consensus Forecasts. Prisanslagene fra NIESR gjelder konsumdeflatoren.

være ute av lavkonjunktoren før i etterkant av prognoseperioden.

Vår pessimisme skyldes hovedsakelig tre forhold. For det første vil de store løpende underskuddene på statsbudsjettene i en rekke euroland tvinge fram en tilstramning i finanspolitikken relativt snart. Den tyske regjeringens beslutning om å ikke videreføre dagens vrakpantordning er et element i en slik tilstramning. For det andre er europeiske banker fortsatt tilbakeholdne med kreditt. Kombinert med høy og stigende ledighet, samt økt sparing i husholdningene, er det liten grunn til å tro at veksten i privat konsum og investeringer skal kunne ta over for effekten av finanspolitikken når denne bortfaller. Dessuten vil den demografiske utviklingen virke hemmende når de store barnekullene fra etterkrigstiden etter hvert går ut av arbeidsstyrken.

Figur 1.8. Internasjonale renter. 3-måneders pengemarkedsrente

Kilde: Norges Bank.

Likevel er de økonomiske utsiktene på mange måter lysere enn sist. Tilliten til finansmarkedene ser ut til å være i bedring. Dette illustreres blant annet ved en fortsatt innsnevring av rentedifferansene mellom sikre og usikre verdipapirer. En dekomponering av de franske og tyske 2. kvartalstallene tyder dessuten på at lagerkorreksjonen fortsetter å gi negative vekstbidrag. Det franske statistikkbyrået, INSEE, estimerer vekstbidraget til å være på hele -0,6 prosent. Dette gir støtte til hypotesen om at det kraftige vekstfallet i eurosonen kan ha vært en følge av at bedrifter har kuttet mer i produksjonen enn fallet i etterspørselen skulle tilsi. I så fall bør produksjonen snart øke som følge av at produsentene må møte etterspørselen med økt produksjon i stedet for fortsatt salg fra lager. En slik mulighet blir understøttet av utviklingen i en del ledende indikatorer. For eksempel fortsatte de tyske industriordrene å stige i juni slik at disse nå ligger hele 19 prosent over nivået i februar. I juni steg dessuten tysk eksport kraftig, og selv om 2. kvartal samlet sett viste negativ vekst fra kvartalet før, tyder dette på at en korreksjon kan være på gang, dog fra svært lave nivåer. Ser vi på eurosonen under ett, steg industriordrene også der kraftig i juni, og en rekke stemningsindikatorer tyder på et klart stemningsskifte. I denne forbindelse kan nevnes at indikatorer til det internasjonale rådgivningskonsernet KPMG viste en kraftig oppgang i juli til et nivå som kan tyde på at vi nå står overfor en synkronisert opptur. En slik mulighet ble også understøttet av indeksen til det tyske forskningsinstituttet, ZEW, som i august kom inn på hele 54,9, det høyeste nivået på godt over tre år.

Foreløpige nasjonalregnskapstall for euroområdet tyder på at ekspansiv penge- og finanspolitikk, godt understøttet av utenrikshandelen, spilte en sentral rolle for vekstslaget i 2. kvartal i år. Tysk og fransk økonomi vokste begge med 0,3 prosent fra 1. kvartal, men det var ikke tilstrekkelig til å hindre et kvartalsvis fall for euroområdet sett under ett på 0,1 prosent. Bak det relativt beskjedne fallet i 2. kvartal skjuler det seg imidlertid store vekstforskjeller landene i mellom. For

mens BNP steg beskjedent i land som Tyskland, Frankrike, Portugal og Hellas, falt BNP med henholdsvis 0,5 og 1 prosent i Italia og Spania. I land som Ungarn, Estland og Litauen falt dessuten BNP med henholdsvis 2,1, 3,7 og 12,3 prosent. I tillegg falt BNP med 0,8 prosent i Storbritannia. Sverige overrasket i 2. kvartal med nullvekst. De svenske tallene må imidlertid ses på bakgrunn av et svært sterkt fall både gjennom 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år. BNP i siste kvartal var hele 6,3 prosent lavere enn 2. kvartal i fjor.

De foreløpige tallene for fransk og tysk økonomi tyder på at årsaken til det sterke vekstslaget hovedsakelig er å finne i ekspansive finanspolitiske tiltak samt et uventet sterkt forløp for utenrikshandelen. Selv om fransk eksport steg med 1 prosent, skyldtes oppgangen i nettohandelen med utlandet hovedsakelig sterkt fallende import. Dette tyder på at den underliggende etterspørselsveksten er svak og at årsaken til veksten i samlet konsum delvis er å finne i økt bilsalg som følge av offentlige subsidier. Dessuten var konsumet for begge lands vedkommende indirekte understøttet av ulike former for statlige arbeidsmarkedstiltak myntet på å demme opp for strømmen av tapte arbeidsplasser. Bilsalget i Tyskland har vært kraftig stimulert av en vrakpantordning som ga bileiere en rabatt på 2500 euro, eller vel 21 500 kroner, på nye og mer miljøvennlige biler. Den tyske regjeringen har imidlertid nå gjort det klart at denne ordningen ikke vil bli videreført, når pengene som er satt av til formålet, vel 43 milliarder kroner, er brukt opp. Ifølge den tyske avisen Die Welt er allerede 95 prosent av pengene brukt opp. Isolert sett vil dette gi et negativt bidrag til konsumutviklingen framover. Ellers er det verdt å merke seg at foreløpige franske tall tyder på at investeringene fortsatt faller på bred front da både næringslivsinvesteringene og investeringene i husholdningssektoren falt med henholdsvis 0,9 og 1,8 prosent i 2. kvartal. Det tyske statistikkbyrået melder imidlertid om en investeringsoppgang innen bygg- og anleggssektoren. En betydelig andel av disse investeringene utgjøres imidlertid trolig av offentlige investeringer i infrastruktur. Dette er en type investeringer som for tiden brukes svært aktivt i den tyske motkonjunkturpolitikken. Investeringene i maskiner og utstyr falt derimot med 0,5 prosent.

Ser vi litt nærmere på utviklingen i euroområdet gjennom 2. kvartal i år viser tallene en fortsatt tendens til fallende industriproduksjon, selv om perioden med månedlige fall på i overkant av 2 prosent nå er over og vi ser en klar tendens til utflatning. Siden mars i år har industriproduksjonen falt med 1,3 prosent og trenden er fortsatt svakt negativ. Detaljhandelstallene for mai og juni viste dessuten en fortsatt svak utvikling. Siden mars i år har detaljhandelen falt med nær 1 prosent. Alt i alt vil en slik månedsutvikling i industriproduksjon og detaljhandel fortsatt gi et negativt bidrag til veksten også i 3. kvartal, skjønt denne effekten vil nå være langt svakere enn hva som var tilfellet i de to foregående kvartalene. Den stadig høyere arbeidsledigheten vil også bidra til å holde konsumveksten nede i tiden som

kommer. Arbeidsledigheten i euroområdet lå i juli på 9,5 prosent og så langt tyder alt på at den vil fortsette å stige framover. I Tyskland vil fjerning av vrakpanteordningen kunne bidra til å forsterke en slik prosess.

Etter flere år med sterk vekst falt utlånsveksten til bedrifter og husholdninger i Europa kraftig i 2008 og første del av 2009. I første del av 2009 var den gjennomsnittlige kvartalsveksten knapt positiv. Nye tall fra ESB tyder nå også på at bankutlånene i eurosonen ble ytterligere strammet inn i juni og juli i år, til tross for tegn til bedring av den økonomiske situasjonen og kredittstimulerende tiltak fra ESB. I henhold til offentlig statistikk fortsetter bedrifter å betale tilbake på gjeld. Når det gjelder husholdningene, rapporteres det om nullvekst i utlånene gjennom de siste tolv månedene fram til juli. Imidlertid sier dette lite om årsaken til fallet i utlånsveksten ettersom denne både kan være etterspørsels- og tilbudsdrivet. Regjeringen i Tyskland vurderer imidlertid nå å tilby banker statsgaranterte lån på 10 milliarder euro for å forhindre at landets næringsliv strupes som følge av manglende tilgang på lån. Dette er i tråd med ESBs bankutlånsutvalgsundersøkelse der rundt 60 prosent av bankene i 2. kvartal forventet positive effekter på lånetilgangen i interbankmarkedet av myndighetenes politikk. Resultatene av en rekke utvalgsundersøkelser tyder dessuten også på at bankenes utlånsvilkår kan ha blitt noe mindre strenge i løpet av de siste ukene. Både indeksene for stramheten i kredittvilkårene samt differansen mellom utlånsrenter og statsobligasjonsrenter har falt noe tilbake i det siste. Det er imidlertid for tidlig å konkludere med at bankene vil øke tilbudet av kreditt. Faktisk er bankenes utlånspraksis fortsatt svært streng og ifølge BIS er det fremdeles flere banker som rapporterer om en tilstramning av kredittvilkårene enn det motsatte. Et problem knyttet til tilbudet av kreditt på litt lenger sikt og som vil kunne bidra til å legge en demper på utviklingen framover i tid, er at bankene i euroområdet, spesielt Tyskland, så langt i liten grad har bokført tapene som skriver seg fra bortfallet av markedet for såkalte strukturelle finansielle produkter.

Som ventet har inflasjonen i euroområdet fortsatt å falle, og i mai ble det for første gang registrert negativ tolv månedersvekst i konsumprisindeksen. Den negative tendensen fortsatte i juni hvor tolv månedersveksten ble registrert til -0,7. Selv om hovedårsaken til fallet i begynnelsen av året var relatert til lave og fallende priser på råolje og jordbruksprodukter, tyder sterkt fallende kjerneinflasjon på at årsaken til fallet nå er bredt basert. Gitt vår forutsetning om en moderat økning i oljeprisen gjennom 2009, samt vår relativt pessimistiske prognose for den framtidige konjunkturutviklingen, vil inflasjonen være svært lav også i tiden som kommer. Dette vil blant annet skje som følge av fortsatt lave importpriser, økt konkurranse og den modererende effekten en etter hvert klart høyere ledighet vil ha på både lønnsvekst og fortjenestemarginer. Imidlertid ser vi for oss at tiden med negativ tolv månedersvekst vil være kort og forbigående og at prisveksten, blant annet

som følge av høyere oljepriser, ekspansiv penge- og finanspolitikk og et mer velfungerende kredittmarked, vil ta seg gradvis opp igjen i siste del av 2009 og i 2010. Det at Flash estimatet for inflasjonen i euroområdet kom inn på -0,2 prosent for juli og dermed steg sammenliknet med juni, kan være et første tegn på en slik utvikling. Som tidligere ser vi imidlertid ikke for oss at inflasjonen vil komme opp mot ESBs inflasjonsmål før i slutten av prognoseperioden. Et slikt inflasjonsbilde vil fortsatt understøtte kjøpekraften og således konsumet i tiden som kommer.

Inflasjonen i euroområdet ligger for tiden langt under det som er forenlig med ESBs inflasjonsmål. Kombinert med svake makrotall og fortsatt kredittskvis har dette fått ESB til å opprettholde sin ekspansive pengepolitiske innretning med lav styringsrente og tilførsel av store mengder med likviditet i pengemarkedet. Som følge av dette ligger de helt korte rentene i slutten av august ned mot 0,3 prosent, godt under midten av ESBs styringsintervall som er 1 prosent. Gitt at pengemarkedsrenta i tremånederssegmentet for tiden ligger på rundt 0,8 prosent innebærer dette et påslag på noe i underkant av 0,5 prosentpoeng. I våre prognoser har vi lagt til grunn at tremåneders pengemarkedsrenter vil utvikle seg i tråd med hva som er priset inn i markedet for framtidige renteavtaler. Junikontrakten i dette markedet indikerer en tremåneders pengemarkedsrente på om lag 1,75 prosent. Dersom ESBs pengetilførsel normaliseres innen den tid slik at den effektive styringsrenten havner i midten av intervallet, slik ESB normalt ønsker, samt at påslaget mellom styringsrenta og tremåneders pengemarkedsrente opprettholdes noenlunde på dagens nivå, indikerer dette en økning i styringsrenta på 0,25 prosentpoeng innen juni neste år. Fra og med andre halvår neste år og ut prognoseperioden ser vi for oss en relativt langvarig periode med renteøkninger fra ESBs side, men ikke mer enn at pengemarkedsrenta i tremånederssegmentet ligger på om lag 4 prosent ved prognoseperiodens slutt.

Boks 1.1. Utviklingen i oljemarkedet

Spotprisen på Brent Blend falt fra om lag 146 dollar fatet i begynnelsen av juli i fjor til noe over 45 dollar i begynnelsen av januar i år. Siden har oljeprisen steget og lå i slutten av august på noe over 70 dollar fatet. Som gjennomsnitt over fjoråret var prisen vel 96 dollar per fat, mot noe over 72 dollar i 2007. De åtte første månedene i 2009 har prisen vært om lag 56 dollar i gjennomsnitt.

Hovedårsaken til det kraftige oljeprisfallet gjennom det siste halvåret i fjor var den internasjonale finanskrisen som førte til at etterspørselen falt relativt mye i OECD, både i USA, Europa og Japan. Krisen spredte seg også til andre land og førte til en relativt stor nedgang i etterspørselen utenfor OECD, som i Kina og India. En viktig årsak til at oljeprisen har steget siden årsskiftet er at OPEC har redusert oljeproduksjonen. I tillegg forventer flere analytikere at oljeetterspørselen i tiden framover vil øke mer enn tidligere antatt.

IEA (International Energy Agency) regner med at den globale råoljeetterspørselen vil falle med 2,4 millioner fat per dag fra i fjor til i år. Deretter forventer de at den vil øke med 1,4 millioner fat daglig fra 2009 til 2010. Oppjusteringen er først og fremst knyttet til etterspørselen i Asia, Midt-Østen og til dels Latin-Amerika. IEA forventer at etterspørselen i OECD vil holde seg noenlunde konstant fra 2009 til 2010, etter å ha falt i fire år.

Samtidig anslår IEA at produksjonen utenfor OPEC går opp med 0,4 millioner fat daglig. Denne økningen er spesielt ventet å komme i Brasil og til dels Kina og India. En økning i produksjonen i Nord-Amerika vil bli mer enn motvirket av reduksjoner i Norge, Storbritannia og Mexico, slik at produksjonen i OECD-området reduseres også i 2010, i likhet med de åtte foregående årene.

Det er forventet en viss økning i kondensatsproduksjonen i OPEC gjennom 2009 og 2010, og denne produksjonen er ikke omfattet av OPEC sitt kvotesystem. Ved tre anledninger i 2008 vedtok OPEC å redusere råoljeproduksjonen med til sammen 4,2 millioner fat daglig. Mens OPEC tidligere i år maktet å redusere produksjonen med 80 prosent av de varslede kuttene, har reduksjonen nå falt til om lag 65 prosent. Det innebærer at dersom kartellet holder produksjonen av råolje på dagens nivå, vil de globale lagrene øke noe i fjerde kvartal i år og første kvartal neste år, en periode der lagrene av råolje vanligvis reduseres. Det vil ligge et press nedover på prisene fra dagens nivå på vel 70 dollar fatet.

Ifølge IEA er nå lagrene av råolje og ferdigprodukter over gjennomsnittet for de siste fem årene i de fleste regionene i OECD. En økning av råoljelagrene betyr at det vil være mer enn tilstrekkelig med olje i markedet til å tilfredsstille etterspørselen etter fyringsolje i OECD i vintermånedene og dette kan legge en demper på den videre prisutviklingen.

Vi legger til grunn at oljeprisen vil falle noe i tiden fremover, slik at årsgjennomsnittet for 2009 vil ligge på noe under 60 dollar fatet. Vi antar videre at oljeprisen vil fortsette å øke til nær 84 dollar per fat i 2012. Dette er basert på en forutsetning om at veksten i verdensøkonomien blir positiv fra tidlig 2010 og tar seg opp mot slutten av prognoseperioden.

Oljepris. USD

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
66,1	72,7	98,5	59,9	64,5	73,7	83,8

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Etter halvannet år med konjunkturedgang er norsk økonomi nå kommet inn i en lavkonjunktur. Selv om produksjonsfallet i fastlandsøkonomien stoppet opp i 2. kvartal ifølge foreløpige tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR), var veksten fremdeles klart svakere enn trendveksten. Dette gjelder også om man ser bort fra den midlertidige nedgangen i kraftproduksjonen. Bruttoinvesteringene i Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning faller fortsatt. Det gjør også tradisjonell vareeksport, men nedgangen er klart dempet. Viktig

for omslaget i produksjonen er at fallet i husholdningenes konsum har stoppet opp samtidig som konsumet i offentlig forvaltning øker kraftig som følge av omleggingen av finanspolitikken i første halvår i år. Omslaget i konsumet skyldes også økt ekspansivitet i penge- og kredittpolitikken i form av lave renter og økt likviditetstilførsel til bankene. Likevel har kredittveksten falt kraftig, først og fremst som følge av nedgangen i økonomisk aktivitet, men trolig også på grunn av strengere utlånspraksis i bankene.

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2007-2009. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2007*	2008*	Sesongjustert			
			08:3	08:4	09:1	09:2
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	6,0	1,4	-0,9	-0,7	-0,4	0,6
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	3,8	1,0	1,4	1,4	2,0
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	8,4	3,9	1,3	0,2	-5,0	0,1
Fastlands-Norge	9,3	2,4	0,9	-1,6	-7,7	0,9
Utvinning og rørtransport	5,5	6,6	2,8	5,2	10,2	-5,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	6,0	2,2	-0,1	-0,4	-1,4	1,0
Ekspport	2,5	1,4	-2,9	2,4	-5,6	-2,9
Råolje og naturgass	-2,6	-1,5	-5,9	6,8	-3,4	-4,7
Tradisjonelle varer	8,7	4,8	0,0	-3,3	-9,0	-0,2
Import	7,5	4,4	0,5	-4,3	-10,3	2,2
Tradisjonelle varer	6,7	2,7	-1,2	-5,2	-7,9	1,2
Bruttonasjonalprodukt	3,1	2,1	-0,9	0,4	-0,8	-1,3
Fastlands-Norge	6,1	2,6	0,1	-1,0	-1,3	0,3
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	4,4	3,4	0,4	-0,4	-0,9	0,0
Sysselsatte personer	4,1	3,1	0,5	-0,3	-0,4	0,0
Arbeidsstyrke ²	2,5	3,4	0,2	0,4	0,0	0,3
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	2,5	2,6	2,4	2,8	3,1	3,1
Priser og lønninger						
Lønn per normalårsverk ³	5,6	5,8	6,1	6,1	5,4	4,7
Konsumprisindeksen (KPI) ³	0,8	3,8	4,7	3,6	2,4	3,1
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	1,4	2,6	2,9	2,9	2,8	3,0
Eksportpriser tradisjonelle varer	2,5	2,3	6,6	-5,2	-5,5	-0,9
Importpriser tradisjonelle varer	3,7	3,2	2,4	-1,1	-0,6	-1,7
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	362,3	496,4	122,5	144,0	74,8	95,5
MEMO (ujusterte nivå tall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	5,0	6,2	6,6	6,0	3,5	2,5
Utlånsrente, banker ⁴	5,7	7,3	7,6	7,5	6,3	4,9
Råoljepris i kroner ⁵	422,2	536,4	624,9	385,3	313,4	386,8
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	90,8	90,8	89,1	98,4	96,1	95,1
NOK per euro	8,02	8,22	8,06	8,92	8,95	8,84

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

I andre halvår i år er det grunn til å regne med at effektene av den økonomiske politikken blir enda mer tydelige. Det vil bidra til at veksten i BNP Fastlands-Norge vil øke noe. Imidlertid vil en svak utvikling i eksporten og investeringene antakelig holde veksten nede i flere kvartaler framover.

Til tross for den kraftige konjunkturedgangen gjennom vinteren har ikke arbeidsledigheten økt sterkt. I 2009 vil ledigheten målt med SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) neppe overstige ledigheten i 2006, som var knappe 3,5 prosent. Sammenliknet med land omkring oss, som også er rammet av finanskrisen, skiller utviklingen i Norge seg klart ut. Det er flere årsaker til dette. Innretningen av politikken med vekt på tiltak som stimulerer produksjon og sysselsetting, bidrar til å dempe økningen i ledigheten. I oppgangen var det sterk vekst i arbeidsinnvandringen. Innvandringen har bidratt til økt fleksibilitet i arbeidsmarkedet. Mange innvandrere har arbeidet på kortsiktige kontrakter, og dette bidrar til å redusere økningen i ledigheten fordi de vender hjemover når nedgangen kommer. Et annet moment er den økte tilstrømmingen til høyere utdanning som typisk skjer i en lavkonjunktur og som det ble lagt til rette for gjennom økte bevilgninger til universiteter og høyskoler i Revidert nasjonalbudsjett (RNB) i vår. Den norske staten har også større handlefrihet i finanspolitikken enn det andre land har, selv innenfor den selvpålagte handlingsregelen for finanspolitikken. Aktiviteten i oljevirkosomheten har også gitt norsk økonomi et stabiliserende element som knapt har et svidstykke i andre OECD-land.

Finanskrisen førte i fjor høst til en rask svekkelse av kronkursen. Dette lettet presset på konkurranseutsatt næringsliv noe, men kunne ikke kompensere helt for fallet i etterspørselen på internasjonale markeder. Som følge av kronesvekkelsen har imidlertid den underliggende konsumprisveksten vært klart høyere i Norge enn hos handelspartnere. Likevel har inflasjonstakten holdt seg nær inflasjonsmålet siden i fjor høst. Framover er det grunn til å regne med noe lavere prisvekst. En flytende valutakurs har bidratt til å dempe effekten av den internasjonale finanskrisen, ettersom Norges Bank ikke må forsvare et nominelt valutakursmål. Flexibiliteten både i pengepolitikken og finanspolitikken bidrar således til å dempe effektene på norsk økonomi av den internasjonale konjunkturedgangen.

Selv om pessimismen, som preget utviklingen både i Norge og internasjonalt, nå er noe dempet sammenliknet med før sommeren i år, er det ennå for tidlig å avblåse finanskrisen. Særlig internasjonalt er det mange uløste økonomiske problemer. Bankene har store urealiserte tap og i mange land vokser statsgjelden så raskt at dagens finanspolitikk ikke er bærekraftig. Dersom den positive utviklingen de siste månedene skal fortsette, må enten effektene av eksisterende tiltak øke i styrke eller atferden til bedrifter og husholdninger i større grad bidra til å få i gang den økonomiske veksten. Skulle effekten av krisetiltakene vise seg å bli

kortvarige, kan det tenkes at veksten internasjonalt blir meget svak i flere kvartaler framover. Det vil ha negative konsekvenser for norsk økonomi.

I våre beregninger legger vi imidlertid til grunn at veksten internasjonalt tar seg noe opp framover, dog ikke i et omfang som tilsvarende en tradisjonell konjunkturoppgang. Selv en slik moderat oppgang gir positive impulser til eksportorientert næringsliv, både i form av økt etterspørsel og høyere priser på verdensmarkedet. Det vil føre til at fallet i industriproduksjonen gradvis avtar gjennom 2010. Fortsatt svak investeringsutvikling i Norge sammen med et høyt kostnadsnivå og en gradvis styrket kronekurs gjør imidlertid at industribedriftene ikke får sterke nok impulser til at det blir noen vesentlig vekst framover.

Den økonomiske politikken vil bidra til økende konsumvekst, og veksten i fastlandsøkonomien vil ta seg noe opp gjennom 2010. Når fallet i boliginvesteringene stopper opp neste år vil det bidra til at nedgangen i byggenæringen flater ut. Veksten i BNP Fastlands-Norge anslås å komme opp på eller over trendvekst i 2011. Dette går sammen med en viss innstramning i pengepolitikken. Våre beregninger tyder således på at konjunkturbunnen nås ved årsskiftet 2010/2011, men at Norge vil være i moderat lavkonjunktur i hele prognoseperioden til og med 2012.

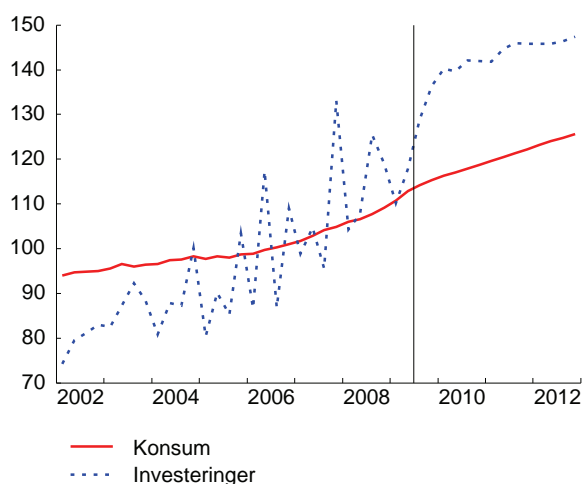
2.1. Ekspansiv finanspolitikk

Finanspolitikken for 2009 ble lagt om i vesentlig mer ekspansiv retning i kjølvannet av framleggningen av St. prp. nr. 37 (2008-2009) *Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid*. Årsaken til omleggingen var vesentlig svakere utsikter for norsk økonomi enn det som ble lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet i fjor høst. Endringene i finanspolitikken innebar økte bevilgninger både til konsum- og investeringsformål i tillegg til justeringer av enkelte skatteregler. I RNB anslo regjeringen at innretningen av finanspolitikken vil gi en budsjettimpuls på 3 prosent av BNP Fastlands-Norge fra 2008 til 2009; den sterkeste siden 1970-tallet. I tillegg til store rentenedsettelse, har det også kommet flere stimulansepakker knyttet til bank- og kredittvesenet. Omleggingen av den økonomiske politikken i 2009 er dermed uvanlig kraftig.

I tråd med hensikten bak tiltakspakkene, viser de foreløpige KNR-tallene sterk og tiltakende vekst i offentlig forvaltnings konsum. Størst vekst er det i konsum i statsforvaltningen. Når det gjelder bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning er det mindre synlige effekter av tiltakspakkene i KNR-tallene for første halvår i år. Dette er rimelig fordi det tar noe lengre tid å iverksette investeringsprosjekter. Vi forventer derfor at investeringsveksten tar seg klart opp i andre halvår i år.

Vi bygger våre anslag for finanspolitikken i inneværende år på tallmaterialet i RNB 2009. Der ble det strukturelle, oljekorrigerte budsjettunderskuddet for i år anslått til om lag 130 milliarder kroner. Dette

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

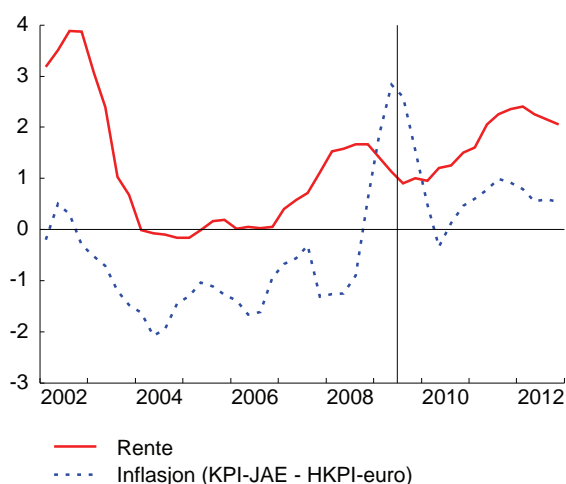
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

er nesten 39 milliarder kroner høyere enn det som følger av den forventede realavkastningen av fondet ved inngangen til 2009, tilsvarende om lag 2 prosent av Fastlands-Norges BNP. Volumveksten i offentlig forvaltnings kjøp av varer og tjenester til konsum- og investeringsformål i 2009 anslås til vel 6,5 prosent, mot 4 prosent året før. Veksten i investeringene i offentlig forvaltning er anslått til vel 12 prosent i 2009 og bidrar til denne økte veksten. Stønadene til husholdningene har økt mye hittil i år, blant annet som følge av økte dagpengeutbetalinger.

Med utsikter til fortsatt svak vekst i norsk økonomi er det grunn til å regne med at en ekspansiv finanspolitikk vil bli videreført i 2010, men budsjettimpulsene antas å bli langt mindre enn i år. Vi legger til grunn at det blir en viss vridning i sammensetningen av kjøpene fra offentlig sektor i retning av økt vekt på investeringer og noe mindre vekt på utgifter til konsumformål. Denne forutsetningen følger av at man må regne med at planleggingen av investeringsaktivitetene er mer tidkrevende og derfor ikke kan settes i gang like hurtig som vedlikeholdsaktiviteter. Anslagene for 2010 påvirkes også av at forsvaret fra og med høsten 2009 og ut 2011 skal kjøpe nye helikoptre og transportfly for til sammen nesten 10 milliarder kroner. Forsvaret vil motta sin siste fregatt i 2010. Vi legger nå til grunn at investeringsveksten i offentlig forvaltning blir om lag 11 prosent neste år, mens konsumveksten antas å bli 3,5 prosent. I forhold til vår forrige konjunkturrapport har vi nedjustert veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester noe i 2010. Grunnen til dette er at utviklingen i verdensøkonomien og i norsk økonomi ser litt lysere ut enn tidligere anslått.

For 2011 forutsettes det at de offentlige utgiftene til konsum- og investeringsformål vokser mer på linje med anslått trendvekst i norsk økonomi. Vi antar at finanspolitikken strammes noe til i 2012 i tråd med at veksten i økonomien tar seg opp igjen gjennom 2011

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

og inn i 2012. Hensynet til å bringe budsjettunderskuddene mot handlingsregelen trekker også i retning av en litt strammere politikk. Veksten i Statens pensjonsfond – Utland er imidlertid årsaken til at vi anslår at det strukturelle budsjettunderskuddet vil være tilbake på 4-prosentregelen i 2012. Vi har lagt til grunn inflasjonsjusterte skatter og avgifter i hele perioden.

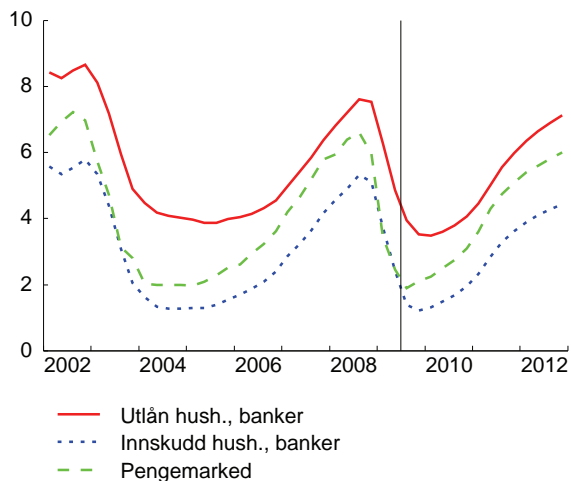
2.2. Rentebunnen er nådd

Rentesettingen til Norges Bank tar sikte på å stabilisere inflasjonen på 2,5 prosent, hensyn tatt til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Inflasjonen, målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), var i juli helt på målet. Produksjonsveksten har imidlertid falt markert det siste året, og ledigheten har økt. Krisen i verdens finansmarkeder og dystre konjunkturutsikter har gjort at Norges Bank har satt styringsrenta kraftig ned. Vi legger til grunn at styringsrenta settes noe opp igjen fra desember og ut prognoseperioden.

Finanskrisen medførte at forskjellen mellom pengemarkedsrenta og styringsrenta økte. Før finanskrisen fulgte pengemarkedsrenta stort sett styringsrenta med et påslag på rundt 0,25 prosentpoeng. De to siste årene har påslaget imidlertid vært vesentlig større, og var i månedsskiftet september/oktober 2008 oppe i over 2 prosentpoeng. Styringsrenta er etter rentemøtet i juni 1,25 prosent mens pengemarkedsrenta i slutten av august er 2,0 prosent, slik at rentepåslaget nå er nærmere 0,75 prosentpoeng. Norges Bank har med det redusert styringsrenta med til sammen 4,5 prosentpoeng siden oktober i fjor. Fra inngangen av oktober i fjor til utgangen av august i år falt pengemarkedsrenta med nærmere 6 prosentpoeng.

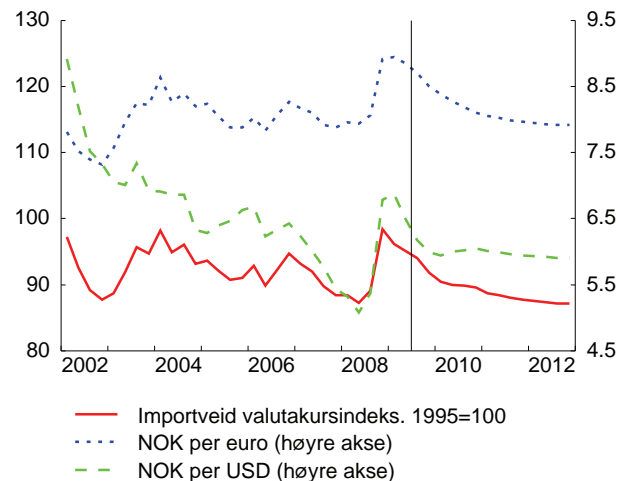
Norges Bank har også gjennomført tiltak for å styrke bankenes likviditet. Utlånsvolumet for Norges Banks fastrenteutlån (F-lån) er økt, løpetiden på disse lånene er utvidet og Norges Bank har lempet på kravene til

Figur 2.3. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

sikkerhet som bankene må stille for å kunne ta opp disse lånene. Stortinget vedtok i fjor en ordning med utlån av statspapirer med sikkerhet i obligasjoner på inntil 350 milliarder kroner til bankene. I år vedtok Stortinget nye tiltak med en ramme på 100 milliarder kroner, der halvparten skal brukes til å tilføre bankene kjernekapital, og resten er satt av til å øke likviditeten i obligasjonsmarkedet ved at staten kjøper obligasjoner utstedt av bedrifter. Hittil er i overkant av 210 av de 350 milliardene i statspapirer lånt ut, mens det er kjøpt obligasjoner for om lag 6 av de 50 milliardene som er bevilget. Søknadsfristen for banker som ønsker å benytte muligheten til å øke kjernekapitalen, er ved utgangen av september, mens utbetalinger vil skje senest i midten av november.

Den norske krona svekket seg kraftig mot dollar og euro gjennom andre halvår i fjor. Målt med den importveide kronekursen, der vektene er basert på sammensetningen av norsk import, svekket den norske krona seg med i overkant av 15 prosent fra juni til desember i 2008. Siden årsskiftet er en stor del av svekkelsen tatt igjen, og målt med den importveide kronekursen er styrkingen fra desember 2008 til august 2009 på knappe 8 prosent.

Den innenlandske kredittveksten, målt ved 12-månedersveksten i publikums innenlandske bruttogjeld (K2), var 6,4 prosent i juli 2009. Kredittveksten i ikke-finansielle foretak er redusert fra i overkant av 20 prosent i juli 2008 til 4,4 prosent i juli i år. Husholdningenes gjeld økte med 6,5 prosent fra juli 2008 til juli 2009.

I tråd med at konjunktorene bedres, noe som blant annet slår ut i økt vekst i boligpriser og husholdningenes etterspørsel, legger vi til grunn at Norges Bank setter opp styringsrenta framover. Vi tror at pengemarkedsrenta vil holde seg rundt 2 prosent i andre halvår i år, øke til noe over 3 prosent gjennom 2010 og gradvis bevege seg til 6 prosent i slutten av

2012. Bankenes gjennomsnittlige utlånsrente vil da ende på over 7 prosent i slutten av prognoseperioden.

Vi legger til grunn en mindre renteøkning i euroområdet enn i Norge. Sammen med en gradvis normalisering av valutamarkedene, regner vi derfor med at kronestyrkingen fortsetter. I prognosebanen kommer prisen på en euro ned under 8,50 kroner i løpet av 2009 og videre mot 7,90 kroner mot slutten av 2012.

På årsbasis vil svekkelsen av krona i fjor høst dominere over den forventede styrkingen i år. Som årsgjennomsnitt vil derfor krona svekkes fra 2008 til 2009. Mot euro anslås en svekkelse på om lag 6,5 prosent fra 2008 til 2009, mens den importveide kronekursen svekkes med i underkant av 4 prosent. Ifølge beregningene vil krona styrke seg i 2010 og 2011, med henholdsvis om lag 4,5 og 2 prosent mot den importveide valutakurven.

2.3. Konsumveksten tar seg godt opp

Foreløpige KNR-tall viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner steg med 0,6 prosent i 2. kvartal i år, sesongjustert og regnet fra kvartalet før. Veksten i konsumet kom etter nedgang i de fire foregående kvartalene. Nedgangen skyldtes i stor grad fall i kjøp av biler og svak utvikling i kjøpene av andre vare- og tjenestegrupper i kjølvannet av finanskrisen. Det kraftige fallet i bilkjøpene siden årsskiftet 2007/2008 hang lenge sammen med høye renter, dårligere utsikter i økonomien generelt og usikkerhet omkring egen inntekt. Denne nedgangen har nå stoppet opp. Oppgang i bilkjøpene spesielt, men også i kjøpene av møbler, hvitevarer, klær og sko samt bøker og fritidsartikler, bidro til at varekonsumet steg med hele 1,2 prosent i 2. kvartal i år. Tjenestekonsumet økte mer moderat, med 0,4 prosent i samme periode. Varekonsumindeksen for juli viser en oppgang på 2,1 prosent fra juni når det justeres for normale sesongvariasjoner, og peker i retning av fortsatt vekst i husholdningenes konsum i 3. kvartal i år.

Tabell 2.2. Husholdningenes disponible realinntekter. Prosentvis vekst fra året før

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totalt	3,6	7,6	-6,4	5,9	2,9	2,8	5,6	2,9	2,8
Eksklusive aksjeutbytte	2,7	3,5	4,2	4,8	3,1	3,7	5,6	2,5	1,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Veksten i husholdningenes disponible realinntekter ventes å bli knappe 3 prosent i år, om lag som i fjor. Svakere vekst i husholdningenes lønnsinntekter trekker inntektsveksten ned, mens vesentlig lavere renter og nær halvering av konsumprisveksten bidrar i motsatt retning. Med mer moderat inntektsvekst og en viss finansiell konsolidering hos husholdningene ventet vi at konsumet vil øke med beskjedne 0,4 prosent som årgjennomsnitt i inneværende år. Vi må tilbake til 1990 for å finne en så svak konsumvekst. Neste år vil svært lav prisvekst bidra til en vekst i disponibel realinntekt på hele 5,5 prosent. Samtidig vil boligformuen ta seg opp med stigende boligpriser og bidra til at konsumveksten i 2010 vil kunne være på linje med realinntektsveksten. Gjennom 2011 og 2012 ventes en mer moderat vekst i disponibel realinntekt og dermed også i husholdningenes konsum. Selv om utsiktene for husholdningene bedres etter 2009, innebærer våre anslag en svakere konsum- og inntektsvekst sammenliknet med veksten gjennom siste høykonjunktur.

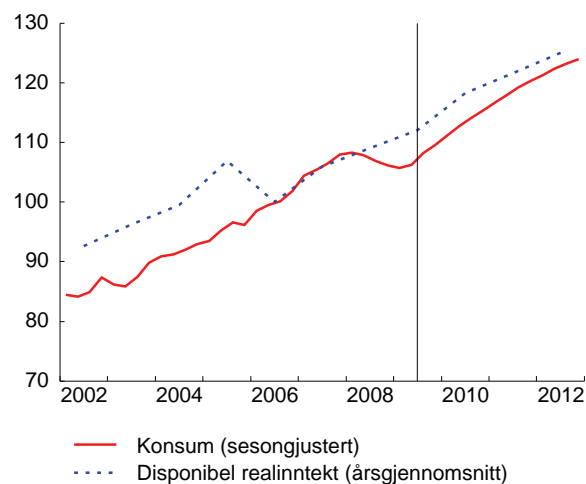
I prognosebanen vil husholdningenes sparerate stige fra litt over 2 prosent i fjor til rundt 4,5 prosent i år og neste år, for så å falle gradvis til noe under 2,5 prosent i 2012. Det økte nivået på sparingen i inneværende år og fortsatt fallende boliginvesteringer gir en positiv utvikling i nettofinansinvesteringene. Husholdningene vil da øke sine nettofinansinvesteringer fra et negativt nivå på vel 40 milliarder kroner i 2008 til nær null i 2009. Gjennom de siste årene av prognoseperioden vil nettofinansinvesteringene igjen gå ned med om lag 45 milliarder kroner i takt med et fall i sparingen og økende boliginvesteringer.

2.4. Fra fall til vekst i boliginvesteringene

Ifølge de foreløpige sesongjusterte KNR-tallene gikk boliginvesteringene ned med hele 4,7 prosent i 2. kvartal i år. Boliginvesteringene har nå falt i åtte kvartaler på rad. Statistikk over igangsetting av nye boliger, som nasjonalregnskapstallene i stor grad bygger på, viser at den nedadgående trenden siden toppnivået i 2. kvartal 2007 har fortsatt gjennom første halvår i år. Igangsettingen påvirker boliginvesteringene i flere kvartaler framover. Utsikter til bedre konjunkturer med videre vekst i boligpriser og lave realrenter, tilsier at boliginvesteringene vil flate ut og ta seg opp igjen i 2010 og ut resten av prognoseperioden. Boliginvesteringene kan da i 2012 komme opp mot toppnivået i 2007.

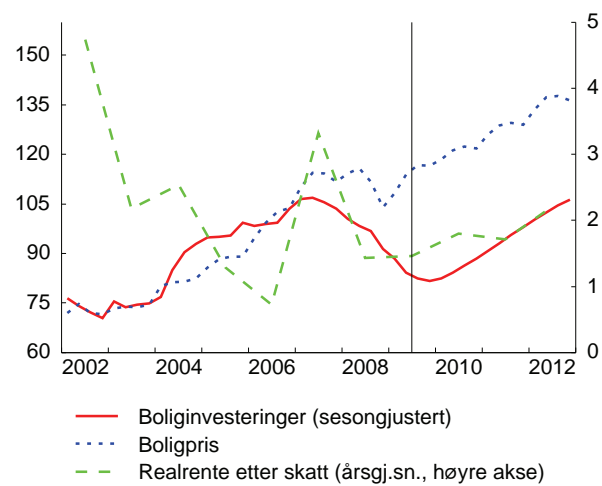
Ifølge SSBs boligprisindeks, som omfatter både selveier- og borettslagsboliger og inkluderer alle boligtyper, falt boligprisene kraftig gjennom andre halvår i fjor. Så

Figur 2.5. Inntekt og konsum i husholdninger mv. Volumindekser. 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.6. Boligmarkedet. Venstre akse indekser 2006=100, høyre akse prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

vel eneboliger som småhus og blokkleiligheter hadde en prisnedgang på om lag 10 prosent i perioden fra 2. til 4. kvartal i fjor. Så langt i inneværende år har imidlertid boligprisene igjen steget. Boligprisene økte med 4,1 prosent og 5,3 prosent i henholdsvis 1. og 2. kvartal i år regnet fra kvartalet før, og lå i 2. kvartal i år bare 1,5 prosent lavere enn toppnivået i 2. kvartal 2008. Av de ulike boligtypene steg prisene på eneboliger mest i 2. kvartal 2009. Eneboliger ble 5,7 prosent dyrere enn i 1. kvartal i år, mens prisene på blokkleiligheter og småhus økte med henholdsvis 4,9 og 4,5 prosent i samme periode. Blokkleiligheter kostet i gjennomsnitt omtrent

det samme som i 2. kvartal 2008, mens eneboliger og småhus var om lag 2 prosent billigere enn da. Vi venter nå at boligprisene samlet sett vil fortsette å stige noe gjennom andre halvår i år og som årsgjennomsnitt stige med rundt 2 prosent fra 2008 til 2009. Gjennom de siste årene av prognoseperioden vil boligprisene stige videre med nominelle vekstrater på rundt 6 prosent, i takt med en bedret konjunktursituasjon.

2.5. Oljeinvesteringene vil holde seg høye i lang tid framover

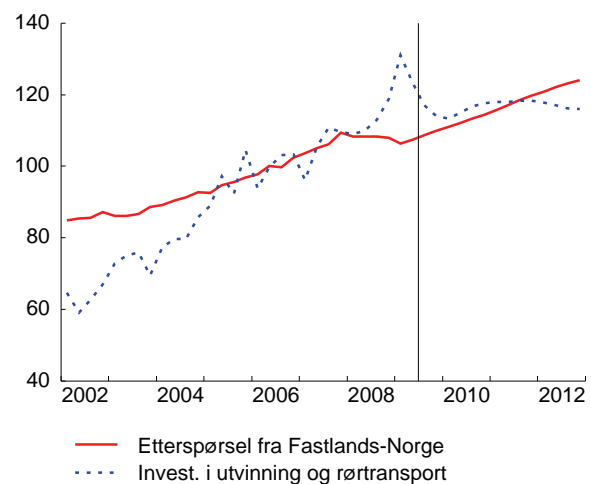
Etter sterk vekst i petroleumsinvesteringene gjennom vinteren 2009, viser foreløpige KNR-tall for 2. kvartal i år at veksten i oljeinvesteringene har stoppet opp. Fra 1. til 2. kvartal i år falt de samlede petroleumsinvesteringene med 5,8 prosent justert for normale sesongvariasjoner. Dette skyldes i hovedsak lavere aktivitet innen lete- og produksjonsboring, der investeringsveksten var betydelig gjennom vinteren. Til tross for fallet i 2. kvartal, er petroleumsinvesteringene fremdeles høye og er således en viktig bidragsyter til å holde fastlandsøkonomien i gang.

Investeringsfallet i 2. kvartal bør ses i lys av den sterke økningen gjennom vinteren 2009. De høye petroleumsinvesteringene i fjor høst og i 1. kvartal i år, bidro til at investeringsnivået i første halvår 2009 var nesten 17 prosent høyere enn i første halvår i fjor. Med unntak av investeringer i landvirksomhet, der det har vært lav aktivitet de seneste årene, har det vært en kraftig vekst i alle investeringsartene gjennom det siste året. Investeringer i lete- og produksjonsboring økte med 8 prosent fra 2. kvartal 2008 til 2. kvartal 2009, mens investeringer i plattformer, borerigger og moduler har økt med vel 12 prosent i løpet av samme periode.

Usikkerheten i investeringsprognosene er stor. Det har vært store bevegelser både i oljeprisen og i prisene på viktige innsatsfaktorer, og det er betydelig usikkerhet omkring den videre prisutviklingen. Dette påvirker investeringsbeslutningene i næringen. På den ene siden vil de to store prosjektene, Skarv og Gjøa, sammen med flere mindre og allerede igangsatte prosjekter, bidra til at investeringene innen plattformer, borerigger og moduler holdes oppe det neste året. På den annen side venter vi utsettelse i noen av de planlagte utbyggingsprosjektene. Videre melder Oljedirektoratet (OD) om at antall påbegynte utvinningsbrønner falt fra 1. til 2. kvartal i år, noe som indikerer at den høye boreaktiviteten i første halvår trolig ikke vil opprettholdes. Begge disse elementene vil trekke investeringene betydelig ned i forhold til første halvår i år.

Til tross for at vi venter en svak utvikling i petroleumsinvesteringene det nærmeste året, er nivået fortsatt høyt. Vi regner med at investeringene vil holde seg høye i hele prognoseperioden. Vårt anslag på oljeinvesteringene for 2009 innebærer en årsvekst fra 2008 til 2009 på over 5 prosent. Vi antar at oljeprisen stabiliserer seg rundt 65-70 dollar fatet i løpet av 2010. Med en slik oljepris venter vi at investeringene tar seg

Figur 2.7. Innenlandsk etterspørsel. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

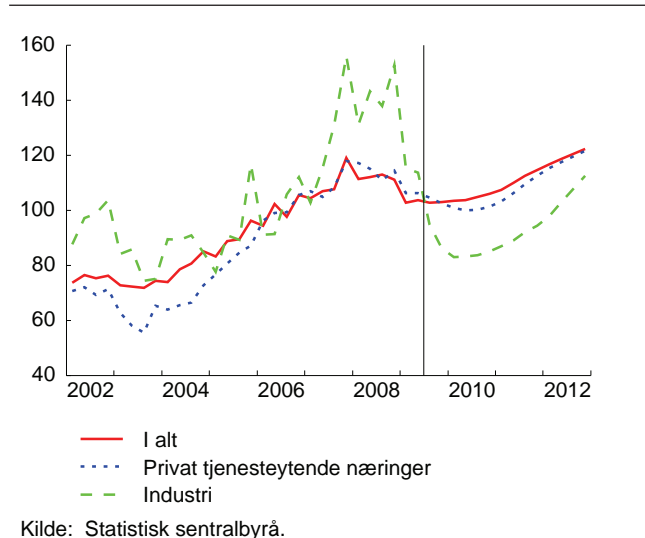
noe opp. Det gjøres stadig flere funn i modne områder i Nordsjøen, og sammen med tildelingene i den 20. konsesjonsrunden vil dette sørge for høy boreaktivitet i årene fram til 2012. Flere små utbygginger bidrar også til å holde de samlede investeringene oppe gjennom hele prognosebanen.

I motsetning til petroleumsinvesteringene, har petroleumsproduksjonen så langt i år vært betydelig lavere enn i tilsvarende periode i 2008. OD melder at samlet produksjon falt med 4,1 prosent fra 2. kvartal 2008 til 2. kvartal 2009. Det er fremdeles økning i gassproduksjonen, men veksten i gassproduksjonen på vel 3 prosent var ikke tilstrekkelig for å veie opp for fallet i oljeproduksjonen på 8,8 prosent. I 3. kvartal er det planlagt en nedstenging av Snøhvit-anlegget på Melkøya. Sammen med den svake produksjonen i 2. kvartal vil dette bidra til at samlet petroleumsproduksjon i 2009 blir noe lavere enn i 2008. Framover venter vi økende gassproduksjon, men samtidig fortsetter oljeproduksjonen å falle. Reduksjonen i oljeproduksjonen vil ikke veies opp fullt ut av økningen i gassproduksjonen. Dette fører til en gradvis reduksjon i samlet petroleumsproduksjon, målt i antall oljeekvivalenter, ut gjennom prognoseperioden.

2.6. Investeringene når bunnen i 2010

Fra 2003 til 2008 økte investeringene i fastlandsnæringene med i overkant av 80 prosent, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på vel 12,5 prosent. De sesongjusterte KNR-tallene viser imidlertid at disse investeringene har falt til dels kraftig gjennom 2008 og inn i 2009. I 2. kvartal 2009 økte derimot investeringene i fastlandsnæringene med 1,1 prosent i forhold til kvartalet før. Dette er en markert endring i forhold til kvartalet før, da investeringene falt med 9,8 prosent. I industri og bergverk samt innenfor tjenesteyting sank investeringene litt fra 1. til 2. kvartal, mens de innenfor annen vareproduksjon økte med over 8 prosent.

Figur 2.8. Investeringer i Fastlands-Norge. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

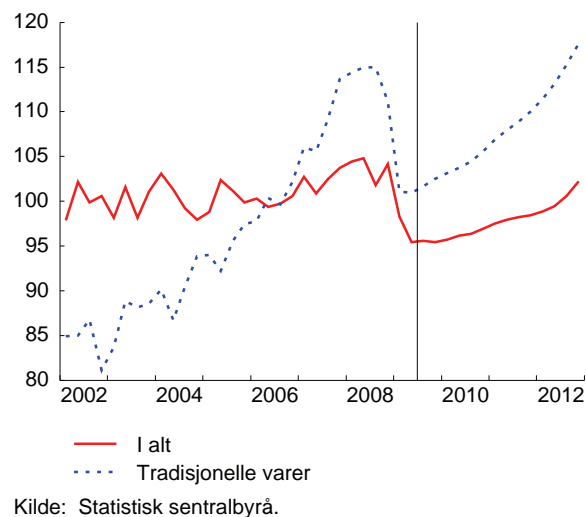

SSBs investeringstelling tyder på en fortsatt klar nedgang i industriinvesteringene. Tellingene antyder et investeringsfall i industrien på opp mot 30 prosent i år og ytterligere 10 - 20 prosent neste år. Innen kraftforsyning kan fallet bli på 5 prosent i år, mens investeringene i sektoren ligger an til å ta seg opp med anslagsvis 30 prosent neste år. Store investeringer innenfor både produksjon og distribusjon av elektrisitet er viktige årsaker til denne veksten. I tillegg kommer en kraftig økning i investeringene innenfor fjernvarme, både i form av forbrenningsanlegg og innenfor distribusjon. Dette er i stor grad et følge av forbud mot deponering av nedbrytbart avfall.

Våre anslag for i år og neste år for industriinvesteringene bygger på investeringstelingen. Vi regner med at industriinvesteringene i 2010 vil være lavere enn i 2004. Bedrede konjunkturer og en normalisering av kredittmarkedene ventes å bidra til at industriinvesteringene tar seg opp med i overkant av 8 prosent i 2011 og med i underkant av 16 prosent i 2012.

For fastlandsnæringene samlet anslår vi som årsgjennomsnitt et investeringsfall på om lag 12,5 prosent i år og en ytterligere nedgang på om lag 4,5 prosent neste år. Dette er en klart mindre investeringsnedgang enn i vår forrige konjunkturrapport. Nedgangen i investeringene fra 2008 svarer til om lag 1½ prosent av BNP Fastlands-Norge, noe som indikerer at investeringsfallet har vært et viktig element i konjunkturedgangen. For fastlandsnæringene samlet antar vi at investeringene vil begynne å vokse igjen litt ut i 2010. Som årsgjennomsnitt kommer økningen først i 2011, og denne forsterkes i 2012. Til tross for solid vekst i 2011 og 2012 vil investeringene i fastlandsnæringene i 2012 likevel ligge lavere enn nivået i 2008.

Figur 2.9. Eksport. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

2.7. Omslag i eksporten av tradisjonelle varer

Eksporten av tradisjonelle varer har falt siden 2. kvartal i fjor. Fallet var kraftig i 1. kvartal, men i 2. kvartal i år gikk eksporten av tradisjonelle varer bare ned med 0,2 prosent i forhold til kvartalet før, ifølge sesongjusterte tall fra KNR. Viktige industrielle råvarer som metaller, kjemiske råvarer og kjemiske og mineraliske produkter har drevet mye av denne utviklingen. Eksporten av disse varene falt kraftig i 1. kvartal i år, men steg kvartalet etter. Samlet eksport falt med 2,9 prosent fra 1. til 2. kvartal. Nedgangen henger sammen med et fall i eksporten av råolje og naturgass på 4,7 prosent. Eksporten av tjenester steg derimot i samme periode. En økning i eksporten i bruttofrakter i utenriks sjøfart er den viktigste årsaken til økningen i tjenesteeksporten.

Prisene på tradisjonelle eksportvarer falt med bare 0,9 prosent fra 1. til 2. kvartal etter et markert fall kvartalene før. Dette har sin årsak i at prisene på raffinerte oljeprodukter steg markant i 2. kvartal – et omslag fra det kraftige fallet gjennom det foregående halvåret. Prisutviklingen for samlet eksport har fulgt samme mønster. Bak dette ligger et fall i prisene på olje og naturgass samlet på 3,6 prosent, mens en økning i prisene på tjenester på 3,8 prosent bidrar til å dempe utslaget.

Vi legger til grunn at etterspørselsimpulsene fra eksportmarkedene blir svakt positive i andre halvår i år. Til neste år og framover ventes disse impulsene gradvis å tilta i styrke. Eksporten av tradisjonelle varer ventes derfor å øke svakt i andre halvår. Den svake utviklingen i første halvår dominerer imidlertid utviklingen, og på årsbasis anslås fallet i tradisjonell vareeksport å bli på nesten 11 prosent. Til neste år bidrar økt etterspørsel fra våre viktigste handelspartnere til at eksporten på årsbasis stiger med om lag 3 prosent. Denne utviklingen fortsetter de neste årene og veksten i eksport av tradisjonelle varer kommer opp i over 5 prosent i 2012.

Tabell 2.3. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2008-2012. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regnskap 2008	Prognoser									
		2009			2010			2011		2012	
		SSB	FIN	NB	SSB	FIN	NB	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	1,4	0,4	0,0	-1/4	5,4	..	5 1/4	4,6	4	3,5	2 1/2
Konsum i offentlig forvaltning	3,8	5,7	5,7	5 3/4	3,5	..	3 3/4	3,0	..	2,9	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	3,9	-5,9	-6,3	..	-0,2	4,5	..	6,6	..
Utvinning og rørtransport ¹	6,6	5,5	5,5	5	-1,8	..	0	1,5	2 1/2	-1,3	5
Fastlands-Norge	2,4	-7,8	-9,3	-13	0,9	..	-6 3/4	7,0	..	7,2	..
Næringer	6,8	-12,5	-16,1	..	-4,4	6,7	..	9,8	..
Bolig	-8,1	-13,6	-12,0	..	2,3	10,6	..	9,7	..
Offentlig forvaltning	5,8	12,0	12,3	..	10,7	3,9	..	-0,1	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	2,2	0,1	-0,4	-1 1/4	4,1	..	2 3/4	4,6	4 1/2	4,0	3 1/4
Lagerendring ³	0,1	-0,9	0,0	0,0	..	0,0	..
Eksport	1,4	-7,5	-5,3	..	0,5	2,1	..	1,6	..
Råolje og naturgass	-1,5	-5,6	-4,5	..	-1,7	0,8	..	-1,5	..
Tradisjonelle varer ⁴	4,8	-10,6	-7,3	-9 1/2	2,7	..	1/4	4,2	..	5,2	..
Import	4,4	-8,8	-2,4	-6 3/4	6,6	..	1/2	6,8	..	6,4	..
Tradisjonelle varer	2,7	-8,8	-4,0	..	6,7	8,6	..	7,4	..
Bruttonasjonalprodukt	2,1	-1,6	-1,9	-1 1/2	1,4	..	2 1/4	2,5	3 1/4	2,3	2 3/4
Fastlands-Norge	2,6	-1,2	-1,0	-1 1/2	2,1	3/4	2 1/2	2,9	3 1/2	3,2	3
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	3,1	-0,5	-1,0	-1/2	-0,6	-1 1/2	-1/2	0,7	3/4	1,5	1
Arbeidsledighetsrate (nivå)	2,6	3,3	3 3/4	3 1/2	3,9	4 3/4	4 1/2	4,0	4	3,8	3 3/4
Priser og lønninger											
Lønn per normalårsverk	5,8	4,0	4,0	4	3,7	..	3 3/4	3,7	4 1/4	4,2	4 3/4
Konsumprisindeksen (KPI)	3,8	1,9	1,8	2 1/4	0,9	..	1 3/4	2	2 1/4	2,6	2 1/2
KPI-JAE ⁵	2,6	2,4	2,4	2 1/2	0,9	..	1 3/4	1,8	2 1/4	2,4	2 1/2
Eksportpris tradisjonelle varer	2,3	-6,5	-3,9	..	-0,8	5,7	..	5,1	..
Importpris tradisjonelle varer	3,2	-1,8	0,2	..	-3,4	2,1	..	2,7	..
Boligpris	- 1,1	2,2	6,2	6,1	..	6,1	..
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	496,4	322,8	231	..	274,6	297,0	..	329,2	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	19,5	13,4	9,8	..	11,1	11,3	..	11,8	..
MEMO:											
Husholdningenes sparerate (nivå)	2,0	4,6	5 1/4	..	4,5	2,9	..	2,3	..
Pengemarkedsrente (nivå)	6,2	2,5	3,0	2,5	2,7	2,8	2,3	4,4	3,4	5,7	4,3
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	7,3	4,7	3,7	3,7	..	5,3	..	6,8	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	536	379	350	..	387	402	..	440	..	495	..
Eksportmarkedsindikator	1,6	-10,0	1,6	4,1	..	7,8	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	0,0	3,8	4,2	5 3/4	-4,6	..	1	-1,9	0	-1,0	0

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonell eksport, som også inkluderer en del tjenester.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.2 (2008-2009), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 2/2009 (NB).

En bedring i den kostnadmessige konkurranseevnen bidrar til at fallet i eksporten blir noe dempet i år, fordi kronekursen på årsbasis ventes å være svakere enn i fjor. Fra 2010 og framover venter vi at kronen styrker seg, noe som svekker den kostnadmessige konkurranseevnen og trekker eksportveksten ned.

Eksporten av olje ventes å falle i hele prognoseperioden, mens gasseksporten ventes å stige. Et klart fall i oljeeksporten trekker den samlede eksporten av olje og naturgass ned med nesten 6 prosent i år. Nedgangen i oljeeksporten vil være større enn økningen i gasseksporten også når vi ser de tre neste årene under ett. Tjenesteeksporten ventes å falle med om lag 10 prosent i år. I årene framover ventes veksten gradvis å tilta og komme opp i over 5 prosent i 2012. Denne utviklingen bidrar til at samlet eksport faller mindre enn tradisjonell vareeksport i år. I årene framover anslås samlet eksport å stige svakt.

2.8. Økt import gjennom 2010

Konjunkturedgangen har bidratt til en betydelig nedgang i importen. Fra 3. kvartal 2008 til 2. kvartal 2009 var det sesongjustert en reduksjon på hele 12,3 prosent. Lavere investeringer og nedgang i bilkjøp var viktige faktorer bak nedgangen. Denne utviklingen har snudd, og importen økte i 2. kvartal med 2,2 prosent fra kvartalet før når det justeres for normale sesongvariasjoner. Importøkningen må blant annet ses i lys av økte bilkjøp i husholdningene.

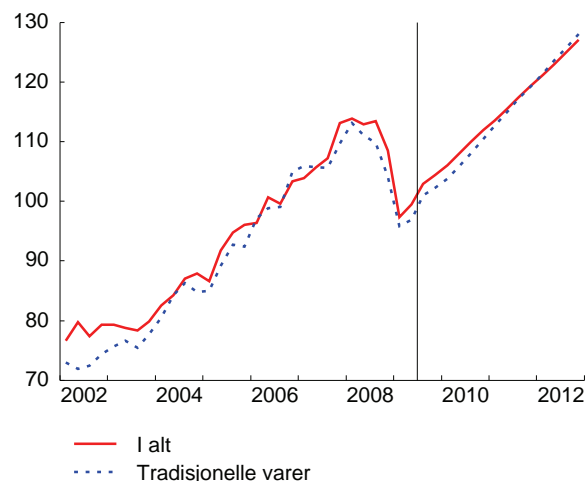
Redusert verdensmarkedspris på metaller, spesielt gjennom siste halvdel i 2008, samt styrkingen av krona siden årsskiftet, har bidratt til at importprisen på tradisjonelle varer har falt siden 4. kvartal 2008. I 2. kvartal 2009 ble prisene på tradisjonelle varer redusert med 1,7 prosent sammenlignet med kvartalet før.

Økt innenlandsk etterspørsel, spesielt investeringer og bilkjøp, vil i årene framover bidra til at importveksten tar seg kraftig opp i årene som kommer. Svekket kostnadmessig konkurranseevne, som til dels skyldes at den importveide kronekursen vil styrke seg i årene som kommer, bidrar til at importveksten øker relativt mer enn veksten i fastlandsøkonomien.

Importen vil i de nærmeste årene få positive bidrag fra forsvarets kjøp av helikoptre, fly og fregatter. Forsvaret har bestilt 14 nye helikoptre og fire nye Hercules-fly til en totalramme på om lag 9,5 milliarder kroner. Det første helikopteret er ventet i 3. kvartal 2009, mens flyene er ventet å bli importert i tidsrommet fram til og med 2011. Fregatten KNM Helge Ingstad vil forsvaret offisielt motta høsten 2009, mens den siste fregatten, KNM Thor Heyerdahl, importerer i 2010.

Vi anslår at prisene på tradisjonelle importvarer vil falle gjennom de neste to årene som følge av den internasjonale lavkonjunkturen. Den forventede styrkingen av den importveide kronekursen fra dagens relativt svake nivå, vil også bidra til nedgangen i importprisene.

Figur 2.10. Import. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

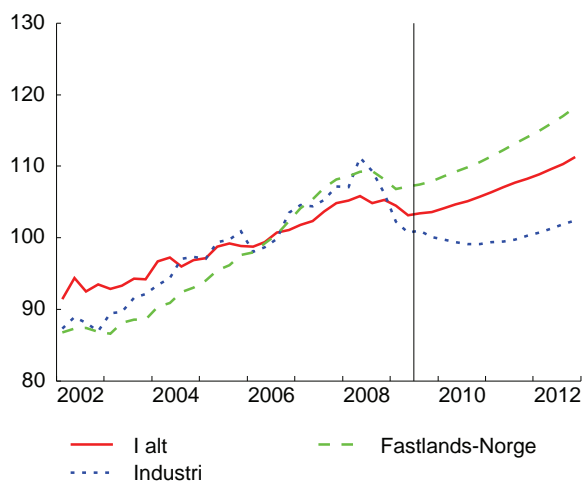
2.9. Fastlands-BNP stiger igjen

Etter nesten fem år med høyere vekst i BNP Fastlands-Norge enn trenden, kom et markert omslag i 2008. Allerede i 1. kvartal i fjor gikk veksten kraftig ned. Da finanskrisen traff økonomien med full tyngde i slutten av 3. kvartal, stoppet veksten nesten opp. Gjennom de påfølgende to kvartalene gikk BNP Fastlands-Norge ned med hele 2,7 prosent. De siste tallene fra KNR viser at denne kraftige konjunkturedgangen ble betydelig moderert i vår. BNP Fastlands-Norge økte med 0,3 prosent fra 1. til 2. kvartal. Også i fastlandsnæringene utenom offentlig forvaltning var det tegn til økt aktivitet. Utviklingen mellom ulike næringer i næringslivet var imidlertid svært forskjellig.

Fra 3. til 4. kvartal 2008 og videre til 1. kvartal 2009 falt aktiviteten i alle hovedområder av næringslivet. Nedgangen i bruttoproduktet i industri og annen vareproduksjon var gjennom dette halvåret nær 7 prosent, mens privat tjenesteproduksjon gikk ned med vel 1 prosent. I årets 2. kvartal fortsatte nedgangen i annen vareproduksjon med uforminset styrke, mens produksjonsnedgangen bremses noe opp i industrien. I privat tjenesteyting viser de siste KNR-tallene derimot et markert omslag i 2. kvartal med en klar aktivitetsøkning.

Den internasjonale konjunkturedgangen har vært den viktigste drivkraften bak produksjonsutviklingen i industrien, og den sterkeste nedgangen har vært å finne i næringer som i hovedsak er eksportrettede. Den svake utviklingen i byggevirksomheten bidro i tillegg til et langvarig og etter hvert meget kraftig produksjonsfall i trelast- og trevareindustrien. I denne næringen ble imidlertid en nedgang på hele 20 prosent i 1. kvartal, avløst av en oppgang i 2. kvartal på 16 prosent. Økning i oljeinvesteringene har bidratt til å trekke opp aktiviteten i næringen bygging av skip og oljeplattformer, men også andre fastlandsnæringer har nytt godt av disse impulsene gjennom konjunkturedgangen. De siste KNR-tallene viser imidlertid et lite fall i oljeinvesteringene fra 1. til 2. kvartal, og for første gang på lang

Figur 2.11. Bruttonasjonalprodukt. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

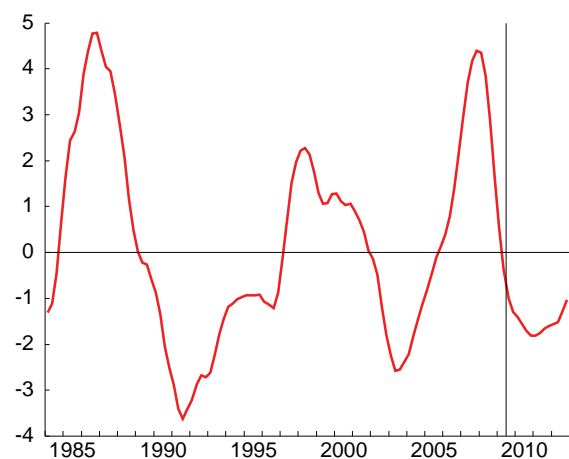
tid var det i 2. kvartal nedgang i bygging av skip og oljeplattformer.

Utsikter til økt aktivitet internasjonalt bærer bud om en noe mer positiv produksjonsutvikling i eksportrettet virksomhet. Gjenåpning av noen smelteverk og åpning av nye bedrifter innen solenergi kan bidra til en markert produksjonsøkning i noen bransjer i inneværende halvår. Impulsene fra petroleumsvirksomheten kan imidlertid trekke i motsatt retning. Utviklingen i norske kostnader med relativt høy lønnsvekst og styrket krone, vil bidra til å svekke produksjonsutviklingen i industrien framover.

Utover i 2010 og videre framover vil også investeringssetterspørselen fra Fastlands-Norge stimulere produksjonsutviklingen i både industrien og bygge- og anleggsnæringen. Vi regner imidlertid med at investeringene i petroleumsvirksomheten ikke vil gi noen vekstimpulser i prognoseperioden. Dette bidrar til at bruttoproduktet i industrien ikke forventes å øke merkbart før i 2012, altså et godt stykke ut i den internasjonale konjunkturoppgangen. Vi antar at utviklingen i innenlandsk etterspørsel vil bidra til at aktivitetsveksten i næringslivet samlet sett vil fortsette å ta seg opp framover.

Bruttoproduktet i offentlig forvaltning økte med vel 1 prosent gjennom årets første halvår. Veksten i offentlig konsum er langt høyere enn dette, noe som reflekterer at det er sterk vekst i offentlig forvaltnings kjøp av varer og tjenester fra næringslivet. Vi antar at produksjonsveksten i offentlig forvaltning vil ligge klart over veksten i næringslivet i 2009 og 2010 og således bidra til å trekke BNP-veksten opp. Til tross for dette og utsikter til produksjonsvekst i næringslivet gjennom inneværende halvår, anslår vi at BNP Fastlands-Norge som årsgjennomsnitt vil falle med 1,2 prosent fra 2008 til 2009. Vi regner deretter med at veksten vil ta seg gradvis opp. I beregningen passerer vekstraten trendutviklingen tidlig

Figur 2.12. BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i 2011, men nøyaktig når dette inntreffer er usikkert. Derimot kan vi med stor sikkerhet si at norsk økonomi vil være i lavkonjunktur langt ut i prognoseperioden – trolig hele. Men lavkonjunktoren ser nå ikke ut til å bli veldig dyp.

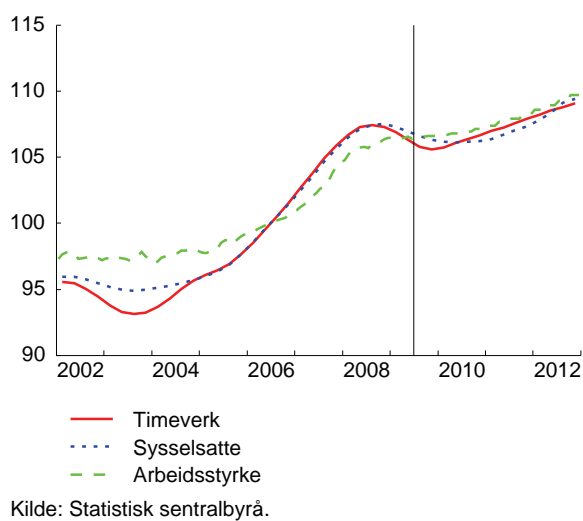
2.10. Lavere arbeidsinnvandring og færre unge i arbeidsmarkedet

Nedgangskonjunktoren vi nå er inne i, startet alt tidlig i 2008. Sesongjustert arbeidsledighet, målt ved Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), lå imidlertid relativt stabilt på om lag 2,5 prosent helt til oktober i fjor. Deretter økte ledigheten jevnt, og i januar hadde den nådd 3 prosent. Siden stabiliserte ledigheten seg litt over dette nivået. I juni gikk imidlertid arbeidsledigheten ned med 4000 personer til om lag 77 000, tilsvarende en ledighetsrate på 3 prosent.

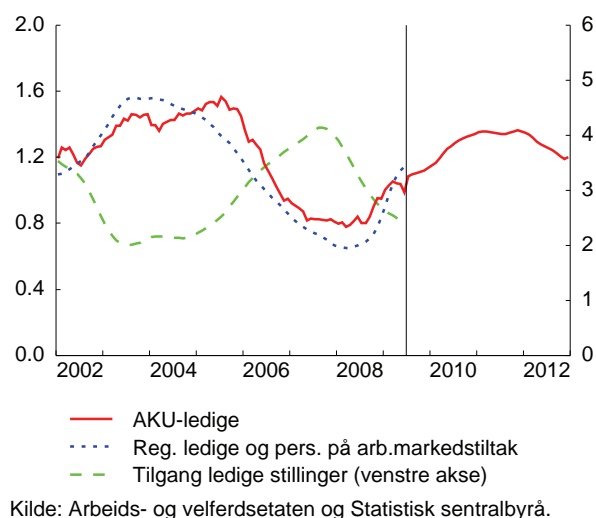
Arbeids- og velferdsetaten publiserer sesongjustert registrert ledighet hver måned. Den registrerte ledigheten er vanligvis lavere enn AKU-ledigheten, ettersom AKU blant annet også fanger opp folk som ønsker arbeid, men som ikke har registrert seg som arbeidssøkende hos Arbeids- og velferdsetaten. Antallet registrerte helt ledige stiger fortsatt noe. Sesongjustert ledighet økte med om lag 700 personer i både juli og august. Til sammenlikning økte ledigheten gjennomsnittlig med rundt 4500 personer hver måned i begynnelsen av året.

Sesongjusterte tall fra KNR viser at sysselsettingen holdt seg om lag uendret i årets 2. kvartal. Dette skjer etter to kvartaler med fallende sysselsetting og bekrefter således bildet av et arbeidsmarked som ikke svekkes i like sterk grad som tidligere. Det var fortsatt fallende sysselsetting i industrien og i bygg- og anleggsvirksomheten, men nedgangen var mer moderat enn i 1. kvartal. Samtidig steg sysselsettingen i offentlig forvaltning og i forretningsmessig tjenesteyting. Sesongjustert var det 16 000 færre sysselsatte i Norge i 2. kvartal i år enn i 3. kvartal i fjor, da sysselsettingen var på et toppnivå.

Figur 2.13. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser. 2006=100

Figur 2.14. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

Arbeidsinnvandringen til Norge har økt betydelig de seneste årene. Fra 2004 til 2008 ble antallet gyldige arbeidstillatelser mer enn åttedoblet. Med en nedkjøling av norsk økonomi og et svakere arbeidsmarked har denne utviklingen snudd. Det var per 1. august i år utstedt vel 101 000 arbeidstillatelser, mot nær 108 000 på samme tid i fjor. Det er imidlertid stor usikkerhet knyttet til antall arbeidsinnvandrere. Blant annet kreves det ikke arbeidstillatelse for arbeid som varer under tre måneder. Nordiske borgere er også unntatt fra kravet om arbeidstillatelse. På den andre siden er det trolig mange med gyldige arbeidstillatelser som enten ikke har kommet til Norge eller som har utvandret. Samlet sett er det liten tvil om at netto arbeidsinnvandring til Norge er på et betydelig lavere nivå enn tidligere. Dette må ses i sammenheng med at en stor del av arbeidsinnvandrerne er sysselsatt i bygge- og anleggsvirksomheten og i industrien, der ledigheten har steget mest.

De yngre aldersgruppene har i større grad lav utdanning eller liten jobberfaring sammenliknet med andre i arbeidsstyrken. Dette gjør at de ofte rammes når ledigheten stiger. Den økte ledigheten har også ført til at mange yngre har forlatt arbeidsstyrken, trolig til fordel for utdanning. Yrkesprosenten blant kvinner i aldersgruppen 16-24 år gikk ned med 3,3 prosentpoeng fra 2. kvartal i fjor til 2. kvartal i år. For menn i samme alder var nedgangen på 4,1 prosentpoeng. Det reduserte omfanget av arbeidsinnvandringen og den lavere yrkesdeltakelsen blant nordmenn har sammen bidratt til å redusere veksten i arbeidsstyrken og dermed begrenset økningen i ledigheten.

Norsk økonomi vil antakelig være i en lavkonjunktur i hele prognoseperioden og sysselsettingen vil derfor utvikle seg svakt. Industrien og bygg- og anleggsvirksomheten er svært konjunkturfølsomme næringer, og her vil produksjonen trolig fortsette å falle. Som årsgjennomsnitt ser vi for oss en nedgang i antall sysselsatte på rundt 35 000 samlet for disse næringene fra toppåret

2008 og fram til 2011. I den samme perioden vil offentlig sysselsetting vokse med om lag 50 000. Utviklingen vi ser for oss innebærer at sysselsettingen faller i de mannsdominerte næringene, mens næringene som sysselsetter de store kvinnegruppene vokser. Vi venter altså at den klare todelingen av utviklingen i arbeidsmarkedet, som vi allerede har registrert, fortsetter. Våre antagelser innebærer at samlet sysselsetting reduseres med 14 000 personer i 2009 målt som årsgjennomsnitt. I 2010 anslår vi en nedgang på ytterligere 16 000. I løpet av 2010 og 2011 snur konjunktorene, og produksjonen tar seg opp igjen. Derfor øker sysselsettingen i 2011 og 2012.

Økningen i den samlede sysselsettingen etter 2010 er trolig ikke sterk nok til å redusere ledigheten nevneverdig. Årsaken til dette er at også arbeidsstyrken antas å øke. Det svake arbeidsmarkedet innebærer imidlertid langt svakere vekst i arbeidsstyrken i de nærmeste årene enn under oppgangskonjunktoren fram til 2008. Fra 2004 til 2008 økte arbeidsstyrken med nesten 210 000 personer. Til sammenlikning anslår vi nå at arbeidsstyrken øker med litt over 60 000 personer fra 2008 til 2012. Etter en økning i AKU-ledigheten fra 2,6 prosent i 2008 til anslagsvis 3,3 prosent i 2009 stiger ledigheten til rundt 4 prosent i 2010, der den blir liggende i resten av prognoseperioden.

2.11. Lavere lønnsvekst

Den bratte nedgangen i norsk økonomi gjennom vinterhalvåret har bidratt til å dempe lønnsveksten. Lønn per normalårsverk var likevel 5,0 prosent høyere i første halvår i år sammenliknet med første halvår i fjor. Den fortsatt relativt høye lønnsveksten må ses på bakgrunn av at det i mellomtiden har vært et hovedoppgjør i de toårige tariffavtalene. Sist det var hovedoppgjør var lønnsveksten til sammenlikning 5,9 prosent.

I 2007 og 2008 var veksten i lønn per normalårsverk henholdsvis 5,6 og 5,8 prosent. Dette er om lag ett

prosentpoeng høyere enn gjennomsnittlig lønnsvekst så langt på 2000-tallet. Den høye lønnsveksten de siste årene er et typisk trekk ved toppen av en høykonjunktur, når ledigheten er lav og inntjeningen i næringslivet har vært høy lenge. I etterkant av den internasjonale finanskrisen har dette snudd. Lønnsomheten i særlig den lønnsledende industrisektoren har kommet under press, og ledigheten har økt.

Tariff tilleggene i årets mellomoppgjør har vært moderate, og lønnsglidningen i form av bonusutbetalinger og overtidsbetalinger har gått ned. Dette bringer vårt anslag for lønnsveksten i år ned til 4,0 prosent, knapt 2 prosentpoeng lavere enn i fjor. Av dette utgjør helårseffekten av lønnsstilleggene gitt i løpet av fjoråret om lag 2½ prosentpoeng.

Over tid ligger grunnlaget for reallønnsvekst i produktivitetsvekst og eventuelle bytteforholdsgevinster overfor utlandet. Bytteforholdsgevinster oppstår når eksportpriser øker mer enn importpriser. I 2008 falt arbeidskraftsproduktiviteten i de private fastlandsnæringene, målt ved bruttoprodukt per timeverk, med over 1 prosent. Fallet gjenspeilet at bedriftene i stor grad beholdt bemanningen selv etter at etterspørselen og produksjonen hadde falt. Dette fordi det tar tid før bedriftene er i stand til å tilpasse sysselsettingen til endringer i etterspørselen. Gjennom 2008 falt også verdensmarkedsprisene på mange norske eksportprodukter, og bytteforholdet overfor utlandet ble forverret. Samlet sett har den lave produktivitetsveksten og bytteforholdstapet klart svekket lønnsomheten i næringslivet, noe som bidrar til relativt lav lønnsvekst framover.

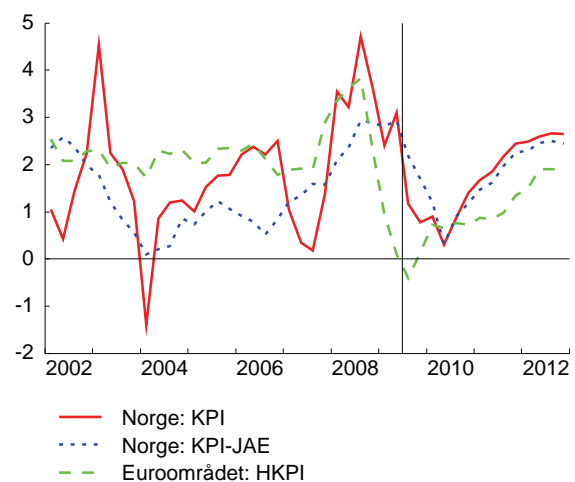
Tiden det tar før lønnsnivået tilpasses svekkelsen av lønnsomheten, avhenger av utviklingen i ledigheten. Toppen i ledigheten nås ifølge prognosene i 2011. Etter en relativt moderat lønnsvekst på 3,7 prosent i 2010 og 2011, kommer lønnsveksten opp til 4,2 prosent i 2012.

Lønnsveksten følger dermed om lag utviklingen i prisveksten på konsumvarer, som også faller fram til og med 2010, og øker i 2011 og 2012. Sammenfallet skyldes primært at den bakenforliggende utviklingen i verdensmarkedsprisene, målt i norske kroner, har et slikt forløp. Reallønnsveksten antas med dette å ligge på rundt 2 prosent gjennom hele prognoseperioden, som er på linje med 2008, men om lag ett prosentpoeng lavere enn i oppgangskonjunktoren fra 2003 til 2007.

2.12. Konjunkturedgang og sterkere krone gir lavere inflasjon

Inflasjonen målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftendringer og uten energivarer (KPI-JAE) har i de to siste årene svingt innenfor båndet til Norges Banks inflasjonsmål på 1,5 - 3,5 prosent, etter å ha vært lavere i de fire foregående årene. Gjennom våren i år økte inflasjonen fra 2,7 prosent i april til en topp på 3,3 prosent i juni. Fra mai til juni var det en uvanlig sterk vekst i prisene på flyreiser. Mye av denne økningen ble reversert i juli. Sammen med

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

effekten av at det også var en uvanlig kraftig økning i KPI-JAE fra juni til juli i fjor, bidro dette til at 12-månedersveksten i juli i år kom ned i 2,5 prosent.

Konsumprisindeksen i alt (KPI), som er relevant for utviklingen i husholdningenes kjøpekraft, har vist betydelig større svingninger. 12-månedersveksten i KPI var i oktober i fjor opp i hele 5,5 prosent, i stor grad som følge av høye elektrisitetspriser. Elektrisitetsprisene har deretter falt kontinuerlig, og bidraget til KPI-veksten fra elektrisitetsprisveksten er redusert med 2 prosentpoeng fra oktober i fjor til juli i år. Elektrisitetsprisene var imidlertid i juli fremdeles høyere enn på samme tid i 2008. 12-månedersveksten i KPI var da kommet ned i 2,2 prosent.

En oppsplitting av KPI-JAE etter leverende sektor viser redusert prisstigning på 12-månedersbasis gjennom årets syv første måneder for de fleste hovedgrupper av norskproduserte varer og tjenester. Prisstigningen for importerte konsumvarer har derimot gjennomgående økt, fra januar til juli med 1,6 prosentpoeng. Dette har trukket veksten i KPI-JAE opp med om lag 0,5 prosentpoeng. Utviklingen reflekterer den kraftige svekkelsen av kronekursen i kjølvannet av finanskrisen i fjor høst. Gjennom vinteren ble om lag halvparten av krone-svekkelsen reversert. Valutakursutviklingen påvirker prisene som husholdningene står overfor, men det tar en god stund før virkningene er uttømt. Det er dermed store, men motvirkende impulser fra valutakursen til norske priser. Fra juni til juli gikk prisene på importerte varer klart ned, noe som kan indikere at virkningen av svekkelsen i høst nå blir mer enn motvirket av den etterfølgende styrkingen.

Flere forhold har bidratt til fallet i prisstigningen på norskproduserte varer og tjenester. Veksten i lønnskostnadene er redusert, energiprisene har falt og en må anta at lav kapasitetsutnyttelse har bidratt til reduserte fortjenestemarginer. Ettersom renter er en kostnads-komponent, har det kraftige rentefallet isolert sett også

bidratt til lavere inflasjon. Kapasitetsutnyttelsen i norsk økonomi vil ventelig holde seg relativt lav en tid framover. Dermed vil trolig verken lønnsvekst eller utviklingen i andre kostnader gi noen sterke inflasjonsimpulser på en stund. Når det gjelder inflasjonen framover er det størst usikkerhet knyttet til valutakursutviklingen.

Den internasjonale lavkonjunktoren og fortsatt økt handel med lavkostland gjør trolig at prisimpulsene fra utenlandske ferdigvarer blir beskjedne. Dette vil forsterkes av valutakursen, som vi antar vil styrkes gjennom hele prognosebanen. Vi legger imidlertid til grunn at prisutviklingen på råvarer etter hvert vil bidra til å trekke inflasjonen opp.

Vi regner med at inflasjonen vil avta fram mot neste sommer. Foruten fall i importpriser regner vi med at produktiviteten tar seg opp og at lønnskostnadsveksten går ytterligere litt ned. Nedgangen i energipriser vil også bidra til å trekke prisene på andre varer og tjenester ned. Som årsgjennomsnitt venter vi at KPI-JAE vil stige med 2,4 prosent i år og 0,9 prosent neste år. Etter hvert som konjunktorene bedres og lønnsveksten tar seg opp samtidig som kronestyrkinga modereres, vil kjerneinflasjonen øke og ifølge beregningene komme opp i 2,4 prosent i 2012.

Elektrisitetsprisene til husholdningene gikk trolig ned fra juli og nådde en bunn i august. I samme tidsrom i fjor gikk elektrisitetsprisene kraftig opp. Terminprisene i kraftmarkedet indikerer økte priser utover høsten og inn i 2010. Økningen vil imidlertid ganske sikkert bli langt mer beskjeden enn gjennom høsten i fjor. Dermed blir 12-månedersveksten i elektrisitetsprisene negativ fra og med august i år og kan komme opp i størrelsesorden -20 prosent i oktober. Dermed vil elektrisitetsprisene bidra til å trekke 12-månedersveksten i KPI kraftig ned i resten av året. Som årsgjennomsnitt legger vi til grunn at elektrisitetsprisen faller med knappe 5 prosent fra i fjor til i år og at prisene til neste år forblir om lag som i år. I årene deretter regner vi med at elektrisitetsprisene øker noe mer enn inflasjonen.

Oljeprisen ble halvert fra 3. til 4. kvartal i fjor. Dette bidro til reduserte bensinpriser gjennom høsten i fjor. Gjennom de kommende månedene antar vi at oljeprisene vil reduseres noe, men langt mindre enn gjennom samme periode i fjor. Dermed ligger det an til at utviklingen i bensinprisene vil trekke motsatt vei av elektrisitetsprisene framover. Som årsgjennomsnitt antar vi at oljeprisen målt i kroner kommer til å øke svakt fra 2009 til 2010, og med 10-15 prosent i hvert av de neste årene.

Vi legger til grunn at avgiftsatsene inflasjonsjusteres i de kommende årene. Samlet sett anslår vi KPI-veksten i 2009 til 1,9 prosent og 0,9 prosent i 2010. I resten av prognoseperioden blir KPI-veksten under våre forutsetninger liggende 0,2 prosentpoeng over veksten i KPI-JAE.

2.13. Redusert oljeeksport krymper handelsoverskuddet

Globalt konjunkturomslag og finanskriser bidro til at den langvarige veksten i overskuddet på handelsbalansen med utlandet stoppet opp i siste halvdel av fjoråret. I år ligger det an til en vesentlig reduksjon i overskuddene. For årets 2. kvartal viser foreløpige tall fra KNR et handelsoverskudd på nesten 78 milliarder kroner. Det er om lag 28 milliarder kroner mindre enn kvartalet før, og hele 54 milliarder kroner mindre enn samme kvartal i fjor. Så langt i år er overskuddet på 183 milliarder kroner, ned fra 259 milliarder kroner i samme periode i 2008. Kraftig redusert oljepris og fortsatt nedgang i volumet av oljeeksporten er de dominerende faktorene bak nedgangen. Handelsbalansen for tradisjonelle varer har holdt seg stort sett uendret de seneste syv kvartalene, med et kvartalsunderskudd på rundt 37 milliarder kroner. Overskuddet på tjenestehandelen har, med unntak for fjorårets to siste kvartaler, holdt seg på omtrent 14 milliarder kroner hvert kvartal i samme periode. Rente- og stønadsbalansen har derimot svingt mellom overskudd og underskudd fra kvartal til kvartal i flere år. Foreløpige beregninger tyder på et overskudd på 18 milliarder kroner i 2. kvartal 2009, mens 1. kvartal viste et underskudd på 30 milliarder kroner.

Overskuddene på handelsbalansen i inneværende kvartal og årets siste kvartal ventes å holde seg på et nivå langt under hundre milliarder kroner. Dermed anslås handelsoverskuddet for inneværende år til å bli vel 305 milliarder kroner. Det er en nedgang på nesten 190 milliarder kroner, eller 38 prosent, i forhold til overskuddet i 2008. Et overskudd på rente- og stønadsbalansen forventes å bringe overskuddet på driftsbalansen med utlandet over 320 milliarder kroner i 2009.

Selv om flere indikatorer antyder at den internasjonale lavkonjunktoren blir mindre alvorlig enn tidligere antatt, vil den trolig fortsatt bidra til reduserte overskudd i utenriksøkonomien en tid framover. Det er i all hovedsak oljeprisen og volumet på norsk oljeeksport som bestemmer størrelsen på handelsoverskuddet. Volumet har vist en svakt nedadgående trend i mange år. Denne utviklingen har imidlertid blitt mer enn oppveid av en motsatt utvikling i oljeprisen – inntil det store oljeprisfallet i fjor. I takt med en moderat internasjonal konjunkturoppgang i 2011 og 2012 har vi lagt til grunn en stigning i oljeprisen. Det tilsier at overskuddet på handelsbalansen med utlandet igjen vil øke, fra et bunnivå neste år på 275 milliarder kroner til om lag 330 milliarder kroner i 2012. Vi regner med at framtidige overskudd på rente- og stønadsbalansen kan bringe overskuddene på driftsbalansen opptil 20 milliarder kroner høyere enn handelsoverskuddet. Overskuddene på driftsbalansen for årene 2009-2012 vil da tilsvare 12-14,5 prosent av totalt BNP de samme årene.

Boks 2.1. Effekter på norsk økonomi av en mer markert internasjonal lavkonjunktur

Vi har den siste tiden sett flere tegn til at verdensøkonomien er i bedring. Aksjekursene har steget kraftig siden nyttår. Det samme gjelder for råvareprisene. Fallet i industriproduksjon og internasjonal handel har stoppet opp, og det er tegn til bedring i boligmarkedet i mange land. Svært ekspansiv penge- og finanspolitikk har vært viktig for det gryende omslaget, men skal den fortsette er det en forutsetning at husholdningenes konsum og næringslivsinvesteringene tar over som vekstmotor. I mange land øker statsgjelda nå så mye at det ikke er opprettholdbart selv på relativt kort sikt. Bankene har store urealiserte tap, og er fortsatt tilbakeholdne med å låne ut penger. I et slikt perspektiv er det fullt mulig å tenke seg en utvikling der veksten blir betydelig svakere enn vi har lagt til grunn for våre prognoser.

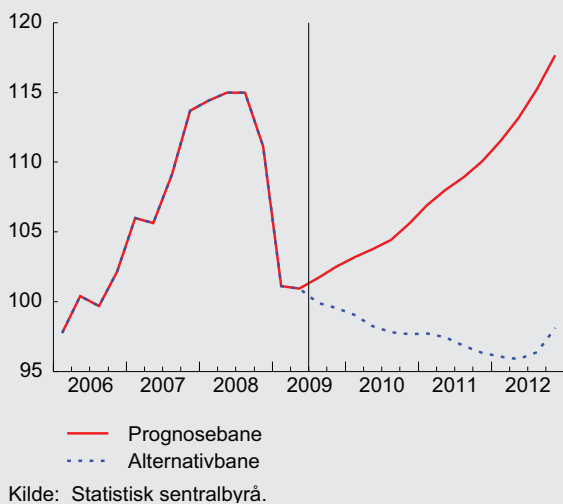
For å vurdere konsekvensene for norsk økonomi av en slik utvikling har vi laget en alternativ beregning. Der legger vi

til grunn nullvekst i BNP hos Norges handelspartnere fra og med 1. kvartal 2010 og ut prognoseperioden, etter et lite oppsving i andre halvår i år. Videre har vi lagt til grunn at internasjonale råvarepriser gradvis blir om lag 30 prosent lavere enn i prognosebanen gjennom prognoseperioden. Eksempelvis innebærer det en oljepris på 60 dollar fatet i 2012, mot om lag 84 dollar i prognosebanen. Prisene på industriprodukter forutsettes å gradvis bli 10 prosent lavere i 2012 sammenliknet med prognosebanen. Konsumprisene i euroområdet forutsettes å bli liggende på dagens nivå ut prognoseperioden, mot en vekst på til sammen 4 prosent i prognosebanen. ESB responderer på lavere inflasjon og vekst med lavere styringsrente, slik at tremåneders pengemarkedsrente i euroområdet faller til 0,75 prosent i 2010 og blir liggende der ut prognoseperioden. Til sammenlikning øker tremånedersrenta i euroområdet i prognosebanen gradvis fra dagens nivå på 1 prosentpoeng, til 4 prosent ved utgangen av 2012.

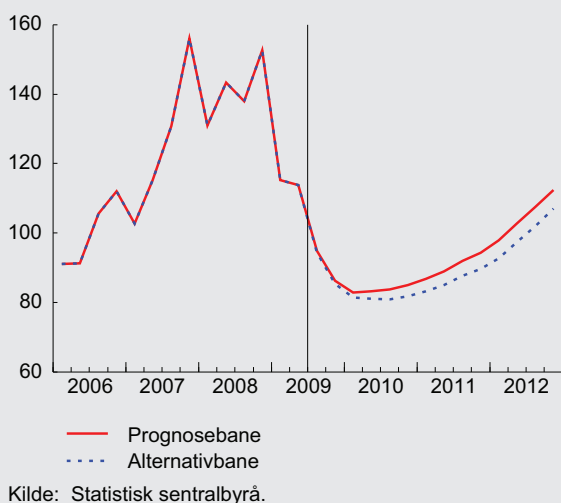
Virkingen på norsk økonomi anslås ved hjelp av SSBs makroøkonomiske modell KVARTS. Innretningen av norsk finanspolitikk er antatt å være den samme som i prognosebanen. Kronekursen er bestemt i modellen¹. Norsk pengemarkedsrente er i alternativberegningen bestemt av en egen relasjon som er estimert ut fra Norges Banks atferd siden innføringen av inflasjonsmålet i mars 2001. Renta økes dersom inflasjonen (målt ved KPI-JAE) øker, og hvis det blir økt press i realøkonomien. Presset måles ved ledighetsraten i følge AKU, slik at lavere (høyere) ledighet gir økt (lavere) rente. Også renta i euroområdet inngår i renterelasjonen. En lavere rente i euroområdet bidrar isolert sett til å redusere renta i Norge.

Lavere etterspørsel etter norske eksportvarer medfører at eksporten faller gjennom hele prognoseperioden, i stedet for tiltakende vekst fra 2010 som i prognosebanen. Markedsveksten er nær null, slik at norsk industri taper markedsandeler hele veien, og i noe større grad enn i prognosebanen. Dette skjer til tross for svakere krone, og skyldes

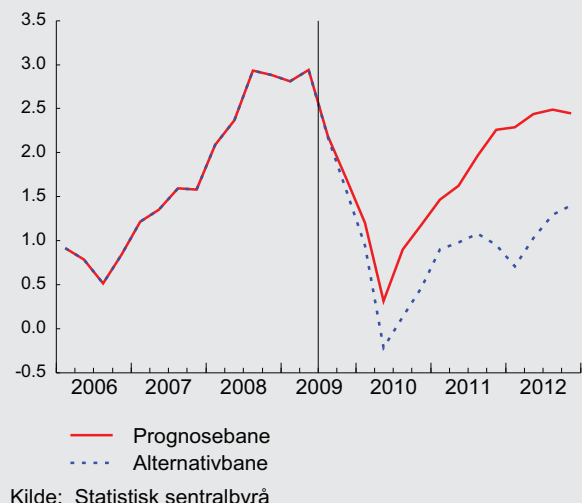
Figur 1. Tradisjonell eksport. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

Figur 2. Industriinvesteringer. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

Figur 3. Inflasjon (KPI-JAE). Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

¹ Se Økonomiske analyser 6/2006 for en beskrivelse av valutakursmodellen

relativt høy kostnadsvekst, slik at norske eksportpriser faller mindre enn verdensmarkedsprisene. Lavere industriproduksjon medfører også at industriinvesteringene utvikler seg svakere enn i prognosebanen.

Industriusselsettingen faller mindre enn produksjonen, slik at arbeidskraftsproduktiviteten faller. Sammen med lavere eksportpriser, fører dette til at lønnsveksten i industrien faller. Det smitter over til den generelle lønnsveksten, siden industrien antas å være lønnsledende. Det bidrar til at også prisveksten innenlands avtar markert, om lag på linje med det som er forutsatt for euroområdet. Reallønnsveksten er nesten uforandret i 2010, men blir om lag 1 prosentpoeng lavere i 2011 og 2012. Samlet reduseres sysselsettingen med 31 000 personer fram til 2012 sammenliknet med prognosebanen. Arbeidsstyrken reduseres imidlertid med 16 000 personer som følge av lav reallønnsvekst og økende ledighet. Det demper økningen i arbeidsledigheten, som likevel blir om lag 0,6 prosentpoeng høyere i 2012, med 4,4 prosent.

Norske pengemarkedsrenter vil i alternativberegningen fortsette å falle fram til sommeren 2010, til 1 prosent, som respons på lavere renter i utlandet, høyere ledighet og lavere inflasjon. Deretter kommer det en svak økning før den flater ut rundt 1,5 prosent i 2011. I prognosebanen stiger derimot tremånedersrenta til 6 prosent i 2012. Krona styrker seg mindre, og er svakere enn i prognosebanen gjennom hele

Virkinger av lavere internasjonal etterspørsel. Avvik fra referansebanen i prosent der ikke annet fremgår

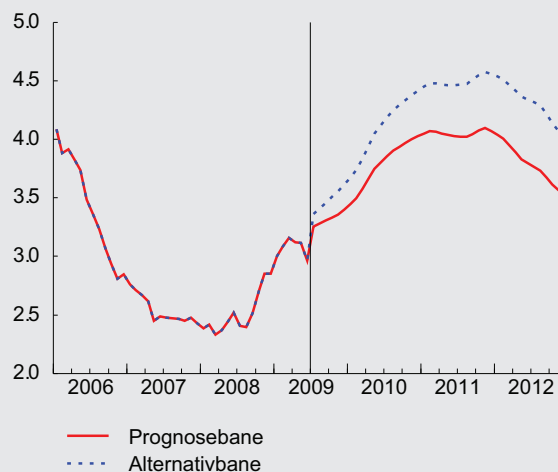
	2009	2010	2011	2012
Konsum i husholdninger	0,0	0,0	0,5	1,3
Investeringer i Fastlands-Norge	-0,1	-0,5	-0,7	-0,4
Industri	-0,3	-3,0	-4,6	-5,1
Boliger	0,0	0,0	0,3	1,6
Eksport, tradisjonelle varer	-1,1	-6,0	-10,5	-16,0
BNP Fastlands-Norge	-0,2	-0,9	-1,3	-1,5
Industri	-0,5	-3,4	-5,6	-7,4
Sysselsetting (i 1000)	-2	-14	-23	-31
Arbeidstilbud (i 1000)	0	-6	-12	-17
Ledighetsrate (nivå)	0,1	0,3	0,4	0,6
Lønn	0,0	-1,0	-2,8	-5,1
Konsumprisindeksen	0,0	-0,7	-1,7	-3,0
Eksportpris tradisjonelle varer	-1,8	-12,1	-17,5	-17,7
Boligpris	0,0	-0,7	-0,7	0,5
Husholdningenes realdisponible inntekt	-0,1	0,0	0,4	0,6
Pengemarkedsrente (nivå)	-0,1	-1,3	-2,7	-4,3
Importveid kronekurs (44 land)	0,1	1,0	1,9	4,5
MEMO:				
Eksportsmarkedsindikator	0,0	-1,0	-4,6	-11,2
Konsumpriser i euroområdet	0,0	-0,5	-1,5	-3,2
3 måneders rente euro (nivå)	0,0	-0,7	-1,6	-2,7
Oljepris (i dollar)	0,0	-4,5	-13,7	-23,8

prognoseperioden. Det skyldes lavere oljepris og at norske renter faller mer enn i utlandet. Inflasjonen dempes like mye hjemme som ute.

Husholdningenes konsumvekst er noe høyere enn i vår prognosebane i 2010 og 2011. Det skyldes både høyere realdisponibel inntekt og lavere realrente. Dette gir isolert sett positive etterspørselsimpulser til norsk produksjon. Utslagene på boliginvesteringer og -priser er små.

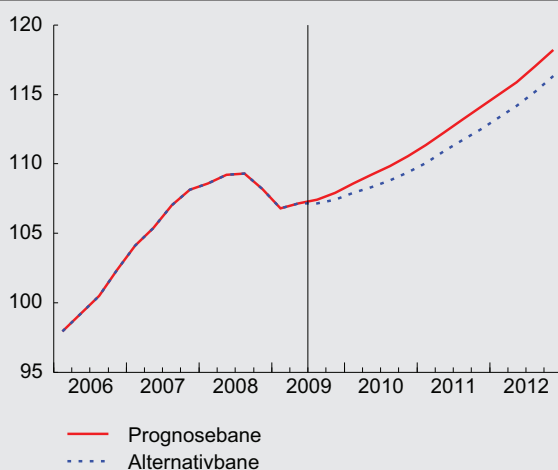
Den alternative beregningen gir en mer markert lavkonjunktur også for norsk økonomi. Veksten i BNP Fastlands-Norge blir klart lavere enn i prognosebanen, særlig i 2010. Ettersom konsumveksten blir høyere, blir nedgangen i BNP Fastlands-Norge betydelig mindre enn nedgangen i industrien.

Figur 4. Arbeidsledighet. Sesongjustert og glattet

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5. Bruttonasjonalprodukt, Fastlands-Norge. Sesongjusterte volumindekser. 2006=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boks 2.2. Betydningen av den ekspansive finanspolitikken for utviklingen i norsk økonomi

I løpet av første halvår 2009 ble finanspolitikken lagt om i ekspansiv retning for å dempe virkningene av finanskrisen på norsk økonomi. Vi skal her forsøke å anslå hva dette har å si for den økonomiske utviklingen i prognoseperioden 2009-2012. For å kunne svare på spørsmålet, må en først ta stilling til hvordan finanspolitikken alternativt kunne ha sett ut. Det finnes flere alternativer. En konjunkturnøytral innrettet politikk er utgangspunktet for én. En mulig utforming av en slik politikk vil være å la veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester følge trendveksten i BNP Fastlands-Norge, samtidig som skatter og avgifter reelt sett er uforandret og stønadene følger vedtatte regler. Alternativt kunne en innrette finanspolitikken slik at den følger handlingsreglens 4-prosentbane. Siden vi her vil fokusere på konjunkturforsøket, baserer oss på en variant av det første alternativet.

For 2009 baserer vi oss på anslagene gitt i Nasjonalbudsjettet 2009. Her var veksten i offentlig konsum og bruttoinvesteringer anslått til henholdsvis 3,4 og 2,7 prosent i 2009. Det innebærer at vi ser bort fra bevilgningene i St. prp. nr. 37 (2008-2009) Om endringer i statsbudsjettet 2009 med tiltak for arbeid. For 2010-2012 lar vi veksten i konsum og investeringer i offentlig forvaltning stort sett være 3 prosent. Det betyr at det skjer en liten innstramming i konsumveksten i alternativbanen i 2010, og en betydelig innstramming i investeringene dette året, mens anslagene for veksten i 2011 og 2012 er om lag som i prognosebanen.

For å belyse den isolerte effekten av den ekspansive finanspolitikken velger vi å bruke en modellversjon av SSBs makroøkonomiske modell KVARTS der verken rente eller valutakurs endres. Hvis vi alternativ hadde latt både rente og valutakurs respondere, ville effekten på sysselsetting og BNP blitt litt mindre enn vist her.

Effektene av den ekspansive finanspolitikken, sammenliknet med en konjunkturnøytral bane slik vi har definert den over, er vist i tabellen. I 2009 øker etterspørselen fra Fastlands-Norge med vel 20,5 milliarder kroner hvorav vel 16,5 milliarder kroner er impulsen fra finanspolitikken. En tredel av denne økte etterspørselen dekkes ved import. Sysselsettingen øker gradvis som følge av den ekspansive politikken. I 2009 er økningen i sysselsettingen 14 000 mens ledigheten i antall personer faller med 8 000. Økt aktivitet og bedre jobbmuligheter gjør at tilbudet av arbeidskraft også blir høyere. Ved dagens ledighetsnivå og ikke minst ledigheten i 2010-2012 er effekten av lavere ledighet på lønnsnivået ikke veldig stor siden ledigheten i prognosebanen er relativt høy (om lag 4 prosent). Lønnsnivået øker likevel noe. Det gir økte konsumpriser og eksportpriser noe som reduserer eksporten og øker importandelene. Konsumprisveksten øker med om lag 0,1 prosentpoeng hvert år, mens lønnsveksten øker med 0,3 prosentpoeng i gjennomsnitt. Reallønna øker derfor noe. Det stimulerer konsum og boliginvesteringer og i noen grad også arbeidstilbudet som bidrar til å redusere effekten på ledigheten.

Husholdningenes realinntekter øker som følge av økt real-lønn og økt sysselsetting. Noe av dette skyldes også at indeksering av blant annet grunnbeløpet i folketrygden gir økte realinntekter for pensjonister. Sysselsettingen øker noe og det bidrar positivt til inntektene. Høyere realinntekter får boligprisene til å stige mer noe som igjen øker husholdningenes formue. Det stimulerer konsum og boliginvesteringer. Økt aktivitet i økonomien øker også næringsinvesteringene. Dette bedrer produktiviteten og begrenser prisøkningen for skjermede produkter.

Ledighetsraten reduseres med 0,3 prosentpoeng inneværende år økende til et halvt prosentpoeng i slutten av perioden. Sysselsettingen øker med om lag 25 000 i 2011 og 2012 og omtrent halvparten av dette dekkes ved økt arbeidstilbud og resten av redusert ledighet. Den økte etterspørselen fører til en økning i BNP Fastlands-Norge som om lag tilsvarer impulsen fra finanspolitikken. Eksporten faller noe, men fallet er beskjedent siden økningen i kostnadsnivået også er moderat. Dessuten er analysen begrenset til perioden fram til 2012. Skulle finanspolitikken bli mer ekspansiv på permanent grunnlag, ville de langsiktige negative virkningene på konkurranseutsatt næringsliv være større enn det som kommer fram her.

Hvis Norges Bank skulle velge å motvirke den ekspansive finanspolitikken gjennom økt rente, vil de samlede ekspansive effektene bli klart mindre. Spesielt vil husholdningenes etterspørsel dempes og sterkere kronkurs ville påvirke produksjonen i konkurranseutsatte næringer negativt.

Virkningen av ekspansiv finanspolitikk. Avvik fra referansebanen i prosent der ikke annet fremgår

	2009	2010	2011	2012
Konsum i husholdninger	0,3	0,7	1,0	1,2
Investeringer i Fastlandsnæringer	1,0	1,9	2,3	2,5
boliginvesteringer	0,0	0,2	0,4	0,6
Eksport, tradisjonelle varer	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Import	1,1	1,9	2,1	2,3
BNP Fastlands-Norge	0,8	1,3	1,5	1,6
Næringer	0,9	1,5	1,6	1,7
Sysselsetting	0,5	0,8	0,9	1,0
Ledighetsrate (nivå)	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5
Lønn	0,3	0,6	0,9	1,3
Konsumprisindeksen	0,1	0,1	0,2	0,3
Boligpris	0,2	0,7	1,3	2,0
Husholdningenes disponible realinntekt	0,5	0,9	1,2	1,4
MEMO:				
Konsum i offentlig forvaltning	2,2	2,7	2,9	3,0
Investeringer i offentlig forvaltning	8,9	17,0	17,1	17,9

Tabell 2.5. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2006- priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2007	2008	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3	08.4	09.1	09.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	934 732	947 510	234 861	238 187	238 903	237 991	235 841	234 129	233 137	234 530
Konsum i husholdninger	898 292	909 843	225 700	228 982	229 605	228 542	226 420	224 659	223 603	224 882
Varekonsum	472 644	471 758	119 007	120 365	119 647	118 989	117 016	115 369	114 423	115 798
Tjenestekonsum	393 166	400 380	98 872	99 703	99 723	100 071	100 155	100 402	100 839	101 202
Husholdningenes kjøp i utlandet	57 847	62 527	14 110	15 405	16 668	15 873	15 196	14 974	13 806	13 297
Utlendingers kjøp i Norge	-25 365	-24 821	-6 290	-6 491	-6 434	-6 390	-5 947	-6 087	-5 466	-5 414
Konsum i ideelle organisasjoner	36 440	37 666	9 161	9 205	9 299	9 449	9 421	9 471	9 534	9 648
Konsum i offentlig forvaltning	427 109	443 390	107 530	108 307	109 363	110 047	111 187	112 748	114 304	116 567
Konsum i statsforvaltningen	220 794	227 408	55 238	55 688	56 183	56 504	56 894	57 813	58 594	60 263
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	190 923	196 481	47 765	48 164	48 563	48 844	49 199	49 860	50 183	51 670
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	29 870	30 927	7 474	7 525	7 619	7 660	7 695	7 953	8 411	8 594
Konsum i kommuneforvaltningen	206 316	215 982	52 291	52 618	53 180	53 543	54 293	54 935	55 711	56 303
Bruttoinvestering i fast realkapital	459 610	477 576	117 355	121 594	118 108	118 559	120 109	120 295	114 339	114 502
Utvinning og rørtransport	100 726	107 417	26 427	26 122	25 966	26 184	26 923	28 315	31 207	29 410
Tjenester tilknyttet utvinning	938	-39	233	45	90	58	-120	-67	-97	13
Utenriks sjøfart	20 767	24 860	7 800	3 742	6 275	6 030	6 243	6 354	4 116	5 270
Fastlands-Norge	337 180	345 338	82 895	91 684	85 777	86 287	87 063	85 694	79 113	79 810
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	270 862	275 160	68 229	71 257	69 768	69 752	67 809	67 446	62 193	61 718
Næringer	175 663	187 656	44 383	47 831	47 066	47 513	45 946	46 794	42 218	42 686
Industri og bergverk	30 584	34 225	7 930	9 450	7 940	8 682	8 354	9 249	6 980	6 892
Annen vareproduksjon	29 198	32 112	7 809	7 186	8 148	8 430	8 242	7 287	7 140	7 721
Tjenester	115 881	121 318	28 644	31 194	30 978	30 401	29 349	30 258	28 097	28 072
Boliger (husholdninger)	95 199	87 505	23 846	23 426	22 702	22 239	21 863	20 653	19 975	19 032
Offentlig forvaltning	66 318	70 178	14 666	20 427	16 009	16 536	19 254	18 248	16 920	18 092
Lagerendring og statistiske avvik	36 585	51 748	7 212	10 727	13 876	14 495	17 351	6 118	4 595	4 041
Bruttoinvestering i alt	496 196	529 324	124 567	132 321	131 984	133 054	137 460	126 413	118 934	118 543
Innenlandsk sluttanvendelse	1 858 038	1 920 224	466 957	478 814	480 250	481 092	484 489	473 290	466 375	469 640
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1 699 022	1 736 238	425 286	438 177	434 043	434 325	434 091	432 571	426 554	430 906
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	493 427	513 568	122 196	128 733	125 372	126 583	130 441	130 996	131 224	134 659
Eksport i alt	1 027 757	1 041 971	256 716	260 017	261 820	262 738	255 154	261 185	246 481	239 277
Tradisjonelle varer	295 052	309 197	74 041	77 131	77 632	78 006	78 006	75 411	68 611	68 500
Råolje og naturgass	485 321	477 994	122 041	118 968	120 930	120 878	113 796	121 588	117 421	111 876
Skip, plattform og fly	11 920	13 385	3 286	2 372	2 363	3 172	4 396	3 455	4 439	2 395
Tjenester	235 465	241 395	57 348	61 546	60 895	60 682	58 957	60 730	56 010	56 506
Samlet sluttanvendelse	2 885 795	2 962 194	723 674	738 831	742 070	743 830	739 643	734 475	712 856	708 917
Import i alt	658 538	687 451	164 149	173 172	174 318	172 767	173 627	166 090	148 948	152 217
Tradisjonelle varer	434 511	446 054	107 382	111 560	115 086	113 042	111 642	105 870	97 473	98 619
Råolje og naturgass	5 397	3 235	768	1 616	548	701	652	1 339	586	703
Skip, plattform og fly	19 847	29 757	5 974	7 739	6 683	7 041	9 454	6 580	4 611	5 648
Tjenester	198 784	208 404	50 025	52 257	52 001	51 983	51 879	52 302	46 277	47 247
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 227 256	2 274 744	559 525	565 659	567 752	571 063	566 015	568 385	563 908	556 700
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 676 943	1 719 891	422 474	427 022	428 738	431 174	431 572	427 135	421 650	423 011
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	550 313	554 853	137 051	138 637	139 014	139 889	134 444	141 250	142 258	133 689
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 421 656	1 465 989	358 075	362 442	364 418	366 422	368 826	365 600	360 366	361 207
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 117 656	1 151 699	281 638	285 640	286 318	288 762	289 842	286 269	280 885	281 048
Industri og bergverk	206 270	212 223	51 538	52 445	52 383	54 414	53 479	51 975	50 008	49 278
Annen vareproduksjon	174 376	178 040	44 662	43 691	43 957	44 749	45 554	43 886	42 219	40 664
Tjenester inkl. boligjenester	737 010	761 436	185 438	189 504	189 978	189 599	190 810	190 409	188 659	191 106
Offentlig forvaltning	304 000	314 290	76 437	76 802	78 100	77 660	78 983	79 331	79 480	80 158
Produktavgifter og -subsidier	255 287	253 902	64 399	64 580	64 321	64 752	62 746	61 534	61 284	61 805

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2006-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2007	2008	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3	08.4	09.1	09.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	6,0	1,4	1,0	1,4	0,3	-0,4	-0,9	-0,7	-0,4	0,6
Konsum i husholdninger	6,1	1,3	1,1	1,5	0,3	-0,5	-0,9	-0,8	-0,5	0,6
Varekonsum	7,6	-0,2	1,5	1,1	-0,6	-0,6	-1,7	-1,4	-0,8	1,2
Tjenestekonsum	4,0	1,8	1,0	0,8	0,0	0,3	0,1	0,2	0,4	0,4
Husholdningenes kjøp i utlandet	7,8	8,1	-2,6	9,2	8,2	-4,8	-4,3	-1,5	-7,8	-3,7
Utlendingers kjøp i Norge	4,8	-2,1	0,4	3,2	-0,9	-0,7	-6,9	2,4	-10,2	-0,9
Konsum i ideelle organisasjoner	4,1	3,4	0,5	0,5	1,0	1,6	-0,3	0,5	0,7	1,2
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	3,8	1,3	0,7	1,0	0,6	1,0	1,4	1,4	2,0
Konsum i statsforvaltningen	2,0	3,0	0,5	0,8	0,9	0,6	0,7	1,6	1,3	2,8
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	1,7	2,9	0,5	0,8	0,8	0,6	0,7	1,3	0,6	3,0
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,7	3,5	0,5	0,7	1,3	0,5	0,5	3,4	5,8	2,2
Konsum i kommuneforvaltningen	5,0	4,7	2,2	0,6	1,1	0,7	1,4	1,2	1,4	1,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	8,4	3,9	4,2	3,6	-2,9	0,4	1,3	0,2	-5,0	0,1
Utvinning og rørtransport	5,5	6,6	5,0	-1,2	-0,6	0,8	2,8	5,2	10,2	-5,8
Tjenester tilknyttet utvinning	-71,7	-104,2	-56,9	-80,5	97,4	-35,4	-307,2	-44,2	45,1	-113,3
Utenriks sjøfart	22,4	19,7	73,5	-52,0	67,7	-3,9	3,5	1,8	-35,2	28,0
Fastlands-Norge	9,3	2,4	0,6	10,6	-6,4	0,6	0,9	-1,6	-7,7	0,9
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	9,7	1,6	2,8	4,4	-2,1	0,0	-2,8	-0,5	-7,8	-0,8
Næringer	12,2	6,8	5,1	7,8	-1,6	0,9	-3,3	1,8	-9,8	1,1
Industri og bergverk	25,3	11,9	13,5	19,2	-16,0	9,3	-3,8	10,7	-24,5	-1,3
Annen vareproduksjon	10,3	10,0	4,2	-8,0	13,4	3,5	-2,2	-11,6	-2,0	8,1
Tjenester	9,7	4,7	3,3	8,9	-0,7	-1,9	-3,5	3,1	-7,1	-0,1
Boliger (husholdninger)	5,3	-8,1	-1,2	-1,8	-3,1	-2,0	-1,7	-5,5	-3,3	-4,7
Offentlig forvaltning	7,9	5,8	-8,8	39,3	-21,6	3,3	16,4	-5,2	-7,3	6,9
Lagerendring og statistiske avvik	-28,2	41,4	-27,9	48,7	29,4	4,5	19,7	-64,7	-24,9	-12,0
Bruttoinvestering i alt	4,4	6,7	1,6	6,2	-0,3	0,8	3,3	-8,0	-5,9	-0,3
Innenlandsk sluttanvendelse	5,0	3,3	1,2	2,5	0,3	0,2	0,7	-2,3	-1,5	0,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	6,0	2,2	1,0	3,0	-0,9	0,1	-0,1	-0,4	-1,4	1,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,0	4,1	0,0	5,3	-2,6	1,0	3,0	0,4	0,2	2,6
Ekspert i alt	2,5	1,4	1,5	1,3	0,7	0,4	-2,9	2,4	-5,6	-2,9
Tradisjonelle varer	8,7	4,8	3,3	4,2	0,6	0,5	0,0	-3,3	-9,0	-0,2
Råolje og naturgass	-2,6	-1,5	2,6	-2,5	1,6	0,0	-5,9	6,8	-3,4	-4,7
Skip, plattformer og fly	-5,9	12,3	-13,6	-27,8	-0,4	34,2	38,6	-21,4	28,5	-46,0
Tjenester	7,0	2,5	-2,0	7,3	-1,1	-0,4	-2,8	3,0	-7,8	0,9
Samlet sluttanvendelse	4,1	2,6	1,3	2,1	0,4	0,2	-0,6	-0,7	-2,9	-0,6
Import i alt	7,5	4,4	1,5	5,5	0,7	-0,9	0,5	-4,3	-10,3	2,2
Tradisjonelle varer	6,7	2,7	-0,2	3,9	3,2	-1,8	-1,2	-5,2	-7,9	1,2
Råolje og naturgass	145,3	-40,1	-63,5	110,3	-66,1	28,1	-7,0	105,2	-56,3	20,1
Skip, plattformer og fly	34,4	49,9	80,6	29,6	-13,7	5,4	34,3	-30,4	-29,9	22,5
Tjenester	5,4	4,8	2,6	4,5	-0,5	0,0	-0,2	0,8	-11,5	2,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3,1	2,1	1,3	1,1	0,4	0,6	-0,9	0,4	-0,8	-1,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	6,1	2,6	1,5	1,1	0,4	0,6	0,1	-1,0	-1,3	0,3
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-4,9	0,8	0,5	1,2	0,3	0,6	-3,9	5,1	0,7	-6,0
Fastlands-Norge (basisverdi)	5,9	3,1	1,4	1,2	0,5	0,6	0,7	-0,9	-1,4	0,2
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	6,7	3,0	1,6	1,4	0,2	0,9	0,4	-1,2	-1,9	0,1
Industri og bergverk	5,4	2,9	0,9	1,8	-0,1	3,9	-1,7	-2,8	-3,8	-1,5
Annen vareproduksjon	7,2	2,1	2,1	-2,2	0,6	1,8	1,8	-3,7	-3,8	-3,7
Tjenester inkl. boligjenester	6,9	3,3	1,6	2,2	0,3	-0,2	0,6	-0,2	-0,9	1,3
Offentlig forvaltning	3,2	3,4	0,9	0,5	1,7	-0,6	1,7	0,4	0,2	0,9
Produktavgifter og -subsidier	7,1	-0,5	2,2	0,3	-0,4	0,7	-3,1	-1,9	-0,4	0,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2006=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2007	2008	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3	08.4	09.1	09.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,7	104,6	100,4	101,6	103,0	103,8	105,2	106,4	106,5	107,5
Konsum i offentlig forvaltning	104,7	110,6	104,8	106,5	108,0	109,4	111,7	113,1	114,5	114,8
Bruttoinvestering i fast kapital	105,4	110,8	106,5	106,4	107,8	109,9	112,5	113,2	113,7	113,6
Fastlands-Norge	105,1	110,0	106,1	106,2	107,6	109,1	111,6	111,7	112,7	112,6
Innenlandsk sluttanvendelse	103,0	107,0	102,4	102,8	106,0	106,1	107,3	109,4	110,6	110,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	102,6	107,2	102,6	103,8	105,1	106,3	108,1	109,2	109,8	110,4
Eksport i alt	101,4	117,6	100,0	109,0	112,8	120,9	123,0	113,1	101,7	100,7
Tradisjonelle varer	102,5	104,9	100,8	101,5	100,2	103,6	110,5	104,7	98,9	98,1
Samlet sluttanvendelse	102,4	110,8	101,6	105,0	108,4	111,3	112,7	110,7	107,5	106,9
Import i alt	103,1	106,6	102,9	101,9	104,1	105,3	108,2	109,0	106,8	105,9
Tradisjonelle varer	103,7	107,1	103,5	102,3	104,4	106,7	109,3	108,1	107,4	105,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	102,2	112,0	101,2	105,9	109,8	113,1	114,1	111,3	107,7	107,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	102,8	106,4	102,2	103,4	104,6	105,5	107,0	108,3	108,5	110,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.8. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2007	2008	07.3	07.4	08.1	08.2	08.3	08.4	09.1	09.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,7	3,9	0,0	1,2	1,3	0,8	1,3	1,2	0,1	0,9
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	5,6	0,6	1,6	1,4	1,3	2,2	1,3	1,2	0,3
Bruttoinvestering i fast kapital	5,4	5,1	1,3	-0,1	1,3	2,0	2,4	0,6	0,5	-0,1
Fastlands-Norge	5,1	4,7	1,7	0,2	1,3	1,4	2,3	0,1	0,9	-0,1
Innenlandsk sluttanvendelse	3,0	3,9	-0,1	0,3	3,2	0,0	1,2	2,0	1,1	-0,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,6	4,5	0,5	1,1	1,3	1,1	1,7	1,0	0,5	0,6
Eksport i alt	1,4	16,0	-0,2	9,0	3,5	7,1	1,8	-8,0	-10,1	-0,9
Tradisjonelle varer	2,5	2,3	-4,1	0,8	-1,3	3,4	6,6	-5,2	-5,5	-0,9
Samlet sluttanvendelse	2,4	8,1	-0,1	3,3	3,3	2,7	1,3	-1,8	-2,9	-0,6
Import i alt	3,1	3,4	-1,5	-1,0	2,2	1,2	2,8	0,7	-2,0	-0,8
Tradisjonelle varer	3,7	3,2	-1,9	-1,2	2,1	2,2	2,4	-1,1	-0,6	-1,7
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2,2	9,6	0,3	4,7	3,6	3,1	0,9	-2,5	-3,2	-0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2,8	3,5	-0,1	1,3	1,1	0,8	1,4	1,3	0,1	1,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.14. Temabokser i Konjunkturtendensene. 2004-2009

ØA 3/2009

- "Boligpriskrakk" – Hvilke effekter kan det få for norsk økonomi?, 17

ØA 1/2009

- Virkninger av lavere oljeinvesteringer, 19
- Kraftmarkedet framover, 26
- Direkte og indirekte importandeler, 32

ØA 6/2008

- Virkninger av alternative finanspolitiske tiltak, 24.

ØA 4/2008

- Virkninger av økte investeringer i offentlig infrastruktur, 11.

ØA 3/2008

- Virkninger av økte energipriser, 23.

ØA 1/2008

- Hvilken rentebane vil gi 2,5 prosent inflasjon?, 14.
- Realøkonomiske effekter av et kraftig børsfall, 21.
- Kraftmarkedet framover, 24.
- Verdensmarkedspriser på matvarer og prisutviklingen for matvarer i Norge, 25.
- Direkte og indirekte importandeler, 31.

ØA 6/2007

- Virkninger på norsk økonomi av et kraftigere internasjonalt tilbakeslag, 22-23.

ØA 4/2007

- Uro i internasjonale finansmarkeder, 9.
- Betydningen av renta i boligmarkedet, 15.

ØA 3/2007

- Virkninger av å "følge" handlingsregelen, 11.
- Virkninger av økt arbeidsinnvandring, 20-21.

ØA 1/2007

- Betydningen av internasjonale priser for norsk økonomi, 21.
- Kraftmarkedet framover, 22.
- Direkte og indirekte importandeler, 29.

ØA 6/2006

- Valutakursen med Norges Banks rentebane og SSBs modeller, 11.
- Betydningen av nedgangen i ledighet for lønnsvekst og inflasjon, 19.

ØA 1/2006

- Alternativ lønnsvekstberegning, 20.
- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 22.

- Konjunkturtrekk i norsk økonomi i de siste 25 årene, 28-29.
- Direkte og indirekte importandeler, 30.

ØA 6/2005

- Virkninger av høyere rente, 11.
- Sykefravær og lønnsinntekter, 19.
- Lønnsvekst i lys av industribedriftenes lønnsomhet, 20.

ØA 4/2005

- Hva skjer dersom handlingsregelen ikke følges?, 11.
- Forklaringsfaktorene bak valutakursutviklingen de senere år, 13.

ØA 3/2005

- Virkningen av en sterkere krone, 14.

ØA 1/2005

- Utsiktene i kraftmarkedet framover, 21.
- Noen viktige drivkrefter bak konjunkturutviklingen 2000-2008, 22-23.

ØA 6/2004

- Virkningen av økte oljeinvesteringer i 2005-2007, 13.
- Husholdningenes formuesplassering, 14.
- Nye EU-land: Statistikk om arbeidsinnvandring, 18.
- Redusert sykefravær, 20.
- Fortsatt internasjonal oppgang – en alternativ prognosebane, 22-23.

ØA 4/2004

- Norges Banks utfordring, 13.
- Virkninger av en «normalisering» av pengemarkedsrentene, 23.
- På vei mot inflasjonsmålet – også i modellarbeidet, 24-25

ØA 3/2004

- En oljesmurt alternativbane, 22-24.

ØA 1/2004

- Kraftmarkedet i 2003 og utsiktene framover, 24.

Befolkningsframskrivninger 2009-2060

**Helge Brunborg og
Inger Texmon**

Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskrivninger viser at både samlet folkemengde og antall innvandrere vil øke sterkt fram til 2060. Den viktigste grunnen til dette er at det legges til grunn et fortsatt høyt innvandringsoverskudd, om enn noe lavere enn i de siste årene.

Innledning

Statistisk sentralbyrå la i juni fram nye befolkningsframskrivninger. De viser hvordan folkemengden, fordelt på kjønn og alder, vil endre seg under gitte forutsetninger om fruktbarhet, dødelighet og flytting inn og ut av landet. Framskrivningene har i tillegg en regional dimensjon (kommuner og fylker), og derfor inngår også forutsetninger om innenlands flytting. Her kommer vi ikke nærmere inn på resultatene på regionalt nivå og på forutsetningene om innenlands flytting, da dette vil bli gjort siden i en egen artikkel. Derimot vil vi omtale resultatene fra framskrivningen av antall innvandrere, som er utført med en separat modell (se Brunborg og Texmon 2006).

Fordi det er stor usikkerhet om den framtidige utviklingen i de fire komponentene som inngår: *fruktbarhet, dødelighet, innenlands mobilitet*, og ikke minst i nivået for *nettoinnvandring*, består framskrivningene av en rekke beregninger med ulike kombinasjoner av forutsetningene. De alternative forutsetningene har fått betegnelsene L (lavt), M (mellomnivå) og H (høyt). Det antas at den framtidige utviklingen vil ligge mellom lav- og høyalternativet. I tillegg er det for noen formål utarbeidet et konstantalternativ for dødelighet (K) og et 0-alternativ for innenlands flytting og innvandringsoverskudd. Tabell 1 viser innholdet i de ulike alternativene, brukt i beregningene av framtidig samlet folkemengde i Norge. En nærmere omtale av begrepene gis i tekstboksen.

Et beregningsalternativ beskrives ved fire karakterer, i denne rekkefølgen: fruktbarhet, levealder, innenlands flytting og nettoinnvandring. Navnet MMMM angir at mellomnivået er brukt for alle komponentene. Det omtales ofte som referansealternativet og anses som det mest realistiske. Den store usikkerheten i framskrivningene illustreres ved lav- og høyalternativene. De alternativene som gir lavest og høyest nasjonal vekst,

er henholdsvis LLML¹, der komponenter er kombinert slik at de bidrar til *lavest* mulig befolkningsvekst, og HHMH, der alle komponenter bidrar til *høy* befolkningsvekst. Vi anser det imidlertid for lite sannsynlig at kombinasjonen av de laveste (eller høyeste) anslagene inntreffer samtidig og over lengre tid.

Også i framskrivningen av antall innvandrere og deres barn født i Norge utarbeides det tilsvarende sett av alternative forutsetninger (L, M og H), bortsett fra at forutsetninger om innenlands flytting ikke inngår, da beregningene bare er gjort på nasjonalt nivå.² Innholdet i disse forutsetningene vil bli omtalt der de avviker fra dem som gjelder befolkningen som helhet. Også i framskrivningen av innvandrerne er resultatene spesifisert etter kjønn og ettårig alder. Men i tillegg skiller det mellom dem som selv har innvandret til landet og deres barn født i Norge av to innvandrereforeldre, samt mellom to grupper etter landbakgrunn. Siden forrige gang det ble publisert resultater fra en innvanderframskrivning (mai 2008), er landinndelingen redusert fra tre til to grupper, idet Øst-Europa utenfor EU ikke lenger er egen gruppe, og småstatene i Oseania er flyttet fra gruppe 1 til gruppe 2 (se boksen under).

Gruppe 1: EØS/EFTA (Sverige, Danmark, Grønland, Færøylene, Finland og Island, Belgia, Frankrike, Tyskland, Italia, Luxemburg, Nederland, Irland, Storbritannia, Hellas, Portugal, Spania, Østerrike, Kypros, Tsjekkia, Estland, Ungarn, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Slovakia, Slovenia, Bulgaria, Romania, Sveits og Liechtenstein, samt småstatene i Europa), USA og Canada i **Nord-Amerika**, samt Australia og New Zealand i **Oseania**.

Gruppe 2: Øst-Europa uten EU-land (Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Kroatia, Makedonia, Montenegro, Serbia, Albania, Hviterussland, Moldova, Russland og Ukraina), **Afrika, Asia** (med Tyrkia), **Latin-Amerika**, samt de andre landene i **Oseania**.

Helge Brunborg er seniorforsker i Seksjon for demografi og levekårsforskning (hbr@ssb.no)

Inger Texmon er seniorrådgiver i Seksjon for demografi og levekårsforskning (iet@ssb.no)

¹ Den tredje karakteren, for innenlands flytting, påvirker ikke folketallet på nasjonalt nivå i særlig grad og holdes uendret i sammenlikningene av nasjonale resultater.

² Vi planlegger å lage og publisere en regional framskrivning av innvandrere og deres norskfødte barn våren 2010.

Tabell 1. Oversikt over forutsetningene i framskrivningene 2009-2060

	Registrert	Alternativer				O
		L	M	H	K	
Fruktbarhet. Samlet fruktbarhetstall (barn per kvinne)						
2008	1,96					
2020-2060		1,6	1,9	2,1		
Forventet levealder for nyfødte (år): Menn						
2008	78,31					
2060		84,0	87,1	90,2	78,3	
Forventet levealder for nyfødte (år): Kvinner						
2008	82,95					
2060		87,1	90,3	93,4	83,0	
Nettoinnvandring per år						
2008	43 300					
2009		28 000	40 000	43 500		
2010		22 500	36 000	42 000		0
2040-2060		10 000	19 000	32 000		0
Innenlands flytting						
2009-2060		Flyttemønster som i 2003-2008				0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Bakgrunnen for inndelingen etter landbakgrunn er en helhetlig vurdering av årsakene til innvandringen, migrasjonsatferd og annen demografisk atferd i Norge, reglene for arbeids- og bosettingstillatelse i Norge, og

dessuten størrelsen på gruppene. Todelingen innebærer at det ikke er noe konsekvent skille etter verdensdeler, da spesielt Europa, men også Oseania er representert i begge grupper.

Om statistikkgrunnlaget

Befolkningsstatistikken omfatter personer som er registrert som bosatt i folkeregisteret, det vil si personer som bor her fast eller som har til hensikt å ha sitt faste bosted i Norge i minst et halvt år og som har gyldig oppholdstillatelse (noe alle nordiske statsborgere har).

Begreper

Befolkningsframskrivning er en beregning av en framtidig befolkningsstørrelse og sammensetning med hensyn til kjønn og alder (og eventuelt variable som kommune og innvandringsbakgrunn). Dette gjøres vanligvis ved å ta hensyn til dødsfall, inn- og utvandring i de enkelte aldersgrupper, samt fødsler blant kvinner 15-49 år. SSB framskriver befolkningen per 1. januar. Pressemeldinger om framskrivningene finnes på <http://www.ssb.no/folkfram/> og <http://www.ssb.no/innvfram/> og mer detaljerte tall på <http://statbank.ssb.no/statistikbanken/>.

Innvandrer: Person bosatt i Norge, som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Det oppstår av og til en begrepsforvirring knyttet til henholdsvis *populasjonen* (eller bestanden) av innvandrere, som består av innvandrere (født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre) bosatt i Norge på et gitt tidspunkt, og selve innvandringen, som består av *strømmen* av innvandrere og som omfatter alle som flytter til Norge i en viss periode, uansett hvor de og deres foreldre er født.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge og har to foreldre som defineres som innvandrere.

Annen innvandringsbakgrunn: Det er også en rekke personer med annen innvandringsbakgrunn, som norskfødte personer med én forelder født i utlandet og én født i Norge, se <http://www.ssb.no/innvandring/>, men disse er ikke beregnet separat i denne framskrivningen. Det lages imidlertid statistikk om dem, se <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/>.

Landbakgrunn: For en innvandrer er dette i hovedsak denne personens fødeland. For en norskfødt av to innvandrerforeldre er det foreldrenes fødeland og mors fødeland hvis det er forskjellig fra fars.

Nettoinnvandring, også kalt innvandringsoverskudd, er forskjellen mellom antall personer som flytter inn og som flytter ut av landet.

Innvandringsgrunn er grunn til første innvandring, slik grunnen framkommer i utlendingsforvaltningens registre, og slik en ellers kan avlede den ut fra ulike relevante variabler, se <http://www.ssb.no/innvgrunn/>. De viktigste innvandringsgrunnene som blir registrert er arbeid, familie, flukt og utdanning.

Forventet levealder er det antall år en person i en gitt alder kan forventes å leve under gjeldende dødelighetsforhold, som regel i ett kalenderår. Forventet levealder beregnes i en dødelighetstabell fra aldersavhengige dødssannsynligheter for hvert kjønn og for ulike alderstrinn. Det er vanligst å publisere dette for alder 0, det vil si *forventet levealder ved fødselen*.

Samlet fruktbarhetstall (SFT) beregnes som summen av ettårige aldersavhengige fruktbarhetsrater 15-49 år for ett (eller flere) kalenderår. Dette kan tolkes som antall barn hver kvinne i gjennomsnitt vil føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden varer ved og at ingen kvinner dør før de er 49 år.

Reproduksjonsnivået er det fruktbarhetsnivå som gjør at det ikke blir befolkningsnedgang på lang sikt, når vi ser bort fra inn- og utvandring. Med dagens dødelighetsnivå i Norge tilsvarer dette et SFT på om lag 2,07.

Fruktbarhet

Det er forutsatt noe høyere fruktbarhet i denne enn i de forrige framskrivingene (laget i perioden 1990-2008). I mellomalternativet er samlet fruktbarhetstall (SFT) for alle bosatte kvinner satt til 1,9 barn per kvinne (fra og med 2012) mot 1,85 i 2008-framskrivingen (figur 1). SFT har ligget over 1,8 de siste 20 år, med unntak av årene 2001 og 2002 og var i 2008 kommet opp i 1,96 barn per kvinne, som er det høyeste nivået siden 1975 og blant de høyeste i Europa. Mellomalternativets nivå på 1,9 barn per kvinne svarer til gjennomsnittet i siste femårsperiode. Også dette er høyt i europeisk sammenheng, men likevel klart under reproduksjonsnivået på 2,1 (se boksen om begreper).

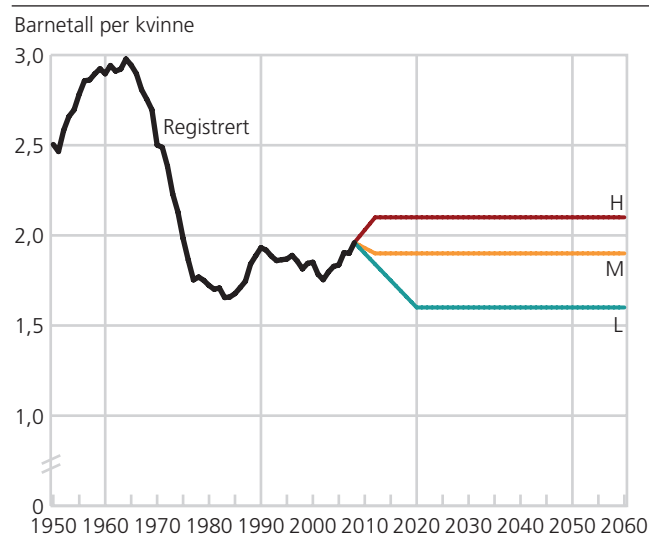
At fruktbarheten øker, har sammenheng med en opphenting blant kvinnekull som har utsatt fødslene til nokså langt ut i sin reproduktive periode sammenliknet med eldre kull. I perioden fra slutten av 1960-tallet var det et kraftig fall i fruktbarheten til et nivå på 1,66 i 1983 og 1984. Mye av dette fallet skyldtes at kvinner født sent på 1950-tallet og på 1960-tallet valgte å utsette barnefødslene sammenliknet med hva med-søstrene født på 1940- og begynnelsen av 1950-tallet hadde gjort. Allerede mot slutten av 1980-tallet startet en opphenting, men den har strukket seg over lang tid. Norske mødres gjennomsnittsalder stiger fortsatt, om ikke så raskt som før. Med dette har kvinnene født på slutten av 1960-tallet langt på vei hentet inn det gjennomsnittlige barnetallet til kvinnene født to tiår tidligere og i gjennomsnitt født tett oppunder 2 barn.

Mellomalternativets langsiktige nivå på 1,9 innebærer altså at kvinner født på 1980- og 1990-tallet antas å få noe lavere barnetall enn det vi har registrert for 1960-tallskullene, som nylig har avsluttet sin reproduktive periode. I høyalternativet lar vi SFT fortsette å øke i samme takt som i de siste årene, til det kommer opp i 2,1 barn per kvinne. I lavalternativet synker fruktbarheten til 1,6, litt over gjennomsnittsnivået i EU. Nedgangen mot et nivå på 1,6 barn per kvinne er forutsatt å vare til 2020. Vi anser en såpass sterk nedgang i fruktbarheten for lite sannsynlig, men ikke helt umulig. Det må trolig skje store endringer i norsk økonomi og velferdspolitikker for at dette skal kunne skje.

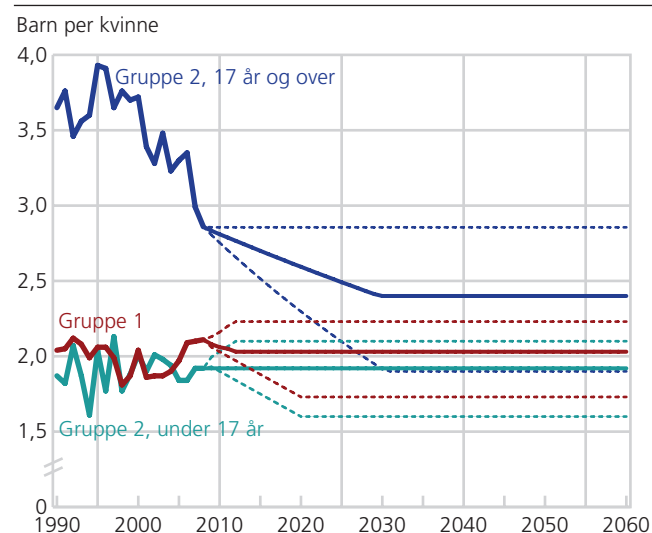
I alle alternativene holdes SFT konstant etter noen år, etter en innfasing fra siste observasjonsår (dvs. 2008). Et barnetall i området 1,6 - 2,1 innebærer at framtidig fruktbarhet blant norske kvinner ikke forventes å endre seg mye fra dagens nivå. Siden 1960-tallet har det skjedd store og ikke-reversible samfunnsendringer, slik som økt utdanning og yrkesdeltakelse for kvinner og innføring av effektive prevensjonsmetoder, som gjør en kraftig økning av SFT lite sannsynlig. Vi tror heller ikke at fruktbarhetsnivået vil synke til svært lave nivåer, det vil si til under 1,6 barn per kvinne, selv om dette ikke helt kan utelukkes.

Når det gjelder innvandrerkvinnenes fruktbarhet, er det først og fremst store forskjeller mellom ulike grupper

Figur 1. Samlet fruktbarhetstall

Figur 2. Samlet fruktbarhetstall for kvinner etter landgrupper og alder (under 17 år og 17 år og over) da de flyttet til Norge, alternativ L, M og H^{1,2}

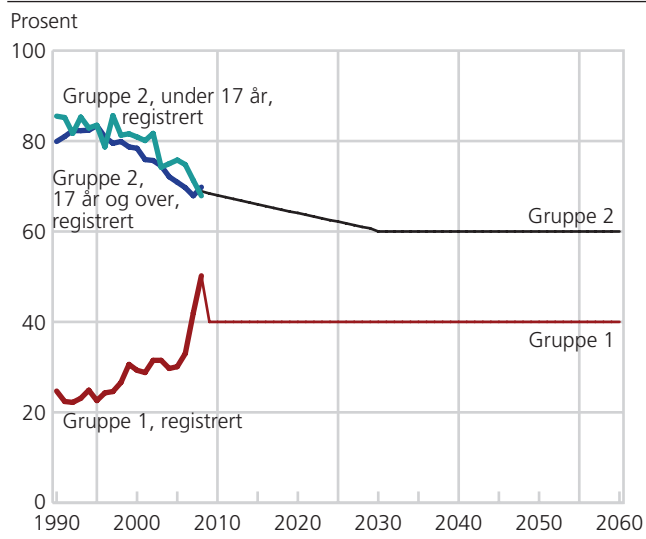
¹ Forklaring av de to landgruppene er som vist i boksen foran.

² Figuren viser forutsetningene for fruktbarheten i de forskjellige gruppene: H (stiplet): Høy fruktbarhet, M (heltrukket): Middels fruktbarhet, L (stiplet): Lav fruktbarhet

(Foss 2006). I innvandrerframskrivingen er det derfor utarbeidet separate sett av forutsetninger om fruktbarhetsutviklingen for kvinner fra de to landgruppene. I tillegg er det skilt mellom fruktbarheten til de kvinnene i landgruppe 2 (Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU) som kom hit som barn (under 17 år) og de som har kom hit som voksne.

Kvinner i landgruppe 2 som var 17 år eller eldre da de kom til Norge, har betydelig høyere fruktbarhet enn de to øvrige gruppene, men med en klart nedadgående trend, fra nesten 4 barn per kvinne i 1995 til 2,9 barn i 2008 (figur 2). Dette skyldes dels at mange av dem kommer fra land med høye barnetall. Det høye nivået skyldes imidlertid også at fruktbarheten som regel er høy de første årene etter at kvinnene har innvandret,

Figur 3. Andel innvandrede kvinner som får barn med en mann som også har innvandret, etter landgruppe¹

¹ Dersom mor og far kommer fra ulike regioner, er det morens region som gjelder.

fordi de ofte innvandrer på grunn av familiejenforening eller ekteskapsinngåelse. Og i de første årene av et ekteskap er det generelt høy fruktbarhet. Nedgangen de siste årene har flere årsaker: Gruppens sammensetning er endret over tid, både ved at kvinnes gjennomsnittlige oppholdstid i Norge har økt og fordi gruppen har fått større innslag fra land som trekker den gjennomsnittlige fruktbarheten ned, særlig fra Øst-Europa. At fruktbarheten i mange land utenfor Europa har gått betydelig ned de siste årene, bidrar også til å forklare nedgangen.

Vi anser det som mest realistisk at den synkende trenden vil fortsette, men på grunn av usikkerheten har vi i et høyalternativ valgt å opprettholde nivået fra 2008 på 2,9 barn per kvinne, selv om andelen nyankomne vil bli betydelig lavere over tid (figur 2). I mellomalternativet har vi antatt at SFT vil utvikle seg omtrent som i mellomalternativet til FNs befolkningsframskrivninger fra 2008 for de minst utviklede land (United Nations 2009), mens vi i et lavalternativ har latt fruktbarhetsnivået for denne gruppen synke ytterligere, til 1,9 barn per kvinne. Det er imidlertid vanskelig å sammenlikne fruktbarheten til kvinner som har bodd i Norge i kortere eller lengre tid med fruktbarheten i deres hjemland. Det finnes argumenter for at barnetallet til denne gruppen kan bli både høyere og lavere enn i de landene de kommer fra.

Blant kvinner fra landgruppe 2 som var yngre enn 17 år da de flyttet til Norge første gang, har fruktbarheten vært ganske nær gjennomsnittsnivået i Norge. For disse har vi derfor latt de alternative forutsetningene følge nivået i alternativene som gjelder befolkningen under ett. Kvinner fra gruppe 1 har derimot hatt et fruktbarhetsnivå litt over gjennomsnittsnivået i Norge de siste årene. Vi har antatt at denne forskjellen vil fortsette framover og har utformet tre alternativer (L, M og H) med parallelle forløp av framtidig SFT sammenliknet med det som gjelder for alle bosatte kvinner.

For beregning av antall barn født av to innvandrerforeldre, har vi beregnet andelen av innvandrerkvinner som får barn med en mann som også har innvandret. Denne andelen har de siste årene økt sterkt for kvinner fra landgruppe 1 (EØS/EFTA m.m.), fra et nokså stabilt nivå på 30 prosent fram til 2004 til 50 prosent i 2008 (figur 3). Dette kan forklares ved at det de siste årene har vært et økende antall familiejenforeninger mellom kvinner fra de nye EU-landene med menn som selv har innvandret fra de samme landene. Vi har antatt at det høye nivået fra 2008 ikke vil opprettholdes framover, da innvandrere fra nye EU-land i de kommende årene antas å utgjøre en noe synkende andel av innvandrerne fra landene i gruppe 1 som helhet. Vi har derfor forutsatt et konstant nivå på 40 prosent i hele framskrivingsperioden. Blant kvinnene fra den andre landgruppen (dvs. utenfor EØS/EFTA-området) har andelen vært høy, men avtakende, fra rundt 83 prosent i 1990 til 69 prosent i 2008. Vi antar at denne andelen fortsatt vil synke langsomt, til 60 prosent fra og med 2030.

Dødelighet og levealder

Befolkningens levealder har økt i snart 200 år, og vi antar at økningen vil fortsette gjennom hele framskrivingsperioden. Tempo og aldersmønster i denne er bestemt ved en analyse av dødeligheten i perioden 1900-2008 med Lee-Carter-modellen (Keilman og Dinh 2005). Modellen ble også brukt i 2005- og 2008-framskrivingene. Siden starten av analysens observasjonsperiode (1900) har forventet levealder ved fødselen (se boksen om begreper) økt mer rundt 27 år for både menn og kvinner, til 78,3 år for menn og 83 år for kvinner i 2008. For begge kjønn har den årlige økningen vært i gjennomsnitt 0,25 leveår per kalenderår for hele perioden, men noe langsommere i siste halvdel i perioden, med 0,15 leveår for menn og 0,17 for kvinner.

I mellomalternativet M forutsettes det at forventet levealder øker til henholdsvis 87,1 år for menn og 90,3 år for kvinner i 2060 (figur 4). Dette utgjør en gjennomsnittlig endringstakt nokså nær den som er observert siden 1950 og innebærer en økning på til sammen 8,8 år for menn og 7,3 år for kvinner fra 2008 til 2060. Også i det lave (L) og høye (H) alternativet forutsettes det at levealderen fortsetter å stige, men henholdsvis langsommere og raskere enn i mellomalternativet. Ser vi bort fra alternativ K med konstant dødelighet som i 2008, antas forventet levealder for nyfødte gutter å øke til mellom 84,0 år (L) og 90,2 år (H) eller med mellom 5,7 og 11,9 leveår. Tilsvarende tall for nyfødte jenter er en økning til mellom 87,1 og 93,4 år eller med mellom 4,1 og 10,4 leveår.

Levealdersøkningen for kvinner har vært stabil gjennom flere tiår. Siden tempoet har økt noe i den siste femårsperioden, særlig for menn, er det liten grunn til å forvente en snarlig stagnasjon for noen av kjønnene. Konstantalternativet har derfor først og fremst teoretisk interesse. En fortsatt vekst i levealderen, med noe reduksjon av forskjellen mellom menn og kvinner, er

mest realistisk. Dødelighetsratene forutsettes å være den samme for innvandrere som for hele befolkningen.

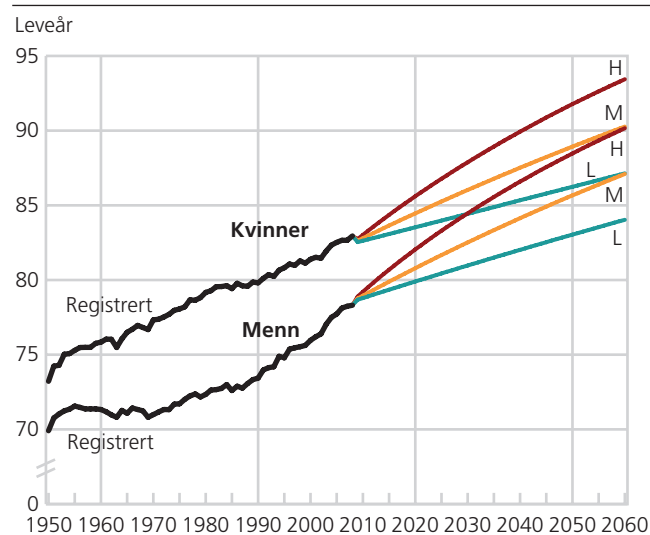
Levealderen er med dette noe oppjustert i forhold til det som ble fastsatt i fjorårets framskrivning, spesielt for menn. For dem er levealderen satt høyere både i M- og H-alternativet, med henholdsvis 0,8 og 2,3 flere leveår i 2060 sammenliknet med forrige gang. I mellomalternativet betyr det at gjennomsnittlig årlig vekst i levealderen er hevet fra 0,15 leveår i 2008-framskrivningen til 0,17 leveår denne gang. For kvinner er det bare H-alternativet som er oppjustert, med 0,7 leveår i 2060 mot ubetydelige endringer av L- og M-alternativet. Forutsetningene innebærer at kjønnsforskjellen i forventet levealder vil synke fra 4,6 år i 2008 til mellom 3,1 og 3,3 år i 2060 (alternativ M), mens den forrige gang var bare beskjedent redusert. Med de nye forutsetningene vil forskjellen vende tilbake til nivået rundt 1950, det vil si 3-4 år. Det nye settet innebærer også noe større forskjeller mellom de alternative forutsetningene enn i 2008-framskrivningen.

Når det gjelder aldersmønsteret i dødelighetsnedgangen, er det ikke gjort noen revurderinger siden forrige gang. Antall gjenstående leveår etter fylte 62 år vil med forutsetningene i det nye mellomalternativet øke fra 21,7 år i 2008 til 27,3 år i 2060. Levealderen ved 62 år for begge kjønn under ett i 2060 er 0,3 år høyere enn ved forrige framskriving. Dette er en størrelse som vil bli viktig ved pensjonsberegninger med det nye pensjonssystemet, som vil bli innført i 2011.

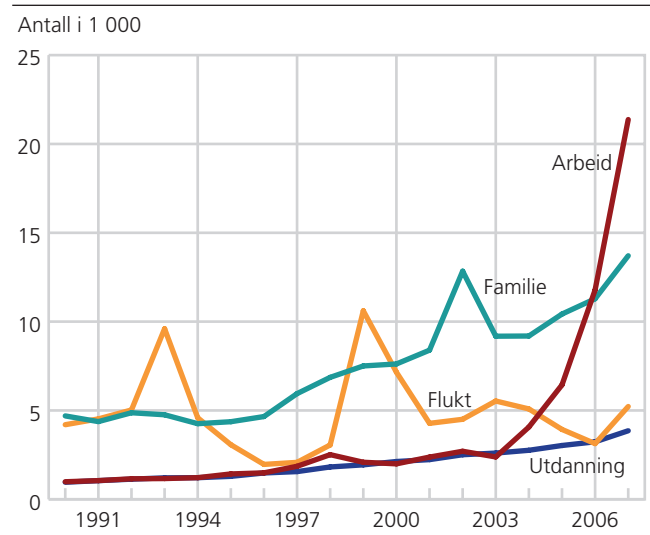
Utviklingen i inn- og utvandring gjennom de siste tiårene

Norge har siden tidlig på 1970-tallet vært et innvandringsland, med flere som flytter til enn fra landet. Nettoinnvandringen har imidlertid variert mye fra år til år og i takt med flyktningestrømmer, økonomiske konjunkturer og Norges innvandringspolitikk. Første gang innvandringen skjøt fart var under høykonjunkturen på slutten av 1960-tallet, da unge menn kom fra blant annet Pakistan og Tyrkia for å dekke behovene for arbeidskraft innen servicenæringer og industri. Etter innvandringsstoppen i 1975 ble en ny fase preget av gjenforening mellom arbeidsinnvandrere og deres familiemedlemmer som var unntatt fra stoppen (Vassenden 1997). I en tredje fase fra midten av 1980-tallet har innvandringen i stor grad bestått av personer med behov for beskyttelse samt familieinnvandring. En fjerde fase preges igjen av arbeidsinnvandring, men denne gangen fra land innenfor EØS-området, som ble betydelig utvidet 1. mai 2004 (figur 5). Nordiske borgere har lenge fått automatisk arbeidstillatelse, og har flyttet til og fra landet i takt med endringer i etterspørselen etter arbeidskraft. Tilnærmet fri flyt av arbeidskraft innenfor EØS-området innebærer at også andre EØS-borgere relativt enkelt får arbeidstillatelse. Det er innslaget fra de nye østeuropeiske EU-landene, og spesielt fra Polen, som har bidratt mest til den sterke veksten i arbeidsinnvandring fra og med 2004.

Figur 4. Forventet levealder ved fødselen

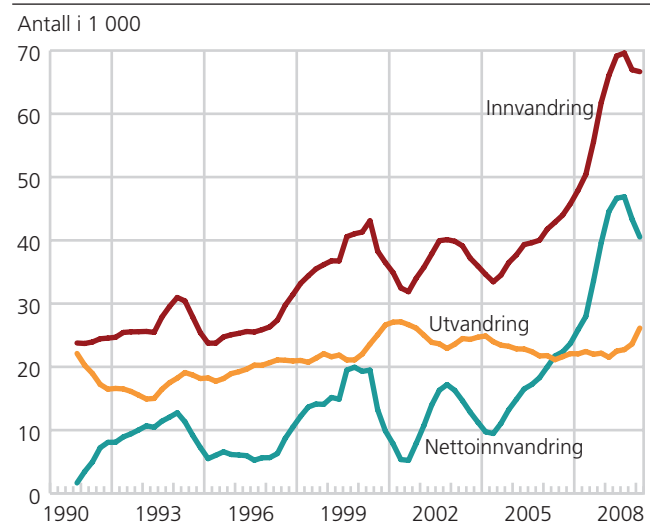

Figur 5. Innvandring etter registrert innvandringsgrunn¹

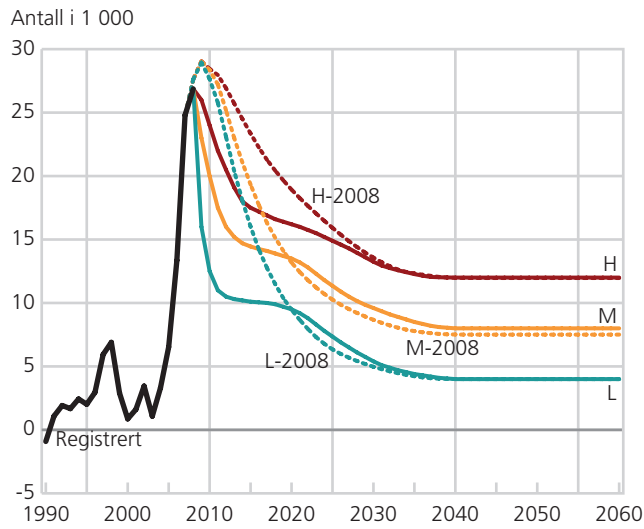
¹ Se tekstboksen for forklaring av innvandringsgrunn.

Figur 6. Inn-, ut- og nettoinnvandring for de siste fire kvartaler¹. 4. kvartal 1990 – 1. kvartal 2009

¹ Figuren viser summen av migrasjonstall for inneværende kvartal og de tre foregående kvartalene.

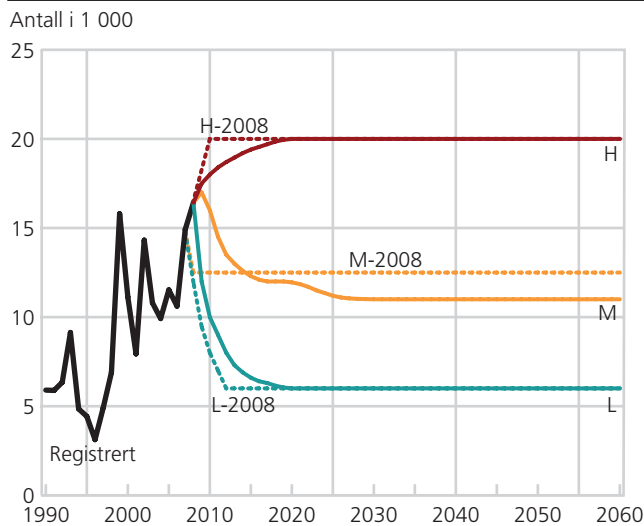
Figur 7. **Nettoinnvandring for landgruppe 1¹. Registrert og forutsatt i befolkningsframskrivningene 2008 og 2009²**

¹ Landgruppe 1: Se forklaring i innledningsavsnittet

² Der årstall ikke er angitt gjelder tallene 2009-framskrivningen.

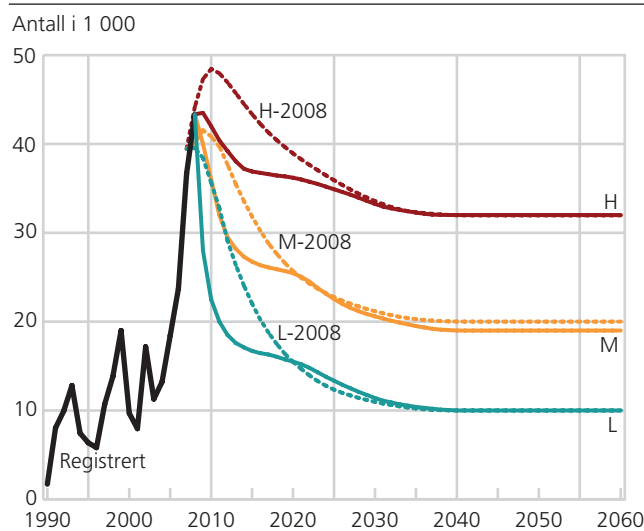
Figur 8. **Nettoinnvandring for landgruppe 2¹. Registrert og forutsatt i befolkningsframskrivningene 2008 og 2009²**

¹ Landgruppe 2: Se forklaring i boksen i innledningsavsnittet.

² Der årstall ikke er angitt gjelder tallene 2009-framskrivningen.

Figur 9. **Samlet nettoinnvandring. Registrert og forutsatt i befolkningsframskrivningene 2008 og 2009¹**

¹ Der årstall ikke er angitt gjelder tallene 2009-framskrivningen

Den bratte veksten i arbeidsinnvandring samtidig med økende innvandring av familieårsaker førte til at nettoinnvandringen til landet økte dramatisk, fra 13 000 i 2004 til 43 000 i 2008 (se figur 6 og 9). Av dette stod nettoinnvandringen fra EØS-området for rundt 3 300 i 2003 og økte til 26 900 i 2008. Foruten polakker har innvandringen fra EØS-området også sterke innslag fra Litauen, Tyskland og Sverige. Strømmen av arbeidsinnvandrere fra Sverige ble raskt redusert da arbeidsmarkedet ble svekket i 1989 og 2000 (Aalandslid 2005). Det sannsynliggjør at migrasjonen mellom Norge og de nye EØS-landene også vil variere med framtidige konjunktursvingninger i de aktuelle landene. Ferske kvartalstall, der første kvartal i 2009 også er med, viser at innvandringsoverskuddet for tiden er i ferd med å flate ut eller synke (figur 6). Dette har trolig sammenheng med finanskrisen, som har medført økende arbeidsledighet og lavere etterspørsel etter arbeidskraft i Norge. Både for brutto og netto innvandring ser vi en stagnasjon i 3. kvartal 2008 og en nedgang fra 3. til 4. kvartal 2008. Samtidig har utvandringen økt.

Forutsetninger om framtidig nettoinnvandring

I framskrivningsmodellen (BEFREG) spesifiseres eksplisitte forutsetninger om den framtidige årlige nettoinnvandringen. Beregning av utvandringen baseres på at registrerte utvandringssannsynligheter opprettholdes på samme nivå i framskrivningsperioden, mens brutto innvandring beregnes som summen av utvandring og nettoinnvandring. Videre legges det til grunn at det over tid vil være balanse i inn- og utvandringen for personer uten innvandringsbakgrunn. Forutsetningene om framtidig nettoinnvandring får vi derfor ved å summere anslagene for netto innvandring fra de to landgruppene som ble spesifisert i innledningsavsnittet.

Ved utarbeidingen av forutsetninger om nettoinnvandring fra landgruppe 1 (EØS/EFTA, samt Nord-Amerika, Australia og New Zealand), er det lagt til grunn at innvandringen fra disse landene i stor grad har bestått av arbeidsinnvandring og følgelig er konjunkturfølsom. Anslagene bygger på en analyse der en økonometrisk tidsseriemodell er tatt i bruk.³ Ifølge SSBs prognoser fra mai 2009 vil arbeidsledigheten øke fra 2,6 prosent i 2008 til 4,6 prosent i 2010 for deretter å synke til 4,1 prosent i 2012. Den forventede økningen i arbeidsledigheten bidrar til at nettoinnvandringen fra EØS-området kan ha nådd en topp i 2008, og at den vil avta raskt i de nærmeste årene, men avta langsommere når den har nådd et nivå på henholdsvis 10 000, 15 000 og 17 000, i L-, M-, og H-alternativene. Selv om arbeidsledigheten i Norge etter hvert stabiliseres på et lavere nivå, forutsettes det altså at nettoinnvandringen fra disse landene ikke øker igjen. Dette er fordi lavere utvinning av olje og gass vil bidra til at inntektsnivået i Norge på lengre sikt ikke blir like gunstig i forhold til andre land som det

³ I forutsetningene om nettoinnvandring er ikke modellestimatene brukt direkte. Estimerte verdier for framtidig brutto inn- og utvandring er kombinert med en viss bruk av skjønn.

er nå. Med andre ord har vi forutsatt at de avtakende inntektsulikhetene mellom Norge og gjennomsnittet for OECD-landene vil kunne føre til ytterligere synkende nettoinnvandring, slik at nivået for de tre alternativene fra og med cirka 2040 vil være henholdsvis 4 000, 8 000 og 12 000 fra den vestlige landgruppen.

Innvandringen framover vil også avhenge av en del faktorer som ikke er med i modellen, blant annet i hvor stor grad innvandrerne fra de nye EU-landene velger å bringe familien til Norge for å etablere seg her på mer varig basis. Den relativt korte avstanden tilbake til opprinnelseslandet (innenfor EØS/EFTA) kan bidra til at arbeidsinnvandrerne raskt flytter dit arbeidsmarkedet anses som best, enten det er i opprinnelseslandet eller andre land. Samme argumentet kan tale for en langt større grad av pendling mellom jobb i Norge og familie i opprinnelseslandet enn det vi er vant til å se blant arbeidsinnvandrere fra fjernere land som Pakistan og Tyrkia. På den annen side kan det se ut som at mange av dagens arbeidsinnvandrere har et langsiktig perspektiv på sitt opphold i Norge, og at de som har fått barn og/eller ektefelle i Norge, ønsker å bli boende (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2008). En økning i familieinnvandring for polske borgere er rapportert fra UDI (Utlendingsdirektoratet 2008), samtidig med at SSBs data viser økende andel kvinner og barn det siste året. Av vesentlig betydning kan det også ha at et arbeidsforhold av minst et halvt års varighet gir rett til trygd ved en eventuell ledighet og at dagpenger i Norge som regel gir et bedre utkomme enn arbeid i hjemlandet. Dette kan bety at erfaringer fra arbeidsinnvandringen fra våre naboland ikke er overførbar.

Også for innvandringen fra landgruppe 2 (Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU) er det ved tidsseriemodellering funnet en sammenheng mellom innvandring, arbeidsledighet og inntektsforskjeller. Det ser altså ut til at innvandringen fra land i denne gruppen også til en viss grad påvirkes av konjunktorene. Norge er attraktivt av mange grunner, men høyere arbeidsledighet de nærmeste årene og etter hvert redusert relativ inntekt, kan komme til å påvirke innvandringen også fra denne landgruppen.

Imidlertid er familieinnvandring og opphold på grunn av behov for beskyttelse (flukt eller innvilget opphold på humanitært grunnlag) de viktigste årsakene til innvandring fra denne gruppen. Det er grunn til å tro at dette også vil være situasjonen framover. Krig og politisk uro i flere av landene kan skape flyktningstrømmer til Norge, og disse kan variere sterkt i størrelse og omfang. Innvandringen fra land i gruppe 2 lar seg i større grad regulere enn arbeidsinnvandringen fra EØS/EFTA gjennom politiske føringer og det til en hver tid gjeldende regelverket angående asyl, opphold på humanitært grunnlag og familieinnvandring.

Figur 8 viser hvordan de tre alternativene er utformet når det gjelder gruppe 2. Situasjonen da forutsetningene ble utarbeidet, var at det ble registrert en stadig

økende strøm av asylsøkere til landet. Asylsøkere blir imidlertid ikke registrert som innvandrere før de får oppholdstillatelse, noe 30-50 prosent har fått de siste årene. På grunnlag av dette forutsettes det både i mellom- og høyalternativet en økende nettoinnvandring de nærmeste årene. I mellomalternativet forutsettes det imidlertid at dette representerer en topp og at konjunkturbildet vil medvirke til at også denne delen av innvandringen etter hvert stabiliserer seg på 11 000, som er omtrent lik gjennomsnittsnivået for det siste tiåret. I høyalternativet forutsetter vi på den annen side en økning til et nivå på 20 000, mens det forutsettes en nedgang til 6 000 på lang sikt i lavalternativet.

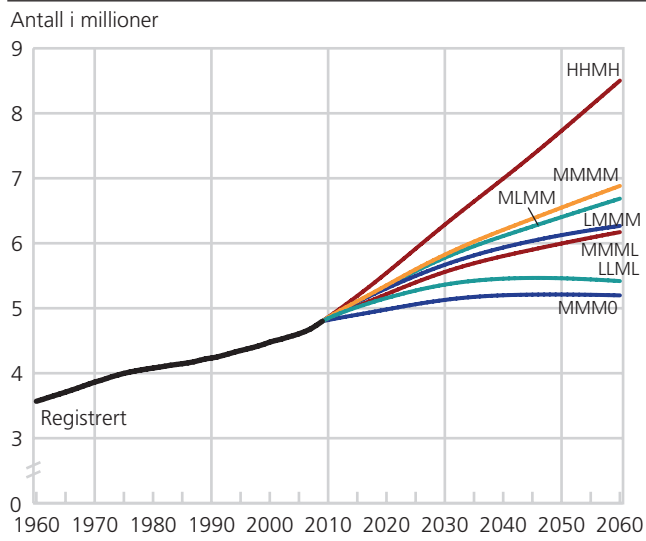
Når det gjelder samlet nettoinnvandring for de to landgruppene, innebærer mellomalternativet at nettoinnvandringen vil synke raskt fra toppen på 43 000 i 2008, til 30 000 i 2012 og videre synke langsamt mot 19 000 fra og med 2040 (figur 9). Selv om nettoinnvandringen er forutsatt å synke i alle alternativer, vil både M og H på lang sikt innebære et uvanlig høyt innvandringsnivå, når vi ser bort fra det som er observert 2-3 siste årene. Nettoinnvandringen har bare vært høyere enn det stabile H-nivået på 32 000 i to år (2007 og 2008), og i bare tre år (2006-2008) vært høyere enn M-nivået på 19 000 per år. I lavalternativet skjer stabiliseringen på et lavere nivå, omtrent som i tiårsperioden før EU-utvidelsen, noe som virker lite realistisk, men heller ikke er helt utenkelig.

Stor befolkningsvekst framover, men betydelig usikkerhet

Framskrivningen viser at folketallet vil øke sterkt fram til 2060, gitt de fleste kombinasjoner av alternative forutsetninger. Den viktigste grunnen til dette er at innvandringsoverskuddet er forutsatt å være svært høyt de nærmeste årene og forbli på et ganske høyt nivå gjennom framskrivingsperioden, både i høy- og mellomalternativet. Vi vurderer den mest sannsynlige utviklingen til å innebære en økning fra 4,8 millioner fra 2009 til rundt 6,9 millioner i 2060. Usikkerheten er betydelig, men alternativene indikerer at folketallet i 2060 med stor grad av sannsynlighet vil ligge et sted mellom 5,4 og 8,5 millioner. Folkemengden vil trolig passere 5 millioner i 2012.

Figur 10 viser forskjellen i framskrevet folketall i 2060 mellom referansealternativet MMMM og et utvalg av andre alternativer. Bortsett fra "ekstremalternativene" LLML og HHMH, der de høyeste og laveste alternative forutsetningene er kombinert, er én og én komponent endret i forhold til referansebanen. Vi ser for eksempel at dersom den eneste endringen er lavere fruktbarhet (LMMM), reduseres folketallet i 2060 med drøyt 0,6 mill. sammenliknet med referansebanen. Virkningen av å senke levealdersveksten fra middels til lav (MLMM) er 0,2 mill. lavere folketall i 2060. Som ventet er effekten av å bruke laveste anslag for nettoinnvandring (bortsett fra 0-alternativet) størst, da alternativene for nettoinnvandring avviker ganske mye fra hverandre i hele framskrivingsperioden. Således gir MMML 0,7

Figur 10. Folketallet i Norge. Registrert 1960-2009 og framskrevet 2010-2060 etter ulike sett av forutsetninger i 2009-framskrivningen

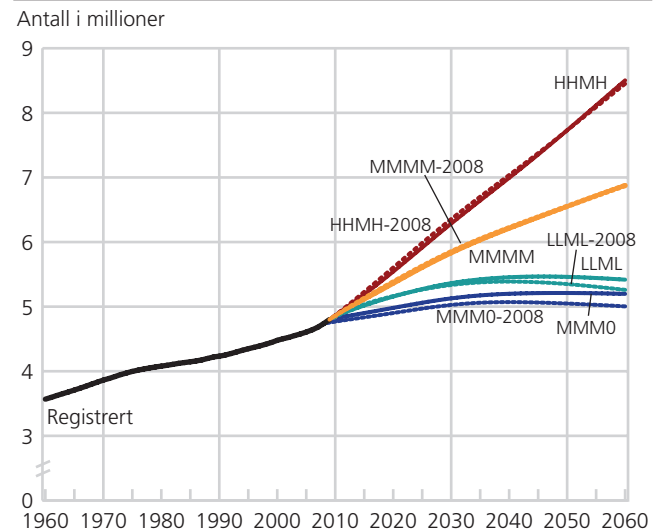

mill. lavere befolkningsvekst fram til 2060 enn referansebanen (MMMM). Høyalternativene er utformet slik at det er mindre utslag av å bruke høyt alternativ for fruktbarhet (0,5 mill., ikke vist i figuren), likt utslag for levealder og større utslag for nettoinnvandringen (hele 0,85 mill.).

Ser vi derimot på befolkningsveksten i et alternativ helt uten nettoinnvandring, men med referansebanens forutsetninger om fruktbarhet og levealder (MMMO), blir denne svak og faller fra 17-18 000 de første årene og blir liten eller negativ i siste halvdel av framskrivingsperioden. Samlet tilvekst i folketallet vil uten innvandringsoverskudd være på beskjedne 400 000, noe som tilsier at over 80 prosent av veksten i referansebanen skyldes det forventede innvandringsoverskuddet.

Sammenliknet med 2008-framskrivningen er årets referansebane (MMMM) nokså lite endret (figur 11). Riktignok er det forutsatt noe lavere nettoinnvandring i årets mellomalternativ, og særlig i de første årene av framskrivningen, men dette utliknes ved at det er valgt noe høyere fruktbarhet og levealder i mellomalternativene denne gang. At nettoinnvandringen er satt lavere, og særlig i starten av perioden, viser seg ved at den nye referansebanens folketall er noe lavere i de første årene, mens effekten av høyere fruktbarhet er sterkere på lang sikt og medfører at de to referansebanene er nær sammenfallende på slutten av perioden. En sammenlikning av de to høyalternativene HMMH svarer til det som er nevnt om referansebanene, bortsett fra at forskjellen er noe større, da høyalternativene for nettoinnvandring er sammenfallende på lang sikt. Da vil årets oppjustering av både fruktbarhet og levealder gi noe høyere beregningsresultat i slutten av perioden. I lavalternativet (LLML) har endringen av samlet fruktbarhetstall (fra 2008-framskrivningens 1,5 til årets 1,6 barn per kvinne) en større virkning på folketallsveksten enn reduksjonen av nettoinnvandringen. Derfor har årets lavalternativ et høyere folketall enn fjorårets lavalternativ, med oppun-

Figur 11. Folketallet i Norge. Registrert 1960-2009 og framskrevet i 2008 og 2009¹

¹ Der årstall ikke er angitt gjelder tallene 2009-framskrivningen.

der 0,2 mill. i 2060. Årets lavalternativ gir heller ingen markert nedgang i folketallet i siste halvdel av framskrivingsperioden. Når vi sammenlikner de to årgangene av det mer teoretiske MMMO-alternativet, blir den kombinerte effekten av å ha endret M-alternativene for fruktbarhet og levealder rendyrket. Også i dette alternativet er resultatet om lag 0,2 million høyere folketall enn i fjorårets utgave.

Befolkningen blir eldre

Vi er i startgropen til å få en betydelig eldre befolkning. På grunn av de små fødselskullene fra slutten av 1920-årene til begynnelsen av 1940-årene sank antall personer over 67 år fra en topp på 622 000 i 1995-96 til drøye 603 000 i 2004. Antall personer 67 år og eldre ligger imidlertid an til å vokse fra 0,6 mill. i 2009 til rundt 1,5 mill. i 2060, altså over dobbelt så mange som i dag (figur 12). Veksten er en følge av høye fødselskull, særlig i årene 1944-1973, økende levealder og høy innvandring. Antall eldre personer vil øke framover uansett hvilke (rimelige) forutsetninger som gjøres. Ytterpunktene i kombinasjonene av forutsetninger, LLML og HMMH, gir en økning i antall eldre fra 2009 til 2060 på henholdsvis en drøy fordobling og en snau tredobling. Forskjellene mellom referansebanen og laveste og høyeste alternativ er i størrelsesorden 0,3 million. Den sterke veksten fram til 2030-2035 er ganske lik i de ulike alternativene, mens det deretter er et betydelig avvik fram mot 2060. I LLML stopper veksten i antall eldre nesten opp, mens den i HMMH fortsetter i nesten uendret tempo.

Både i absolutte tall og relativt er usikkerheten lavere for antall eldre enn for folketallet som helhet. Dette kommer av at de første årene er det bare usikkerheten om levealderen som gir utslag, og denne er heller ikke svært stor. Etter hvert vil den framtidige innvandringen påvirke antall eldre, men dette vil ta lang tid da det er få gamle som innvandrer. Forskjellen i antall personer 67 år og over mellom MMMM og MMML (lav innvand-

ring) øker fra 10 000 i 2035 til nesten 100 000 i 2060. Effekten av forskjellige levealderforutsetninger øker jevnere og er 30 000 i 2035 og hele 170 000 i 2060. Figur 12 viser at levealderøkningen forklarer mye av den forventede økningen i antall eldre (se alternativ MKMM der dødeligheten er konstant).

Som for folketallet avviker heller ikke resultatene for antall eldre i den nye framskrivningen så mye fra det som ble beregnet i 2008 (figur 13). Den nye referansebanen og det nye høyalternativet (HHMH) har begge noe høyere tall fordi den litt sterkere levealderveksten i mellom- og høyalternativet slår sterkere ut enn de reduserte anslagene for nettoinnvandring. Lavalternativet for levalderen er derimot ikke høyere enn i 2008-framskrivningen. Frukbarhetsforskjeller har selvsagt ingen betydning for antall personer over 67 år når tidsperspektivet er "bare" femti år.

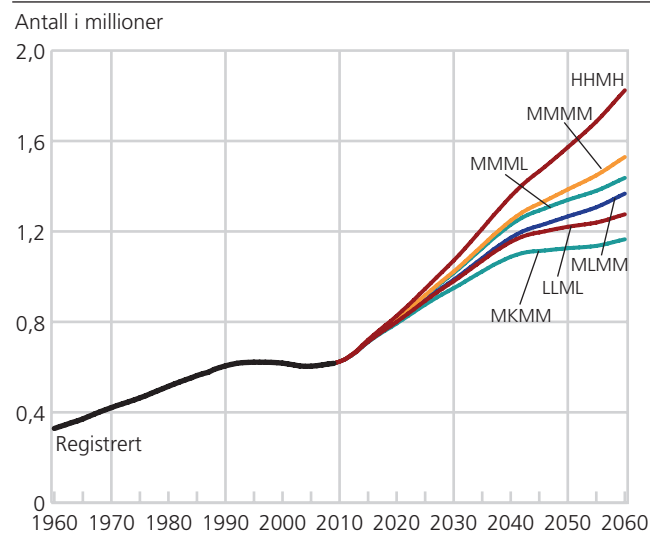
Det står i dag 4,8 personer i yrkesaktiv alder, 20-66 år, bak hver person i yrkespassiv alder, 67 år og over. Etter en langvarig nedgang har dette økt fra 4,1 fra begynnelsen av 1990-tallet på grunn av de små kullene fra 1920-1940-tallet, som vist i figur 14. Fra 2011 vil imidlertid dette forholdstallet synke sterkt, til 3 i 2036 og 2,5 i 2060 i følge mellomalternativet MMMM. Dette er nesten en halvering fra dagens nivå. Forholdstallet vil synke uansett hvilke realistiske forutsetninger vi velger. Minst blir nedgangen dersom levalderen slutter å øke (MKMM), men dette er verken realistisk eller ønskelig. Størst vil effekten være av lavere innvandring framover. Dersom det ikke blir noe innvandringsoverskudd framover, vil forholdstallet bli enda lavere, og bare 2,2 i 2060. Men dette er også et nokså urealistisk alternativ.

Antall innvandrere øker sterkt

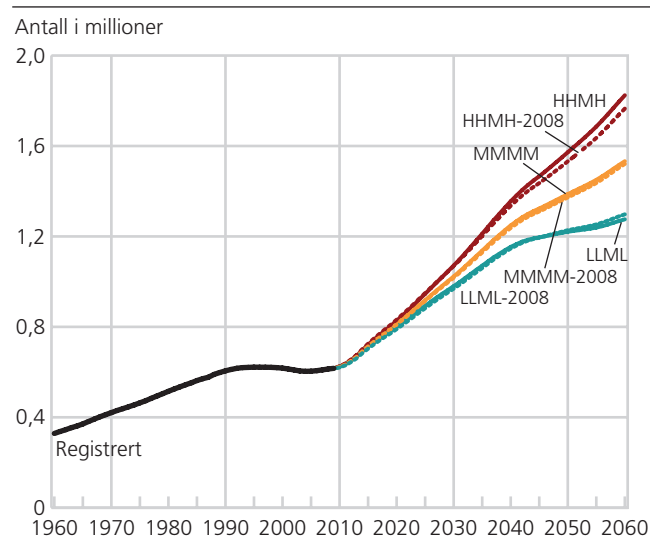
Antall innvandrere og deres barn født av to innvandrerforeldre vil få en sterk samlet vekst gjennom framskrivingsperioden. Fra et nivå på fra nærmere 510 000 ved inngangen av 2009 vil antallet ved slutten av framskrivingsperioden være mellom 1,1 million (i alternativ LLL) og 2,6 millioner (i alternativ HHH, figur 15). Mellomalternativets resultat på 1,75 millioner innebærer en drøy tredobling gjennom framskrivingsperioden. Dette medfører at innvandrerbefolkningen i 2060 vil utgjøre mellom 21 og 31 prosent av den samlede folkemengden (figur 16). Den omfattende veksten i antall innvandrere har selvsagt sammenheng med innvandringsoverskuddet som er forutsatt for hele framskrivingsperioden. At andel innvandrere øker sterkest i første halvdel av perioden, skyldes blant annet at det er forutsatt høyere nettoinnvandring i første enn i annen halvdel av perioden i begge innvandrergruppene.

Innvandrerbefolkningen omfatter både innvandrere og deres barn født i Norge. I figur 17 viser vi disse to gruppene hver for seg. I dag er det bosatt drøyt 420 000 personer i Norge uten norsk bakgrunn og som selv har innvandret, mens om lag 86 000 personer er født i Norge med to innvandrerforeldre. De som er født her, utgjør i dag 17 prosent av den totale befolkningen av

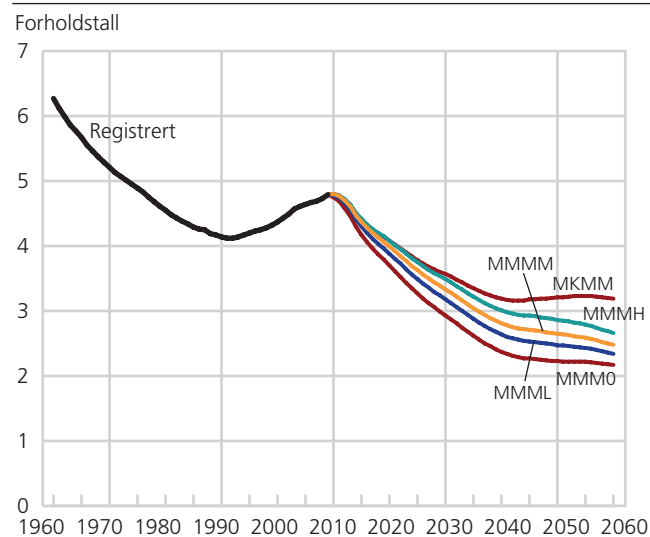
Figur 12. Antall personer i alder 67 år og over

Figur 13. Antall personer i alder 67 år og over. Registrert 1960-2009 og framskrevet 2010-2060 etter ulike sett av forutsetninger i 2008- og 2009-framskrivningen

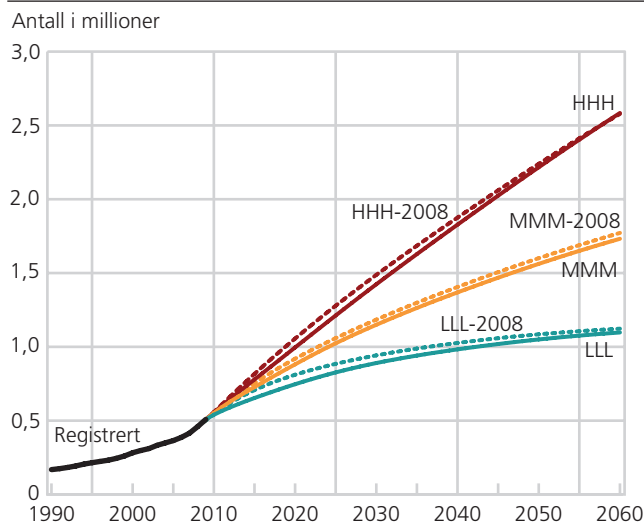

Figur 14. Forholdet mellom antall i yrkesaktive eldre 20-66 og eldre 67 år og over¹

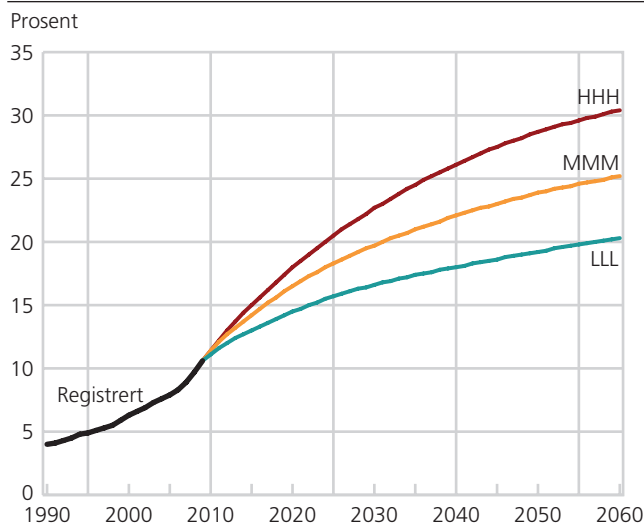
¹ Dette forholdstallet (potential support ratio) er det omvendte (inverse) av forsørgerbyrden for eldre (old age dependency ratio) (United Nations 2001).

Figur 15. Antall innvandrere og personer født i Norge med utenlandsfødte foreldre¹

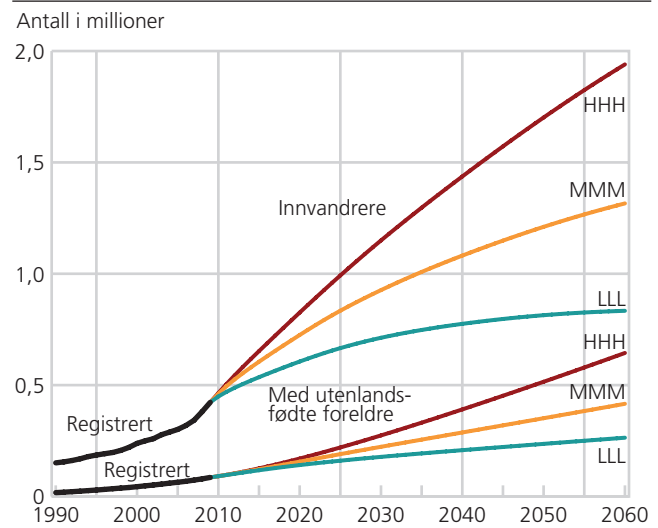
¹ Der årstall ikke er angitt gjelder tallene 2009-framskrivningen.

Figur 16. Andel av befolkningen som utgjøres av innvandrere og personer født i Norge med utenlandsfødte foreldre

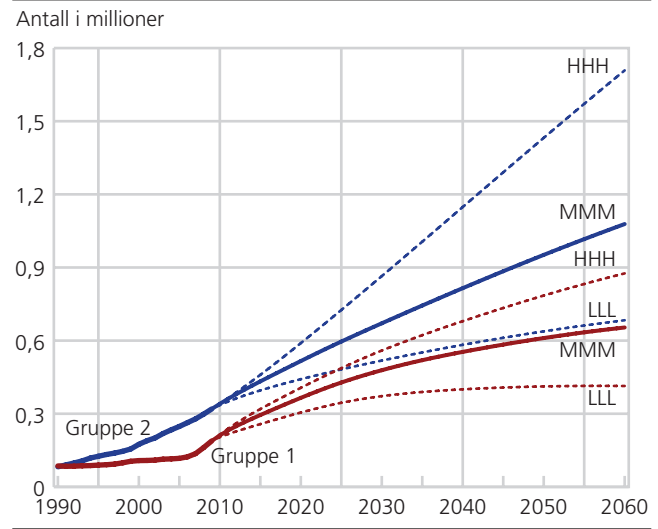

innvandrere og personer født i Norge med innvandrerforeldre. I 2060 vil denne andelen utgjøre rundt 24 prosent i følge mellomalternativet (MMM). Da vil gruppen som selv har innvandret, økt til drøyt 1,3 mill., mens deres barn under mellomalternativets forutsetninger vil ha økt til drøyt 420 000. Her er imidlertid usikkerheten svært stor og målt i antall personer viser ytterpunktene i beregningen av antall barn med innvandrerforeldre et resultat på 270 000 (LLL) og 660 000 personer (HHH). Antall innvandrere i Norge avhenger mest av hvor mange nye innvandrere det kommer til landet hvert år, men påvirkes også av hvor mange som flytter ut av landet igjen og hvor mange som dør. På grunn av at innvandrernes gjennomsnittsalder øker, vil det bli et økende antall dødsfall utover i framskrivingsperioden. Det blir noe redusert veksttakt, i alle fall for den gruppen som selv har innvandret.

Figur 17. Antall innvandrere og norskfødte med utenlandsfødte foreldre

Figur 18. Innvandrere og personer født i Norge med utenlandsfødte foreldre etter landbakgrunn

Også når det gjelder de to landgruppene er det stor usikkerhet om den framtidige utviklingen. Antall personer med bakgrunn fra landgruppe 2 har vokst raskt i hele perioden etter 1990 og utgjorde ved inngangen til 2009 nesten 320 000, mens gruppen med bakgrunn fra landgruppe 1 har økt raskt de siste årene (figur 18). Den relative veksten i gruppe 1 vil fortsette å være noe høyere de første tiårene, mens tilveksten på lang sikt vil være høyest i gruppe 2.

Oppsummering

De nye framskrivingene viser at vi vil få sterk befolkningsvekst i årene som kommer - med de fleste kombinasjoner av forutsetninger som er gjort. Dette skyldes særlig innvandringen, som vi tror kommer til å være høy i noen få år til, for deretter å avta betydelig. Det er imidlertid stor usikkerhet om dette. Det er ikke urealis-

tisk at nettoinnvandringen vil øke enda noe raskere og noe lenger enn forutsatt, selv i høyalternativet. Det er heller ikke urealistisk at nettoinnvandringen kan synke enda raskere enn vi forutsetter i de tre framskrivingsalternativene, særlig hvis den økonomiske utviklingen i Norge framover blir svakere. En annen usikkerhetsfaktor er knyttet til en ytterligere utvidelse av EU.

Den høye innvandringen fører til at antall innvandrere i Norge vil øke fra 420 000 i begynnelsen av 2009 til mellom 0,9 og 2 mill. i 2060. Antall etterkommere, dvs. personer født i Norge av utenlandsfødte foreldre, vil relativt sett øke enda raskere, fra 86 000 i 2009 til mellom 270 000 og 660 000. Det er summen av disse som tidligere ble kalt innvandrebevolkingen, og som er beregnet til å vokse fra 10 til mellom 21 og 31 prosent.

De nye framskrivningene bekrefter tidligere framskrivningers resultater om en sterk aldring av bevolkingen i årene som kommer, særlig etter 2010-2015. Det blir noen flere eldre enn i forrige framskriving, fordi vi stort sett har forutsatt noe høyere levealder i alle alternativer. Antall yrkesaktive per person over 67 år, vil avta sterkt i alle alternativer, særlig fram til 2040.

Referanser

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2006): Hvor stor blir innvandrerbefolkningen fremover? *Samfunnsspeilet* 4: 6-16.

Foss, Aslaug Hurlen (2006): Fruktbarhet blant innvandrerkvinner: 1 av 5 fødte har foreldre som har innvandret. *Samfunnsspeilet* 4: 48-51.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (2008): *Vi blir... Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum*, Rapport 1-2008, Oslo.

Keilman, Nico og Dinh Quang Pham (2005): Hvor lenge kommer vi til å leve? Levealder og aldersmønster for dødeligheten i Norge, 1900-2060, *Økonomiske analyser* 6/2005: 43-49.

Stortingsmelding nr. 18 (2007-2008): *Arbeidsinnvandring*, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Oslo.

United Nations (2001): Replacement Migration. Is it a solution to declining and ageing populations? ST/ESA/SER.A/206, United Nations, New York.

United Nations (2009): World Population Prospects. The 2008 Revision. Highlights. ESA/P/WP.210, United Nations, New York.

Utlendingsdirektoratet (2008): *Over 1600 fikk familieinnvandringstillatelse i januar*. 22. februar <http://www.udi.no/templates/Page.aspx?id=9093>

Vassenden, Kåre (1997): *Innvandrere i Norge. Hvem er de, hva gjør de og hvordan lever de?* Statistiske analyser 20, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2005): Inn- og utvandring blant innvandrere – hvor mange vil flytte i årene framover? *Økonomiske analyser* 6/2005: 56-63.

Er barnehage bra for barna?

Tarjei Havnes og Magne Mogstad

Barnehage har store positive effekter på barnas utdanningsnivå og arbeidsmarkedstilknytning i voksen alder, viser den første norske studien av langtidseffektene av den store barnehageutbyggingen på slutten av 1970-tallet.

1. Innledning

Familiebakgrunn har stor betydning for barns utvikling. Flere studier fra USA og Europa viser at skoleprestasjoner, utdanningsnivå, arbeidsmarkedstilknytning og lønn er avhengig av familiebakgrunn. Spesielt viser studiene at barn av foreldre med lav utdanning eller lav inntekt har dårligere muligheter til å lykkes som voksne.¹

Også i Norge har familiebakgrunn stor betydning for barns utvikling. Allerede i treårsalderen har barn av foreldre med høy utdanning bedre språkferdigheter sammenlignet med barn av foreldre med lav utdanning (Schjølberg et al. 2008). I norsk grunnskole er det store forskjeller i karakterer mellom barn av foreldre med høy og lav utdanning (Hægeland et al. 2005). I tillegg viser flere studier at barn av foreldre med høy utdanning i større grad lykkes med å fullføre videregående skole og ta universitetsutdanning.² Barn av foreldre med lav lønn har dessuten større sannsynlighet for å tjene lite som voksne (Bratberg et al. 2008). En ny studie viser også at barn av sosialhjelpsmottakere har større sannsynlighet for å motta sosialhjelp som voksne (Lorentzen og Nilsen 2008). Sosiale og økonomiske forhold går i arv, også i Norge.

Det er flere forklaringer på hvorfor familiebakgrunn har stor betydning for hvordan barnet gjør det som voksen. Selv om arv spiller en rolle, viser omfattende forskning at oppvekstmiljøet har stor betydning for barns utvikling (Shonkoff og Phillips 2000). Forskningen peker på at stimulering tidlig i barndommen er spesielt viktig, både for barnas kognitive (som matematikk- og leseferdigheter og språkforståelse) og ikke-kognitive evner (som sosiale, motoriske og emosjonelle ferdigheter).

Etter familien er barnehagen antakelig den viktigste omsorgs-, leke og læringsarena for norske barn i førskolealder. Særlig har den økende yrkesdeltakelsen blant småbarnsmødre gjort barnehagen til et viktig

supplement – og til dels erstatning – for familiens omsorg og læring. Figur 1 viser dekningsgraden for barnehager fra 1960 til 1996, og illustrerer den sterke barnehageveksten siden midten av 1970-tallet. Selv om det i 2007 var kun 16 prosent av alle norske barn i alderen 1-5 år som ikke benyttet barnehage, er noen grupper sterkt underrepresenterte.³ Spesielt tydelig er det at barn av foreldre med lav utdanning og barn med fremmedspråklig bakgrunn benytter barnehage relativt sjeldent (Pettersen 2003). Hvis tid i barnehage bidrar til å sikre et solid læringsgrunnlag, så vil disse gruppene av barn ha dårligere muligheter til å lykkes i utdanningsløpet og arbeidslivet.

Målsetningen med denne artikkelen er å gi et sammendrag av Havnes og Mogstad (2009a) sin studie av langtidseffektene av den store barnehageutbyggingen på slutten av 1970-tallet i Norge.⁴ Hovedfunnet er at barnehage har store positive effekter på barnas utdanningsnivå og arbeidsmarkedstilknytning i voksen alder. Mer spesifikt så viser den empiriske analysen at:

- Utbyggingen av 17 500 nye barnehageplasser førte til om lag 6 000 år ekstra utdanning.
- Sannsynligheten for at elever fullfører videregående skole er 6 prosentpoeng høyere per barnehageplass
- Sjansen for å ta universitetsutdanning økte med 7 prosentpoeng per barnehageplass
- Effekten på utdanning er størst for barn av mødre med lav utdanning
- Sjansen for å motta stønader i voksen alder ble vesentlig redusert som følge av barnehageutbyggingen

For å undersøke hvordan barnehager påvirker barnas utvikling, skulle vi ideelt sett hatt et ekte eksperiment, der barnehageplasser ble tildelt ved et lotteri. I så fall kunne vi sammenlikne utviklingen til barn som tilfeldigvis går i barnehage med barn som tilfeldigvis ikke gjør det, og avledet effekten av barnehager direkte. I den virkelige verden er det ikke tilfeldig hvilke barn som går i barnehagen og hvilke barn som ikke gjør det. Det er for eksempel all grunn til å tro at foreldre som er mer karriereorienterte og har høyere utdanning i større grad sender barna i barnehagen enn andre foreldre,

Tarjei Havnes, UiO, Økonomisk Institutt, ESOP

Magne Mogstad, Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen/UiO, Økonomisk Institutt, ESOP

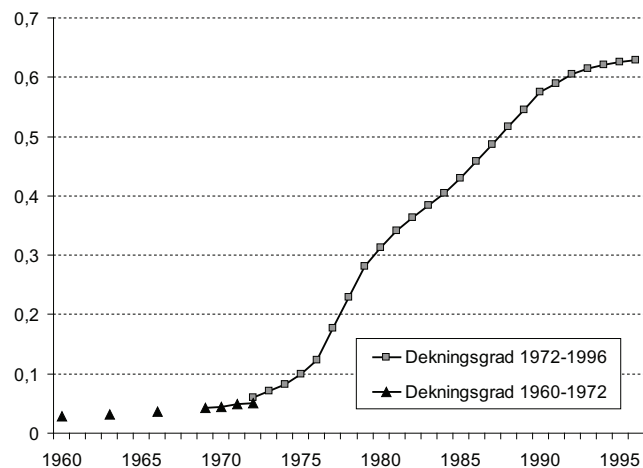
¹ Se for eksempel oversiktsartikkelen d'Addio (2007).

² Se "Tidlig innsats for livslang læring" (St.meld. nr.16, 2006-2007).

³ Se <http://www.ssb.no/barnehager/arkiv/tab-2008-03-14-04.html>

⁴ Se Havnes og Mogstad (2009a): "No Child Left Behind: Universal Child Care and Children's Long-Run Outcomes", Discussion Paper, 582, Statistics Norway, <http://www.ssb.no/publikasjoner/pdf/dp582.pdf>.

Figur 1. Barnehagedekning i Norge 1960-1996 for barn 3 til 6 år

Kilde: Havnes og Mogstad (2009a), basert på administrative data for 1972-1996, og data for 1960-1972 fra NOU (1972), Tabell II.1.

og at deres barn uansett vil utvikle seg annerledes enn andre barn.

I den empiriske analysen benytter vi derfor en statistisk metode for ikke-eksperimentelle data som gjør oss i stand til å kontrollere for uobserverbare og observerbare forskjeller mellom barna og deres foreldre. Metoden brukes til å analysere den store utbyggingen av barnehager på slutten av 70-tallet. Siden barnehagedekningen økte dramatisk på få år, skulle effektene av barnehage, dersom de var positive, føre til at utviklingen til barna skjøt fart. I praksis sammenlikner vi derfor først barn som var i barnehagealder før utbyggingen, med barn fra samme kommune som var i barnehagealder etter utbyggingen. Denne sammenlikningen gir oss effekten av barnehage, men sammenblender denne effekten med endringer som uansett ville ha skjedd fra et barnekull til et annet. For å rense ut effekten av barnehage, bruker vi endringen fra barnekull til barnekull blant barn i kommuner som bygde få eller ingen barnehageplasser i perioden. I tillegg kontrollerer vi for en rekke observerbare kjennetegn ved barna og foreldrene, eksempelvis utdanningsnivå, så vel som uobserverbare forskjeller mellom kommunene.

Ved å bruke en slik *forskjeller-i-forskjeller*-metode, tar vi dermed hensyn til det som er særegent med barn fra kommuner som bygger ut, og det som er særegent med barn som er i barnehagealder etter utbyggingen. En rekke tester som er rapportert i Havnes og Mogstad (2009a), støtter opp om at det vi måler gir uttrykk for effekten av barnehage på barnas langtidsutfall. I en av testene sammenlikner vi for eksempel kun søsken fra samme familie, hvor den eldste var i barnehagealder før utbyggingen, mens den yngste var i barnehagealder etter utbyggingen.

I kapittel 2 relaterer vi studien til den relevante kvantitative faglitteraturen omkring barnehage og barns utvikling. I kapittel 3 diskuterer vi den empiriske stra-

tegien som vi benytter til å identifisere langtidseffektene av barnehageutbyggingen i Norge på 1970-tallet, og oppsummerer de viktigste empiriske resultatene. I kapittel 4 avslutter vi med en diskusjon av politikimplikasjoner.

2. Relatert litteratur

Som diskutert i oversiktsartikkelen til Mogstad og Rege (2009), er det gjennomført mye forskning på tiltak rettet mot vanskeligstilte barn, og resultatene er entydige: Førskoletiltak har en positiv effekt på barns utvikling. Man skal imidlertid være forsiktig med å overføre funnene basert på evalueringer av særskilte tiltak til diskusjonen omkring universelle barnehagetilbud, som er rettet mot alle typer barn og barnefamilier og ikke bare spesielt svake grupper. For det første har tiltakene øremerket vanskeligstilte barn et svært intensivt undervisningstilbud, med langt høyere kvalitet enn det som er vanlig i universelle tiltak. Dessuten kan det være at barn fra vanskeligstilte hjem har mer nytte av førskoletiltak enn andre barn, som kanskje i større grad opplever læring i hjemmet.

I den senere tid har også en rekke studier analysert effektene på barns utvikling av universelle barnehageordninger som er rettet mot alle typer barn og barnefamilier. Ved første øyeblikk ser det ut til å være liten grad av overensstemmelse i funnene. Flere deskriptive analyser tyder på at tid i formelt barnepass gir et viktig grunnlag for skolegang og videre utvikling. Ett eksempel er det internasjonale PISA-prosjektet som viser en sterk korrelasjon mellom bruk av barnehage og førskole og barns matematikk- og leseferdigheter i skolealder (OECD, 2004). Et annet eksempel er Schjølberg et al. (2008), som viser at norske barn som går i barnehage har bedre språkutvikling enn barn som passes hjemme. Samtidig argumenterer flere studier for at tilbud av formelt barnepass kan fortrenge mødreomsorg og dermed påvirke barna negativt. Ruhm (2004) rapporterer for eksempel resultater som tyder på at mødres yrkesdeltakelse de første tre årene etter fødselen går på bekostning av barnets utvikling.⁵

Som diskutert i Mogstad og Rege (2009), er det minst fire viktige grunner til den manglende konsensusen om effektene av universelle barnehageordninger. For det første avhenger effektene av den relative kvaliteten av barnehage sammenliknet med alternative former for barnepass. Økt bruk av formelt barnepass kan enten redusere foreldreomsorg, og dermed kontakten mellom

⁵ Det er en betydelig litteratur på effektene av småbarnsmødres yrkesdeltakelse på barns utfall; Resultatene spriker. Mange studier finner små negative effekter av yrkesdeltakelse det første året etter fødselen. I flere studier ser effektene ut til å, i alle fall delvis, bli slått i hjel av positive effekter av yrkesdeltakelse i det andre og tredje året av barnets liv (se for eksempel Waldfogel, 2002; Han et al., 2001). Gregg et al. (2005) viser imidlertid at den alternative formen for barnepass har stor betydning for estimatene. Mødrenes yrkesdeltakelse de første 18 månedene går utover barns kognitive ferdigheter hvis de benytter uformelt barnepass som venner og familie, mens det er ingen signifikante forskjeller mellom foreldreomsorg og formelt barnepass.

barn og foreldrene i oppveksten, eller fortrenge bruken av uformelt barnepass som venner, familie og dagmamma. Som påpekt i Gupta og Simonsen (2008) tar de fleste empiriske analyser ikke tilstrekkelig hensyn til om overgangene til formelt barnepass skjer fra foreldreomsorg eller uformelt barnepass som kan være av lavere kvalitet. I Havnes og Mogstad (2009a; se også 2009b) har vi imidlertid forsøkt å beregne i hvilken grad formelt barnepass erstatter uformelt barnepass eller foreldreomsorg, og tolker effektene av tid i barnehage og førskole i forhold til den alternative formen for barnetilsyn.

En annen grunn til de forskjellige funnene er at effektene av barnehage kan avhenge av kjennetegn ved barna (som alder, kjønn og iboende evner) og foreldrene (som familietype, alder, utdanning og inntekt), så vel som kvaliteten på det formelle barnepasset (som andelen barn per ansatt, gruppestørrelse, driftstype, oppholdstid, pedagogisk innhold og personalets kompetanse). I Havnes og Mogstad (2009a) undersøker vi nøye i hvilken grad effekten av barnehage avhenger av kjennetegn ved barna og deres foreldre.

En tredje grunn til de forskjellige resultatene er at det ikke er opplagt hvordan barns utvikling bør tallfestes. Ulike studier bruker ulike mål på barns utvikling, og kan derfor få forskjellige resultater selv om effektene av formelt barnepass hadde vært like. På grunn av datamessige begrensninger ser de fleste evalueringsstudier av universelle barnehageordninger kun på kortsiktige effekter. Evalueringene er typisk basert på resultater fra tester av kognitive ferdigheter (slik som språk- og leseferdigheter og tall- og matematikkunnskaper) og/eller ikke-kognitive ferdigheter (slik som sosial og emosjonell utvikling og atferdsmessige aspekter som konsentrasjon, selvkontroll og aggresjon). Testene er gjennomført tidlig i barnets liv, for eksempel ved skolestart. Slike studier har flere tolkningsmessige begrensninger. For det første er det ikke opplagt hvordan man skal sammenlikne og aggregere opp slike testresultater (Cunha og Heckman, 2008). Dessuten er det uklart om de kortsiktige effektene av formelt barnepass avtar eller forsterker seg over tid, og hvorvidt de er representative for de langsiktige konsekvensene, for eksempel på barns lønn og utdanningsnivå i voksen alder. Så vidt vi kjenner til er Havnes og Mogstad (2009a) den første analysen av langtidseffektene av et universelt barnehagetilbud.

Den fjerde grunnen til de forskjellige resultatene er hvordan ulike studier behandler seleksjonsproblemet knyttet til valg av barnepass.⁶ En rekke studier viser at barn som er i formelt barnepass skiller seg vesentlig fra barn som har annen form for barnepass, blant annet

med hensyn til familiebakgrunn. Sannsynligheten er dermed stor for at disse gruppene av barn ville hatt forskjellig utvikling, uavhengig av valg av barnepass. En direkte sammenlikning vil derfor fange opp forskjeller i barns utvikling som ikke bare skyldes ulike former for barnepass, men også forskjeller mellom barna. For å løse seleksjonsproblemet er det nødvendig å kontrollere for alle observerbare og uobserverbare faktorer som påvirker barnas utvikling og som er korrelert med valg av barnepass. Det er kun en håndfull studier som tar sikte på å estimere de kausale effektene av universelle barnehage- og førskoletiltak. I likhet med en mye sitert studie av Baker et al. (2008) av en barnehagereform i Canada, benytter vi en såkalt *forskjeller-i-forskjeller*-metode for å identifisere de kausale effektene av barnehage.

3. Empirisk strategi og resultater

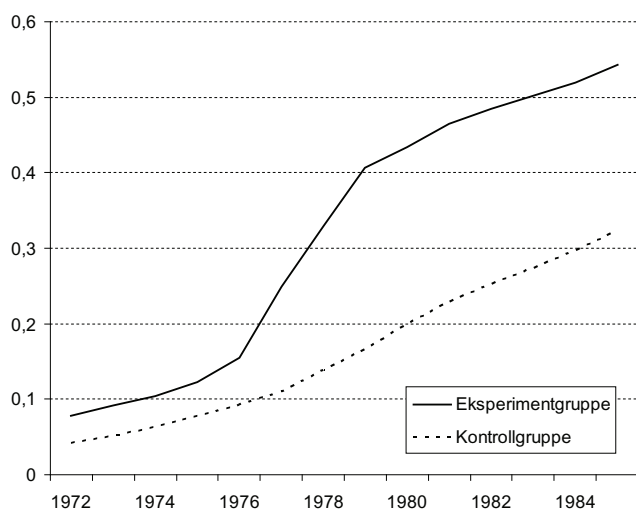
Målsetningen i Havnes og Mogstad (2009a) er å tallfeste langtidseffektene på barna av en norsk barnehagereform gjennomført i 1975. Reformen innebar at kommunene fikk ansvaret for barnehagetilbudet. Fra 1976 til 1979 økte dekningsgraden for barnehage for 3-6 åringer fra om lag 10 til 28 prosent på landsnivå, med stor variasjon mellom kommunene. I analysen deler vi kommunene inn i en eksperimentgruppe bestående av kommuner som hadde en stor økning i barnehagedekningen, og en kontrollgruppe som består av kommunene med liten eller ingen økning i dekningsgraden. Den store forskjellen i utbygging mellom de to gruppene er illustrert i Figur 2, som viser utviklingen i barnehagedekningen mellom 1972 og 1985.

For å tallfeste effektene av reformen på barnas utfall i voksen alder anvender vi forskjell-i-forskjeller metoder, der vi utnytter variasjonen i dekningsgrad for barnehage på tvers av kommuner og mellom kohorter av barn bosatt i samme kommune. Dermed får vi tatt hensyn til felles, uobserverbare forskjeller mellom barn født i ulike år og bosatt i samme område, så vel som mellom barn født i samme år og bosatt i ulike områder. Utfallene til barna er målt tidlig i trettiårene, og burde dermed gi et godt bilde av langtidskonsekvensene.

Tolkningen av resultatene som kausale effekter hviler på en antakelse om at endringen i utfallene fra de barna som var i barnehagealder før reformen til de som var i barnehagealder etter reformen, ville vært den samme i eksperiment- og kontrollgruppen, hadde det ikke vært for reformen. Det er grunn til å tro at denne antakelsen holder, siden tidstrenden i utfallene er svært lik mellom barn i de to gruppene i årene før reformen. Det er også verdt å merke seg at det ikke er noen systematiske endringer over tid i kjennetegnene til barna (eller foreldrene) i eksperimentgruppen sammenliknet med kontrollgruppen, jf. tabell 1 som viser forskjeller mellom befolkningene i de to gruppene av kommuner, samt nivået i eksperimentgruppen før reformen. Dessuten er det små forskjeller mellom eksperiment- og kontrollkommunene, blant annet med hensyn til sentralitet, kommunale utgifter og inntekter, samt befolknings sammensetning. Figur 3 markerer de to gruppene av

⁶ Det er to sider ved dette seleksjonsproblemet. For det første er det grunn til å tro at egenskapene til småbarnsforeldre som begge velger å jobbe skiller seg fra dem som velger å være hjemme for å passe på barnet. I tillegg kan man forvente at egenskaper ved barnet påvirker foreldrenes arbeidstilbud så vel som deres valg mellom ulike former av barnepass.

Figur 2. Barnehagedekning 1972-1985 for barn 3 til 6 år i eksperiment- og kontrollkommuner¹

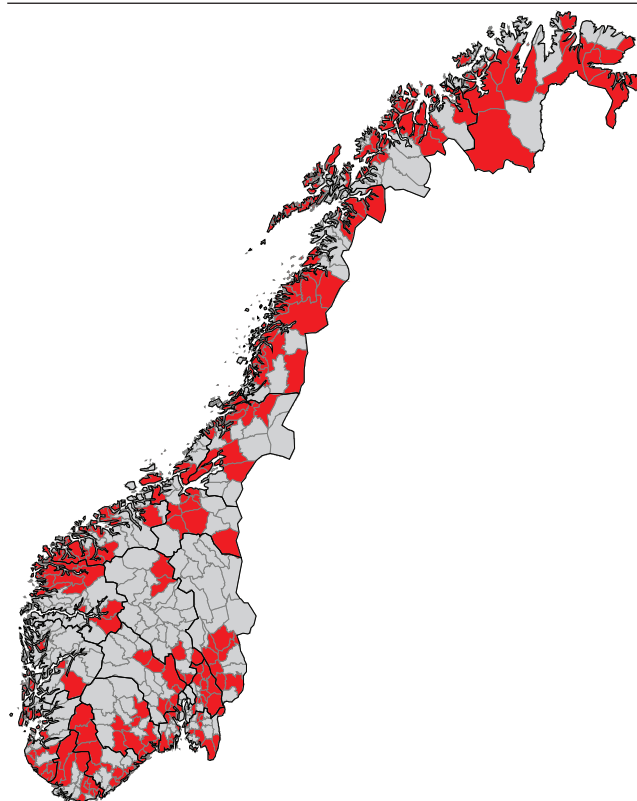

¹ Kommuner i eksperimentgruppen (kontrollgruppen) har vekst over (under) medianen i barnehagedekning mellom 1976 og 1979.

Kilde: Havnes og Mogstad (2009a)

kommuner geografisk, og viser at begge omfatter både urbane og rurale kommuner (de ti største byene i vårt utvalg er likt fordelt mellom gruppene). For likevel å ta hensyn til observerbare og uobserverbare forskjeller mellom kommunene inkluderer vi faste, kommunespesifikke effekter. I tillegg kontrollerer vi for en rekke observerbare kjennetegn ved barna og foreldrene. Som en robusthetssjekk inkluderer vi også en lineær kommunespesifikk tidstrend, samt familiespesifikke effekter

Figur 3. Geografisk plassering av eksperiment- og kontrollkommuner

Kilde: Havnes og Mogstad (2009a).

for å eliminere faste, uobserverbare forskjeller i familiebakgrunn mellom barna. Dessuten dropper vi Oslo, Trondheim og Bergen for å forsikre oss om at effektene ikke er drevet av barna i disse byene.

Tabell 1. Deskriptiv statistikk - Kontrollvariabler¹

	Nivå		Forskjeller	
	Eksperiment		Eksperiment – Kontroll	
	Pre-reform	Pre-reform	Innfasing	Post-reform
Menn	0.5069 {0.5000}	-0.0014 {-0.0020}	0.0036 {0.0051}	0.0017 {0.0024}
Antall eldre søsken	2.1319 {1.2343}	-0.0818 {-0.0456}	-0.0736 {-0.0432}	-0.1118 {-0.0718}
Mors alder ved første fødsel	23.3286 {4.0432}	0.5671 {0.1021}	0.5916 {0.1119}	0.6472 {0.1223}
Fars alder ved første fødsel	26.5592 {5.2946}	0.4936 {0.0675}	0.4867 {0.0705}	0.5444 {0.0823}
Mors utdanning da barnet var to år	9.6618 {2.0739}	0.2805 {0.0987}	0.2817 {0.0992}	0.3072 {0.1066}
Fars utdanning da barnet var to år	10.3715 {2.8162}	0.3730 {0.0971}	0.3787 {0.0995}	0.4044 {0.1065}
Innvandrere	0.0566 {0.2311}	0.0110 {0.0355}	0.0165 {0.0535}	0.0162 {0.0534}
Flyttet	0.0358 {0.1858}	-0.0016 {-0.0061}	0.0021 {0.0061}	0.0070 {0.0172}
Antall barn (nivå)	77,933 – 87,832		74,182 – 83,621	84,052 – 91,406

¹ Pre-reformkohorter er født 1967-1969, Innfasingskohorter er født 1970-1972, og post-reformkohorter er født 1973-1976. Eksperiment- (kontroll-) kommuner har vekst over (under) medianen i barnehagedekning mellom 1976 og 1979. Variablene er definert i Havnes og Mogstad (2009a). Standardavvik er i hakeparenteser, og normaliserte forskjeller (forskjeller i gjennomsnitt relativt til summen av variansene) er i krølleparenteser. Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kilde: ...

Tabell 2. Hovedresultater

	TT	ITT	SE(ITT)	Mean	Kontroller	Kom. FE
A. Fullført utdanning						
År utdanning	0.4129***	0.0737***	0.0174	12.76	Nei	Nei
	0.2807***	0.0501***	0.0156		Ja	Nei
	0.3523***	0.0629***	0.0155		Ja	Ja
Høyere utdanning	0.0868***	0.0155***	0.0034	0.3922	Nei	Nei
	0.0609***	0.0109***	0.0031		Ja	Nei
	0.0685***	0.0122***	0.0031		Ja	Ja
Ikke fullført videregående	-0.0498***	-0.0089***	0.0029	0.2474	Nei	Nei
	-0.0478***	-0.0085***	0.0028		Ja	Nei
	-0.0584***	-0.0104***	0.0028		Ja	Ja
B. Markedsinntekt og stønadsmottak						
Lavinntekt (<2G)	-0.0281**	-0.0050**	0.0025	0.1541	Nei	Nei
	-0.0307**	-0.0055**	0.0025		Ja	Nei
	-0.0359***	-0.0064***	0.0025		Ja	Ja
Mellominntekt (>4G)	0.0596***	0.0106***	0.0032	0.6888	Nei	Nei
	0.0537***	0.0096***	0.0030		Ja	Nei
	0.0514***	0.0092***	0.0031		Ja	Ja
Høyinntekt (>8G)	-0.0219**	-0.0039**	0.0023	0.1545	Nei	Nei
	-0.0294***	-0.0052***	0.0022		Ja	Nei
	-0.0337***	-0.0060***	0.0022		Ja	Ja
Toppinntekt (>12G)	-0.0183***	-0.0033***	0.0011	0.0375	Nei	Nei
	-0.0204***	-0.0036***	0.0011		Ja	Nei
	-0.0220***	-0.0039***	0.0011		Ja	Ja
Stønadsavhengig	-0.0496***	-0.0089***	0.0025	0.1599	Nei	Nei
	-0.0486***	-0.0087***	0.0025		Ja	Nei
	-0.0511***	-0.0091***	0.0025		Ja	Ja

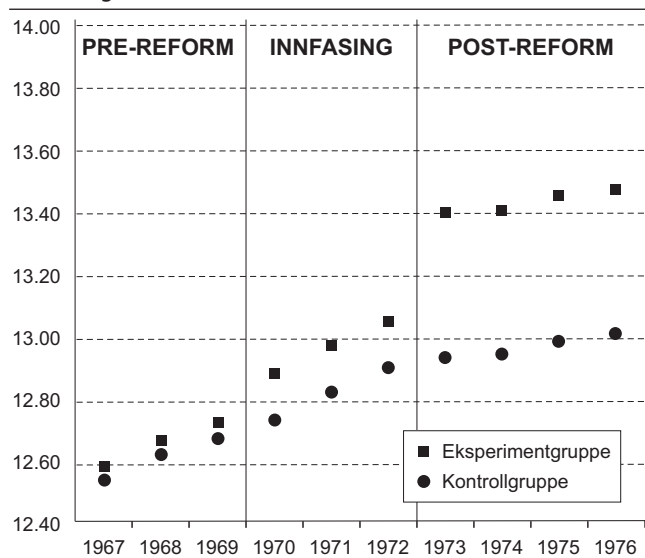
Noter: Estimaten er basert på OLS med og uten kontroller listet i Tabell 1. Utfallsvariablene er målt i 2006, og beskrevet over og i Havnes og Mogstad (2009a). Estimeringsamplet omfatter 499,026 individer født mellom 1967 og 1976. ITT/TT = .1785, dvs. økningen i barnehagedekning etter reformen i eksperimentgruppen relativt til i kontrollgruppen. Kolonnen Mean gir gjennomsnittet før reformen i eksperimentgruppen. Standardfeil er robuste for heteroskedastisitet og korrelasjon mellom observasjoner til søsken.

Kilde: Havnes og Mogstad (2009a).

I Tabell 2 rapporterer vi noen hovedresultater knyttet til utdanning, arbeidsmarkedstilknytning og stønadsmottak. Vi rapporterer de estimerte effektene både per barn (ITT) i eksperimentområdet og per barnehageplass ekstra i eksperimentområdet i forhold til kontrollområdet etter reformen (TT). Siden effekten per barnehageplass også tar inn over seg reformens størrelse, gir denne etter vårt syn det mest interessante bildet av reformeffekten, og vi fokuserer på denne. Resultatene viser store positive og robuste langtidseffekter av tilgang på barnehage, både med hensyn til barnas utdanningsnivå og arbeidsmarkedstilknytning. Utbyggingen av 17 500 nye barnehageplasser førte til om lag 6 000 år ekstra utdanning. Figur 4 viser de estimerte reformeffektene per barnehageplass (uten kontroller), og illustrerer utviklingen i år fullført utdanning i 2006 for hver kohort født mellom 1967 og 1976. Mens utviklingen fra kohort til kohort er svært lik i perioden før utbyggingen, og nivået tilnærmet sammenfallende, ser vi at barna fra kommuner med høy utbygging har klart høyere utdanning blant kohortene som har kunnet dra nytte av utbyggingen. Videre ble sannsynligheten for å ikke gjøre ferdig videregående skole redusert med 6 prosentpoeng per barn i barnehage, mens sjansen for å ta universitetsutdanning økte med over 7 prosentpoeng per barn i barnehage. Effektene på utdanning er størst for barn av mødre med lav utdanning. I tillegg er det klart at

sannsynligheten for lønnet arbeid økte betraktelig, særlig blant jenter, mens sjansen for å motta stønader ble vesentlig redusert.

For å kunne tolke resultatene benytter vi i Havnes og Mogstad (2009b) en tilsvarende forskjell-i-forskjeller metode, som gir reformeffektene på mødrenes arbeidstilbud. Resultatene viser at reformen i svært liten grad påvirket mødrenes arbeidstilbud. Studien argumenterer derfor for at resultatene reflekterer at det økte barnehagetilbudet fortrengete uformelt barnepass av lavere kvalitet som venner, familie og dagmamma. I tillegg undersøker vi om utbyggingen var kombinert med en økning i kvaliteten på barnehagene i eksperimentgruppen sammenliknet med kontrollgruppen, blant annet med hensyn til antall førskolelærere per barn. Hvis dette var tilfellet, kunne de positive reformeffektene skyldes kvalitetsforbedringen og ikke økningen i barnehagetilbudet. Imidlertid var kvaliteten forholdsvis stabil over perioden, og om noe så falt kvaliteten på barnehagetilbudet i eksperimentgruppen relativt til kontrollgruppen. Havnes og Mogstad (2009a) viser også at kostnadene per barnehageplass er forholdsvis små sammenliknet med kommunale utgifter per elev til barne- og ungdomsskole, og at avkastningen per barnehageplass i form av økt forventet arbeidsinntekt over yrkeslivet ser ut til være høyere enn denne kostnaden.

Figur 4. Estimert effekt per barnehageplass på år fullført utdanning i 2006¹

¹ Pre-reformkohorter er født 1967-1969, Innfasingskohorter er født 1970-1972, og post-reformkohorter er født 1973-1976. Predikert reformeffekt er basert på hovedspesifikasjonen uten kontroller, jf. Tabell 2, første rad. Effektene per barnehageplass er gitt ved den estimerte effekten på alle barn i eksperimentgruppen delt på sannsynligheten for treatment, dvs. økningen i barnehagedekning etter reformen i eksperimentgruppen relativt til kontrollgruppen.

Kilde: Havnes og Mogstad (2009a)

4. Avslutning

Omfattende forskning viser at stimulering av barnas kognitive og ikke-kognitive evner i tidlig barndom har avgjørende betydning for barns utvikling (Shonkoff og Phillips 2000). Nobelprisvinner i økonomi, James Heckman, forklarer dette med at læring er en selvforsterkende prosess der tidlig læring forsterker mer læring (Heckman 2006; Cunha og Heckman, 2007). Det vi lærer i småbarnsalderen forsterkes gjennom det Heckman kaller en "multiplikatoreffekt". Førskoletiltak vil derfor være særskilt virkningsfulle fordi de sikrer barnet et større læringsutbytte i første klasse, noe som fører til ytterligere større læringsutbytte i andre klasse og så videre. For eksempel vil et barn som har velutviklet språkforståelse ved skolestart lære mer i skolen fordi et godt språk gjør læring lettere. Det samme gjelder for ikke-kognitive egenskaper. Et barn som kan konsentrere seg før skolestart, vil lære mer i skolen. En viktig konsekvens av multiplikatoreffekten er at forskjellene som eksisterer blant barn allerede i småbarnsalderen, vil forsterke seg i skolealder. Jo senere vi setter inn tiltak for å hjelpe vanskeligstilte barn, jo mindre effektive vil slike tiltak være. Det blir derfor dyrt å gjennomføre spesialundervisning i grunnskolen og videregående skole for å ta igjen manglende oppfølging i førskolealder. Av samme grunn er det vanskelig å ta igjen tapt læring i småbarnsalderen gjennom arbeidstrenings- og tiltaksprogram i voksen alder.

Heckman (2006) underbygger sin teori med en rekke empiriske studier som viser at tiltak i skolen og arbeidsmarkedstiltak har svært begrenset betydning sammenlignet med førskoletiltak rettet mot særlig vanskeligstilte barn. I den senere tid har en rekke studier analysert ef-

fektene på barns utvikling av universelle barnehageordninger som er rettet mot alle typer barn og barnefamilier. Flere studier finner positive kortsiktige effekter på barns kognitive ferdigheter, mens effektene på barnas ikke-kognitive ferdigheter ikke er entydige. Havnes og Mogstad (2009a) er den første studien som ser på de kausale langtidseffektene av universelle tiltak for barn i barnehagealder, og resultatene er entydige: Barnehage for 3-6 åringer har positiv effekt på barnas utvikling, og spesielt for barn som har mødre med lav utdanning.

Man kan imidlertid stille spørsmål ved om resultatene er overførbare til dagens situasjon i Norge, der barnehagedekningen er langt høyere enn den var for 30 år siden. I dag er det først og fremst barn av foreldre med lav utdanning og barn med fremmedspråklig bakgrunn som ikke benytter barnehage. Siden dette er grupper som har vist seg å ha forholdsvis stort utbytte av tid i barnehage, er det grunn til å forvente at de positive effektene rapportert i Havnes og Mogstad (2009a) er mindre enn hva som ville vært konsekvensene av ytterligere økning av barnehagetilbudet i dag. På den andre siden bør man være forsiktig med å konkludere at de positive effektene for 3-6 åringer er overførbare til virkningen av barnehage blant yngre barn, der alternativet i større grad kan være foreldreomsorg istedenfor uformelt barnepass.

I Norge må vi i dag betale egenandel for barnehage, mens vi har gratis skolegang og gratis universitetsutdanning. Motivasjonen er uklar og står i skarp kontrast til diskusjonen ovenfor, der det argumenteres for at det er samfunnsøkonomisk mer lønnsomt å investere i barns utvikling før skolealder. Dette betyr at avkastningen av investeringer i skolen og i universitetet øker hvis læringsgrunnlaget fra tiden i barnehage er solid. Fra et fordelingsperspektiv kan det også være viktig å investere i et bedre barnehagetilbud. Mange barn fra familier med lav utdanning og lav inntekt kan ikke ta høyere utdanning fordi de aldri fullfører eller har dårlige resultater fra videregående skole. Gratis universitetsutdanning innebærer å investere mer i de som allerede har lyktes med å fullføre videregående skole. En mer rettferdig fordelingspolitikk vil være å investere mer i førskolealderen for å sikre at barn har likere muligheter i det videre utdanningsløpet.

Sosioøkonomiske forhold ser ut til å spille en rolle for hvorfor enkelte barn ikke går i barnehage.⁷ Selv om det i 2007 var kun 16 prosent av alle barn i alderen 1-5 som ikke brukte barnehage, var noen grupper svært overrepresenterte. Barn som ikke er i barnehage har forholdsvis ofte foreldre med lavere utdanning (Pettersen 2003). I tillegg benytter barn med minoritetspråklig bakgrunn barnehage relativt sjelden. Dette er spesielt uheldig siden det nettopp er barn med en slik familiebakgrunn som ser ut til å ha størst utbytte av tid i barnehage (Havnes og Mogstad 2009a; Schjølberg et al 2008).

⁷ Tidlig innsats for livslang læring. St.meld. nr.16 (2006-2007).

Referanser

- Baker, M., J. Gruber, og K. Milligan (2008): "Universal Child Care, Maternal Labor Supply, and Family Well-Being," *Journal of Political Economy*, 116(4), 709–745.
- Bratberg, E., Øivind A. Nilsen, og K. Vaage (2007): "Trends in intergenerational mobility across offspring's earnings distribution in Norway," *Industrial Relations*, 46(1), 112–129.
- Cunha, F. og J. Heckman (2007): "The Economics of Human Development: The Technology of Skill Formation," *American Economic Review Papers and Proceedings*, 97, 31-47.
- Cunha, F., og J. J. Heckman (2008): "Formulating, Identifying and Estimating the Technology of Cognitive og Noncognitive Skill Formation," *Journal of Human Resources*, 43(4), 738–782.
- Gregg, P E. Washbrook, C. Propper, og S. Burgess (2005): "The Effects of a Mother's Return to Work Decision on Child Development in the UK," *Economic Journal*, 115, 49-80.
- Gupta, N. D., og M. Simonsen (2007): "Non-cognitive Child Outcomes and Universal High Quality Child Care," IZA Discussion Papers 3188, Institute for the Study of Labor (IZA).
- Hægeland, T., O. Raaum, og K. G. Salvanes (2005): "Pupil Achievement, School Resources and Family Background," IZA Discussion Papers 1459, Institute for the Study of Labor (IZA).
- Han, W., J. Waldfogel, og J. Brooks-Gunn (2001): "The Effects of Early Maternal Employment on Later Cognitive and Behavioural Outcomes," *Journal of Marriage and the Family*, 63, 336-354.
- Havnes, T., og M. Mogstad (2009a): "No Child Left Behind. Universal Child Care and Children's Long-Run Outcomes," Discussion Papers 582, Statistics Norway.
- Havnes, T., og M. Mogstad (2009b): "Money for Nothing? Universal Child Care and Maternal Employment," Working Paper, University of Oslo.
- Heckman, J. J. (2006): "Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children," *Science*, 312(5782), 1900–1902.
- Lorentzen, T. og R. Nilsen (2008): "Går fattigdom i arv? Langtidseffekter av å vokse opp i familier som mottar sosialhjelp," *Fafo, Rapport*, 14.
- Mogstad M. og M. Rege (2009): "Tidlig læring og sosial mobilitet: Norske barns muligheter til å lykkes i utdanningsløpet og arbeidslivet," *Samfunnsøkonomen* nr. 5-09.
- OECD (2004): "Female Labour Force Participation: Past Trends and Main Determinants in OECD Countries," Mcm background paper, OECD Economics Department, Barcelona.
- OECD (2006a): *Education at a glance. OECD Indicators*.
- Pettersen, S. V. (2009): "Child care arrangements, employment and reception of the cash-for-care subsidy among families with children, spring 2002," SSB Report 2003/9, Statistics Norway.
- Schjølberg, S., R. Lekhal, M. V. Wang, I. M. Zambrana, K. S. Mathiesen, P. Magnus, og C. Roth (2008): "Delayed language development," Rapport 2008:10, Norwegian Institute of Public Health.
- Shonkoff, J. P., og D. A. Phillips (2000): *From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development*. National Academy Press.
- Waldfogel, J. (2002): "Child Care, Women's Employment, and Child Outcomes," *Journal of Population Economics*, 15, 527-548.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Statistiske analyser

Anders Barstad og Kari Skrede (red.): Levekår i landbruket 1995-2004. Livsformer og rammebetingelser i endring. SA nr. 108, 2009. Sidetall 156. ISBN 978-82-537-7585-2 (Trykt versjon). ISBN 978-82-537-7586-9 (Elektronisk versjon)

Denne publikasjonen inneholder artikkelbidrag fra de fire prosjektene som til sammen utgjorde prosjektknippet *Levekår i landbruket 2002*, under to forskningsprogrammet i Norges forskningsråd: Marked og samfunn (2002-2005) og senere AREAL (2006-). Prosjektene involverte fem miljøer: Seksjon for demografi og levekårsforskning og Seksjon for primærnæringsstatistikk i Statistisk sentralbyrå (SSB), Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) (i samarbeid med Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og Seksjon for primærnæringsstatistikk i SSB), Rogalandsforskning (nå IRIS AS) i Stavanger og Norsk senter for bygdeforskning i Trondheim.

SSB vil takke alle artikkelforfatterne som har bidratt til denne publikasjonen, for et godt samarbeid og for konstruktive diskusjoner underveis. Opprinnelig var det meningen at denne publikasjonen også skulle inneholde flere analyser av landbruksbefolkningens levekår på grunnlag av Folke- og bolig tellingen 2001 og Landbruksregisteret. På grunn av sykdom har det ikke vært mulig å få disse analysene med i den foreliggende publikasjonen, men det tas sikte på å publisere dem på et senere tidspunkt.

Rapporter

Brita Bye, Taran Fæhn, Tom-Reiel Heggedal og Liv Mari Hatlen: Teknologiutvikling, klima og virkemiddelbruk. Rapporter 2009/28.

Sidetall 29. ISBN 978-82-537-7619-4 (Trykt versjon). ISBN 978-82-537-7620-0 (Elektronisk versjon)

Omfattende teknologisk endring er avgjørende dersom vi skal klare å begrense utslippene av klimagasser. Denne rapporten belyser hvilken rolle teknologipolitikk kan ha på klimaområdet både internasjonalt og nasjonalt, men med spesiell vekt på de nasjonale problemstillingene. Rapporten redegjør for optimal virkemiddelbruk for å stimulere til utvikling og spredning av klimateknologier og hvilken betydning samspill med andre klimapolitiske virkemidler vil ha.

Både klimaendringer og teknologiske endringer er globale fenomener med ulike former for svikt i markedene som kan gå på tvers av landegrensene. I tillegg kommer at disse prosessene er trege. Disse momentene gjør klimaproblematikken og teknologiutviklingen på klimafeltet svært utfordrende for verdenssamfunnet. For et lite, åpent land som Norge vil produktivtveksten i stor grad drives av forhold utenfor landegrensene. De globale rammebetingelsene må tas som gitt. Dette har innvirkning på hva som er fornuftige nasjonale mål og virkemidler. Vi diskuterer teknologipolitikk under ulike målsettinger fra myndighetenes side.

En global lik pris på klimagassutslipp er det mest målrettede og kostnadseffektive virkemiddelet for å motvirke klimaendringene. Prising av klimagassutslipp virker til å stimulere utvikling og bruk av klimateknologier. I hvilken grad det skal innføres internasjonale og nasjonale virkemidler rettet direkte mot å stimulere til utvikling og spredning av klimateknologier, avhenger av om svikt i markedene fører til for lave nivåer på slike aktiviteter i forhold til hva som er best

i samfunns-økonomisk forstand. Det er bred enighet i litteraturen om at markedsimperfeksjoner fører til at den samfunnsøkonomiske avkastningen av forskning og utvikling (FoU) er høyere enn den privatøkonomiske avkastningen. Mangel på detaljert informasjon om størrelsen på slike effektivitetsskiler gjør at vi anbefaler ulike støttebetingelser til innenlandsk FoU, klimarelevant som annen. Når det gjelder tiltak for økt bruk av klimateknologier, bør dette begrunnes i konkrete markedsimperfeksjoner knyttet til den enkelte teknologi. Ofte vil behovet for inngrep falle bort etter en overgangsperiode.

Discussion Papers

Taryn Ann Galloway and Torbjørn Skardhamar: Does parental income matter for onset of offending? DP no. 588, 2009. Sidetall 33.

Although several established theories of crime often suggest an association between socio-economic background and youth criminal involvement, the empirical evidence for such claims diverges considerably. The aim of this paper is to re-investigate the relationship between family income and criminal charges by exploiting the rich register data available in Norway. The longitudinal data sources used in the study encompass the entire resident population from five birth cohorts, and allow us to identify youths charged with crimes committed from 1992 to 2004 and link information on these youths with information on family earnings for several years. In a criminal career perspective, our outcome variable is the age of first offence (onset). We find that family academic resources are more important than family income for all kinds of offences, except for serious theft.

Torbjørn Skardhamar: Reconsidering the theory on adolescent-limited and life-course persistent antisocial behaviour. DP no. 587, 2009. Sidetall 21.

This article presents a critical review of the taxonomic theory of *adolescent-limited and life-course persistent antisocial behaviour* (Moffitt 1993) and its empirical evidence. This influential theory suggests that there are two qualitatively distinct types of offenders that require distinct theoretical explanations. Moreover, the empirical evidence for the typology is considered to be strong, at least by some. I discuss along three lines. First, to what extent the taxonomy should be interpreted literally. Second, whether the suggested mechanisms are likely to produce the hypothesized groups. Third, whether some of the most important empirical evidence really does support the theory. I conclude that the theoretical arguments are surprisingly unclear on key issues and that the empirical evidence is highly problematic.

Magne Mogstad and Matthew Wiswall: How Linear Models Can Mask Non-Linear Causal Relationships. An Application to Family Size and Children's Education. DP no. 586, 2009. Sidetall 57.

Many empirical studies specify outcomes as a linear function of endogenous regressors when conducting instrumental variable (IV) estimation. We show that commonly used tests for treatment effects, selection bias, and treatment effect heterogeneity are biased if the true relationship is non-linear. In particular, using linear models can only lead to under-rejection of the null hypothesis of no treatment effects. In light of these results, we re-examine the recent evidence suggesting that family size has no causal effect on children's education. Following common practice, a linear IV estimator has been used, assuming constant marginal effects of additional children across family sizes. We show that the conclusion of no causal effect of family size is an artifact of the specification of a linear model, which masks signifi-

cant marginal family size effects. Estimating a model that is non-parametric in family size, we find that family size matters substantially for children's educational attainment, but in a non-monotonic way. Our findings illustrate that IV estimation of models which relax linearity restrictions is an important addition to empirical research, particularly when OLS estimation and theory suggests the possibility of non-linear causal effects.

Torfinn Harding and Jørn Rattsø: Industrial labor productivities and tariffs in South Africa. Identification based on multilateral liberalization reform. DP no. 585, 2009. Sidetall 23.

The analysis of the effect of tariffs for labor productivity faces the challenge of tariff policy endogeneity. Tariff policy is designed to promote economic development and the industrial sector tariff structure may reflect characteristics of the industries protected. We seek to identify the effect of tariffs by taking advantage of multilateral tariff liberalization using reductions in industrial sector tariffs in other world regions as instruments for sectoral tariff reductions in South Africa. The data cover 28 manufacturing sectors over the period 1988-2003. We find that tariff reductions have stimulated labor productivity when instrumented by multilateral tariffs. The OLS estimates show downward bias and supports the understanding that the government has given priority to tariff reductions in sectors with slow productivity growth.

Brita Bye and Karl Jacobsen: On general versus emission saving R&D support. DP np. 584, 2009. Sidetall 38.

We analyse welfare effects of supporting general versus emission saving technological development when carbon emissions are regulated by a carbon tax. We use a computable general equilibrium model with induced technological change (ITC). ITC is driven by two separate, economically motivated research and development (R&D)

activities, one general and one emission saving specified as carbon capture and storage. We study public revenue neutral policy alternatives targeted towards general R&D and emission saving R&D. Support to general R&D is the welfare superior, independent of the level of international carbon price. However, the welfare gap between the two R&D policy alternatives is reduced if the carbon price increases.

Notater

Marit Lorentzen og Trude Lappegård: Likestilling og deling av omsorgsoppgaver for barn. Notater 2009/42. Sidetall 11.

Marina Rybalka og Terje Skjerpen: Virkninger av IKT i næringslivet. En oversikt over deler av den mikrobaserte empiriske litteraturen på området. Notater 2009/31. Sidetall 21.

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser kan fås ved henvendelse til Aud Walseth,

Statistisk sentralbyrå, telefon: 21 09 47 57, telefax: 21 09 00 40, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 4/2008:

Konjunkturtrendene, 3-26.

Helge Brunborg, Dennis Fredriksen, Nils Martin Stølen og Inger Texmon: Levealdersutvikling og delingstall, 27-35.

Dennis Fredriksen, Trude Gunnes og Nils Martin Stølen: Oppdaterte framskrivinger av arbeidsstyrke, pensjonsutgifter og finansieringsbyrde, 36-43.

Erling Holmøy og Vibeke Oestreich Nielsen: Velferdstatens langsiktige finansieringsbehov, 44-52.

ØA 5/2008:

Marina Rybalka: Hvor viktig er IKT for utvikling i næringslivet: produktivitetsanalyse, 3-10.

Knut Ø. Sørensen: Satelittregnskap for forskning og utvikling i nasjonalregnskapet, 11-16.

Dag Rønningen: Bruttostrømmer på arbeidsmarkedet, 17-23.

Roger Bjørnstad og Roger Hammersland: Makroøkonomiske konsekvenser av redusert arbeidstid, 24-28.

Annegrete Bruvoll og Marit Dalen: Lag på lag i norsk klima- og energipolitikk, 29-37.

ØA 6/2008:

Konjunkturtrendene, 3-29.

Ingunn Sagelvmø og Ole Magnus Jakobsen: Reviderte nasjonaltall for 2006 og 2007: Hovedbildet av norsk økonomi er uforandret, 30-34.

Brita Bye, Taran Fæhn og Tom-Reiel Heggedal: Forskning og utvikling i

næringslivet - politiske intensjoner og valg av virkemidler, 35-41.

Stein Hansen og Tor Skoglund: Utviklingen i sysselsetting og lønn etter 1930, 42-45.

Torgeir Ericson og Bente Halvorsen: Hvordan varierer timeforbruket av strøm i ulike sektorer, 46- 51.

ØA 1/2009:

Økonomisk utsyn over året 2008 3-142.

ØA 2/2009:

Thor Olav Thoresen: Derfor fikk vi skattereformen i 2006, 3-9.

Ingrid Melby og Elin Halvorsen: Skattebegrensning gjennom «80-prosentregelen», 10-13.

Kirsten Hegsvold Andersen: Tjenestehandel med utlandet har økt mye, 14-16.

Torgeir Ericson, Bente Halvorsen og Petter Vegard Hansen: Hvordan påvirkes husholdningenes strømpris av endret spotpris? 17-20.

Asle Rolland: Statistikk som pådriver for fremskritt 21-38.

ØA 3/2009:

Konjunkturtrendene, 3-30.

Erik Fjærli: Bak Gini-koeffisienten: Om inntektene fra forretningsvirksomheten til Norges største eiere, 31-35.

Annegrete Bruvoll: Måling og feilmåling av miljøavgifter, 36-42.

Jens-Kristian Borgan: Vedvarende ulikhet i dødelighet etter yrke, 43-47.

Economic Survey

From 2004 will Economic Survey no longer be available in its current form. Economic trends for the Norwegian economy will continue to be published electronically, but will no longer have a printed counterpart.

http://www.ssb.no/kt_en/

Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell	Side	Figur	Side
Konjunkturbarometeret			
1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet	2*	1.1. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling	3*
		1.2. Konjunkturbarometer i industri og bergverk. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal	3*
		1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå	3*
		1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien	3*
Ordre			
2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser.	2*	2.1. Ordre. Ordretilgang og ordreservert i industri ialt	3*
2.2. Ordreservert. Sesongjusterte og glattede verdiindekser.	2*	2.2. Ordre. Ordretilgang og ordreservert i bygg og anlegg i alt	3*
Arbeidskraft			
3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert	4*	3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk fra AKU.	5*
		3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger	5*
Produksjon			
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100	4*	4.1. Produksjon. Olje og naturgass	5*
4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	6*	4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning	5*
		4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarer.	5*
		4.4. Produksjon. Investerings- og konsumvarer.	5*
		4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg	7*
		4.6. Hotellovernattinger	7*
Investeringer			
5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner.	6*	5.1. Antatte og utførte investeringer i industri	7*
5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter	6*	5.2. Årsanslag for investeringer i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter	7*
5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid	8*	5.3. Årsanslag for investeringer i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.4. Årsanslag for investeringer i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.5. Bygg satt i gang. Boliger.	9*
		5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg.	9*
		5.7. Bygg under arbeid	9*
Forbruk			
6.1. Forbruksindikatorer.	8*	6.1. Detaljomsetning	9*
		6.2. Varekonsumindeks.	9*
		6.3. Førstegangsregistrerte nye personbiler	9*
Priser			
7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og endring	11*
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før.	10*	7.2. Produktpriser. Nivå og endring.	11*
7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	12*	7.3. Boligpriser.	11*
7.4. Månedstjeneste og avtalt lønn. Indeks.	12*	7.4. Spotpris elektrisk kraft	11*
		7.5. Spotpris råolje, Brent Blend	11*
		7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter	11*
Finansmarked			
8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent.	12*	8.1. 3 måneders eurorente	15*
8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent.	13*	8.2. Utlånsrente og innskuddsrente	15*
8.3. Valutakurser, penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs.	13*	8.3. Valutakursindekser.	15*
		8.4. Norges Banks penge- og kredittindikator	15*
Utenrikshandel			
9.1. Eksport og import av varer. Mill. kroner. Sesongjustert	14*	9.1. Utenrikshandel	15*
9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner	14*	9.2. Driftsbalansen.	15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvartal og forventet utvikling i kommende kvartal. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets-utnyttning Prosent	Generell bedømmelse av utsiktene i kommende kvartal	Faktorer som begrenser produksjonen. Prosent av foretakene			
	Produksjon		Sysselsetting				Etterspørsel	Kapasitet	Arbeidskraft	Råstoff
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet						
2006										
2. kvartal	60,6	61,0	57,3	55,0	83	59,5	50	12	15	6
3. kvartal	60,7	63,0	57,4	55,9	83	61,3	46	13	16	8
4. kvartal	62,5	63,8	58,5	56,3	84	62,5	42	14	17	9
2007										
1. kvartal	62,6	62,6	58,8	55,7	85	61,4	40	15	18	9
2. kvartal	61,2	60,8	58,2	55,1	85	59,1	41	15	19	9
3. kvartal	59,6	60,4	57,0	55,6	85	58,8	43	15	19	8
4. kvartal	58,0	61,0	55,9	56,1	84	59,2	45	14	18	7
2008										
1. kvartal	56,1	59,9	54,3	54,4	84	57,4	48	12	17	7
2. kvartal	53,7	55,2	51,4	49,5	83	52,0	52	10	15	6
3. kvartal	48,1	48,5	46,2	42,8	82	45,3	59	8	11	5
4. kvartal	41,2	43,0	40,3	37,2	79	40,4	67	6	7	3
2009										
1. kvartal	37,6	42,0	36,3	35,3	77	40,8	75	5	3	2
2. kvartal	37,8	45,0	35,8	37,1	76	45,6	80	4	1	2

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2000=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og olje-plattform	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2006									
2006	132,3	123,7	171,1	136,8	120,0	197,6	278,1	185,6	171,5
2007	156,2	151,6	204,8	145,9	162,5	217,0	278,4	173,2	220,4
2008	134,8	128,9	193,1	86,3	145,9	186,7	295,5	110,4	198,8
2007									
3. kvartal	158,5	153,5	208,3	146,6	168,7	213,6	263,1	168,5	221,8
4. kvartal	156,2	149,5	220,3	130,2	171,6	209,3	293,6	147,3	217,6
2008									
1. kvartal	150,2	143,4	225,3	108,2	165,7	200,7	298,4	124,8	215,3
2. kvartal	140,8	134,9	214,0	88,3	152,5	192,9	295,6	111,4	210,0
3. kvartal	129,7	124,4	185,5	76,5	137,9	183,4	300,2	105,7	196,7
4. kvartal	118,3	112,7	147,7	72,2	127,3	169,9	288,0	99,5	173,1
2009									
1. kvartal	108,5	102,0	112,6	72,0	122,9	167,8	297,3	91,6	162,4
2. kvartal	102,1	94,2	88,5	73,9	123,5

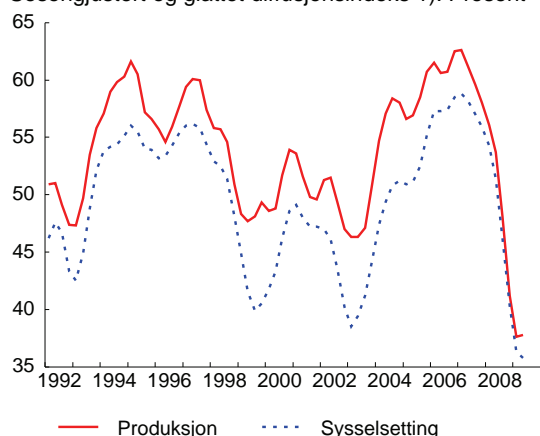
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordreservert. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 2005=100					Bygg og anlegg. 2000=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskin-industri	Bygging av skip og olje-plattform	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Bolig-bygg	Andre bygg
2006									
2006	147,4	115,4	235,1	143,5	112,4	250,1	421,0	228,3	182,6
2007	211,2	150,0	385,8	192,9	188,3	291,5	462,6	224,7	252,1
2008	236,8	153,5	539,3	196,6	261,5	266,2	438,6	152,9	264,1
2007									
3. kvartal	220,2	155,4	402,5	200,2	204,3	296,4	460,5	224,8	263,4
4. kvartal	234,2	161,8	448,9	210,3	245,9	299,0	467,8	208,2	275,9
2008									
1. kvartal	243,3	163,5	499,5	213,3	274,4	293,0	462,4	184,2	281,3
2. kvartal	244,7	159,2	542,5	206,4	277,8	277,1	444,2	160,9	277,5
3. kvartal	237,4	150,7	563,2	191,9	259,8	257,0	428,7	141,0	261,4
4. kvartal	221,7	140,7	551,9	174,9	233,8	237,7	419,2	125,3	236,2
2009									
1. kvartal	199,9	131,7	512,7	160,3	211,5	225,4	422,1	113,5	213,4
2. kvartal	175,5	125,4	460,1	150,7	197,4

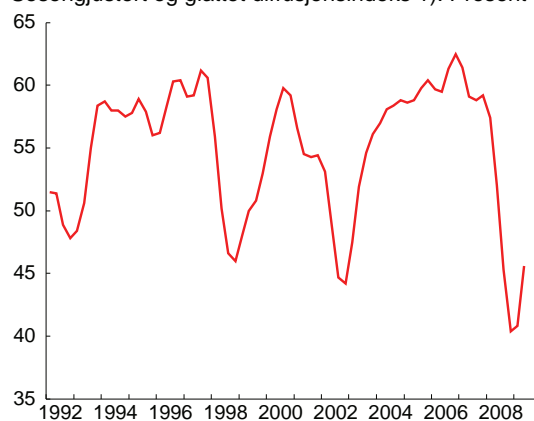
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal. Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

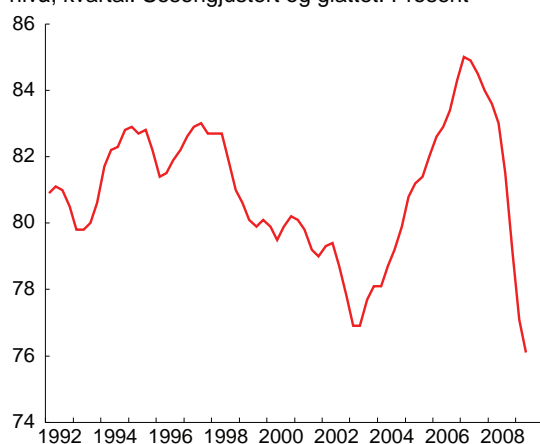
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal. Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1). Prosent

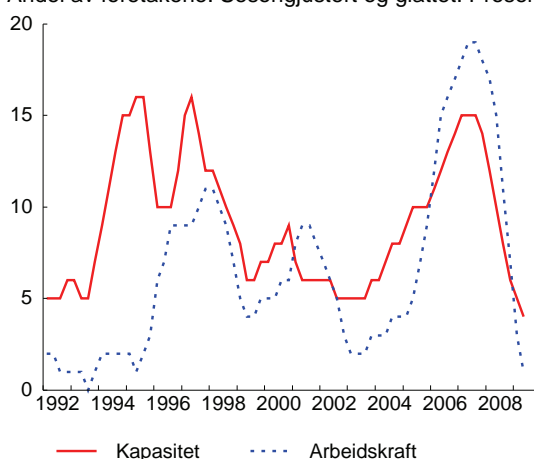
1) Se fotnote 1) til tabell 1.1
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent

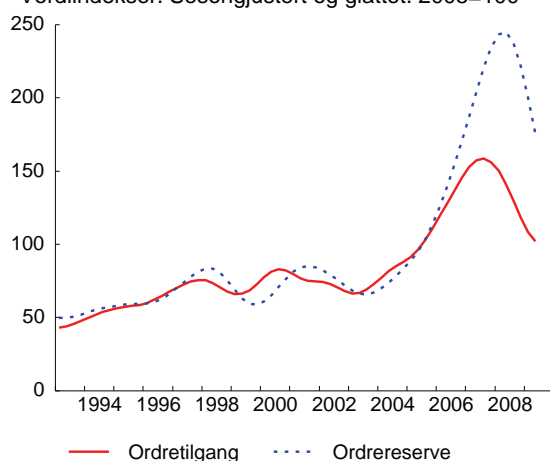
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser produksjonen, kvartal. Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent

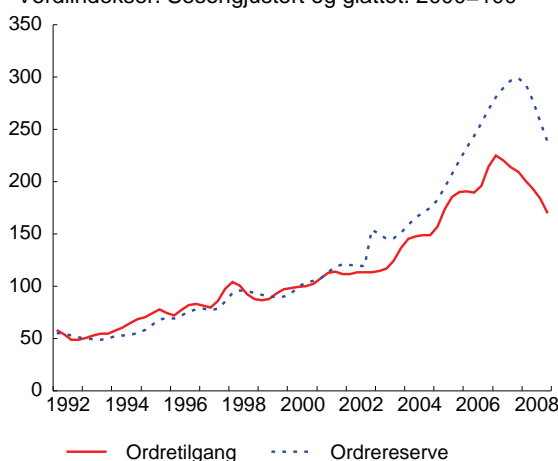
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal). Ordrebasert industri ialt
Ordretilgang og ordreservert. Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 2005=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal). Bygg og anlegg ialt
Ordretilgang og ordreservert. Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1000 personer og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					NAV			Sykefravær- statistikk	
	Sysselsatte	Ukeverk	Arbeids- styrken	Arbeids- ledige ²	Arbeids- ledighet. Prosent av arbeids- styrken	Registrerte ledige	Registrerte ledige og personer på tiltak	Tilgang på ledige stillinger	Beholdning av ledige stillinger	Sykefravær- prosent ³
2004	2 276	1 761	2 382	106	4,5	91,6	108,5	16,9	10,7	7,1
2005	2 289	1 800	2 400	111	4,6	83,5	96,6	19,8	13,3	6,7
2006	2 362	1 825	2 446	84	3,4	62,7	72,8	27,6	18,9	6,9
2007	2 443	1 870	2 507	63	2,5	46,0	56,1	33,3	24,3	6,9
2008	2 524	1 950	2 591	67	2,6	42,6	53,4	29,7	26,6	7,0
2008										
Mars	2 513	1 932	2 574	60	2,3	39,7	49,6	28,1	26,9	7,4
April	2 516	1 943	2 577	61	2,4	38,5	49,5	39,4	27,4	6,8
Mai	2 516	1 947	2 579	63	2,4	39,3	50,5	26,7	27,1	6,8
Juni	2 514	1 936	2 580	65	2,5	39,9	50,8	28,8	26,0	6,8
Juli	2 515	1 964	2 577	62	2,4	40,7	50,7	31,4	27,3	6,9
August	2 523	1 962	2 585	62	2,4	41,9	52,5	25,7	26,6	6,9
September	2 520	1 969	2 585	65	2,5	43,5	55,1	35,7	26,7	6,9
Oktober	2 519	1 950	2 589	70	2,7	45,5	57,2	22,2	25,0	7,0
November	2 520	1 946	2 594	74	2,8	50,4	61,8	23,3	24,6	7,0
Desember	2 522	1 915	2 596	74	2,9	53,9	65,8	22,3	26,8	7,0
2009										
Januar	2 518	1 900	2 596	78	3,0	58,7	71,0	20,5	22,1	7,7
Februar	2 514	1 903	2 593	80	3,1	64,4	75,9	23,3	23,4	7,7
Mars	2 513	1 931	2 595	82	3,2	66,3	80,0	35,5	23,4	7,7
April	2 515	1 937	2 596	81	3,1	71,7	84,6	16,2	23,9	..
Mai	2 518	1 945	2 599	81	3,1	72,1	86,5	20,3	23,4	..
Juni	2 518	1 933	2 595	77	3,0	72,3	87,7	25,8	24,0	..
Juli	72,9	89,4	16,1	24,2	..
August	73,6	90,6	20,4	24,1	..

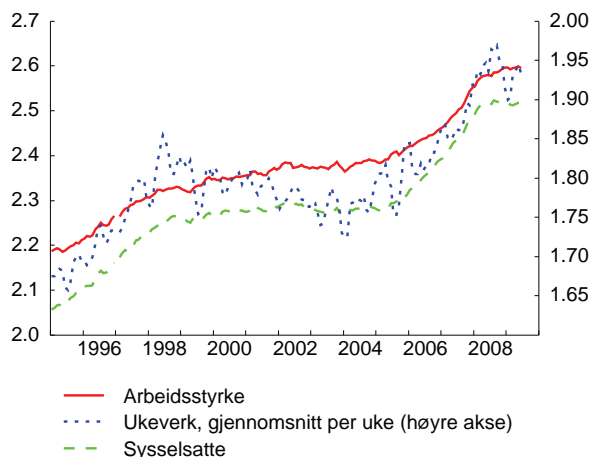
¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal. ² Det skjedde en større omlegging av AKU fra 2006, med brudd i tidsserien som resultat. ³ Egen- og legemeldte sykefraværsværk som prosent av avtalte dagsverk, kvartalstall.
Kilde: Statistisk sentralbyrå og NAV.

4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 2005=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse			
	Total indeks ¹	Utvinning og utvinnings- tjenester	Industri	Kraft- forsyning	Innsats- varer	Investerings- varer	Konsum- varer	Energi- varer
2004	100,6	103,3	98,0	79,7	93,6	94,8	100,5	102,3
2005	100,3	100,1	100,7	100,0	100,3	100,6	100,5	99,6
2006	98,1	95,4	106,3	87,5	103,9	113,3	100,9	94,7
2007	96,8	90,8	112,5	100,6	108,1	126,9	103,9	91,2
2008	97,0	90,0	115,7	103,9	108,8	143,5	100,8	90,4
2008								
Januar	97,0	90,7	115,2	96,6	107,8	136,5	104,9	90,3
Februar	96,0	88,6	115,9	98,9	105,1	138,3	104,3	89,4
Mars	96,9	91,0	112,1	103,0	113,4	128,9	99,2	93,1
April	97,9	89,6	119,8	106,0	109,2	143,7	104,2	89,6
Mai	98,7	91,7	118,1	103,6	109,3	145,6	99,9	91,4
Juni	98,0	90,4	117,0	110,3	111,1	145,9	99,2	93,0
Juli	97,8	90,6	116,3	108,3	118,5	149,8	97,3	90,6
August	92,7	83,6	117,1	100,5	111,2	147,0	98,3	84,9
September	95,3	87,5	115,8	103,7	114,2	146,9	101,0	85,2
Oktober	98,1	91,6	115,1	105,1	97,5	147,6	102,3	92,4
November	97,9	91,7	114,1	103,9	102,0	146,5	100,3	92,6
Desember	98,1	92,7	111,8	106,5	106,7	145,8	98,4	91,8
2009								
Januar	96,6	91,0	110,4	99,5	103,5	146,5	96,5	90,2
Februar	98,5	94,1	109,7	96,1	116,5	146,8	95,0	91,6
Mars	95,5	90,4	108,7	93,4	96,9	146,5	95,0	89,8
April	93,8	88,8	107,2	88,9	98,6	144,7	94,6	89,3
Mai	90,9	85,3	106,1	86,6	100,3	144,2	93,7	88,9
Juni	91,6	86,8	105,5	80,4	95,2	144,0	89,3	85,9

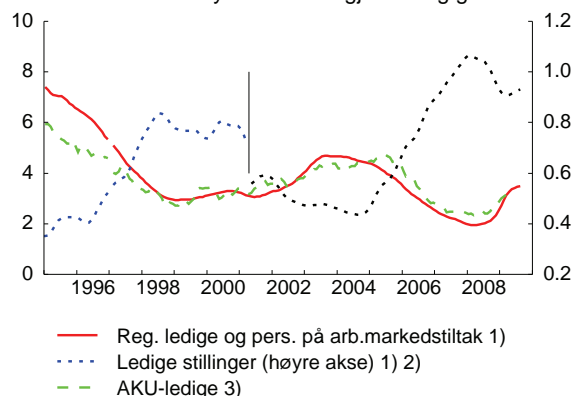
¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå.

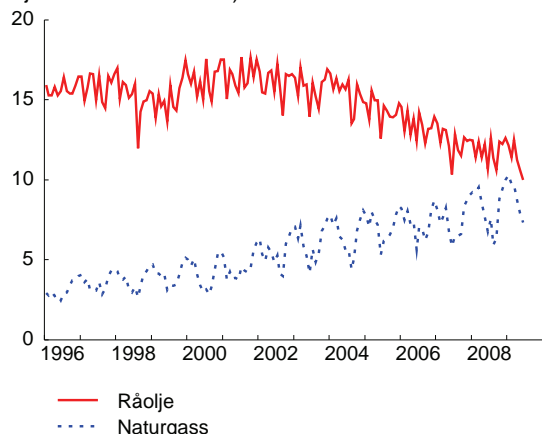
Fig. 3.2 Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 99.
2) Brudd i serien fom. mai 2001.
3) Brudd i serien fom. 2006.

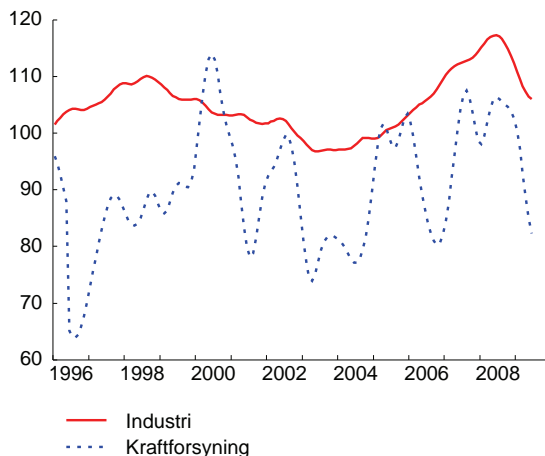
Kilde: NAV og Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm³)
Ujusterte månedstall 1).

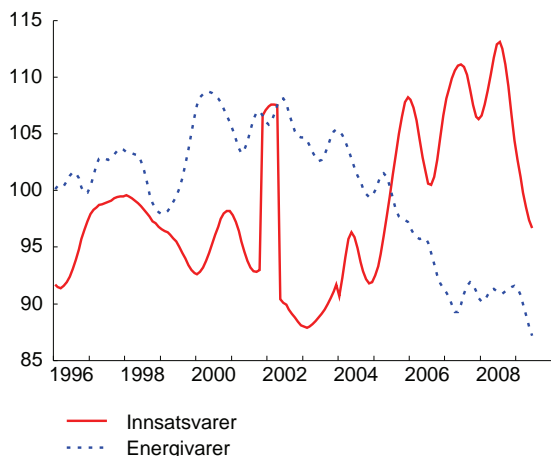
1) Brudd i seriene fra og med 2004.
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

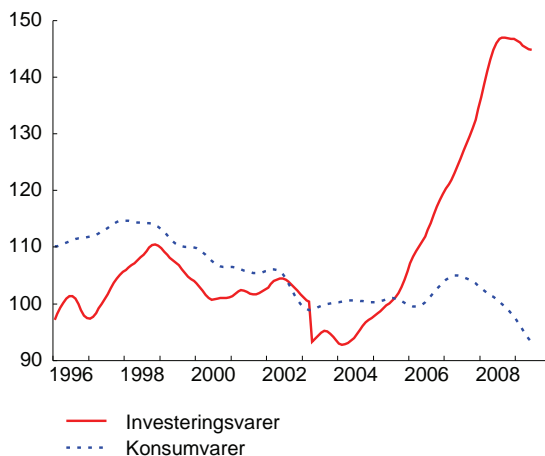
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 2005=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Bygge- og anleggsproduksjon. Volum						Næringslivstjenester og omsetning og drift av fast eiendom. Verdi			Hotellomsetning. Verdi
	I alt		Bygg i alt		Anlegg		Omsetning og drift av fast eiendom. Nivå	Faglig, vitenskaplig og teknisk tjenesteyting. Nivå	Forretningsmessig tjenesteyting. Nivå	Nivå
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring				
			2000=100				2005=100			1992=100
2005	100,0	8,4	100,0	9,9	100,0	3,0	100,0	100,0	100,1	170,9
2006	106,1	6,1	106,4	6,4	105,0	5,0	119,2	117,6	113,0	187,9
2007	112,5	6,1	112,9	6,2	111,1	5,7	141,8	139,7	137,6	217,2
2008	115,7	2,8	115,5	2,3	115,8	4,3	153,8	159,7	145,5	233,6
2007										
1. kvartal	114,9	6,8	115,6	5,2	111,9	12,6	129,6	123,3	124,9	193,7
2. kvartal	112,0	6,3	111,6	5,6	113,6	9,3	135,5	136,9	134,8	214,9
3. kvartal	105,5	6,4	104,8	7,5	108,2	3,4	143,6	127,4	138,3	258,8
4. kvartal	117,7	4,9	119,6	6,5	110,5	-1,5	158,6	171,1	152,2	201,4
2008										
1. kvartal	113,0	-1,7	113,9	-1,5	109,1	-2,5	147,7	136,3	131,2	207,2
2. kvartal	120,2	7,3	119,7	7,3	121,5	7,0	149,3	167,7	147,8	250,4
3. kvartal	111,2	5,4	110,5	5,4	112,9	4,3	154,3	144,5	148,0	271,6
4. kvartal	118,2	0,4	117,7	-1,6	119,7	8,3	163,9	190,1	155,1	205,3
2009										
1. kvartal	112,8	-0,2	114,6	0,6	105,9	-2,9	163,3	150,4	133,2	205,7
2. kvartal	108,8	-9,5	109,2	-8,8	107,0	-11,9	172,1	174,9	145,2	226,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk.¹ Mrd. kroner

	Industri				Kraftforsyning	Antatte i alt	Oljevirkosomhet (justert)			
	Antatte, sesongjust.	Utførte, justert	Utførte, sesongjust.	Utførte			I alt	Leting	Utførte	Felt i drift
2007	25,7	25,3	12,6	..	106,0	17,9	30,8	46,0	3,6
2008	32,9	32,9	14,9	..	122,1	24,4	35,2	57,6	1,8
2007										
2. kvartal	6,3	5,8	6,0	3,1	31,6	26,2	4,1	7,9	10,7	1,1
3. kvartal	8,0	6,8	6,9	3,4	33,7	28,9	4,1	8,7	12,7	1,2
4. kvartal	8,2	8,9	6,9	4,2	32,5	29,0	5,6	9,1	13,0	0,6
2008										
1. kvartal	9,0	6,3	8,3	2,4	34,6	26,5	4,4	9,1	12,1	0,4
2. kvartal	9,1	8,0	8,3	4,0	36,8	29,3	5,6	8,6	14,0	0,6
3. kvartal	9,0	8,0	8,1	3,8	33,7	32,3	6,7	8,3	16,0	0,6
4. kvartal	8,9	10,6	8,2	4,7	37,7	34,0	7,7	9,1	15,5	0,2
2009										
1. kvartal	7,9	5,6	7,4	2,6	35,8	34,6	7,3	10,0	16,0	0,0
2. kvartal	7,2	37,9

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra henholdsvis investeringsundersøkelsen forrige og samme kvartal.

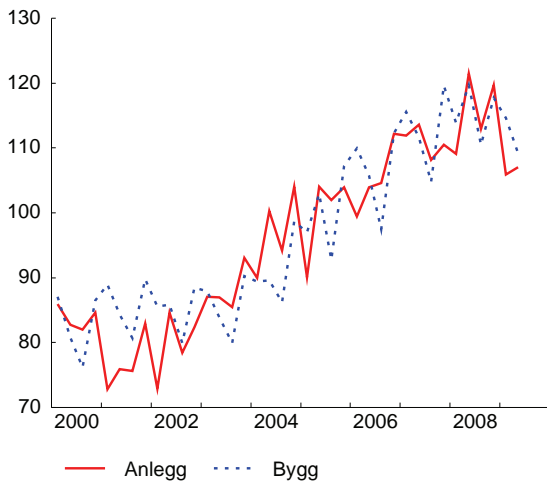
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Investeringer. Mrd. kroner. Næringens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1), i investeringsåret (t) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirkosomhet			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
År t-1												
2. kvartal	15,0	20,2	21,2	18,1	9,5	11,3	12,1	15,9	68,3	82,6	116,9	136,1
3. kvartal	15,3	23,1	22,9	..	9,2	11,5	12,1	..	88,5	119,2	133,1	..
4. kvartal	19,5	27,8	24,1	..	11,8	13,4	14,8	..	100,2	126,7	145,5	..
År t												
1. kvartal	24,2	31,2	23,4	..	13,8	14,6	14,9	..	104,6	130,6	137,4	..
2. kvartal	25,1	31,9	26,5	..	14,2	15,6	14,4	..	112,9	132,6	145,2	..
3. kvartal	26,9	33,3	14,6	15,6	117,5	128,8
4. kvartal	26,9	33,4	12,9	15,4	112,5	127,4
År t+1												
1. kvartal	26,5	33,9	12,6	14,9	109,6	123,9

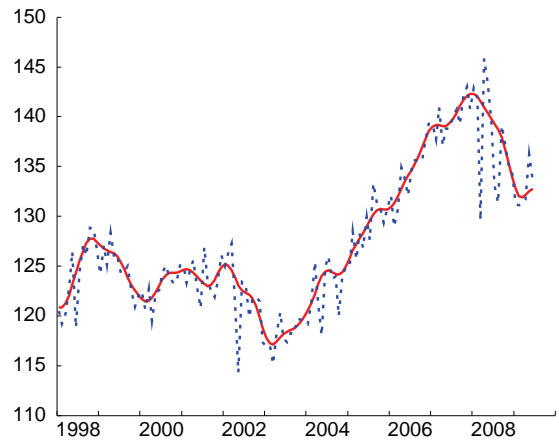
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 2000=100.

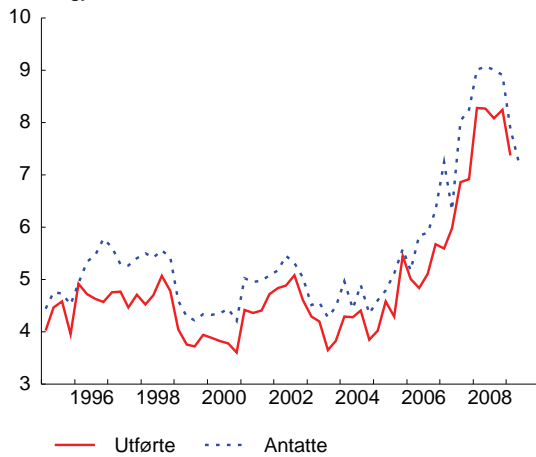
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattinger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

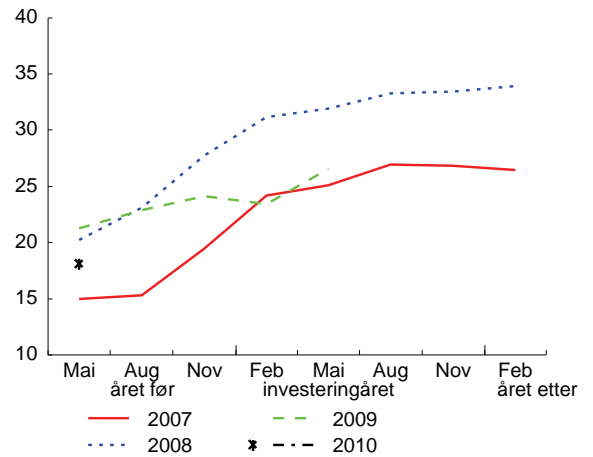
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner. Sesongjustert

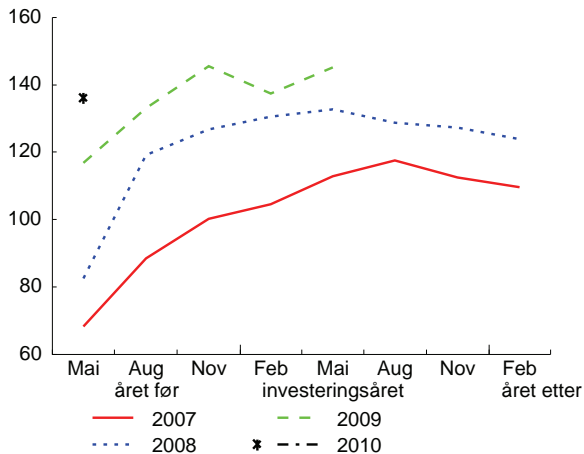
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2007-2010
Milliarder kroner

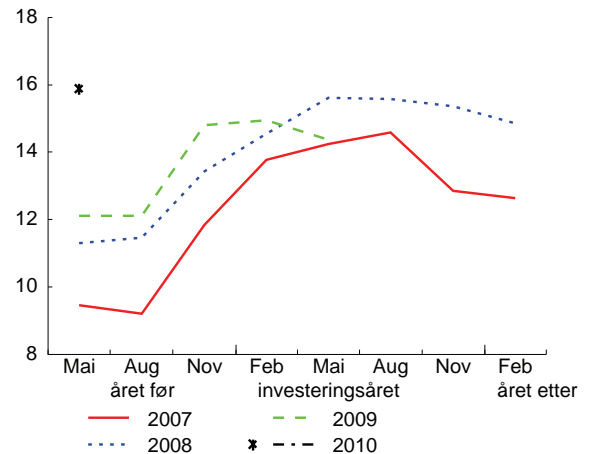
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.3 Investeringer: Oljevirkosomhet
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2007-2010
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.4 Investeringer: Kraftforsyning
Årsanslag gitt på ulike tidspunkter. 2007-2010
Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid

	Bygg satt igang					Bygg under arbeid. Bruksareal. 1000 kvm. Utgangen av perioden		
	Antall boliger		Bolig bruksareal. 1000 kvm.			Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend ¹	Boliger. Trend	Andre bygg. Trend
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent.				
2004	29 999	29,4	3 543	19,8	3 648	4 344	4 742	
2005	31 608	5,4	3 849	8,6	4 046	4 530	4 973	
2006	33 314	5,4	4 081	6,0	4 491	4 972	6 043	
2007	32 520	-2,4	4 025	-1,4	5 396	5 160	7 179	
2008	25 824	-20,6	3 341	-17,0	5 252	4 918	8 153	
2008								
Januar	2 221	-23,3	287	-18,0	463	5 217	7 436	
Februar	2 273	-20,6	306	-16,6	461	5 206	7 634	
Mars	2 406	-17,1	299	-14,7	457	5 194	7 803	
April	1 761	-14,0	255	-13,2	451	5 172	7 913	
Mai	2 307	-11,2	293	-12,3	445	5 140	7 961	
Juni	2 345	-9,3	311	-12,2	438	5 103	7 967	
Juli	1 955	-9,6	253	-13,7	430	5 061	7 970	
August	2 323	-13,2	299	-17,3	423	5 019	8 001	
September	2 440	-19,2	285	-22,0	414	4 979	8 063	
Oktober	1 811	-25,8	232	-26,7	406	4 938	8 125	
November	2 163	-32,2	279	-30,2	398	4 891	8 152	
Desember	1 727	-35,5	234	-31,4	389	4 840	8 130	
2009								
Januar	1 901	-37,6	248	-31,8	382	4 791	8 078	
Februar	1 826	-39,0	216	-32,1	375	4 747	8 030	
Mars	1 751	-39,0	233	-30,9	369	4 706	8 006	
April	1 370	-41,2	187	-32,0	365	4 666	8 007	
Mai	1 754	-39,8	233	-30,7	362	4 624	8 015	
Juni	1 420	-36,5	206	-22,2	361	4 582	8 024	

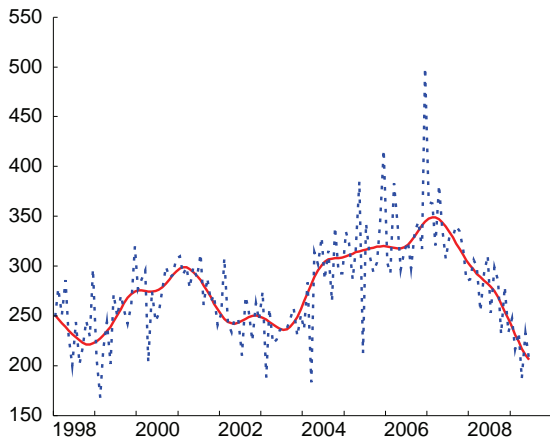
¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljomsætningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovernattinger, ferie og fritid	
	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 biler	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000 overnattinger	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate
	2004	96,6	3,7	131,0	3,3	12,1	19,8	8 706,8
2005	99,9	3,0	133,1	1,4	11,8	-3,5	8 492,2	-1,8
2006	105,4	5,3	138,6	4,0	12,0	1,5	8 622,0	1,3
2007	112,4	6,8	149,2	7,6	13,7	15,0	8 743,9	1,0
2008	114,4	1,9	148,4	-0,2	11,5	-15,7	8 424,3	-4,5
2008								
Mars	114,8	0,2	151,6	-3,8	13,7	-22,8	645,3	-6,5
April	114,5	0,3	149,5	-4,5	12,7	-35,0	701,9	-6,3
Mai	116,9	-0,2	151,0	-5,1	12,2	-42,9	764,3	-5,6
Juni	114,6	-0,9	149,8	-5,8	11,9	-49,1	714,0	-4,8
Juli	114,2	-2,1	146,9	-6,5	10,5	-50,3	701,3	-4,0
August	114,3	-2,5	147,1	-6,7	10,3	-46,2	632,5	-3,4
September	114,1	-2,5	147,5	-6,3	10,7	-38,8	702,3	-2,9
Oktober	113,2	-2,2	145,0	-5,7	9,5	-32,7	703,5	-2,9
November	113,6	-1,5	145,5	-4,6	9,0	-24,8	707,9	-3,4
Desember	113,3	-0,4	146,0	-2,9	9,8	-15,8	699,6	-4,0
2009								
Januar	113,9	0,4	144,0	-1,2	7,0	-9,0	692,6	-4,5
Februar	113,6	1,5	145,3	0,4	8,9	-4,0	660,6	-4,8
Mars	112,7	2,6	144,0	1,9	9,2	5,5	678,7	-4,7
April	114,4	3,3	145,5	2,9	9,8	16,6	694,9	-4,2
Mai	116,1	3,8	147,9	3,7	9,3	28,3	728,9	-3,5
Juni	113,2	4,2	145,0	4,2	9,5	39,7	679,4	-3,0
Juli	115,8	3,7	148,1	4,2	10,2	41,0
August	10,6	29,9

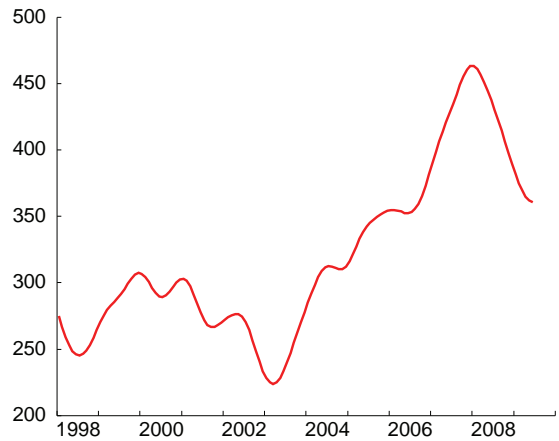
¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljomsætningsvolum, førstegangsregistrering av personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang. Boliger
Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend

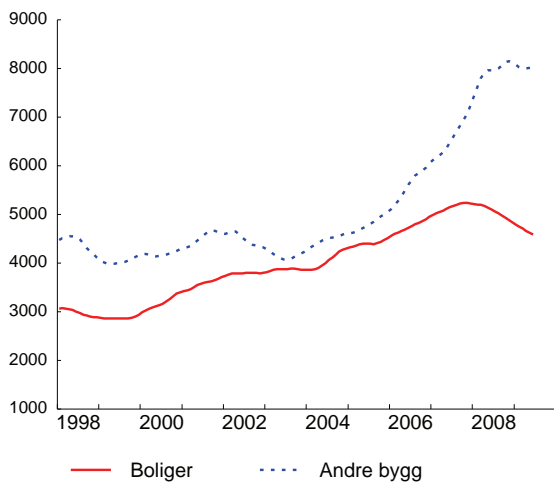
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.6 Bygg satt igang. Driftsbygg
Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Trend.

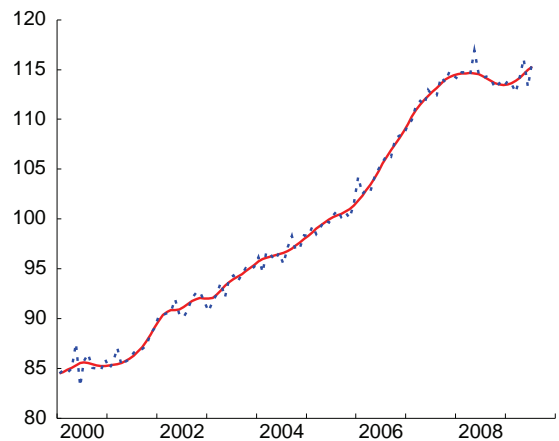
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.7 Bygg under arbeid
Bruksareal. 1000 kvm. Månedstall. Trend

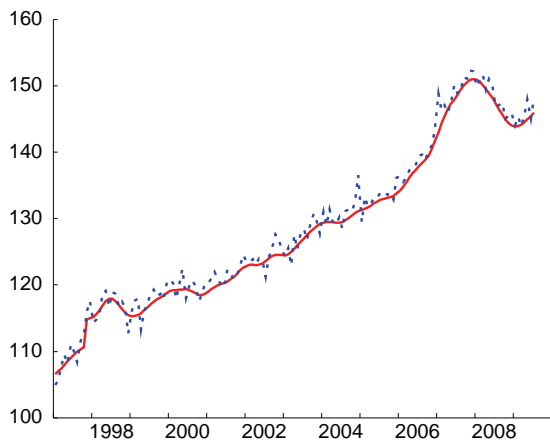
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsetning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
2005=100

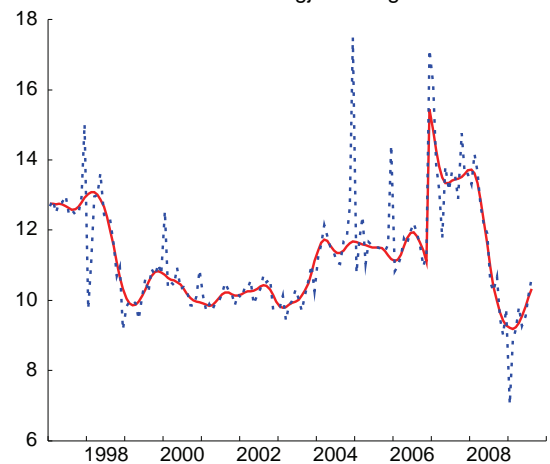
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volum. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks		Konsumprisindeksekskl. energiprodukter		KPI-JAE ¹ Endring	Harmonisert konsumprisindeks		Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring		Norge Endring	EU12 ² Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
2004	113,3	0,4	110,9	0,8	0,3	0,6	2,1	107,7	3,2	114,9	3,0
2005	115,1	1,6	112,4	1,4	1,0	1,5	2,2	111,6	3,6	118,8	3,4
2006	117,7	2,3	113,5	1,0	0,8	2,5	2,2	118,4	6,1	123,3	3,7
2007	118,6	0,8	115,3	1,6	1,4	0,7	2,1	119,6	1,0	132,4	7,4
2008	123,1	3,8	118,2	2,5	2,6	3,4	3,3	130,3	9,0	139,9	5,7
2008											
Februar	121,9	3,7	116,8	2,1	2,2	3,1	3,3	126,7	8,3	138,0	7,2
Mars	122,0	3,2	117,6	2,2	2,1	2,8	3,6	126,6	8,3	138,4	7,2
April	121,9	3,1	117,9	2,3	2,4	2,7	3,3	127,9	8,3	139,0	6,0
Mai	122,0	3,1	118,0	2,3	2,3	2,8	3,7	128,4	8,1	139,3	5,5
Juni	122,2	3,4	118,0	2,3	2,4	3,0	4,0	131,9	10,1	139,5	5,4
Juli	123,0	4,3	118,2	2,8	2,9	3,9	4,0	133,3	12,2	139,9	5,5
August	123,1	4,5	118,1	2,6	2,8	4,1	3,8	133,9	13,5	140,7	5,6
September	124,9	5,3	119,3	2,9	3,1	4,8	3,6	135,8	13,7	140,7	5,4
Oktober	125,4	5,5	119,6	3,1	3,3	5,1	3,1	133,8	10,5	141,4	5,3
November	124,7	3,2	119,3	2,7	2,7	3,3	2,1	131,3	5,1	142,4	4,4
Desember	124,4	2,1	119,5	2,6	2,6	2,6	1,6	129,0	2,5	142,1	3,9
2009											
Januar	124,0	2,2	119,1	2,8	2,8	2,6	1,1	129,0	2,8	142,1	3,4
Februar	125,0	2,5	120,4	3,1	3,0	2,8	1,2	127,1	0,3	142,3	3,1
Mars	125,1	2,5	120,8	2,7	2,7	2,6	0,6	127,4	0,6	142,3	2,8
April	125,4	2,9	121,2	2,8	2,7	2,9	0,6	127,5	-0,3	142,3	2,4
Mai	125,7	3,0	121,4	2,9	2,9	2,9	0,0	128,7	0,2	142,3	2,2
Juni	126,4	3,4	121,9	3,3	3,3	3,5	-0,1	132,0	0,1	142,5	2,2
Juli	125,7	2,2	121,3	2,6	2,5	2,2	-0,7	131,1	-1,7	142,7	2,0

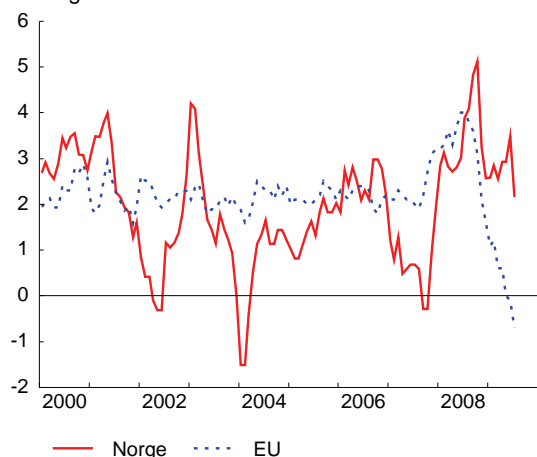
¹ Justert for avgiftsendringer og uten energivarer. ²Omfatter de 12 deltakerne i EU's økonomiske og monetære union (ØMU), der Hellas inngår fra og med 2001.
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Eurostat.

7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før der det framgår

	Produsentprisindeks ¹ . Industri		Spotpriser				Eksportprisindeks, treforedlingsprodukter. 2000=100	Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg
	Nivå. 2000=100	Endring	Elektrisk kraft, systempris. Øre pr. kWh	Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn		
2004	105,3	6,3	24,2	255,1	38,0	10 496,4	121,80	22,52
2005	112,0	6,4	23,5	355,1	55,1	10 667,5	123,71	26,16
2006	120,7	7,8	39,1	422,8	66,1	14 634,7	128,33	32,33
2007	127,9	5,9	22,4	422,2	72,7	12 850,9	136,90	26,64
2008	135,9	6,3	36,9	536,4	98,4	12 329,3	137,08	26,97
2008								
Mars	134,4	6,7	23,7	528,4	102,9	13 548,0	123,20	26,80
April	135,6	5,6	30,2	557,7	110,4	13 879,6	126,26	25,91
Mai	138,7	6,7	20,3	630,3	124,7	13 452,7	128,77	26,83
Juni	139,7	7,5	32,3	686,2	133,7	13 469,3	128,77	26,47
Juli	140,8	9,5	35,8	686,2	134,6	13 252,8	132,05	28,68
August	139,4	8,6	43,6	614,5	115,2	13 071,7	134,46	28,61
September	139,9	9,0	54,9	572,2	100,8	12 766,9	142,04	28,16
Oktober	136,7	7,0	48,4	474,8	73,7	11 250,6	155,01	26,85
November	132,2	1,3	45,1	379,5	54,7	9 420,1	152,84	26,42
Desember	129,2	-1,1	42,0	301,5	43,1	7 836,3	165,01	27,35
2009								
Januar	130,7	0,0	38,5	317,6	45,7	7 686,9	169,41	28,64
Februar	130,3	-2,2	33,6	301,4	43,9	7 486,2	169,41	28,31
Mars	130,1	-3,2	31,0	320,1	47,4	7 844,3	158,66	30,35
April	131,4	-3,1	30,0	341,7	51,4	8 554,7	148,57	31,98
Mai	135,6	-2,2	28,7	376,8	58,6	7 826,9	145,25	35,04
Juni	139,5	-0,1	31,7	442,2	69,3	8 334,6	154,32	35,29
Juli	138,3	-1,8	29,5	417,5	65,8	9 460,3	..	36,73
August	443,3	73,1	10 515,9

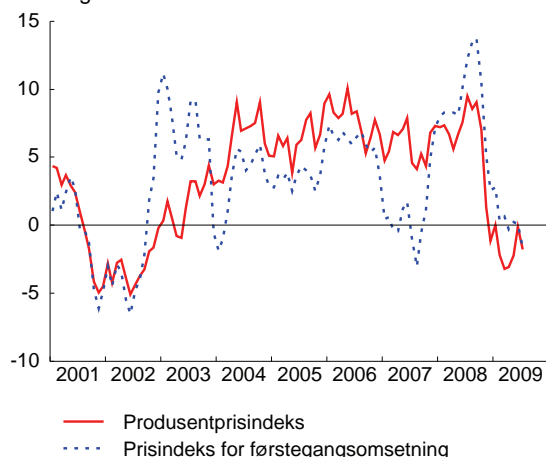
¹ I motsetning til den ordinære produsentprisindeksen, kan denne revideres i etterkant. Den helt korrekte betegnelsen på denne statistikken er vareprisindeksen.
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Reuters EcoWin.

Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks Norge og EU
Endring fra samme måned året før. Prosent

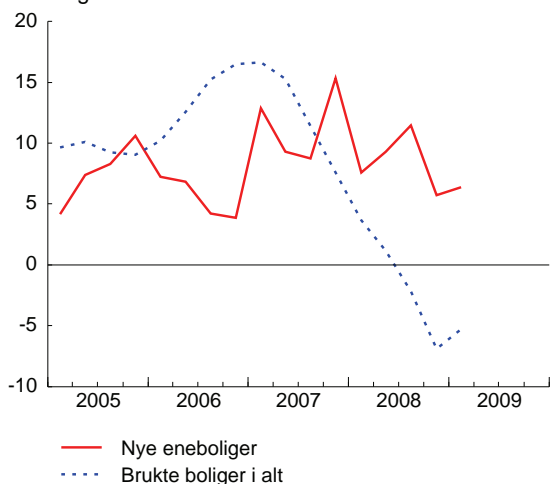
Kilde: Eurostat.

Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og prisindeks for førstegangsomsetning innenlands
Endring fra samme måned året før. Prosent

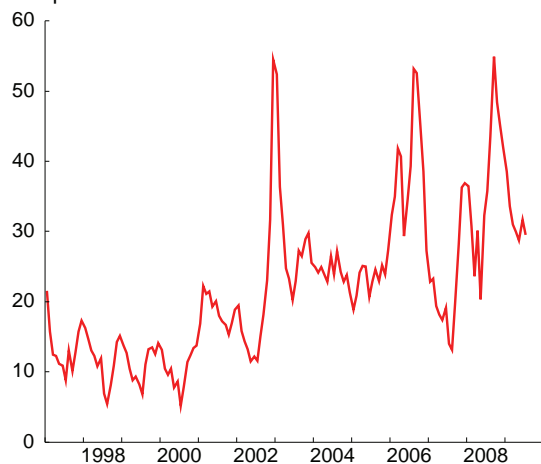
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Boligpriser
Endring fra samme kvartal året før. Prosent

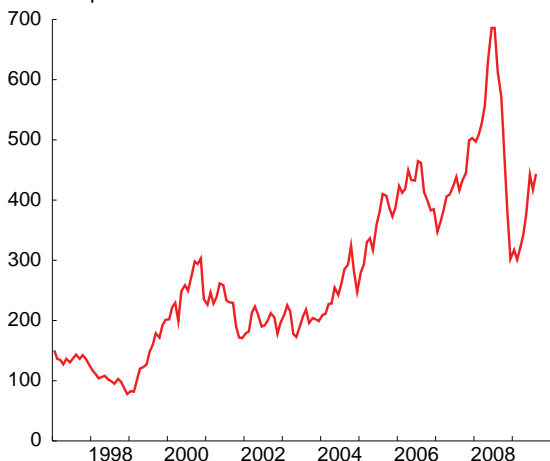
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft, systempris
Øre pr. kWh. Månedstall

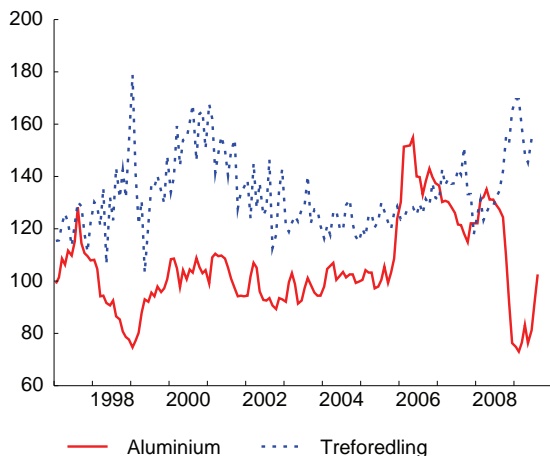
Kilde: Nord Pool.

Fig. 7.5 Spotpris råolje, Brent Blend
Kroner pr. fat. Månedstall

Kilde: Norges Bank.

Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportpris for treforedlingsprodukter
Månedsindeks. NOK. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Boligpriser (brukte boliger)							
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Alle boligtyper		Enebolig		Småhus		Blokkleilighet	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
2005	100,0	4,6	132,4	7,6	100,0	8,2	100,0	7,6	100,0	9,6	100,0	8,8
2006	104,3	4,2	139,7	5,5	113,7	13,7	112,4	12,4	114,3	14,3	116,2	16,2
2007	107,6	3,2	155,9	11,6	128,0	12,6	127,3	13,3	129,7	13,4	128,0	10,2
2008	114,4	6,3	169,1	8,5	126,6	-1,1	128,4	0,9	127,4	-1,7	121,2	-5,3
2007												
3. kvartal	108,1	2,1	152,6	8,8	129,8	11,4	129,2	12,5	131,4	12,2	129,7	7,8
4. kvartal	108,9	4,2	164,0	15,3	126,9	7,6	127,0	9,6	128,9	8,8	124,3	1,5
2008												
1. kvartal	111,0	5,1	163,4	7,6	129,9	3,7	130,7	6,1	132,6	4,1	125,1	-2,6
2. kvartal	115,0	6,8	169,4	9,3	131,5	1,2	133,9	3,1	131,6	0,5	125,1	-3,3
3. kvartal	117,1	8,3	170,1	11,5	127,0	-2,2	128,8	-0,3	127,2	-3,2	122,1	-5,9
4. kvartal	114,3	5,0	173,4	5,7	118,1	-6,9	120,3	-5,3	118,2	-8,3	112,4	-9,6
2009												
1. kvartal	112,2	1,1	173,8	6,4	123,0	-5,3	124,3	-4,9	123,4	-6,9	119,3	-4,6
2. kvartal	113,2	-1,6	129,5	-1,5	131,4	-1,9	128,9	-2,1	125,2	0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.4. Månedfortjeneste og avtalt lønn. Indeks. 2000=100

	Månedfortjeneste ialt ¹					Avtalt lønn ²				
	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel ³	Forretningsmessig tjyting og eienomsdrift	Industri	Olje- og gassutvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggsvirksomhet	Samferdsel ³	Forretningsmessig tjyting og eienomsdrift
2007										
2. kvartal	109,9	109,2	110,3	110,7	108,9	108,2	109,3	107,4	110,4	106,3
3. kvartal	110,9	110,3	110,9	110,8	108,9	109,8	110,8	111,5	111,9	109,3
4. kvartal	113,1	112,1	111,5	113,2	110,2	111,5	113,3	112,1	113,9	108,7
2008										
1. kvartal	115,0	115,1	114,1	116,0	111,4	112,0	115,0	112,2	114,8	108,8
2. kvartal	115,6	115,3	116,2	115,6	115,0	114,2	115,4	113,6	115,3	112,8
3. kvartal	118,3	115,1	116,7	118,0	115,7	116,4	117,1	116,5	118,6	116,0
4. kvartal	119,1	118,1	117,8	119,7	117,1	118,5	119,4	117,9	120,3	116,3
2009										
1. kvartal	119,9	132,7	118,3	121,2	117,5	119,6	121,1	118,8	121,8	115,9
2. kvartal	121,2	127,1	119,5	122,4	119,0	120,6	121,4	119,8	122,2	116,7

¹ Månedfortjeneste omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus, provisjon og liknende. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet. ³ Eksklusive virksomheter i offentlig sektor med innrapportering av lønn til Arbeids- og administrasjonsdepartementet for ansatte i staten og til Kommunenes Sentralforbund for ansatte i kommunene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente ¹				Innskuddsrente ²	NOK 3mnd eurorente ³	Effektiv rente på statsobligasjoner ³		
	Bankutlån ialt	Statlige låneinstitutter	Forsikrings-selskap	Kredittforetak			Bankinnskudd ialt	3 år	5 år
2005	3,92	3,31	4,10	3,47	1,38	2,10	2,90	3,27	3,74
2006	4,26	3,20	4,13	3,60	2,02	2,98	3,74	3,90	4,07
2007	5,66	3,69	5,10	4,79	3,48	4,83	4,79	4,77	4,78
2008	7,30	4,52	6,07	6,36	4,98	6,10	4,53	4,43	4,47
2007									
2. kvartal	5,58	3,65	5,08	4,74	3,36	4,51	4,97	4,96	4,94
3. kvartal	6,11	3,90	5,42	5,18	3,92	5,04	4,95	4,92	4,94
4. kvartal	6,65	4,26	5,82	5,63	4,39	5,65	4,75	4,72	4,79
2008									
1. kvartal	7,00	4,34	5,78	6,11	4,76	5,80	4,46	4,34	4,40
2. kvartal	7,41	4,53	6,30	6,44	5,05	6,27	5,06	4,83	4,69
3. kvartal	7,80	4,59	6,51	6,86	5,60	6,47	5,01	4,80	4,71
4. kvartal	7,28	4,95	5,57	6,45	4,61	5,82	3,56	3,75	4,05
2009									
1. kvartal	5,25	4,91	4,69	4,41	2,86	3,28	2,54	3,07	3,75
2. kvartal	4,47	4,20	3,93	3,62	1,97	2,29	2,47	3,25	4,08

¹ Gjennomsnittlige (veide) rentesatser inkl. provisjoner på utlån til publikum fra banker og andre finansforetak. Kvartalstall er ved utgangen av perioden, årstall er beregnet som gjennomsnitt over året via tall for gjennomsnittet over kvartalet. ² Gjennomsnittlige (veide) rentesatser på innskudd i banker fra publikum i NOK ved utgangen av kvartalet. ³ Gjennomsnitt over perioden.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente ¹					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
2004	1,89	2,09	1,58	-0,03	4,58	4,37	4,06	4,26	1,50
2005	2,10	2,17	3,53	0,02	4,70	3,75	3,38	4,28	1,39
2006	2,98	3,06	5,16	0,27	4,80	4,08	3,78	4,79	1,74
2007	4,83	4,25	5,29	0,77	5,95	4,77	4,23	4,63	1,68
2008	6,08	4,61	3,22	1,10	5,48	4,46	4,00	3,65	1,49
2008									
Mars	6,02	4,55	2,82	0,94	5,84	4,28	3,81	3,49	1,30
April	6,20	4,74	2,98	0,99	5,85	4,50	4,07	3,65	1,42
Mai	6,33	4,81	2,89	1,00	5,84	4,63	4,22	3,87	1,67
Juni	6,29	4,90	2,95	1,02	5,89	4,94	4,56	4,09	1,75
Juli	6,34	4,92	2,99	0,93	5,80	4,94	4,50	3,98	1,61
August	6,42	4,92	2,98	0,90	5,73	4,69	4,21	3,89	1,46
September	6,65	4,97	3,54	0,95	5,86	4,49	4,10	3,68	1,49
Oktober	6,80	5,13	4,97	1,35	6,12	4,17	3,90	3,79	1,51
November	5,98	4,26	3,24	1,88	4,30	4,18	3,57	3,52	1,47
Desember	4,54	3,37	2,31	1,52	3,26	3,77	3,07	2,42	1,31
2009									
Januar	3,54	2,46	1,46	0,91	2,30	3,69	3,09	2,49	1,25
Februar	3,32	1,98	1,62	0,82	1,92	3,75	3,16	2,86	1,29
Mars	3,00	1,69	1,53	0,83	1,66	3,81	3,07	2,81	1,31
April	2,73	1,46	1,37	0,64	1,35	3,90	3,17	2,90	1,44
Mai	2,22	1,28	1,07	0,59	1,18	4,12	3,43	3,29	1,45
Juni	1,95	1,22	0,92	0,49	1,03	4,23	3,55	3,71	1,47
Juli	1,72	0,97	0,81	0,48	0,93	4,05	3,37	3,54	1,35
August	1,74	0,85	0,69	0,46	0,75	4,17	3,34

¹ Midtrente (bortsett fra for Euro).
Kilde: Norges Bank og Reuters EcoWin.

8.3. Valutakurser, penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs

	Valutakurser ¹		Importveid valutakurs (44 land) 1995=100	Industriens effektive valutakurs ² 1990=100	Pengemengdeindikator (M2)		Kredittindikator (K2)		Aksjekursindeks totalt. Oslo Børs. ² 1995=100
	NOK/Euro	NOK/USD			Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	
2004	8,37	6,74	95,6	103,3	936,2	4,7	1 931,7	7,7	203,7
2005	8,01	6,45	91,8	98,8	1 029,9	10,0	2 137,5	10,7	282,9
2006	8,05	6,42	92,5	99,2	1 148,7	11,7	2 438,8	14,1	384,2
2007	8,02	5,86	90,8	97,5	1 335,9	16,5	2 784,1	14,1	478,6
2008	8,22	5,64	90,8	97,1	1 459,5	..	3 146,2	..	379,5
2008									
Mars	7,96	5,13	87,7	94,1	1 422,5	3,3	3 045,7	12,8	408,2
April	7,96	5,06	87,3	93,7	1 452,4	1,7	3 077,1	12,2	440,3
Mai	7,87	5,05	86,6	92,8	1 447,2	2,4	3 103,3	11,6	496,4
Juni	7,99	5,14	87,9	94,2	1 443,2	4,2	3 128,1	11,2	482,9
Juli	8,05	5,10	88,3	94,6	1 457,6	6,5	3 156,0	11,1	423,7
August	7,97	5,33	88,4	94,5	1 472,3	8,4	3 181,3	11,5	410,0
September	8,16	5,68	90,7	96,7	1 464,0	7,5	3 215,1	12,0	357,4
Oktober	8,59	6,46	95,9	102,3	1 504,6	4,6	3 248,6	11,7	251,0
November	8,81	6,92	98,2	104,2	1 493,1	2,9	3 280,9	10,6	226,2
Desember	9,40	7,01	101,5	108,0	1 483,1	2,2	3 305,3	8,8	214,0
2009									
Januar	9,22	6,96	99,4	105,8	1 498,6	1,3	3 317,7	7,0	229,7
Februar	8,78	6,87	94,9	100,8	1 502,2	1,8	3 341,7	5,8	223,9
Mars	8,84	6,78	94,2	100,0	1 484,8	3,4	3 346,8	4,8	217,1
April	8,79	6,67	94,5	100,4	1 496,1	4,6	3 356,1	4,0	237,0
Mai	8,79	6,44	94,9	101,0	1 519,8	5,3	3 365,9	3,5	279,7
Juni	8,94	6,39	95,9	101,9	1 510,3	5,6	3 368,6	3,5	290,6
Juli	8,95	6,35	96,0	102,2	1 518,7	5,4	3 381,7	3,7	282,9
August	8,66	6,07	93,6	100,0	302,1

¹ Representativ markedskurs (midtkurs). ² Månedsgjennomsnitt av daglige noteringer.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.1. Eksport og import av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

	Eksport								Import
	Varer i alt, u/skip, plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Metaller	Verkstedsprodukter	Treforedlingsprodukter	Kjemiske produkter	Fisk og fiskeprodukter	Varer i alt, u/skip, plattf. og råolje
2004	547 835	323 797	224 403	48 802	26 141	11 430	29 991	26 968	317 472
2005	660 857	407 587	253 001	50 516	30 565	11 265	31 789	31 045	349 080
2006	776 183	473 857	301 816	65 562	37 362	11 011	35 374	34 822	403 848
2007	786 594	451 187	334 614	78 568	44 792	10 738	39 844	35 768	455 441
2008	946 235	588 975	357 100	69 882	53 983	10 569	44 129	37 029	478 690
2008									
Februar	78 842	49 338	30 288	6 131	4 334	895	3 453	3 024	40 433
Mars	71 566	47 512	29 170	5 727	3 562	886	3 496	2 994	39 866
April	84 099	51 781	29 514	6 940	4 735	898	3 527	2 972	38 069
Mai	84 094	53 072	31 550	6 050	5 690	889	3 789	3 092	39 974
Juni	81 571	54 349	30 524	5 717	4 398	873	3 563	2 980	41 466
Juli	83 883	50 465	31 795	6 217	4 406	836	3 566	2 815	40 558
August	80 358	50 764	30 458	6 109	3 874	861	3 892	3 078	40 130
September	78 710	44 412	30 525	5 810	4 880	901	3 854	3 136	43 814
Oktober	79 516	49 588	28 826	5 533	4 537	847	3 678	3 310	39 023
November	74 753	47 777	27 894	4 778	4 843	943	3 901	3 353	38 694
Desember	72 268	44 442	26 481	4 558	4 613	861	3 591	3 252	37 471
2009									
Januar	66 126	40 726	25 280	3 992	4 313	804	3 311	3 407	36 991
Februar	65 582	39 595	25 583	3 866	4 817	741	2 954	3 401	35 915
Mars	61 006	37 516	24 843	3 299	4 987	692	3 295	3 409	32 882
April	57 938	33 435	25 196	3 402	5 009	686	3 063	3 603	34 975
Mai	56 443	33 300	24 024	2 911	4 650	708	2 834	3 799	34 835
Juni	58 653	35 133	24 754	3 643	4 261	729	3 266	3 771	33 754
Juli	65 516	36 681	27 674	3 924	6 591	934	3 211	3 945	33 675

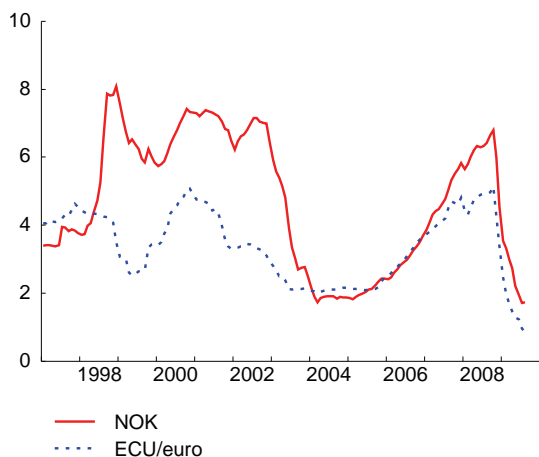
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tj.bal.	Rente- og stønadsbal.	Driftsbal.	Netto kap.overf.	Netto finansinv.	Norske inv. i utlandet	Utenl. inv. i Norge
2005	868 353	548 062	320 291	-3 707	316 584	-1 878	314 706	658 813	380 866
2006	1 002 467	612 768	389 699	-17 551	372 148	-919	371 229	1 087 244	795 675
2007	1 042 254	679 026	363 228	-914	362 314	-971	361 343	758 803	576 155
2008	1 225 751	732 738	493 013	3 352	496 365	-1 138	495 227	738 217	184 866
2005									
1. kvartal	199 046	121 381	77 665	-2 863	74 802	-513	74 289	184 502	102 152
2. kvartal	211 208	137 973	73 235	-14 762	58 473	-119	58 354	161 011	112 415
3. kvartal	219 775	142 872	76 903	1 236	78 139	-550	77 589	192 602	102 175
4. kvartal	238 324	145 836	92 488	12 682	105 170	-696	104 474	120 698	64 124
2006									
1. kvartal	254 319	139 480	114 839	-36 105	78 734	-68	78 666	304 721	188 505
2. kvartal	244 707	150 054	94 653	-1 470	93 183	-576	92 607	262 583	192 741
3. kvartal	244 756	155 804	88 952	10 046	98 998	-116	98 882	274 899	205 093
4. kvartal	258 685	167 430	91 255	9 978	101 233	-159	101 074	245 041	209 336
2007									
1. kvartal	253 034	159 859	93 175	-10 765	82 410	-160	82 250	300 228	220 395
2. kvartal	251 546	168 195	83 351	-15 729	67 622	-587	67 035	151 523	77 483
3. kvartal	249 981	170 707	79 274	15 636	94 910	-116	94 794	234 513	204 061
2008									
1. kvartal	299 262	171 639	127 623	-22 999	104 624	-320	104 304	55 574	-40 816
2. kvartal	316 663	185 243	131 420	-6 126	125 294	-146	125 148	219 542	123 821
3. kvartal	304 116	190 592	113 524	8 954	122 478	-577	121 901	229 760	67 946
4. kvartal	305 710	185 264	120 446	23 523	143 969	-95	143 874	233 341	33 915
2009									
1. kvartal	259 487	154 213	105 274	-30 453	74 821	-340	74 481	-84 109	-162 699
2. kvartal	236 612	159 023	77 589	17 880	95 469	-564	94 905	-28 577	-180 240

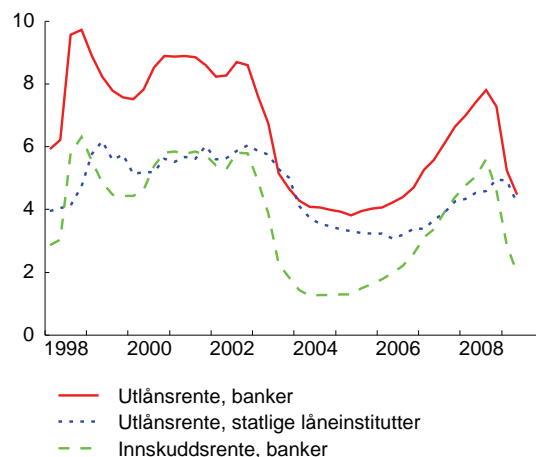
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstill. Prosent

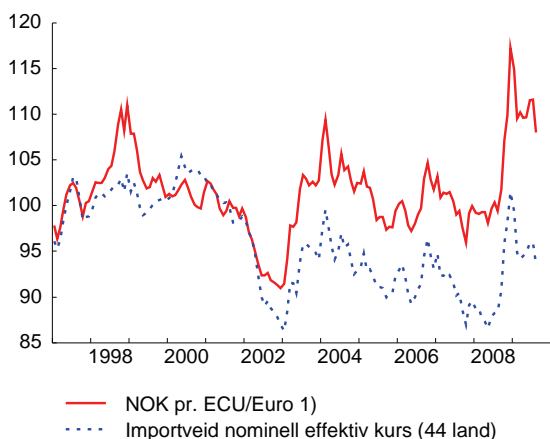
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
I slutten av kvartalet. Prosent

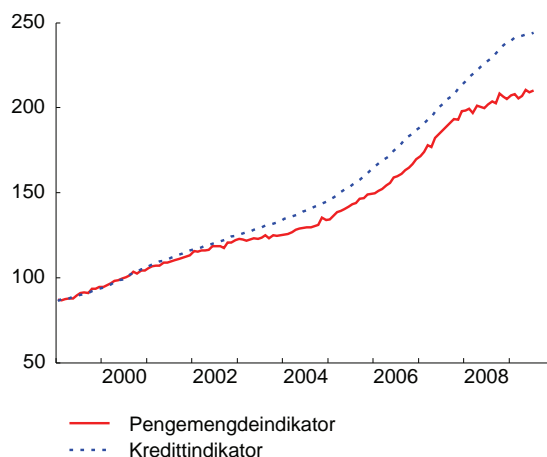
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.3 Valutakursindekser
1991=100. Månedstill

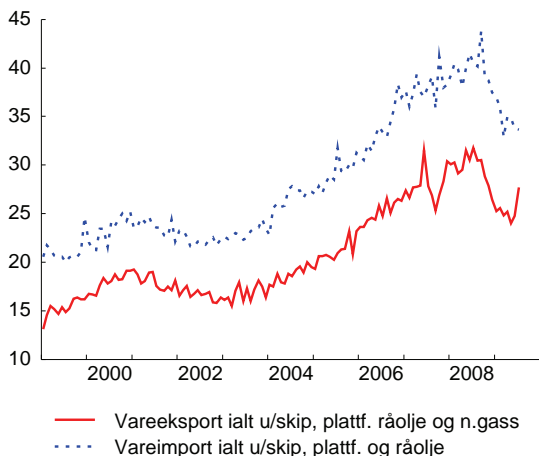
1) Representative markedskurser (midtkurser). Euro fra 1.1 1999
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.4 Penge- og kredittindikator
Sesongjustert indeks. Månedstill. 2000=100

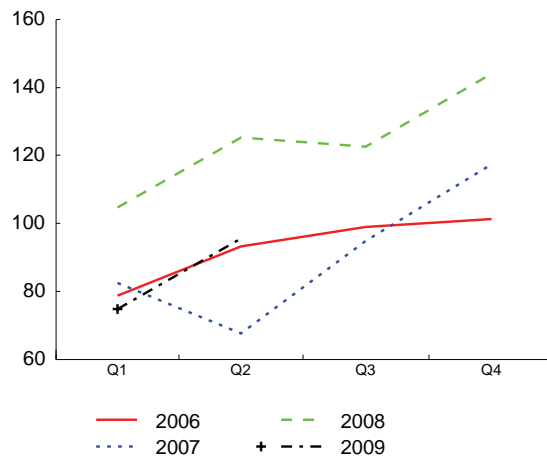
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Milliarder kroner. Sesongjusterte månedstill

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Kvartalstill. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Nasjonalregnskap for Norge

Tabell	Side
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner	18*
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	19*
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	20*
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	21*
5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner	22*
6. Produksjon. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	23*
7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	24*
8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	25*
9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Løpende priser. Millioner kroner	26*
10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	27*
11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	28*
12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	29*
13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner	30*
14. Hovedtall for konsum. Faste 2006-priser. Millioner kroner.....	30*
15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	31*
16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	31*
17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner	32*
18. Konsum i husholdninger. Faste 2006-priser. Millioner kroner	32*
19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	33*
20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	33*
21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner	34*
22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2006-priser. Millioner kroner	35*
23. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	36*
24. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	37*
25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner	38*
26. Eksport. Faste 2006-priser. Millioner kroner	39*
27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	40*
28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	41*
29. Import. Løpende priser. Millioner kroner	42*
30. Import. Faste 2006-priser. Millioner kroner	43*
31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	44*
32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	45*
33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000.....	46*
34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	47*
35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner	48*
36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før	49*
37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner	50*
38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere. Prosentvis endring fra samme periode året før.....	51*

Tabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	941 592	991 420	250 839	232 479	247 552	252 366	259 023	235 425	251 046
Konsum i husholdninger	903 823	950 469	241 344	222 450	237 190	242 144	248 685	224 701	239 906
Varekonsum	469 976	485 232	131 857	112 660	120 830	120 024	131 718	109 996	119 361
Tjenestekonsum	402 596	426 489	103 627	100 588	106 940	109 405	109 557	106 120	111 945
Husholdningenes kjøp i utlandet	57 354	65 435	12 103	14 502	17 070	20 320	13 544	13 166	15 263
Utlendingers kjøp i Norge	-26 103	-26 688	-6 243	-5 299	-7 650	-7 605	-6 134	-4 582	-6 663
Konsum i ideelle organisasjoner	37 769	40 952	9 495	10 028	10 363	10 222	10 339	10 725	11 140
Konsum i offentlig forvaltning	447 090	490 219	115 723	116 906	123 516	122 134	127 663	133 566	131 130
Konsum i statsforvaltningen	232 820	252 858	59 068	60 340	63 159	64 318	65 041	68 088	68 059
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	201 689	219 283	51 073	52 407	54 793	55 945	56 138	58 675	58 601
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	31 131	33 575	7 995	7 933	8 366	8 373	8 904	9 413	9 458
Konsum i kommuneforvaltningen	214 270	237 361	56 655	56 566	60 358	57 816	62 621	65 478	63 071
Bruttoinvestering i fast realkapital	484 569	529 331	135 838	123 631	129 430	133 523	142 747	126 313	128 828
Utvinning og rørtransport	107 913	122 237	29 132	26 343	29 526	32 542	33 826	34 135	34 228
Tjenester tilknyttet utvinning	1 011	53	49	102	81	-102	-28	-75	30
Utenriks sjøfart	21 397	27 253	4 078	6 496	6 103	6 976	7 677	4 899	5 403
Fastlands-Norge	354 248	379 788	102 579	90 690	93 720	94 107	101 272	87 354	89 167
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	283 971	301 739	79 071	74 386	75 979	72 815	78 560	69 513	68 926
Næringer	181 493	202 139	52 739	48 184	50 795	49 001	54 158	45 525	46 845
Industri og bergverk	31 261	36 151	11 297	6 944	8 951	8 755	11 501	6 362	7 209
Annen vareproduksjon	30 192	34 374	8 349	7 278	9 379	8 839	8 877	6 696	8 789
Tjenester	120 041	131 614	33 094	33 962	32 466	31 407	33 780	32 467	30 847
Boliger (husholdninger)	102 478	99 601	26 332	26 201	25 183	23 814	24 402	23 988	22 081
Offentlig forvaltning	70 277	78 049	23 508	16 304	17 741	21 292	22 712	17 841	20 241
Lagerendring og statistiske avvik	40 631	44 339	16 314	14 551	13 164	9 350	7 274	14 498	-4 288
Bruttoinvestering i alt	525 200	573 670	152 152	138 182	142 594	142 873	150 021	140 811	124 540
Innenlandsk sluttanvendelse	1 913 882	2 055 309	518 714	487 567	513 662	517 373	536 707	509 803	506 716
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 742 930	1 861 427	469 142	440 074	464 788	468 607	487 958	456 345	471 343
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	517 367	568 268	139 231	133 210	141 257	143 426	150 375	151 407	151 371
Eksport i alt	1 042 254	1 225 751	287 693	299 262	316 663	304 116	305 710	259 487	236 612
Tradisjonelle varer	302 371	324 248	81 348	77 559	82 496	81 562	82 631	69 257	66 244
Råolje og naturgass	479 948	620 514	137 284	156 088	162 914	149 776	151 736	127 050	103 819
Skip, plattform og fly	12 745	13 553	2 584	2 496	3 241	4 559	3 257	4 589	2 455
Tjenester	247 190	267 436	66 477	63 119	68 012	68 219	68 086	58 591	64 093
Samlet sluttanvendelse	2 956 137	3 281 060	806 408	786 829	830 325	821 489	842 417	769 290	743 328
Import i alt	679 026	732 738	180 265	171 639	185 243	190 592	185 264	154 213	159 023
Tradisjonelle varer	450 703	477 632	118 941	115 767	123 923	118 241	119 701	104 426	102 514
Råolje og naturgass	5 758	4 048	1 941	716	1 007	898	1 427	486	634
Skip, plattform og fly	19 180	29 549	7 181	6 309	6 427	9 681	7 132	4 901	5 848
Tjenester	203 385	221 509	52 202	48 847	53 886	61 772	57 004	44 400	50 027
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 277 111	2 548 322	626 143	615 190	645 082	630 897	657 153	615 077	584 305
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 724 117	1 829 854	464 247	438 417	457 829	450 250	483 359	463 248	454 314
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	552 994	718 468	161 896	176 773	187 254	180 647	173 794	151 829	129 990
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 465 456	1 578 331	395 516	375 634	393 211	386 077	423 409	401 953	392 527
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 144 833	1 227 801	312 404	292 448	304 068	299 226	332 059	307 052	301 385
Industri og bergverk	215 407	223 169	54 925	54 112	57 868	52 643	58 547	57 838	53 475
Annen vareproduksjon	172 753	196 836	49 348	49 098	42 323	50 624	54 791	50 081	40 123
Tjenester inkl. boligjenester	756 673	807 796	208 131	189 239	203 877	195 960	218 721	199 133	207 787
Offentlig forvaltning	320 623	350 529	83 112	83 186	89 143	86 850	91 351	94 901	91 142
Produktavgifter og -subsidier	258 661	251 524	68 731	62 783	64 618	64 173	59 950	61 296	61 787

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	934 732	947 510	246 500	225 742	238 363	240 297	243 107	221 057	233 103
Konsum i husholdninger	898 292	909 843	237 442	216 227	228 788	231 025	233 802	211 397	223 241
Varekonsum	472 644	471 758	130 852	110 796	118 380	116 117	126 465	106 200	113 799
Tjenestekonsum	393 166	400 380	100 297	96 130	100 871	102 378	101 001	97 428	101 577
Husholdningenes kjøp i utlandet	57 847	62 527	12 287	14 323	16 661	19 528	12 015	12 003	13 905
Utlendingers kjøp i Norge	-25 365	-24 821	-5 994	-5 021	-7 124	-6 997	-5 678	-4 233	-6 040
Konsum i ideelle organisasjoner	36 440	37 666	9 058	9 515	9 575	9 272	9 305	9 660	9 861
Konsum i offentlig forvaltning	427 109	443 390	109 097	108 315	112 432	109 309	113 334	116 393	114 038
Konsum i statsforvaltningen	220 794	227 408	55 753	55 270	57 198	57 309	57 631	58 871	59 027
Konsum i statsforvaltningen, sivil	190 923	196 481	48 137	47 720	49 422	49 722	49 618	50 363	50 569
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	29 870	30 927	7 616	7 550	7 776	7 587	8 014	8 508	8 458
Konsum i kommuneforvaltningen	206 316	215 982	53 343	53 045	55 234	52 000	55 703	57 523	55 011
Bruttoinvestering i fast realkapital	459 610	477 576	127 769	113 482	117 534	119 913	126 647	109 878	112 775
Utvinning og rørtransport	100 726	107 417	27 078	23 738	25 969	28 436	29 275	28 971	29 111
Tjenester tilknyttet utvinning	938	-39	45	90	58	-120	-67	-97	13
Utenriks sjøfart	20 767	24 860	4 051	6 262	5 759	6 337	6 502	4 146	4 967
Fastlands-Norge	337 180	345 338	96 594	83 392	85 748	85 261	90 937	76 858	78 684
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	270 862	275 160	74 494	68 528	69 743	66 150	70 739	61 295	61 087
Næinger	175 663	187 656	50 551	45 140	47 556	45 425	49 534	40 674	42 326
Industri og bergverk	30 584	34 225	11 014	6 634	8 530	8 287	10 774	5 815	6 744
Annen vareproduksjon	29 198	32 112	8 027	6 896	8 857	8 207	8 153	6 045	7 942
Tjenester	115 881	121 318	31 510	31 611	30 170	28 931	30 607	28 815	27 640
Boliger (husholdninger)	95 199	87 505	23 942	23 388	22 187	20 724	21 206	20 620	18 761
Offentlig forvaltning	66 318	70 178	22 100	14 863	16 005	19 111	20 198	15 564	17 597
Lagerendring og statistiske avvik	36 585	51 748	15 538	14 901	14 355	10 576	11 916	12 776	-3 377
Bruttoinvestering i alt	496 196	529 324	143 306	128 383	131 889	130 489	138 563	122 655	109 398
Innenlandsk sluttanvendelse	1 858 038	1 920 224	498 903	462 440	482 684	480 095	495 005	460 105	456 539
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (utenom lagerendring)	1 699 022	1 736 238	452 191	417 449	436 543	434 867	447 379	414 309	425 824
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	493 427	513 568	131 197	123 179	128 437	128 420	133 532	131 957	131 635
Eksport i alt	1 027 757	1 041 971	269 661	265 103	261 106	244 224	271 537	252 500	234 944
Tradisjonelle varer	295 052	309 197	81 275	76 347	79 056	74 263	79 532	69 505	67 148
Råolje og naturgass	485 321	477 994	123 315	128 244	117 044	106 204	126 502	125 041	107 982
Skip, plattform og fly	11 920	13 385	2 372	2 363	3 172	4 396	3 455	4 439	2 395
Tjenester	235 465	241 395	62 700	58 150	61 835	59 361	62 049	53 515	57 418
Samlet sluttanvendelse	2 885 795	2 962 194	768 565	727 544	743 790	724 319	766 542	712 605	691 483
Import i alt	658 538	687 451	176 308	164 533	176 686	176 197	170 034	143 428	151 431
Tradisjonelle varer	434 511	446 054	116 244	110 186	116 252	108 581	111 035	96 281	97 562
Råolje og naturgass	5 397	3 235	1 629	558	708	590	1 379	594	717
Skip, plattform og fly	19 847	29 757	7 739	6 683	7 041	9 454	6 580	4 611	5 648
Tjenester	198 784	208 404	50 695	47 106	52 686	57 572	51 040	41 942	47 504
Bruttonasjonalprodukt ¹	2 227 256	2 274 744	592 257	563 010	567 104	548 122	596 508	569 177	540 052
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1 676 943	1 719 891	447 373	418 039	432 813	420 348	448 692	421 338	411 152
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	550 313	554 853	144 884	144 971	134 291	127 774	147 816	147 839	128 900
Fastlands-Norge(basisverdi)	1 421 656	1 465 989	379 764	356 875	368 200	357 060	383 855	363 532	349 584
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 117 656	1 151 699	301 924	280 114	287 894	280 109	303 581	282 095	271 951
Industri og bergverk	206 270	212 223	54 098	52 717	56 071	49 746	53 690	52 633	48 467
Annen vareproduksjon	174 376	178 040	46 730	45 642	40 475	44 916	47 007	45 044	35 360
Tjenester inkl. boligjenester	737 010	761 436	201 096	181 756	191 349	185 447	202 884	184 418	188 124
Offentlig forvaltning	304 000	314 290	77 840	76 761	80 306	76 950	80 273	81 438	77 634
Produktavgifter og -subsidier	255 287	253 902	67 608	61 164	64 613	63 288	64 838	57 806	61 568

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næinger er målt i basisverdi.

Tabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger									
og ideelle organisasjoner	6,0	1,4	6,1	3,0	3,4	0,8	-1,4	-2,1	-2,2
Konsum i husholdninger	6,1	1,3	6,2	2,9	3,3	0,7	-1,5	-2,2	-2,4
Varekonsum	7,6	-0,2	7,7	0,8	3,2	-0,8	-3,4	-4,1	-3,9
Tjenestekonsum	4,0	1,8	3,2	3,2	2,5	1,0	0,7	1,4	0,7
Husholdningenes kjøp i utlandet	7,8	8,1	14,5	19,6	9,4	6,4	-2,2	-16,2	-16,5
Utlendingers kjøp i Norge	4,8	-2,1	4,0	1,2	2,0	-5,8	-5,3	-15,7	-15,2
Konsum i ideelle organisasjoner	4,1	3,4	4,6	4,0	3,8	3,0	2,7	1,5	3,0
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	3,8	3,8	0,4	7,7	3,4	3,9	7,5	1,4
Konsum i statsforvaltningen	2,0	3,0	2,0	-0,7	6,0	3,4	3,4	6,5	3,2
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	1,7	2,9	1,9	-0,7	6,0	3,4	3,1	5,5	2,3
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,7	3,5	3,1	-0,6	6,2	3,4	5,2	12,7	8,8
Konsum i kommuneforvaltningen	5,0	4,7	5,8	1,5	9,6	3,3	4,4	8,4	-0,4
Bruttoinvestering i fast realkapital	8,4	3,9	9,3	9,1	5,6	2,9	-0,9	-3,2	-4,0
Utvinning og rørtransport	5,5	6,6	6,1	14,5	3,3	2,3	8,1	22,0	12,1
Tjenester tilknyttet utvinning	-71,7	..	-97,9	-24,7	-89,3	-77,6
Utenriks sjøfart	22,4	19,7	26,2	31,0	36,7	-17,9	60,5	-33,8	-13,7
Fastlands-Norge	9,3	2,4	12,2	6,4	5,4	5,5	-5,9	-7,8	-8,2
Fastlands-Norge utenom offentlig									
forvaltning	9,7	1,6	9,9	6,5	5,9	-0,1	-5,0	-10,6	-12,4
Næringer	12,2	6,8	15,7	13,9	13,4	4,4	-2,0	-9,9	-11,0
Industri og bergverk	25,3	11,9	33,3	34,9	24,6	6,2	-2,2	-12,3	-20,9
Annen vareproduksjon	10,3	10,0	9,0	21,5	14,9	5,5	1,6	-12,3	-10,3
Tjenester	9,7	4,7	12,3	8,8	10,2	3,6	-2,9	-8,8	-8,4
Boliger (husholdninger)	5,3	-8,1	-0,6	-5,2	-7,2	-8,6	-11,4	-11,8	-15,4
Offentlig forvaltning	7,9	5,8	20,7	5,5	3,0	31,0	-8,6	4,7	9,9
Lagerendring og statistiske avvik	-28,2	41,4	-3,5	-9,0	305,2	839,8	-23,3	-14,3	..
Bruttoinvestering i alt	4,4	6,7	9,2	6,6	14,9	10,9	-3,3	-4,5	-17,1
Innenlandsk sluttanvendelse	5,0	3,3	6,5	3,3	7,3	4,0	-0,8	-0,5	-5,4
Etterspørsel fra Fastlands-Norge									
(utenom lagerendring)	6,0	2,2	6,8	2,9	4,9	2,3	-1,1	-0,8	-2,5
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,0	4,1	6,3	1,0	7,1	6,7	1,8	7,1	2,5
Eksport i alt	2,5	1,4	3,6	1,1	4,4	-0,7	0,7	-4,8	-10,0
Tradisjonelle varer	8,7	4,8	11,4	4,8	12,3	5,3	-2,1	-9,0	-15,1
Råolje og naturgass	-2,6	-1,5	-1,9	-2,5	0,8	-7,2	2,6	-2,5	-7,7
Skip, plattform og fly	-5,9	12,3	-41,4	-4,0	-16,6	33,8	45,6	87,9	-24,5
Tjenester	7,0	2,5	8,8	5,0	3,5	3,0	-1,0	-8,0	-7,1
Samlet sluttanvendelse	4,1	2,6	5,4	2,5	6,3	2,4	-0,3	-2,1	-7,0
Import i alt	7,5	4,4	9,5	6,9	9,0	6,0	-3,6	-12,8	-14,3
Tradisjonelle varer	6,7	2,7	4,7	3,1	8,3	4,3	-4,5	-12,6	-16,1
Råolje og naturgass	145,3	-40,1	63,5	-38,8	-66,6	-19,9	-15,4	6,4	1,3
Skip, plattform og fly	34,4	49,9	290,2	136,5	112,9	58,3	-15,0	-31,0	-19,8
Tjenester	5,4	4,8	8,0	9,0	6,6	3,8	0,7	-11,0	-9,8
Bruttonasjonalprodukt ¹	3,1	2,1	3,9	1,3	5,5	1,2	0,7	1,1	-4,8
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	6,1	2,6	6,0	1,4	6,6	2,2	0,3	0,8	-5,0
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-4,9	0,8	-1,9	1,0	2,0	-1,9	2,0	2,0	-4,0
Fastlands-Norge(basisverdi)	5,9	3,1	5,4	1,4	7,3	2,9	1,1	1,9	-5,1
Fastlands-Norge utenom offentlig									
forvaltning	6,7	3,0	5,9	2,2	6,9	2,9	0,5	0,7	-5,5
Industri og bergverk	5,4	2,9	4,0	-1,7	10,8	3,8	-0,8	-0,2	-13,6
Annen vareproduksjon	7,2	2,1	8,8	0,9	5,2	2,2	0,6	-1,3	-12,6
Tjenester inkl. boligjenester	6,9	3,3	5,8	3,7	6,1	2,8	0,9	1,5	-1,7
Offentlig forvaltning	3,2	3,4	3,5	-1,3	8,7	3,3	3,1	6,1	-3,3
Produktavgifter og -subsidiar	7,1	-0,5	9,3	0,9	2,9	-1,5	-4,1	-5,5	-4,7

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger									
og ideelle organisasjoner	0,7	3,9	0,8	3,2	3,1	4,5	4,7	3,4	3,7
Konsum i husholdninger	0,6	3,8	0,7	3,2	3,0	4,5	4,6	3,3	3,7
Varekonsum	-0,6	3,4	-0,2	3,5	2,6	4,4	3,4	1,9	2,8
Tjenestekonsum	2,4	4,0	2,9	3,2	3,7	4,2	5,0	4,1	4,0
Husholdningenes kjøp i utlandet	-0,9	5,6	-5,5	0,5	2,2	6,6	14,4	8,3	7,1
Utlendingers kjøp i Norge	2,9	4,5	3,7	4,5	4,5	5,2	3,7	2,6	2,7
Konsum i ideelle organisasjoner	3,6	4,9	3,2	3,6	4,2	5,8	6,0	5,3	4,4
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	5,6	4,4	4,4	5,2	6,6	6,2	6,3	4,7
Konsum i statsforvaltningen	5,4	5,4	4,9	4,2	4,8	6,2	6,5	5,9	4,4
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	5,6	5,6	5,2	4,4	5,0	6,4	6,6	6,1	4,5
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	4,2	4,2	3,2	2,7	3,1	4,8	5,8	5,3	3,9
Konsum i kommuneforvaltningen	3,9	5,8	3,9	4,7	5,8	7,0	5,8	6,7	4,9
Bruttoinvestering i fast realkapital	5,4	5,1	4,1	4,8	4,3	5,4	6,0	5,5	3,7
Utvinning og rørtransport	7,1	6,2	4,3	5,7	5,7	6,1	7,4	6,2	3,4
Tjenester tilknyttet utvinning	7,8	..	6,4	8,9	29,2	-22,3	-60,7	-32,3	68,3
Utenriks sjøfart	3,0	6,4	-3,7	-0,0	0,1	7,6	17,3	13,9	2,6
Fastlands-Norge	5,1	4,7	4,4	4,8	4,2	5,0	4,9	4,5	3,7
Fastlands-Norge utenom offentlig									
forvaltning	4,8	4,6	4,3	4,8	4,0	5,1	4,6	4,5	3,6
Næringer	3,3	4,3	2,5	4,1	3,4	4,8	4,8	4,9	3,6
Industri og bergverk	2,2	3,3	0,3	2,9	2,6	3,6	4,1	4,5	1,9
Annen vareproduksjon	3,4	3,5	1,5	3,1	2,4	4,0	4,7	4,9	4,5
Tjenester	3,6	4,7	3,6	4,7	4,0	5,4	5,1	4,9	3,7
Boliger (husholdninger)	7,6	5,7	8,1	6,5	5,9	6,1	4,6	3,8	3,7
Offentlig forvaltning	6,0	5,0	4,7	4,9	4,7	4,4	5,7	4,5	3,8
Lagerendring og statistiske avvik	11,1	-22,8	-12,9	-14,2	-27,9	-14,6	-41,9	16,2	38,4
Bruttoinvestering i alt	5,8	2,4	0,4	2,2	1,8	3,7	2,0	6,7	5,3
Innenlandsk sluttanvendelse	3,0	3,9	1,5	3,2	3,3	4,8	4,3	5,1	4,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge									
(utenom lagerendring)	2,6	4,5	2,5	3,8	3,9	5,2	5,1	4,5	4,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,9	5,5	4,5	4,5	5,2	6,3	6,1	6,1	4,6
Eksport i alt	1,4	16,0	8,5	17,0	20,6	22,5	5,5	-9,0	-17,0
Tradisjonelle varer	2,5	2,3	1,1	-2,5	-1,8	10,2	3,8	-1,9	-5,5
Råolje og naturgass	-1,1	31,3	15,7	36,1	45,0	42,0	7,7	-16,5	-30,9
Skip, plattform og fly	6,9	-5,3	2,6	1,4	-2,0	-6,2	-13,5	-2,2	0,3
Tjenester	5,0	5,5	4,3	5,5	7,1	6,2	3,5	0,9	1,5
Samlet sluttanvendelse	2,4	8,1	3,9	8,1	9,3	10,8	4,7	-0,2	-3,7
Import i alt	3,1	3,4	-1,6	0,4	1,1	5,3	6,6	3,1	0,2
Tradisjonelle varer	3,7	3,2	-2,0	0,5	1,2	5,9	5,4	3,2	-1,4
Råolje og naturgass	6,7	17,3	22,8	40,6	37,2	42,3	-13,1	-36,2	-37,8
Skip, plattform og fly	-3,4	2,8	-10,4	-7,1	-8,2	4,8	16,8	12,6	13,4
Tjenester	2,3	3,9	-0,0	0,9	1,7	4,3	8,5	2,1	3,0
Bruttonasjonalprodukt ¹	2,2	9,6	5,9	10,4	11,9	12,5	4,2	-1,1	-4,9
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2,8	3,5	2,8	2,9	2,6	4,5	3,8	4,8	4,5
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	0,5	28,9	15,8	34,4	43,1	38,8	5,2	-15,8	-27,7
Fastlands-Norge(basisverdi)	3,1	4,4	3,4	3,1	3,3	5,4	5,9	5,0	5,1
Fastlands-Norge utenom offentlig									
forvaltning	2,4	4,1	3,0	2,8	2,7	5,1	5,7	4,3	4,9
Industri og bergverk	4,4	0,7	2,8	-1,6	-4,0	1,1	7,4	7,1	6,9
Annen vareproduksjon	-0,9	11,6	1,8	8,8	9,0	18,6	10,4	3,4	8,5
Tjenester inkl. boligjenester	2,7	3,3	3,2	2,6	3,4	3,1	4,2	3,7	3,7
Offentlig forvaltning	5,5	5,7	5,2	4,1	5,6	6,5	6,6	7,5	5,8
Produktavgifter og -subsidiar	1,3	-2,2	-1,0	2,2	-1,3	-0,3	-9,0	3,3	0,3

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 5. Produksjon. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Produksjon i alt.	3 850 354	4 299 491	1 048 690	1 028 770	1 093 417	1 059 059	1 118 246	1 046 730	1 012 366
Jordbruk og skogbruk	33 552	36 823	7 620	7 341	7 898	13 620	7 964	7 412	7 763
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	32 583	33 418	9 032	9 050	7 345	7 411	9 611	9 181	8 330
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	590 882	766 031	171 815	187 537	197 471	191 950	189 074	168 370	143 070
Utvinning av råolje og naturgass	539 290	701 660	159 503	174 273	180 706	174 530	172 151	145 598	119 692
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	51 593	64 372	12 312	13 264	16 765	17 420	16 923	22 773	23 378
Bergverksdrift	12 270	13 458	3 465	2 805	4 058	3 127	3 468	2 484	3 227
Industri	743 593	797 715	194 514	193 932	209 081	192 086	202 616	197 493	182 656
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	140 004	147 320	37 846	35 818	35 972	34 840	40 690	39 169	35 871
Tekstil- og bekledningsindustri	6 680	5 719	1 587	1 589	1 372	1 304	1 454	1 444	1 293
Trelast- og trevareindustri	28 691	26 060	7 480	6 600	7 398	5 880	6 182	4 951	5 564
Treforedling	18 658	17 597	4 590	4 442	4 556	4 398	4 200	4 071	3 761
Forlag og grafisk industri	41 916	42 380	10 805	10 771	10 863	9 886	10 860	11 288	9 938
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	112 649	121 039	30 423	30 310	33 793	30 020	26 916	25 356	24 421
Kjemiske råvarer	36 726	44 966	9 434	9 694	10 852	12 211	12 209	11 223	10 915
Metallindustri	81 891	74 016	19 020	19 123	20 210	18 860	15 823	12 698	11 475
Verkstedindustri	161 306	187 012	42 877	43 990	49 101	43 968	49 954	51 733	46 519
Bygging av skip og oljeplattformer	96 528	113 731	25 682	26 807	29 920	26 931	30 073	31 872	29 666
Møbelindustri og annen industri	18 542	17 875	4 770	4 787	5 044	3 788	4 256	3 688	3 233
Kraftforsyning	58 011	75 174	18 496	20 609	14 848	16 496	23 221	21 429	14 099
Vannforsyning	4 220	4 553	1 093	1 116	1 130	1 145	1 162	1 211	1 203
Bygge- og anleggsvirksomhet	287 867	314 765	77 351	75 489	81 454	76 351	81 471	77 720	76 384
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	331 393	353 376	93 205	83 311	90 559	84 872	94 635	81 083	86 575
Hotell- og restaurantvirksomhet	58 103	61 942	14 698	13 307	16 173	17 379	15 083	13 410	16 097
Rørtransport	19 112	21 578	5 306	5 369	5 040	5 207	5 961	5 563	5 163
Utenriks sjøfart	120 575	125 090	31 234	29 906	33 097	32 881	29 206	23 831	27 736
Transport ellers	182 995	193 667	48 601	43 497	49 661	49 578	50 931	45 152	46 395
Post og telekommunikasjon	82 030	84 493	22 142	20 255	20 751	20 746	22 740	20 645	20 819
Finansiell tjenesteyting	132 187	147 177	35 463	33 585	36 018	36 094	41 480	38 996	40 711
Boligtjenester (husholdninger)	118 166	122 600	30 002	29 935	30 489	31 001	31 174	31 358	31 932
Forretningsmessig tjenesteyting	436 588	486 416	127 755	112 916	121 343	114 816	137 340	123 124	123 597
Offentlig administrasjon og forsvar	155 285	170 260	40 122	40 798	42 709	43 062	43 691	46 684	46 751
Undervisning	111 746	120 255	29 414	29 156	31 464	27 349	32 287	33 902	31 732
Helse- og sosialtjenester	228 626	250 897	58 603	60 049	62 296	64 261	64 291	66 454	66 118
Andre sosiale og personlige tjenester	110 571	119 805	28 760	28 806	30 532	29 628	30 839	31 225	32 009
Fastlands-Norge	3 119 785	3 386 792	840 335	805 957	857 809	829 020	894 005	848 965	836 397

Offentlig forvaltning	460 257	502 213	118 849	120 210	126 700	125 037	130 266	136 339	133 950
Statsforvaltningen	222 492	240 803	56 599	57 792	60 300	61 067	61 644	65 023	64 554
Sivil forvaltning	191 926	207 861	48 756	49 994	52 091	52 851	52 925	55 799	55 286
Forsvar	30 566	32 942	7 843	7 798	8 209	8 216	8 720	9 224	9 267
Kommuneforvaltningen	237 765	261 410	62 250	62 418	66 401	63 970	68 621	71 316	69 396

Tabell 6. Produksjon. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Produksjon i alt.	3 730 687	3 837 438	990 044	942 816	969 288	923 824	1 001 509	960 076	924 165
Jordbruk og skogbruk	31 148	32 541	7 146	6 473	6 945	12 039	7 084	6 343	6 618
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	37 052	38 929	10 783	10 898	8 958	8 390	10 682	11 048	8 978
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	587 416	594 329	153 766	154 541	143 297	138 194	158 297	161 851	141 227
Utvinning av råolje og naturgass	540 807	543 216	142 827	143 215	130 269	124 119	145 613	144 806	123 384
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	46 609	51 114	10 939	11 326	13 028	14 075	12 685	17 045	17 843
Bergverksdrift	11 633	11 441	3 264	2 465	3 356	2 731	2 889	2 138	2 603
Industri	709 860	727 760	185 641	181 419	191 095	171 235	184 010	181 750	168 034
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	136 429	137 280	36 879	34 422	33 898	32 020	36 939	35 385	32 142
Tekstil- og bekledningsindustri	6 634	5 510	1 568	1 550	1 335	1 246	1 379	1 370	1 183
Trelast- og trevareindustri	25 282	22 354	6 389	5 632	6 279	5 076	5 367	4 331	4 855
Treforedling	18 057	16 870	4 468	4 312	4 444	4 188	3 926	3 605	3 392
Forlag og grafisk industri	41 749	41 920	10 750	10 680	10 756	9 776	10 708	11 066	9 732
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	107 588	102 709	27 788	26 687	28 075	23 472	24 474	25 258	23 599
Kjemiske råvarer	34 455	34 620	8 729	8 527	9 175	8 583	8 335	8 148	7 969
Metallindustri	73 335	71 870	18 529	18 482	18 898	17 992	16 498	14 700	14 330
Verkstedindustri	156 292	173 686	41 573	41 533	46 025	40 814	45 315	45 914	41 452
Bygging av skip og oljeplattformer	91 954	103 933	24 331	24 976	27 404	24 519	27 035	28 399	26 236
Møbelindustri og annen industri	18 086	17 008	4 637	4 619	4 805	3 549	4 035	3 573	3 143
Kraftforsyning	67 728	69 671	18 250	19 438	16 152	15 055	19 025	18 762	13 367
Vannforsyning	4 150	4 408	1 073	1 082	1 094	1 108	1 124	1 157	1 149
Bygge- og anleggsvirksomhet	265 231	272 568	69 365	66 577	70 833	65 501	69 659	66 479	64 590
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	324 490	334 736	90 769	80 633	84 653	79 574	89 875	77 995	80 678
Hotell- og restaurantvirksomhet	55 372	56 186	13 780	12 287	14 707	15 716	13 477	11 871	14 133
Rørtransport	21 327	22 443	6 031	6 283	5 376	4 613	6 172	6 434	5 268
Utenriks sjøfart	111 315	111 036	28 637	26 179	29 841	27 344	27 672	22 448	25 807
Transport ellers	176 743	179 203	45 630	40 799	46 302	46 203	45 899	40 777	42 797
Post og telekommunikasjon	84 702	88 755	23 065	20 972	21 490	21 530	24 762	22 597	22 828
Finansiell tjenesteyting	130 596	135 838	34 784	32 034	33 550	34 476	35 778	34 268	35 248
Boligtjenester (husholdninger)	116 537	117 936	29 374	29 080	29 403	29 726	29 727	29 429	29 757
Forretningsmessig tjenesteyting	415 248	440 127	120 352	103 698	109 963	103 326	123 140	108 436	107 510
Offentlig administrasjon og forsvar	147 980	153 459	37 797	37 532	38 665	38 497	38 765	40 634	40 689
Undervisning	108 471	110 776	28 096	27 640	29 154	24 983	28 999	30 205	27 910
Helse- og sosialtjenester	216 796	224 501	54 753	55 419	56 102	56 598	56 382	57 347	56 557
Andre sosiale og personlige tjenester	106 893	110 794	27 689	27 368	28 351	26 985	28 091	28 108	28 417
Fastlands-Norge	3 010 628	3 109 629	801 611	755 813	790 775	753 673	809 368	769 343	751 863

Offentlig forvaltning	439 123	453 194	111 908	111 309	114 984	111 509	115 392	118 661	115 970
Statsforvaltningen	210 172	215 058	53 160	52 666	54 218	53 952	54 222	55 821	55 490
Sivil forvaltning	180 857	184 752	45 693	45 252	46 596	46 520	46 383	47 499	47 216
Forsvar	29 314	30 306	7 467	7 414	7 622	7 432	7 839	8 323	8 274
Kommuneforvaltningen	228 951	238 136	58 748	58 644	60 766	57 556	61 170	62 840	60 481

Tabell 7. Produksjon. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Produksjon i alt.	4,7	2,9	4,5	1,6	6,5	2,3	1,2	1,8	-4,7
Jordbruk og skogbruk	0,9	4,5	5,8	3,5	4,6	8,4	-0,9	-2,0	-4,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	12,5	5,1	5,6	9,2	5,6	7,4	-0,9	1,4	0,2
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-4,2	1,2	-1,6	0,4	2,5	-1,3	2,9	4,7	-1,4
Utvinning av råolje og naturgass	-5,5	0,4	-2,1	0,8	1,6	-2,9	2,0	1,1	-5,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	14,3	9,7	6,8	-4,8	12,8	15,2	16,0	50,5	37,0
Bergverksdrift	13,9	-1,7	12,7	-9,7	27,2	-9,0	-11,5	-13,3	-22,4
Industri	4,6	2,5	3,6	-1,2	9,7	2,9	-0,9	0,2	-12,1
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,5	0,6	2,3	-0,9	3,4	0,0	0,2	2,8	-5,2
Tekstil- og bekledningsindustri	-2,3	-16,9	-13,2	-18,7	-22,7	-13,0	-12,0	-11,6	-11,4
Trelast- og trevareindustri	3,1	-11,6	-3,8	-16,8	-3,0	-10,1	-16,0	-23,1	-22,7
Treforedling	-4,8	-6,6	-4,9	-6,3	-1,8	-6,1	-12,1	-16,4	-23,7
Forlag og grafisk industri	0,5	0,4	1,8	-4,3	6,7	0,2	-0,4	3,6	-9,5
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	1,5	-4,5	1,1	-2,0	5,7	-9,7	-11,9	-5,4	-15,9
Kjemiske råvarer	1,1	0,5	1,5	-4,0	9,5	1,4	-4,5	-4,4	-13,1
Metallindustri	6,7	-2,0	6,8	-1,0	2,6	1,6	-11,0	-20,5	-24,2
Verkstedindustri	9,3	11,1	8,5	1,6	20,6	14,4	9,0	10,5	-9,9
Bygging av skip og oljeplattformer	9,1	13,0	6,8	5,5	20,6	15,5	11,1	13,7	-4,3
Møbelindustri og annen industri	1,9	-6,0	-6,2	-9,6	9,5	-10,1	-13,0	-22,6	-34,6
Kraftforsyning	9,6	2,9	17,4	6,7	6,7	-6,6	4,2	-3,5	-17,2
Vannforsyning	4,9	6,2	8,6	8,1	6,6	5,5	4,7	7,0	5,0
Bygge- og anleggsvirksomhet	11,4	2,8	10,1	-1,7	7,3	5,4	0,4	-0,1	-8,8
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	9,1	3,2	8,6	4,7	6,7	2,8	-1,0	-3,3	-4,7
Hotell- og restaurantvirksomhet	5,7	1,5	2,3	4,0	3,0	1,4	-2,2	-3,4	-3,9
Rørtransport	0,3	5,2	7,5	14,7	6,4	-3,3	2,3	2,4	-2,0
Utenriks sjøfart	0,9	-0,3	1,0	0,6	-0,3	2,3	-3,4	-14,3	-13,5
Transport ellers	5,8	1,4	4,3	-1,4	6,7	-0,3	0,6	-0,1	-7,6
Post og telekommunikasjon	12,8	4,8	9,0	2,7	4,4	4,3	7,4	7,7	6,2
Finansiell tjenesteyting	10,4	4,0	12,0	4,0	6,0	3,3	2,9	7,0	5,1
Boligtjenester (husholdninger)	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Forretningsmessig tjenesteyting	9,4	6,0	5,4	7,6	9,7	5,1	2,3	4,6	-2,2
Offentlig administrasjon og forsvar	4,8	3,7	5,5	1,3	7,7	3,4	2,6	8,3	5,2
Undervisning	2,8	2,1	1,5	-4,0	9,2	0,3	3,2	9,3	-4,3
Helse- og sosialtjenester	3,8	3,6	3,4	2,6	5,2	3,5	3,0	3,5	0,8
Andre sosiale og personlige tjenester	4,2	3,6	5,4	3,1	6,3	3,8	1,5	2,7	0,2
Fastlands-Norge	6,8	3,3	5,8	1,8	7,5	3,0	1,0	1,8	-4,9

Offentlig forvaltning	3,5	3,2	3,6	0,1	7,0	2,7	3,1	6,6	0,9
Statsforvaltningen	2,5	2,3	2,5	-0,5	5,6	2,3	2,0	6,0	2,3
Sivil forvaltning	2,4	2,2	2,5	-0,5	5,6	2,1	1,5	5,0	1,3
Forsvar	3,3	3,4	2,8	-0,6	6,0	3,3	5,0	12,3	8,6
Kommuneforvaltningen	4,4	4,0	4,7	0,7	8,3	3,0	4,1	7,2	-0,5

Tabell 8. Produksjon. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Produksjon i alt.	3,2	8,6	5,3	8,5	9,7	11,0	5,4	-0,1	-2,9
Jordbruk og skogbruk	7,7	5,0	6,7	4,9	4,3	5,3	5,4	3,0	3,1
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-12,1	-2,4	-12,0	-11,6	-6,2	2,0	7,4	0,1	13,2
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	0,6	28,1	15,2	32,7	40,6	37,6	6,9	-14,3	-26,5
Utvinning av råolje og naturgass	-0,3	29,5	16,0	34,8	43,6	40,6	5,9	-17,4	-30,1
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	10,7	13,8	4,9	10,6	13,3	11,5	18,5	14,1	1,8
Bergverksdrift	5,5	11,5	3,1	6,8	12,5	12,3	13,1	2,1	2,5
Industri	4,8	4,6	3,0	3,3	3,1	7,2	5,1	1,7	-0,6
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,6	4,6	2,1	2,2	3,0	5,5	7,3	6,4	5,2
Tekstil- og bekledningsindustri	0,7	3,1	-0,4	1,5	3,0	3,9	4,1	2,8	6,4
Trelast- og trevareindustri	13,5	2,7	14,8	9,7	3,0	-0,5	-1,6	-2,4	-2,7
Treforedling	3,3	0,9	0,2	-1,1	-1,0	2,2	4,1	9,6	8,1
Forlag og grafisk industri	0,4	0,7	0,4	0,6	0,6	0,7	0,9	1,1	1,1
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	4,7	12,6	13,0	17,0	13,7	20,2	0,5	-11,6	-14,0
Kjemiske råvarer	6,6	21,8	3,6	7,1	12,1	33,5	35,5	21,2	15,8
Metallindustri	11,7	-7,8	-8,3	-11,3	-11,1	-1,9	-6,6	-16,5	-25,1
Verkstedindustri	3,2	4,3	1,9	3,0	2,8	4,5	6,9	6,4	5,2
Bygging av skip og oljeplattformer	5,0	4,2	2,8	3,5	3,4	4,5	5,4	4,6	3,6
Møbelindustri og annen industri	2,5	2,5	2,0	1,3	1,7	5,0	2,5	-0,4	-2,0
Kraftforsyning	-14,3	26,0	-8,2	20,2	16,8	53,2	20,4	7,7	14,7
Vannforsyning	1,7	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	8,5	6,4	9,0	7,3	6,6	6,9	4,9	3,1	2,8
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	2,1	3,4	3,1	2,7	3,7	4,6	2,5	0,6	0,3
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,9	5,1	5,1	5,2	5,4	4,9	4,9	4,3	3,6
Rørtransport	-10,4	7,3	-14,4	-2,4	9,2	15,1	9,8	1,2	4,5
Utenriks sjøfart	8,3	4,0	8,4	7,7	7,5	4,1	-3,2	-7,1	-3,1
Transport ellers	3,5	4,4	2,3	4,7	3,3	5,4	4,2	3,9	1,1
Post og telekommunikasjon	-3,2	-1,7	-0,6	-0,3	-0,9	-0,9	-4,3	-5,4	-5,6
Finansiell tjenesteyting	1,2	7,0	3,6	3,9	5,2	4,7	13,7	8,5	7,6
Boligtjenester (husholdninger)	1,4	2,5	1,6	2,0	2,7	2,7	2,7	3,5	3,5
Forretningsmessig tjenesteyting	5,1	5,1	5,0	5,1	5,2	5,2	5,1	4,3	4,2
Offentlig administrasjon og forsvar	4,9	5,7	4,5	4,7	5,4	6,6	6,2	5,7	4,0
Undervisning	3,0	5,4	3,0	3,9	4,9	6,2	6,3	6,4	5,3
Helse- og sosialtjenester	5,5	6,0	5,5	4,6	5,8	6,9	6,5	6,9	5,3
Andre sosiale og personlige tjenester	3,4	4,5	2,9	3,0	3,9	5,5	5,7	5,5	4,6
Fastlands-Norge	3,6	5,1	3,5	4,2	4,4	6,5	5,4	3,5	2,6

Offentlig forvaltning	4,8	5,7	4,6	4,4	5,4	6,7	6,3	6,4	4,8
Statsforvaltningen	5,9	5,8	5,5	4,4	5,2	6,6	6,8	6,2	4,6
Sivil forvaltning	6,1	6,0	5,8	4,7	5,6	6,9	6,9	6,3	4,7
Forsvar	4,3	4,2	3,3	2,8	3,2	4,9	5,9	5,4	4,0
Kommuneforvaltningen	3,8	5,7	3,9	4,4	5,6	6,8	5,9	6,6	5,0

**Tabell 9. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Løpende priser. Millioner kroner**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2 277 111	2 548 322	626 143	615 190	645 082	630 897	657 153	615 077	584 305
Jordbruk og skogbruk	16 544	17 882	4 462	3 746	756	8 916	4 464	3 694	-200
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	11 581	9 796	2 835	2 997	1 863	2 052	2 884	2 758	2 548
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	500 013	665 390	148 327	163 035	173 007	167 269	162 080	138 711	115 377
Utvinning av råolje og naturgass	475 647	632 677	142 445	156 608	164 289	158 627	153 154	126 650	103 164
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	24 366	32 713	5 883	6 427	8 718	8 642	8 926	12 060	12 213
Bergverksdrift	4 764	5 495	1 302	1 141	1 733	1 220	1 401	960	1 384
Industri	210 643	217 675	53 623	52 972	56 135	51 423	57 146	56 878	52 092
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	34 589	35 318	9 244	8 927	8 720	8 183	9 488	9 917	9 235
Tekstil- og bekledningsindustri	2 594	2 130	608	601	532	473	523	496	507
Trelast- og trevareindustri	10 227	8 882	2 730	2 274	2 571	2 004	2 032	1 519	1 783
Treforedling	4 770	3 597	1 053	938	943	890	826	946	860
Forlag og grafisk industri	17 010	16 588	4 335	4 266	4 271	3 857	4 194	4 341	3 835
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	24 089	20 720	5 541	5 043	4 316	4 657	6 704	6 408	4 996
Kjemiske råvarer	10 414	14 049	2 624	2 682	3 070	4 234	4 062	3 139	3 205
Metallindustri	18 798	11 992	3 572	3 534	4 016	2 993	1 450	609	299
Verkstedindustri	55 474	66 831	15 067	15 672	17 499	15 466	18 193	19 351	17 685
Bygging av skip og oljeplattformer	26 139	31 262	7 147	7 317	8 398	7 335	8 211	8 910	8 573
Møbelindustri og annen industri	6 540	6 306	1 704	1 716	1 798	1 332	1 460	1 243	1 113
Kraftforsyning	43 020	58 271	14 226	16 005	11 091	12 774	18 401	16 744	10 723
Vannforsyning	2 365	2 445	640	617	612	610	606	579	694
Bygge- og anleggsvirksomhet	101 608	110 887	27 826	26 350	28 613	26 882	29 042	26 885	27 052
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	169 185	177 376	47 263	41 501	46 093	42 523	47 259	39 513	43 451
Hotell- og restaurantvirksomhet	32 125	34 102	8 151	7 311	8 992	9 533	8 266	7 330	8 899
Rørtransport	17 063	19 258	4 720	4 742	4 487	4 720	5 308	4 885	4 594
Utenriks sjøfart	35 918	33 820	8 849	8 996	9 760	8 658	6 406	8 233	10 019
Transport ellers	66 782	67 190	18 085	15 418	16 879	16 147	18 746	16 815	16 988
Post og telekommunikasjon	32 003	29 981	8 432	7 529	7 586	7 412	7 454	6 465	6 414
Finansiell tjenesteyting	73 572	83 359	19 759	18 687	20 041	19 921	24 711	22 891	24 268
Boligtjenester (husholdninger)	80 887	80 194	20 269	20 059	20 168	20 551	19 416	19 934	20 307
Forretningsmessig tjenesteyting	207 570	233 004	61 494	54 146	58 027	54 416	66 416	59 211	59 636
Offentlig administrasjon og forsvar	90 248	99 012	23 145	23 450	25 094	25 117	25 350	26 849	25 462
Undervisning	84 519	91 613	22 535	22 062	24 397	20 289	24 865	26 175	24 007
Helse- og sosialtjenester	176 806	194 468	45 569	46 039	48 352	50 045	50 031	51 221	51 314
Andre sosiale og personlige tjenester	61 234	65 581	15 900	15 604	16 780	16 245	16 952	17 050	17 490
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 724 117	1 829 854	464 247	438 417	457 829	450 250	483 359	463 248	454 314
Merverdi og investeringsavgift	188 705	184 842	51 129	46 040	46 959	47 465	44 378	46 800	45 395
Andre produktskatter, netto	67 819	67 798	17 353	16 838	17 856	16 784	16 319	14 665	15 842
Statistiske avvik	2 137	-1 116	248	-95	-197	-76	-747	-170	551
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 465 456	1 578 331	395 516	375 634	393 211	386 077	423 409	401 953	392 527

Offentlig forvaltning	320 623	350 529	83 112	83 186	89 143	86 850	91 351	94 901	91 142
Statsforvaltningen	142 796	154 587	36 287	36 897	39 018	39 266	39 406	41 424	39 687
Sivil forvaltning	126 812	137 862	32 187	32 954	34 791	35 171	34 946	37 024	35 346
Forsvar	15 984	16 725	4 100	3 944	4 227	4 095	4 459	4 400	4 341
Kommuneforvaltningen	177 827	195 942	46 825	46 288	50 125	47 584	51 945	53 477	51 455

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 10. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Faste 2006-priser. Millioner kroner**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2 227 256	2 274 744	592 257	563 010	567 104	548 122	596 508	569 177	540 052
Jordbruk og skogbruk	14 797	15 978	4 144	3 215	615	8 042	4 106	3 217	-74
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	16 388	17 090	4 726	5 181	3 818	3 507	4 584	5 236	3 778
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	500 678	504 370	131 621	132 159	121 298	116 187	134 726	135 962	117 156
Utvinning av råolje og naturgass	479 919	481 609	126 755	127 117	115 493	109 915	129 083	128 358	109 193
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	20 759	22 761	4 867	5 041	5 805	6 272	5 643	7 604	7 963
Bergverksdrift	4 380	4 341	1 216	947	1 256	1 049	1 089	828	973
Industri	201 890	207 883	52 882	51 769	54 815	48 697	52 601	51 805	47 494
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	33 543	33 113	9 076	8 447	8 122	7 661	8 883	8 594	7 716
Tekstil- og bekledningsindustri	2 652	2 200	626	621	533	496	550	547	471
Trelast- og trevareindustri	8 314	7 323	2 100	1 848	2 062	1 659	1 754	1 408	1 583
Treforedling	4 563	4 245	1 127	1 088	1 121	1 053	984	901	846
Forlag og grafisk industri	17 339	17 382	4 464	4 435	4 465	4 047	4 436	4 587	4 025
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	22 031	21 467	5 776	5 531	6 080	4 832	5 024	4 880	4 448
Kjemiske råvarer	9 054	9 077	2 292	2 239	2 411	2 248	2 179	2 129	2 081
Metallindustri	17 005	16 621	4 294	4 284	4 379	4 158	3 801	3 376	3 288
Verkstedindustri	55 635	61 751	14 796	14 774	16 381	14 500	16 096	16 288	14 673
Bygging av skip og oljeplattformer	24 816	28 191	6 554	6 732	7 419	6 687	7 353	7 735	7 168
Møbelindustri og annen industri	6 938	6 510	1 778	1 772	1 843	1 354	1 541	1 362	1 195
Kraftforsyning	52 653	54 215	14 181	15 168	12 544	11 689	14 814	14 604	10 305
Vannforsyning	2 391	2 544	654	632	640	648	625	583	692
Bygge- og anleggsvirksomhet	90 539	90 758	23 678	22 078	23 497	21 679	23 503	21 987	21 351
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	167 569	173 060	46 986	41 642	43 750	41 142	46 526	40 254	41 572
Hotell- og restaurantvirksomhet	30 122	30 535	7 492	6 673	8 000	8 548	7 314	6 432	7 674
Rørtransport	19 378	20 384	5 482	5 713	4 882	4 183	5 606	5 846	4 780
Utenriks sjøfart	30 257	30 098	7 781	7 100	8 111	7 404	7 484	6 031	6 965
Transport ellers	65 167	66 617	16 946	15 156	17 231	17 086	17 144	15 010	15 849
Post og telekommunikasjon	35 950	37 498	9 809	8 889	9 106	9 051	10 452	9 412	9 500
Finansiell tjenesteyting	72 843	74 525	19 356	17 603	18 165	19 023	19 735	18 971	19 702
Boligtjenester (husholdninger)	81 130	80 674	20 316	20 128	20 251	20 255	20 040	19 788	20 056
Forretningsmessig tjenesteyting	193 643	204 901	56 746	48 348	50 994	47 548	58 012	50 493	49 748
Offentlig administrasjon og forsvar	85 580	88 850	21 754	21 500	22 567	22 388	22 395	22 987	21 850
Undervisning	81 901	84 266	21 493	20 970	22 560	18 521	22 215	23 178	20 853
Helse- og sosialtjenester	166 071	171 784	42 099	42 086	42 924	43 454	43 319	43 527	43 098
Andre sosiale og personlige tjenester	58 643	60 473	15 286	14 890	15 467	14 733	15 383	15 219	15 164
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge¹	1 676 943	1 719 891	447 373	418 039	432 813	420 348	448 692	421 338	411 152
Merverdi og investeringsavgift	183 744	184 887	49 142	44 289	46 234	46 290	48 074	43 345	45 399
Andre produktskatter, netto	71 543	69 017	18 467	16 874	18 379	16 998	16 766	14 462	16 169
Statistiske avvik	-0	-2	-0	-0	-0	-0	-2	-1	-0
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 421 656	1 465 989	379 764	356 875	368 200	357 060	383 855	363 532	349 584

Offentlig forvaltning	304 000	314 290	77 840	76 761	80 306	76 950	80 273	81 438	77 634
Statsforvaltningen	133 232	136 005	33 787	33 149	34 542	34 152	34 163	34 665	33 359
Sivil forvaltning	117 986	120 338	29 892	29 303	30 541	30 380	30 114	30 621	29 447
Forsvar	15 246	15 668	3 895	3 846	4 001	3 772	4 049	4 043	3 912
Kommuneforvaltningen	170 769	178 285	44 053	43 612	45 764	42 798	46 111	46 773	44 275

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 11. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoproduct etter næring, i basisverdi.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttonasjonalprodukt¹	3,1	2,1	3,9	1,3	5,5	1,2	0,7	1,1	-4,8
Jordbruk og skogbruk	4,7	8,0	11,3	2,2	17,5	15,1	-0,9	0,1	..
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	11,0	4,3	5,3	8,7	3,9	9,0	-3,0	1,1	-1,1
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	-5,4	0,7	-2,4	0,5	2,0	-2,1	2,4	2,9	-3,4
Utvinning av råolje og naturgass	-6,1	0,4	-2,7	0,8	1,6	-3,0	1,8	1,0	-5,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	14,2	9,6	6,8	-5,0	12,8	15,2	16,0	50,8	37,2
Bergverksdrift	11,8	-0,9	10,9	-6,9	22,8	-6,7	-10,5	-12,6	-22,6
Industri	5,3	3,0	3,9	-1,6	10,6	4,0	-0,5	0,1	-13,4
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	2,3	-1,3	1,6	-1,4	0,9	-2,4	-2,1	1,7	-5,0
Tekstil- og bekledningsindustri	-2,3	-17,0	-13,4	-18,8	-22,8	-13,0	-12,1	-11,9	-11,7
Trelast- og trevareindustri	3,0	-11,9	-4,0	-17,2	-3,2	-10,4	-16,5	-23,8	-23,2
Treforedling	-5,2	-7,0	-5,2	-6,6	-2,1	-6,5	-12,8	-17,2	-24,5
Forlag og grafisk industri	0,3	0,2	1,6	-4,5	6,7	-0,0	-0,6	3,4	-9,9
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	3,1	-2,6	1,9	-2,3	10,7	-5,3	-13,0	-11,8	-26,8
Kjemiske råvarer	0,9	0,2	1,2	-4,3	9,5	1,2	-4,9	-4,9	-13,7
Metallindustri	11,2	-2,3	11,3	-1,2	2,5	1,4	-11,5	-21,2	-24,9
Verkstedindustri	9,2	11,0	8,3	1,4	20,5	14,4	8,8	10,2	-10,4
Bygging av skip og oljeplattformer	9,1	13,6	6,9	5,5	21,0	16,3	12,2	14,9	-3,4
Møbelindustri og annen industri	1,7	-6,2	-6,4	-9,8	9,5	-10,4	-13,3	-23,1	-35,2
Kraftforsyning	9,9	3,0	18,2	7,0	6,8	-6,9	4,5	-3,7	-17,8
Vannforsyning	12,9	6,4	27,0	17,1	9,9	5,3	-4,6	-7,7	8,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	5,4	0,2	4,2	-4,6	4,3	2,3	-0,7	-0,4	-9,1
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	9,2	3,3	8,9	4,6	6,9	3,2	-1,0	-3,3	-5,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	5,6	1,4	2,2	3,9	3,0	1,3	-2,4	-3,6	-4,1
Rørtransport	0,2	5,2	7,5	14,7	6,4	-3,4	2,3	2,3	-2,1
Utenriks sjøfart	0,6	-0,5	0,7	0,4	-0,5	2,1	-3,8	-15,1	-14,1
Transport ellers	5,5	2,2	4,3	-1,3	8,2	0,9	1,2	-1,0	-8,0
Post og telekommunikasjon	11,3	4,3	8,0	1,9	4,5	4,0	6,6	5,9	4,3
Finansiell tjenesteyting	11,1	2,3	10,9	2,7	3,5	1,2	2,0	7,8	8,5
Boligtjenester (husholdninger)	-0,8	-0,6	-0,8	-0,3	-0,1	-0,4	-1,4	-1,7	-1,0
Forretningsmessig tjenesteyting	7,8	5,8	5,3	7,3	9,6	4,9	2,2	4,4	-2,4
Offentlig administrasjon og forsvar	4,1	3,8	3,2	-1,8	10,0	4,5	2,9	6,9	-3,2
Undervisning	2,6	2,9	2,5	-4,5	12,2	1,0	3,4	10,5	-7,6
Helse- og sosialtjenester	3,5	3,4	3,3	1,9	5,5	3,6	2,9	3,4	0,4
Andre sosiale og personlige tjenester	3,9	3,1	5,5	2,2	6,0	3,9	0,6	2,2	-2,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	6,1	2,6	6,0	1,4	6,6	2,2	0,3	0,8	-5,0
Merverdi og investeringsavgift	6,8	0,6	10,1	2,2	2,9	-0,1	-2,2	-2,1	-1,8
Andre produktskatter, netto	8,1	-3,5	7,4	-2,1	2,7	-5,3	-9,2	-14,3	-12,0
Statistiske avvik
Fastlands-Norge (basisverdi)	5,9	3,1	5,4	1,4	7,3	2,9	1,1	1,9	-5,1

Offentlig forvaltning	3,2	3,4	3,5	-1,3	8,7	3,3	3,1	6,1	-3,3
Statsforvaltningen	2,2	2,1	2,4	-2,1	7,3	2,3	1,1	4,6	-3,4
Sivil forvaltning	2,0	2,0	2,4	-2,0	7,2	2,2	0,7	4,5	-3,6
Forsvar	3,5	2,8	2,6	-3,2	7,6	3,0	4,0	5,1	-2,2
Kommuneforvaltningen	3,9	4,4	4,3	-0,6	9,8	4,0	4,7	7,2	-3,3

¹ Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

**Tabell 12. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoproduct etter næring, i basisverdi.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2,2	9,6	5,9	10,4	11,9	12,5	4,2	-1,1	-4,9
Jordbruk og skogbruk	11,8	0,1	8,6	2,9	-25,3	1,1	1,0	-1,5	120,6
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-29,3	-18,9	-32,6	-33,2	-28,9	-10,0	4,9	-8,9	38,2
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	-0,1	32,1	17,1	37,8	47,5	43,6	6,8	-17,3	-31,0
Utvinning av råolje og naturgass	-0,9	32,5	17,5	38,9	48,9	45,1	5,6	-19,9	-33,6
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	17,4	22,4	7,2	17,8	22,2	16,9	30,9	24,4	2,1
Bergverksdrift	8,8	16,4	2,6	4,9	21,3	15,7	20,2	-3,7	3,1
Industri	4,3	0,4	2,8	-1,7	-4,6	0,8	7,1	7,3	7,1
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	3,1	3,4	6,6	3,9	2,2	2,6	4,9	9,2	11,5
Tekstil- og bekledningsindustri	-2,2	-1,1	-1,6	-2,1	2,3	-2,2	-2,0	-6,4	8,0
Trelast- og trevareindustri	23,0	-1,4	28,1	14,7	0,1	-8,7	-10,9	-12,4	-9,7
Treforedling	4,5	-18,9	-8,9	-22,2	-21,1	-21,0	-10,1	21,7	20,9
Forlag og grafisk industri	-1,9	-2,7	-1,4	-2,4	-2,5	-3,4	-2,6	-1,6	-0,4
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	9,3	-11,7	-2,0	-16,6	-40,9	-14,6	39,1	44,0	58,2
Kjemiske råvarer	15,0	34,6	6,2	2,5	15,2	59,6	62,9	23,1	20,9
Metallindustri	10,5	-34,7	-23,7	-35,3	-30,4	-27,4	-54,1	-78,1	-90,1
Verkstedindustri	-0,3	8,5	6,7	8,6	8,1	6,1	11,0	12,0	12,8
Bygging av skip og oljeplattformer	5,3	5,3	8,0	6,8	7,8	4,0	2,4	6,0	5,6
Møbelindustri og annen industri	-5,7	2,8	3,7	2,1	4,7	5,9	-1,1	-5,8	-4,5
Kraftforsyning	-18,3	31,5	-10,6	24,2	20,6	68,6	23,8	8,7	17,7
Vannforsyning	-1,1	-2,8	-0,5	-2,5	-3,2	-5,0	-0,8	1,7	5,0
Bygge- og anleggsvirksomhet	12,2	8,9	14,1	10,5	10,2	10,0	5,1	2,5	4,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	1,0	1,5	2,4	0,3	2,2	2,5	1,0	-1,5	-0,8
Hotell- og restaurantvirksomhet	6,6	4,7	7,3	5,6	6,0	3,7	3,9	4,0	3,2
Rørtransport	-11,9	7,3	-16,4	-3,5	9,6	16,0	10,0	0,7	4,6
Utenriks sjøfart	18,7	-5,3	17,3	8,9	4,3	-10,1	-24,7	7,7	19,6
Transport ellers	2,5	-1,6	-1,9	-2,4	-3,9	-2,7	2,5	10,1	9,4
Post og telekommunikasjon	-11,0	-10,2	-6,1	-6,6	-7,5	-8,7	-17,0	-18,9	-19,0
Finansiell tjenesteyting	1,0	10,7	5,1	5,4	7,7	6,0	22,7	13,7	11,6
Boligtjenester (husholdninger)	-0,3	-0,3	-1,1	-0,2	0,7	1,2	-2,9	1,1	1,7
Forretningsmessig tjenesteyting	7,2	6,1	7,3	6,7	6,5	5,7	5,6	4,7	5,3
Offentlig administrasjon og forsvar	5,5	5,7	4,7	4,3	5,6	6,4	6,4	7,1	4,8
Undervisning	3,2	5,4	3,0	3,5	5,0	6,0	6,8	7,3	6,5
Helse- og sosialtjenester	6,5	6,3	6,7	5,0	6,5	7,1	6,7	7,6	5,7
Andre sosiale og personlige tjenester	4,4	3,9	3,3	1,9	3,3	4,2	5,9	6,9	6,3
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2,8	3,5	2,8	2,9	2,6	4,5	3,8	4,8	4,5
Merverdi og investeringsavgift	2,7	-2,7	1,8	2,3	-0,8	-0,0	-11,3	3,9	-1,6
Andre produktskatter, netto	-5,2	3,6	-9,5	6,6	1,5	3,0	3,6	1,6	0,8
Statistiske avvik	-83,3	..
Fastlands-Norge (basisverdi)	3,1	4,4	3,4	3,1	3,3	5,4	5,9	5,0	5,1

Offentlig forvaltning	5,5	5,7	5,2	4,1	5,6	6,5	6,6	7,5	5,8
Statsforvaltningen	7,2	6,0	6,8	4,4	5,6	6,7	7,4	7,4	5,3
Sivil forvaltning	7,5	6,6	7,2	5,0	6,2	7,4	7,8	7,5	5,4
Forsvar	4,8	1,8	3,6	-0,3	1,0	1,7	4,6	6,1	5,0
Kommuneforvaltningen	4,1	5,5	4,0	4,0	5,7	6,4	6,0	7,7	6,1

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi

Tabell 13. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i alt.	1 388 682	1 481 639	366 562	349 385	371 069	374 500	386 686	368 991	382 176
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	941 592	991 420	250 839	232 479	247 552	252 366	259 023	235 425	251 046
Konsum i husholdninger	903 823	950 469	241 344	222 450	237 190	242 144	248 685	224 701	239 906
Konsum i ideelle organisasjoner	37 769	40 952	9 495	10 028	10 363	10 222	10 339	10 725	11 140
Konsum i offentlig forvaltning.	447 090	490 219	115 723	116 906	123 516	122 134	127 663	133 566	131 130
Konsum i statsforvaltningen	232 820	252 858	59 068	60 340	63 159	64 318	65 041	68 088	68 059
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	123 713	139 822	31 387	33 366	34 925	35 566	35 966	34 936	34 921
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	109 107	113 036	27 681	26 974	28 234	28 752	29 076	33 152	33 138
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	31 131	33 575	7 995	7 933	8 366	8 373	8 904	9 413	9 458
Konsum i kommuneforvaltningen	214 270	237 361	56 655	56 566	60 358	57 816	62 621	65 478	63 071
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	173 242	192 124	45 807	45 786	48 855	46 797	50 687	53 266	51 308
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	41 027	45 236	10 848	10 780	11 503	11 019	11 934	12 212	11 764
Personlig konsum	1 238 548	1 323 367	328 033	311 630	331 332	334 729	345 676	323 627	337 275
Kollektivt konsum	150 134	158 272	38 529	37 754	39 737	39 771	41 010	45 364	44 901

Tabell 14. Hovedtall for konsum. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i alt.	1 361 842	1 390 900	355 597	334 058	350 795	349 606	356 441	337 450	347 141
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	934 732	947 510	246 500	225 742	238 363	240 297	243 107	221 057	233 103
Konsum i husholdninger	898 292	909 843	237 442	216 227	228 788	231 025	233 802	211 397	223 241
Konsum i ideelle organisasjoner	36 440	37 666	9 058	9 515	9 575	9 272	9 305	9 660	9 861
Konsum i offentlig forvaltning.	427 109	443 390	109 097	108 315	112 432	109 309	113 334	116 393	114 038
Konsum i statsforvaltningen	220 794	227 408	55 753	55 270	57 198	57 309	57 631	58 871	59 027
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	117 419	122 665	29 650	29 813	30 853	30 913	31 087	30 207	30 287
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	103 374	104 743	26 103	25 457	26 345	26 396	26 545	28 664	28 740
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	29 870	30 927	7 616	7 550	7 776	7 587	8 014	8 508	8 458
Konsum i kommuneforvaltningen	206 316	215 982	53 343	53 045	55 234	52 000	55 703	57 523	55 011
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	165 716	173 458	42 846	42 601	44 359	41 762	44 736	46 794	44 751
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	40 600	42 524	10 497	10 444	10 875	10 238	10 967	10 729	10 260
Personlig konsum	1 217 867	1 243 633	318 996	298 157	313 575	312 971	318 930	298 058	308 141
Kollektivt konsum	143 974	147 267	36 601	35 901	37 220	36 634	37 512	39 393	39 000

Tabell 15. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i alt.	5,2	2,1	5,4	2,1	4,7	1,6	0,2	1,0	-1,0
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	6,0	1,4	6,1	3,0	3,4	0,8	-1,4	-2,1	-2,2
Konsum i husholdninger	6,1	1,3	6,2	2,9	3,3	0,7	-1,5	-2,2	-2,4
Konsum i ideelle organisasjoner	4,1	3,4	4,6	4,0	3,8	3,0	2,7	1,5	3,0
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	3,8	3,8	0,4	7,7	3,4	3,9	7,5	1,4
Konsum i statsforvaltningen	2,0	3,0	2,0	-0,7	6,0	3,4	3,4	6,5	3,2
Konsum i statsforvaltningen, individuelt	5,7	4,5	5,3	0,7	7,5	4,9	4,8	1,3	-1,8
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	-2,0	1,3	-1,4	-2,3	4,3	1,7	1,7	12,6	9,1
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,7	3,5	3,1	-0,6	6,2	3,4	5,2	12,7	8,8
Konsum i kommuneforvaltningen	5,0	4,7	5,8	1,5	9,6	3,3	4,4	8,4	-0,4
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt	3,7	4,7	4,2	1,5	9,6	3,3	4,4	9,8	0,9
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	10,8	4,7	12,9	1,6	9,7	3,4	4,5	2,7	-5,7
Personlig konsum	5,7	2,1	5,8	2,5	4,6	1,5	-0,0	-0,0	-1,7
Kollektivt konsum	1,3	2,3	2,3	-1,2	5,8	2,2	2,5	9,7	4,8

Tabell 16. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i alt.	2,0	4,5	1,9	3,6	3,8	5,2	5,2	4,5	4,1
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,7	3,9	0,8	3,2	3,1	4,5	4,7	3,4	3,7
Konsum i husholdninger	0,6	3,8	0,7	3,2	3,0	4,5	4,6	3,3	3,7
Konsum i ideelle organisasjoner	3,6	4,9	3,2	3,6	4,2	5,8	6,0	5,3	4,4
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	5,6	4,4	4,4	5,2	6,6	6,2	6,3	4,7
Konsum i statsforvaltningen	5,4	5,4	4,9	4,2	4,8	6,2	6,5	5,9	4,4
Konsum i statsforvaltningen, individuelt	5,4	8,2	5,3	6,9	7,5	9,0	9,3	3,3	1,9
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	5,5	2,2	4,6	1,0	1,6	3,0	3,3	9,2	7,6
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	4,2	4,2	3,2	2,7	3,1	4,8	5,8	5,3	3,9
Konsum i kommuneforvaltningen	3,9	5,8	3,9	4,7	5,8	7,0	5,8	6,7	4,9
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt	4,5	5,9	4,6	4,8	5,9	7,1	6,0	5,9	4,1
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	1,1	5,3	1,1	4,1	5,2	6,4	5,3	10,3	8,4
Personlig konsum	1,7	4,6	1,7	3,8	4,0	5,3	5,4	3,9	3,6
Kollektivt konsum	4,3	3,1	3,6	1,8	2,6	3,9	3,9	9,5	7,8

Tabell 17. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger	903 823	950 469	241 344	222 450	237 190	242 144	248 685	224 701	239 906
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	115 522	124 124	30 876	28 512	31 272	31 562	32 778	29 614	32 968
Alkoholdrikker og tobakk mv.	35 265	38 091	9 543	8 464	9 744	9 607	10 276	8 719	10 047
Klær og skotøy	49 638	50 499	14 894	10 359	12 784	12 424	14 933	10 998	13 604
Bolig, lys og brensel	167 973	180 402	45 397	46 473	42 411	42 978	48 539	48 562	44 154
Møbler og husholdningsartikler mv.	55 001	56 097	15 947	12 717	13 521	14 177	15 682	12 379	13 068
Helsepleie	25 062	26 711	6 632	6 266	6 789	6 631	7 025	6 718	7 014
Transport	133 961	131 477	33 714	31 754	35 244	33 710	30 769	27 150	32 122
Post- og teletjenester	25 576	25 319	6 981	6 069	6 164	6 329	6 756	6 136	6 183
Kultur og fritid	115 622	118 486	31 751	26 546	29 111	31 018	31 810	27 171	29 938
Utdanning.	4 139	4 430	1 124	1 114	1 108	1 015	1 193	1 261	1 113
Hotell- og restauranttjenester.	53 122	56 479	13 692	12 301	14 763	15 563	13 853	12 392	14 808
Andre varer og tjenester	91 690	99 606	24 933	22 673	24 858	24 414	27 660	25 017	26 289
Husholdningenes kjøp i utlandet	57 354	65 435	12 103	14 502	17 070	20 320	13 544	13 166	15 263
Utlendingers kjøp i Norge	-26 103	-26 688	-6 243	-5 299	-7 650	-7 605	-6 134	-4 582	-6 663
Varekonsum ¹	469 976	485 232	131 857	112 660	120 830	120 024	131 718	109 996	119 361
Tjenestekonsum ¹	402 596	426 489	103 627	100 588	106 940	109 405	109 557	106 120	111 945
Boligtjenester	135 834	141 484	34 601	34 468	35 167	35 774	36 076	36 218	36 885
Andre tjenester.	266 762	285 005	69 026	66 120	71 773	73 631	73 481	69 902	75 060

¹ Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 18. Konsum i husholdninger. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger	898 292	909 843	237 442	216 227	228 788	231 025	233 802	211 397	223 241
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	112 387	115 885	29 911	27 205	29 288	29 133	30 258	26 834	29 448
Alkoholdrikker og tobakk mv.	34 728	36 081	9 374	8 104	9 296	9 040	9 640	7 913	9 083
Klær og skotøy	52 241	55 290	15 257	11 443	13 553	14 047	16 246	12 807	15 010
Bolig, lys og brensel	171 558	172 910	45 005	44 970	41 920	41 046	44 975	45 562	41 694
Møbler og husholdningsartikler mv.	53 868	53 231	15 464	12 265	12 831	13 457	14 677	11 448	11 910
Helsepleie	24 414	25 137	6 415	5 931	6 412	6 217	6 576	6 172	6 406
Transport	130 795	122 492	32 644	30 039	33 027	30 857	28 570	25 260	29 280
Post- og teletjenester	26 574	27 650	7 515	6 742	6 750	6 621	7 538	7 010	7 084
Kultur og fritid	115 081	116 509	31 547	26 309	28 716	30 357	31 126	26 339	28 623
Utdanning.	4 049	4 213	1 089	1 079	1 068	963	1 103	1 165	1 023
Hotell- og restauranttjenester.	50 909	51 522	12 906	11 429	13 506	14 148	12 438	11 022	13 054
Andre varer og tjenester	89 205	91 220	24 023	21 409	22 884	22 608	24 319	22 094	22 762
Husholdningenes kjøp i utlandet	57 847	62 527	12 287	14 323	16 661	19 528	12 015	12 003	13 905
Utlendingers kjøp i Norge	-25 365	-24 821	-5 994	-5 021	-7 124	-6 997	-5 678	-4 233	-6 040
Varekonsum ¹	472 644	471 758	130 852	110 796	118 380	116 117	126 465	106 200	113 799
Tjenestekonsum ¹	393 166	400 380	100 297	96 130	100 871	102 378	101 001	97 428	101 577
Boligtjenester	133 666	135 545	33 786	33 386	33 779	34 132	34 250	33 882	34 245
Andre tjenester.	259 500	264 835	66 512	62 744	67 093	68 246	66 752	63 546	67 332

¹ Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 19. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger	6,1	1,3	6,2	2,9	3,3	0,7	-1,5	-2,2	-2,4
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	4,4	3,1	6,1	3,3	3,8	4,3	1,2	-1,4	0,5
Alkoholdrikker og tobakk mv.	3,2	3,9	3,4	1,9	5,0	5,8	2,8	-2,4	-2,3
Klær og skotøy	14,6	5,8	11,9	2,5	8,2	5,6	6,5	11,9	10,7
Bolig, lys og brensel	2,0	0,8	4,5	1,3	1,5	0,4	-0,1	1,3	-0,5
Møbler og husholdningsartikler mv.	5,8	-1,2	3,2	0,3	2,3	-1,2	-5,1	-6,7	-7,2
Helsepleie	3,9	3,0	3,5	2,3	3,6	3,4	2,5	4,1	-0,1
Transport	7,5	-6,3	5,6	-3,4	-0,3	-9,1	-12,5	-15,9	-11,3
Post- og teletjenester	3,0	4,0	3,0	9,4	6,6	0,9	0,3	4,0	5,0
Kultur og fritid	9,1	1,2	7,8	4,5	3,3	-0,7	-1,3	0,1	-0,3
Utdanning.	4,3	4,0	5,1	1,6	9,7	4,2	1,3	8,0	-4,2
Hotell- og restauranttjenester.	5,3	1,2	1,5	4,3	2,9	1,6	-3,6	-3,6	-3,3
Andre varer og tjenester	7,8	2,3	7,9	3,0	3,2	1,8	1,2	3,2	-0,5
Husholdningenes kjøp i utlandet	7,8	8,1	14,5	19,6	9,4	6,4	-2,2	-16,2	-16,5
Utlendingers kjøp i Norge	4,8	-2,1	4,0	1,2	2,0	-5,8	-5,3	-15,7	-15,2
Varekonsum ¹	7,6	-0,2	7,7	0,8	3,2	-0,8	-3,4	-4,1	-3,9
Tjenestekonsum ¹	4,0	1,8	3,2	3,2	2,5	1,0	0,7	1,4	0,7
Boligtjenester	1,6	1,4	1,7	1,5	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4
Andre tjenester.	5,4	2,1	4,0	4,1	3,1	0,9	0,4	1,3	0,4

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 20. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Konsum i husholdninger	0,6	3,8	0,7	3,2	3,0	4,5	4,6	3,3	3,7
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	2,8	4,2	2,9	3,3	4,1	4,3	4,9	5,3	4,9
Alkoholdrikker og tobakk mv.	1,5	4,0	1,3	3,0	3,4	4,7	4,7	5,5	5,5
Klær og skotøy	-5,0	-3,9	-4,7	-2,9	-2,9	-3,4	-5,8	-5,1	-3,9
Bolig, lys og brensel	-2,1	6,6	-1,7	6,7	4,7	7,8	7,0	3,1	4,7
Møbler og husholdningsartikler mv.	2,1	3,2	2,4	2,6	3,1	3,4	3,6	4,3	4,1
Helsepleie	2,7	3,5	2,7	3,7	3,6	3,4	3,3	3,0	3,4
Transport	2,4	4,8	3,6	5,0	4,0	6,0	4,3	1,7	2,8
Post- og teletjenester	-3,8	-4,9	-5,1	-8,7	-6,3	-1,1	-3,5	-2,8	-4,4
Kultur og fritid	0,5	1,2	0,7	0,6	0,7	1,9	1,5	2,2	3,2
Utdanning.	2,2	2,9	1,7	1,7	1,9	3,0	4,9	4,8	4,9
Hotell- og restauranttjenester.	4,3	5,1	4,6	5,2	5,3	4,9	5,0	4,5	3,8
Andre varer og tjenester	2,8	6,2	3,9	4,3	5,3	5,3	9,6	6,9	6,3
Husholdningenes kjøp i utlandet	-0,9	5,6	-5,5	0,5	2,2	6,6	14,4	8,3	7,1
Utlendingers kjøp i Norge	2,9	4,5	3,7	4,5	4,5	5,2	3,7	2,6	2,7
Varekonsum ¹	-0,6	3,4	-0,2	3,5	2,6	4,4	3,4	1,9	2,8
Tjenestekonsum ¹	2,4	4,0	2,9	3,2	3,7	4,2	5,0	4,1	4,0
Boligtjenester	1,6	2,7	1,8	2,1	2,8	3,0	2,8	3,5	3,5
Andre tjenester.	2,8	4,7	3,4	3,8	4,1	4,7	6,1	4,4	4,2

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 21. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	484 569	529 331	135 838	123 631	129 430	133 523	142 747	126 313	128 828
Bygg og anlegg	251 172	263 109	68 608	63 896	64 782	64 171	70 260	62 647	60 935
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	53 732	60 933	14 268	12 371	14 397	17 226	16 938	17 914	15 987
Oljeutvinningsplattformer, bore-rigger og moduler	44 344	57 039	13 747	13 355	14 181	14 148	15 355	14 992	16 675
Skip og båter	26 878	34 574	8 123	7 904	6 941	11 038	8 691	5 562	6 389
Transportmidler	16 428	16 693	4 447	4 662	4 658	3 484	3 889	2 740	3 823
Maskiner og utstyr	92 014	96 983	26 645	21 442	24 471	23 456	27 614	22 458	25 018
Jordbruk og skogbruk	6 988	7 283	1 578	1 248	2 244	2 160	1 630	1 262	2 243
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 218	3 536	649	1 285	732	836	682	615	637
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	105 681	120 529	28 896	26 029	29 023	31 875	33 602	34 028	34 039
Utvinning av råolje og naturgass	104 670	120 476	28 847	25 927	28 942	31 977	33 630	34 103	34 009
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	1 011	53	49	102	81	-102	-28	-75	30
Bergverksdrift	775	1 115	356	278	282	280	275	570	850
Industri	30 486	35 036	10 941	6 666	8 669	8 475	11 226	5 792	6 358
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4 163	5 938	1 422	1 189	1 437	1 286	2 026	1 239	1 278
Tekstil- og bekledningsindustri	246	172	74	73	48	19	31	48	45
Trelast- og trevareindustri	1 192	1 576	346	231	399	409	537	234	392
Treforedling	934	640	266	112	127	137	265	49	64
Forlag og grafisk industri	1 136	1 323	355	315	348	343	317	335	183
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	5 097	5 660	1 543	1 139	1 131	1 430	1 959	1 143	1 030
Kjemiske råvarer	4 211	7 159	1 801	1 142	2 071	1 984	1 961	1 052	794
Metallindustri	2 775	3 056	1 030	475	831	725	1 025	351	498
Verkstedindustri	7 281	6 232	2 598	1 392	1 606	1 498	1 736	977	1 071
Bygging av skip og oljeplattformer	2 169	2 119	1 131	370	368	418	962	208	302
Møbelindustri og annen industri	1 280	1 162	376	226	302	226	408	156	701
Kraftforsyning	11 329	13 279	3 746	2 178	3 564	3 392	4 146	2 349	3 511
Vannforsyning	2 294	2 518	670	449	542	689	838	558	613
Bygge- og anleggsvirksomhet	9 657	10 276	2 376	2 567	2 840	2 451	2 418	2 469	2 398
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	15 679	17 285	4 454	4 293	4 247	3 975	4 769	4 079	3 813
Hotell- og restaurantvirksomhet	2 240	2 764	633	644	636	670	814	828	885
Rørtransport	3 243	1 761	285	416	584	565	196	32	219
Utenriks sjøfart	21 397	27 253	4 078	6 496	6 103	6 976	7 677	4 899	5 403
Transport ellers	15 410	16 926	4 211	4 728	4 180	3 991	4 027	4 162	4 996
Post og telekommunikasjon	4 506	3 676	1 089	971	850	928	927	813	746
Finansiell tjenesteyting	9 334	9 660	2 366	2 463	2 440	2 385	2 373	2 409	2 280
Boligtjenester (husholdninger)	102 478	99 601	26 332	26 201	25 183	23 814	24 402	23 988	22 081
Forretningsmessig tjenesteyting	62 904	70 369	17 598	18 089	17 382	16 781	18 117	17 570	15 716
Offentlig administrasjon og forsvar	31 807	37 962	11 116	7 447	8 192	12 055	10 268	8 458	10 417
Undervisning	13 809	14 664	4 350	3 327	2 985	3 817	4 534	3 521	3 570
Helse- og sosialtjenester	18 750	18 607	5 975	4 012	4 864	4 185	5 546	3 728	3 732
Andre sosiale og personlige tjenester	13 585	15 231	4 140	3 842	3 888	3 222	4 279	4 183	4 321
Fastlands-Norge	354 248	379 788	102 579	90 690	93 720	94 107	101 272	87 354	89 167

Offentlig forvaltning	70 277	78 049	23 508	16 304	17 741	21 292	22 712	17 841	20 241
Statsforvaltningen	34 748	38 224	12 885	7 378	8 269	11 995	10 582	8 174	8 682
Sivil forvaltning	27 511	30 161	8 500	6 337	7 220	7 410	9 194	6 891	7 367
Forsvar	7 237	8 063	4 385	1 041	1 049	4 585	1 388	1 283	1 315
Kommuneforvaltningen	35 529	39 825	10 623	8 926	9 472	9 297	12 130	9 667	11 559

Tabell 22. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	459 610	477 576	127 769	113 482	117 534	119 913	126 647	109 878	112 775
Bygg og anlegg	233 151	231 006	62 379	57 034	57 072	55 845	61 055	53 854	51 774
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	49 544	52 298	13 071	10 964	12 258	14 769	14 307	14 750	13 256
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	41 883	51 251	12 966	12 210	12 836	12 609	13 596	13 142	14 430
Skip og båter	26 665	32 000	8 174	7 643	6 645	10 308	7 404	4 797	5 869
Transportmidler	17 692	17 566	4 785	4 785	4 884	3 802	4 095	2 674	4 070
Maskiner og utstyr	90 675	93 455	26 393	20 847	23 838	22 579	26 191	20 662	23 377
Jordbruk og skogbruk	6 716	6 737	1 518	1 176	2 085	1 971	1 503	1 137	2 008
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 127	3 284	618	1 224	686	771	604	549	564
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	98 822	105 781	26 861	23 445	25 500	27 808	29 028	28 843	28 910
Utvinning av råolje og naturgass	97 885	105 821	26 816	23 355	25 442	27 928	29 095	28 940	28 897
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	938	-39	45	90	58	-120	-67	-97	13
Bergverksdrift	768	1 073	352	262	272	275	263	523	826
Industri	29 816	33 152	10 662	6 371	8 258	8 012	10 511	5 292	5 918
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4 108	5 671	1 406	1 150	1 391	1 221	1 909	1 140	1 199
Tekstil- og bekledningsindustri	244	167	73	72	46	19	30	45	43
Trelast- og trevareindustri	1 172	1 495	338	224	383	387	501	214	363
Treforedling	899	600	255	106	118	127	248	46	59
Forlag og grafisk industri	1 116	1 268	347	306	336	329	297	306	169
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	4 968	5 289	1 477	1 072	1 045	1 344	1 829	1 043	963
Kjemiske råvarer	4 085	6 657	1 739	1 075	1 938	1 846	1 798	944	722
Metallindustri	2 712	2 896	1 004	457	800	684	954	320	456
Verkstedindustri	7 130	5 975	2 533	1 339	1 559	1 434	1 642	897	1 012
Bygging av skip og oljeplattformer	2 128	2 005	1 119	352	351	397	906	193	279
Møbelindustri og annen industri	1 253	1 131	371	218	290	224	398	145	653
Kraftforsyning	10 823	12 257	3 567	2 034	3 336	3 114	3 773	2 098	3 126
Vannforsyning	2 139	2 218	621	400	477	600	741	480	521
Bygge- og anleggsvirksomhet	9 532	9 834	2 324	2 462	2 750	2 350	2 272	2 261	2 244
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	15 184	16 062	4 279	4 023	3 982	3 680	4 378	3 641	3 441
Hotell- og restaurantvirksomhet	2 152	2 531	598	595	590	616	730	730	780
Rørtransport	2 842	1 597	262	383	526	507	180	31	214
Utenriks sjøfart	20 767	24 860	4 051	6 262	5 759	6 337	6 502	4 146	4 967
Transport ellers	15 555	16 378	4 185	4 567	4 084	3 947	3 779	3 817	4 610
Post og telekommunikasjon	4 408	3 510	1 066	934	819	885	872	747	693
Finansiell tjenesteyting	9 021	8 882	2 252	2 287	2 263	2 190	2 142	2 103	2 033
Boligtjenester (husholdninger)	95 199	87 505	23 942	23 388	22 187	20 724	21 206	20 620	18 761
Forretningsmessig tjenesteyting	59 892	63 777	16 508	16 597	15 866	15 123	16 191	15 434	13 881
Offentlig administrasjon og forsvar	30 218	34 439	10 617	6 823	7 428	10 951	9 238	7 402	9 096
Undervisning	13 057	13 222	4 074	3 062	2 722	3 405	4 033	3 093	3 125
Helse- og sosialtjenester	17 616	16 629	5 527	3 656	4 384	3 721	4 869	3 260	3 255
Andre sosiale og personlige tjenester	12 956	13 848	3 883	3 530	3 559	2 925	3 834	3 671	3 801
Fastlands-Norge	337 180	345 338	96 594	83 392	85 748	85 261	90 937	76 858	78 684

Offentlig forvaltning	66 318	70 178	22 100	14 863	16 005	19 111	20 198	15 564	17 597
Statsforvaltningen	32 911	34 571	12 242	6 756	7 474	10 880	9 461	7 161	7 580
Sivil forvaltning	25 788	26 924	7 905	5 743	6 454	6 530	8 197	5 992	6 353
Forsvar	7 124	7 647	4 337	1 013	1 021	4 350	1 264	1 169	1 226
Kommuneforvaltningen	33 407	35 607	9 859	8 107	8 531	8 232	10 737	8 402	10 017

Tabell 23. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	8,4	3,9	9,3	9,1	5,6	2,9	-0,9	-3,2	-4,0
Bygg og anlegg	10,1	-0,9	6,3	0,6	-0,4	-1,6	-2,1	-5,6	-9,3
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	9,1	5,6	11,5	0,5	-0,9	11,9	9,5	34,5	8,1
Oljeutvinningsplattformer, bore-rigger og moduler	33,5	22,4	39,1	72,5	27,8	6,9	4,9	7,6	12,4
Skip og båter	4,9	20,0	62,2	42,0	37,2	24,7	-9,4	-37,2	-11,7
Transportmidler	18,6	-0,7	20,1	9,0	11,9	-8,5	-14,4	-44,1	-16,7
Maskiner og utstyr	-4,8	3,1	-6,4	6,5	6,5	1,1	-0,8	-0,9	-1,9
Jordbruk og skogbruk	-3,5	0,3	-3,4	1,9	1,4	-0,8	-1,0	-3,4	-3,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	13,7	54,4	-0,4	215,2	33,6	26,9	-2,2	-55,1	-17,7
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	5,7	7,0	0,4	15,7	3,0	3,2	8,1	23,0	13,4
Utvinning av råolje og naturgass	8,5	8,1	8,9	16,0	5,1	4,5	8,5	23,9	13,6
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	-71,7	..	-97,9	-24,7	-89,3	-77,6
Bergverksdrift	7,8	39,7	50,9	99,3	103,3	82,9	-25,2	99,2	203,5
Industri	25,8	11,2	32,8	33,1	23,0	4,7	-1,4	-16,9	-28,3
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	-4,4	38,0	9,3	51,8	46,0	23,1	35,7	-0,8	-13,8
Tekstil- og bekledningsindustri	14,8	-31,8	115,5	60,4	-28,8	-68,8	-59,6	-37,9	-7,5
Trelast- og trevareindustri	25,1	27,5	45,6	2,8	67,6	-0,2	48,1	-4,7	-5,1
Treforedling	23,7	-33,3	-10,2	-26,5	-59,3	-39,2	-2,6	-57,2	-50,5
Forlag og grafisk industri	-24,5	13,6	-14,3	24,3	9,6	52,4	-14,5	0,2	-49,6
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	4,4	6,5	-13,5	7,3	-8,5	-0,4	23,8	-2,7	-7,8
Kjemiske råvarer	62,2	62,9	93,0	203,6	136,6	57,4	3,4	-12,2	-62,8
Metallindustri	48,8	6,8	22,3	-3,0	49,7	-2,6	-4,9	-30,0	-43,0
Verkstedindustri	48,6	-16,2	50,2	19,6	-6,9	-20,5	-35,2	-33,1	-35,1
Bygging av skip og oljeplattformer	78,3	-5,8	219,0	54,2	1,7	-9,1	-19,0	-45,2	-20,4
Møbelindustri og annen industri	30,2	-9,7	15,2	7,2	-17,9	-30,8	7,2	-33,6	124,8
Kraftforsyning	16,5	13,3	16,8	15,3	27,5	8,3	5,8	3,2	-6,3
Vannforsyning	-9,8	3,7	-6,5	-9,4	-9,4	9,3	19,2	19,8	9,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	14,2	3,2	9,6	3,9	8,9	1,6	-2,2	-8,2	-18,4
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	7,6	5,8	6,0	9,8	9,7	1,9	2,3	-9,5	-13,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	9,1	17,6	29,5	34,0	5,2	12,2	22,0	22,8	32,1
Rørtransport	-46,4	-43,8	-70,8	-35,2	-42,9	-52,4	-31,4	-91,9	-59,3
Utenriks sjøfart	22,4	19,7	26,2	31,0	36,7	-17,9	60,5	-33,8	-13,7
Transport ellers	47,2	5,3	55,6	6,5	17,8	9,3	-9,7	-16,4	12,9
Post og telekommunikasjon	-26,0	-20,4	-22,6	-23,8	-21,9	-17,1	-18,2	-20,0	-15,4
Finansiell tjenesteyting	0,8	-1,5	4,5	1,0	1,1	-3,4	-4,9	-8,1	-10,2
Boligtjenester (husholdninger)	5,3	-8,1	-0,6	-5,2	-7,2	-8,6	-11,4	-11,8	-15,4
Forretningsmessig tjenesteyting	9,1	6,5	10,2	12,3	12,0	4,7	-1,9	-7,0	-12,5
Offentlig administrasjon og forsvar	3,7	14,0	42,1	1,8	9,7	78,9	-13,0	8,5	22,5
Undervisning	11,8	1,3	25,4	16,8	-15,9	9,0	-1,0	1,0	14,8
Helse- og sosialtjenester	10,8	-5,6	-3,8	2,2	5,8	-14,8	-11,9	-10,8	-25,8
Andre sosiale og personlige tjenester	11,6	6,9	9,7	12,7	13,9	3,9	-1,3	4,0	6,8
Fastlands-Norge	9,3	2,4	12,2	6,4	5,4	5,5	-5,9	-7,8	-8,2

Offentlig forvaltning	7,9	5,8	20,7	5,5	3,0	31,0	-8,6	4,7	9,9
Statsforvaltningen	4,0	5,0	42,4	0,4	5,9	58,0	-22,7	6,0	1,4
Sivil forvaltning	5,9	4,4	11,2	0,6	4,9	8,5	3,7	4,3	-1,6
Forsvar	-2,2	7,3	190,8	-0,3	12,9	402,0	-70,9	15,4	20,2
Kommuneforvaltningen	12,0	6,6	1,6	10,1	0,6	6,8	8,9	3,6	17,4

**Tabell 24. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Bruttoinvestering i fast realkapital i alt.	5,4	5,1	4,1	4,8	4,3	5,4	6,0	5,5	3,7
Bygg og anlegg	7,7	5,7	8,2	6,5	5,9	6,1	4,6	3,8	3,7
Oljeboring, oljeleting, olje- og gasrørledning	8,5	7,4	4,5	6,7	7,5	6,7	8,5	7,6	2,7
Oljeutvinningsplattformer, bore-rigger og moduler	5,9	5,1	3,4	5,0	4,1	5,3	6,5	4,3	4,6
Skip og båter	0,8	7,2	0,6	-0,1	0,7	8,4	18,1	12,1	4,2
Transportmidler	-7,1	2,3	-16,2	5,8	0,4	0,3	2,2	5,2	-1,5
Maskiner og utstyr	1,5	2,3	-0,3	0,7	1,0	2,5	4,4	5,7	4,3
Jordbruk og skogbruk	4,1	3,9	1,8	3,4	3,3	4,5	4,3	4,7	3,8
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	4,3	3,2	1,2	1,2	2,3	4,4	7,6	6,7	5,9
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	6,9	6,5	4,7	6,0	6,2	6,4	7,6	6,3	3,5
Utvinning av råolje og naturgass	6,9	6,5	4,6	6,0	6,2	6,3	7,4	6,2	3,5
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	7,8	..	6,4	8,9	29,2	-22,3	-60,7	-32,3	68,3
Bergverksdrift	0,9	3,0	-1,9	6,4	0,4	2,2	3,3	2,8	-0,6
Industri	2,2	3,4	0,3	2,8	2,7	3,6	4,1	4,6	2,4
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	1,3	3,3	-1,3	2,3	1,5	3,9	4,9	5,1	3,2
Tekstil- og bekledningsindustri	0,8	2,4	-1,6	1,1	3,8	0,6	3,9	4,1	-0,1
Trelast- og trevareindustri	1,7	3,7	0,2	1,4	2,5	4,4	4,9	6,4	3,4
Treforedling	3,9	2,6	3,3	1,5	3,3	3,2	2,3	1,7	1,8
Forlag og grafisk industri	1,8	2,5	0,5	1,0	1,5	3,2	4,7	6,1	4,7
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	2,6	4,3	0,3	4,4	6,7	4,2	2,6	3,1	-1,2
Kjemiske råvarer	3,1	4,3	2,2	3,5	3,8	4,8	5,3	4,9	3,0
Metallindustri	2,3	3,1	1,3	1,8	1,8	3,6	4,6	5,6	5,2
Verkstedindustri	2,1	2,2	0,8	2,3	1,0	2,5	3,0	4,9	2,7
Bygging av skip og oljeplattformer	1,9	3,7	-0,8	3,1	1,6	2,4	5,1	2,6	3,1
Møbelindustri og annen industri	2,2	0,5	-1,1	2,2	-0,0	-1,1	1,2	4,3	3,3
Kraftforsyning	4,7	3,5	3,5	2,9	2,0	4,2	4,6	4,5	5,1
Vannforsyning	7,3	5,8	5,8	6,5	5,9	6,1	4,9	3,7	3,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,3	3,1	-1,6	3,6	1,9	3,3	4,1	4,7	3,5
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	3,3	4,2	1,6	4,3	3,3	4,6	4,6	5,0	3,9
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,1	4,9	3,7	5,8	3,6	5,0	5,4	4,8	5,3
Rørtransport	14,1	-3,4	-1,7	-4,2	-6,5	-0,5	0,2	-5,4	-7,9
Utenriks sjøfart	3,0	6,4	-3,7	-0,0	0,1	7,6	17,3	13,9	2,6
Transport ellers	-0,9	4,3	11,1	2,4	3,0	6,9	5,9	5,3	5,9
Post og telekommunikasjon	2,2	2,5	0,6	1,7	1,4	2,7	4,1	4,6	3,7
Finansiell tjenesteyting	3,5	5,1	0,5	5,0	4,6	5,6	5,5	6,4	4,0
Boligtjenester (husholdninger)	7,6	5,7	8,1	6,5	5,9	6,1	4,6	3,8	3,7
Forretningsmessig tjenesteyting	5,0	5,1	4,1	5,5	4,5	5,5	5,0	4,5	3,3
Offentlig administrasjon og forsvar	5,3	4,7	2,8	4,4	4,3	3,4	6,2	4,7	3,8
Undervisning	5,8	4,9	5,0	4,3	4,2	5,5	5,3	4,8	4,2
Helse- og sosialtjenester	6,4	5,1	6,7	5,1	4,8	5,6	5,4	4,2	3,4
Andre sosiale og personlige tjenester	4,9	4,9	4,3	5,4	4,5	5,4	4,7	4,7	4,1
Fastlands-Norge	5,1	4,7	4,4	4,8	4,2	5,0	4,9	4,5	3,7

Offentlig forvaltning	6,0	5,0	4,7	4,9	4,7	4,4	5,7	4,5	3,8
Statsforvaltningen	5,6	4,7	3,6	4,4	4,4	3,3	6,3	4,5	3,5
Sivil forvaltning	6,7	5,0	6,4	5,1	5,0	5,7	4,3	4,2	3,7
Forsvar	1,6	3,8	-3,0	0,0	0,6	3,3	8,6	6,8	4,3
Kommuneforvaltningen	6,4	5,2	6,0	5,3	4,9	5,8	4,8	4,5	3,9

Tabell 25. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Eksport i alt	1 042 254	1 225 751	287 693	299 262	316 663	304 116	305 710	259 487	236 612
Varer	795 064	958 315	221 216	236 143	248 651	235 897	237 624	200 896	172 519
Råolje og naturgass	479 948	620 514	137 284	156 088	162 914	149 776	151 736	127 050	103 819
Skip, nybygde	4 159	5 405	1 142	1 053	1 466	1 744	1 142	2 847	1 637
Skip, eldre	5 919	5 911	1 032	1 148	1 067	2 130	1 566	1 416	269
Oljeplattformer og moduler, nye	2 143	1 673	207	285	349	567	472	295	470
Oljeplattformer, eldre	17	44	2	4	7	17	16	6	21
Oljevirkosomhet, diverse varer	1	13	0	0	3	1	9	25	12
Fly og helikoptere	506	507	201	6	349	100	52	0	46
Tradisjonelle varer	302 371	324 248	81 348	77 559	82 496	81 562	82 631	69 257	66 244
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	16 474	17 509	4 532	4 062	4 099	4 276	5 072	4 512	5 344
Bergverksprodukter	4 909	6 148	1 597	700	885	2 784	1 779	604	553
Industriprodukter	277 913	294 218	74 378	71 748	76 364	72 259	73 848	63 205	59 609
Nærings- og nytelsesmidler	25 137	26 595	8 099	6 442	5 420	5 439	9 294	7 226	5 802
Tekstiler, beklæringsvarer og skotøy	2 536	2 344	639	579	627	574	564	554	480
Trevarer	2 849	2 462	654	680	658	556	568	555	561
Treforedlingsprodukter	10 827	10 693	2 592	2 655	2 654	2 662	2 722	2 272	2 039
Grafiske produkter	404	456	112	102	88	103	163	145	120
Raffinerte oljeprodukter	28 369	32 059	8 938	8 540	8 900	8 962	5 657	4 411	5 876
Kjemiske råvarer mv.	21 433	26 606	5 441	6 257	6 311	7 374	6 664	4 710	4 214
Kjemiske og mineralske produkter	22 254	22 289	5 810	5 686	5 775	4 960	5 868	6 109	5 784
Metaller	78 711	70 780	17 945	18 516	19 500	17 773	14 991	11 194	10 381
Verkstedprodukter	80 497	95 098	22 783	21 097	25 238	22 763	26 001	24 927	23 274
Andre industriprodukter	4 896	4 836	1 365	1 194	1 193	1 093	1 356	1 102	1 078
Elektrisk kraft	3 075	6 373	841	1 049	1 148	2 243	1 933	936	738
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	274 002	292 189	72 410	69 019	73 596	72 600	76 974	64 846	60 368
Tjenester	247 190	267 436	66 477	63 119	68 012	68 219	68 086	58 591	64 093
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	91 545	94 900	23 764	22 821	25 032	24 995	22 052	18 000	20 826
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	406	412	106	111	97	93	111	113	93
Oljeboringstjenester mv.	20 652	24 223	6 844	5 046	5 933	6 240	7 004	7 498	7 858
Rørtransport	10 984	13 058	3 058	3 053	3 032	3 368	3 605	3 157	3 157
Reisetrafikk	26 103	26 688	6 243	5 299	7 650	7 605	6 134	4 582	6 663
Andre tjenester	97 500	108 155	26 462	26 789	26 268	25 918	29 180	25 241	25 496
Samferdsel	17 448	20 101	5 576	5 092	4 141	5 128	5 740	3 942	3 599
Finans- og forretningstjenester	56 653	61 922	14 133	14 741	15 112	15 866	16 203	15 544	15 215
Tjenester ellers	23 399	26 132	6 753	6 956	7 015	4 924	7 237	5 755	6 682

Tabell 26. Eksport. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Eksport i alt	1 027 757	1 041 971	269 661	265 103	261 106	244 224	271 537	252 500	234 944
Varer	792 293	800 575	206 962	206 953	199 271	184 863	209 488	198 985	177 526
Råolje og naturgass	485 321	477 994	123 315	128 244	117 044	106 204	126 502	125 041	107 982
Skip, nybygde	3 973	4 952	1 093	991	1 359	1 584	1 018	2 538	1 471
Skip, eldre	5 374	6 312	865	1 096	1 102	2 173	1 941	1 612	436
Oljeplattformer og moduler, nye	2 029	1 527	196	266	319	516	426	263	416
Oljeplattformer, eldre	17	44	2	4	7	17	16	6	21
Oljevirkosomhet, diverse varer	1	11	0	0	2	1	7	19	10
Fly og helikoptere	526	539	216	6	382	105	47	0	42
Tradisjonelle varer	295 052	309 197	81 275	76 347	79 056	74 263	79 532	69 505	67 148
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	19 302	20 255	5 689	4 799	4 834	4 745	5 877	4 922	5 086
Bergverksprodukter	4 917	4 795	1 573	702	843	1 937	1 312	603	557
Industriprodukter	264 868	277 484	73 004	69 461	71 780	65 569	70 674	62 931	60 548
Nærings- og nytelsesmidler	25 693	26 851	8 617	6 960	5 699	5 434	8 757	7 309	5 884
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 681	2 431	662	620	668	568	575	604	499
Trevarer	2 657	2 525	619	685	660	577	602	594	579
Treforedlingsprodukter	10 513	10 378	2 561	2 608	2 644	2 554	2 572	1 971	1 836
Grafiske produkter	391	437	106	95	90	96	157	122	97
Raffinerte oljeprodukter	27 536	25 373	7 818	7 131	6 197	5 933	6 113	5 853	6 356
Kjemiske råvarer mv.	20 072	20 724	5 025	5 418	5 411	5 192	4 703	3 971	3 934
Kjemiske og mineralske produkter	20 812	20 918	5 389	5 439	5 501	4 584	5 394	5 178	5 238
Metaller	69 758	70 031	17 699	18 130	18 448	17 307	16 146	13 843	13 815
Verkstedprodukter	79 861	93 119	23 159	21 200	25 265	22 283	24 371	22 465	21 297
Andre industriprodukter	4 894	4 697	1 349	1 176	1 196	1 043	1 283	1 021	1 011
Elektrisk kraft	5 965	6 663	1 009	1 385	1 598	2 012	1 668	1 049	958
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	267 516	283 824	73 457	69 216	72 859	68 331	73 418	63 651	60 792
Tjenester	235 465	241 395	62 700	58 150	61 835	59 361	62 049	53 515	57 418
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	84 206	83 995	21 663	19 803	22 574	20 685	20 933	16 981	19 522
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	385	377	100	103	89	85	100	101	82
Oljeboringstjenester mv.	18 541	19 066	6 058	4 287	4 573	5 009	5 197	5 556	5 949
Rørtransport	13 222	13 973	3 794	3 977	3 383	2 782	3 831	4 037	3 275
Reisetrafikk	25 365	24 821	5 994	5 021	7 124	6 997	5 678	4 233	6 040
Andre tjenester	93 745	99 163	25 091	24 958	24 092	23 803	26 310	22 607	22 550
Samferdsel	17 047	18 809	5 287	4 732	3 952	4 935	5 189	3 601	3 417
Finans- og forretningstjenester	54 210	56 231	13 385	13 627	13 765	14 404	14 436	13 733	13 272
Tjenester ellers	22 488	24 123	6 420	6 599	6 375	4 465	6 684	5 273	5 862

Tabell 27. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Eksport i alt	2,5	1,4	3,6	1,1	4,4	-0,7	0,7	-4,8	-10,0
Varer	1,3	1,0	2,1	0,1	4,7	-1,8	1,2	-3,9	-10,9
Råolje og naturgass	-2,6	-1,5	-1,9	-2,5	0,8	-7,2	2,6	-2,5	-7,7
Skip, nybygde	-40,0	24,6	-42,4	20,4	0,7	123,9	-6,9	156,3	8,3
Skip, eldre	90,8	17,5	-47,3	-10,1	3,3	-2,2	124,4	47,1	-60,4
Oljeplattformer og moduler, nye	167,7	-24,8	-6,0	-31,7	-74,8	194,0	117,7	-0,9	30,2
Oljeplattformer, eldre	-98,9	158,8	100,0	0,0	133,3	112,5	700,0	50,0	200,0
Oljevirksomhet, diverse varer	-96,1	297,1
Fly og helikoptere	-42,9	2,6	-28,4	-73,9	237,7	-39,1	-78,5	..	-89,0
Tradisjonelle varer	8,7	4,8	11,4	4,8	12,3	5,3	-2,1	-9,0	-15,1
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	22,9	4,9	12,1	7,3	6,5	3,0	3,3	2,6	5,2
Bergverksprodukter	21,0	-2,5	33,1	-17,3	9,2	12,4	-16,6	-14,1	-34,0
Industriprodukter	6,7	4,8	10,2	4,3	12,6	6,6	-3,2	-9,4	-15,6
Nærings- og nytelsesmidler	5,1	4,5	7,0	0,5	11,1	8,3	1,6	5,0	3,2
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	11,9	-9,3	4,2	-13,4	-3,9	-6,6	-13,2	-2,7	-25,3
Trevarer	-6,7	-5,0	-16,5	-14,5	-1,6	2,0	-2,7	-13,3	-12,3
Treforedlingsprodukter	-5,0	-1,3	-5,1	-2,8	-0,1	-2,7	0,4	-24,4	-30,6
Grafiske produkter	-3,7	11,9	-6,3	-6,1	3,5	-1,2	47,9	28,5	7,6
Raffinerte oljeprodukter	-5,2	-7,9	15,8	4,1	-5,6	-5,9	-21,8	-17,9	2,6
Kjemiske råvarer mv.	-10,9	3,2	-8,7	1,6	11,6	6,7	-6,4	-26,7	-27,3
Kjemiske og mineralske produkter	23,7	0,5	13,1	-0,3	6,2	-4,2	0,1	-4,8	-4,8
Metaller	6,7	0,4	6,4	1,7	6,7	2,1	-8,8	-23,6	-25,1
Verkstedprodukter	16,6	16,6	21,9	14,0	29,8	19,5	5,2	6,0	-15,7
Andre industriprodukter	2,6	-4,0	-1,8	-10,0	1,4	-1,6	-4,9	-13,2	-15,4
Elektrisk kraft	71,3	11,7	128,4	50,7	19,6	-25,5	65,3	-24,3	-40,1
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	10,3	6,1	10,9	4,9	14,1	6,4	-0,1	-8,0	-16,6
Tjenester	7,0	2,5	8,8	5,0	3,5	3,0	-1,0	-8,0	-7,1
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	0,9	-0,3	1,0	0,6	-0,3	2,3	-3,4	-14,3	-13,5
Oljevirksomhet, diverse tjenester	-8,2	-2,2	-2,7	0,7	-3,0	-7,1	-0,0	-2,5	-7,3
Oljeboringstjenester mv.	25,0	2,8	66,2	12,8	18,0	4,2	-14,2	29,6	30,1
Rørtransport	1,7	5,7	9,8	17,9	7,7	-4,5	1,0	1,5	-3,2
Reisetrafikk	4,8	-2,1	4,0	1,2	2,0	-5,8	-5,3	-15,7	-15,2
Andre tjenester	11,5	5,8	8,1	6,5	4,7	7,2	4,9	-9,4	-6,4
Samferdsel	21,5	10,3	38,0	22,7	23,9	4,7	-1,8	-23,9	-13,6
Finans- og forretningstjenester	2,5	3,7	-3,0	3,0	-2,1	6,5	7,9	0,8	-3,6
Tjenester ellers	31,0	7,3	15,0	4,0	10,5	12,9	4,1	-20,1	-8,0

Tabell 28. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Eksport i alt	1,4	16,0	8,5	17,0	20,6	22,5	5,5	-9,0	-17,0
Varer	0,3	19,3	9,7	20,3	24,9	28,0	6,1	-11,5	-22,1
Råolje og naturgass	-1,1	31,3	15,7	36,1	45,0	42,0	7,7	-16,5	-30,9
Skip, nybygde	4,7	4,3	1,4	2,1	2,5	5,3	7,4	5,5	3,2
Skip, eldre	10,1	-15,0	8,6	0,4	-4,3	-14,1	-32,4	-16,2	-36,3
Oljeplattformer og moduler, nye	5,6	3,8	2,9	3,0	3,1	4,3	4,7	4,4	3,5
Oljeplattformer, eldre	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Oljevirksomhet, diverse varer	6,0	15,9	0,7
Fly og helikoptere	-3,8	-2,3	-13,9	-11,6	-8,5	-1,1	20,1	..	20,1
Tradisjonelle varer	2,5	2,3	1,1	-2,5	-1,8	10,2	3,8	-1,9	-5,5
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-14,6	1,3	-11,0	-8,2	-1,5	6,1	8,3	8,3	23,9
Bergverksprodukter	-0,2	28,4	-1,0	0,3	2,4	47,6	33,6	0,5	-5,4
Industriprodukter	4,9	1,1	2,1	-2,3	-2,4	6,5	2,6	-2,8	-7,5
Nærings- og nytelsesmidler	-2,2	1,2	-3,8	-8,0	-5,6	2,5	12,9	6,8	3,7
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	-5,4	1,9	-9,7	-4,3	4,5	6,8	1,7	-1,7	2,5
Trevarer	7,2	-9,1	-1,1	-2,7	-8,5	-15,6	-10,8	-5,9	-2,8
Treforedlingsprodukter	3,0	0,0	-2,4	-3,1	-2,9	1,9	4,6	13,2	10,6
Grafiske produkter	3,3	0,9	-5,1	1,5	-2,2	6,4	-1,6	10,7	26,7
Raffinerte oljeprodukter	3,0	22,6	29,6	38,5	36,3	44,4	-19,1	-37,1	-35,6
Kjemiske råvarer mv.	6,8	20,2	1,9	7,3	11,4	33,6	30,9	2,7	-8,2
Kjemiske og mineralske produkter	6,9	-0,3	5,2	-0,7	-2,4	1,0	0,9	12,8	5,2
Metaller	12,8	-10,4	-10,8	-14,2	-14,6	-4,2	-8,4	-20,8	-28,9
Verkstedprodukter	0,8	1,3	10,9	-2,9	-2,7	2,0	8,4	11,5	9,4
Andre industriprodukter	0,0	2,9	-1,6	0,0	0,1	7,9	4,4	6,3	6,8
Elektrisk kraft	-48,4	85,5	-8,6	32,8	52,8	178,3	39,0	17,8	7,3
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	2,4	0,5	-1,6	-6,0	-5,0	7,1	6,4	2,2	-1,7
Tjenester	5,0	5,5	4,3	5,5	7,1	6,2	3,5	0,9	1,5
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	8,7	3,9	9,1	7,9	7,9	4,1	-4,0	-8,0	-3,8
Oljevirksomhet, diverse tjenester	5,3	3,8	2,8	3,0	3,1	4,3	4,7	4,4	3,5
Oljeboringstjenester mv.	11,4	14,1	4,6	10,9	13,7	11,8	19,3	14,7	1,8
Rørtransport	-16,9	12,5	-22,8	-3,6	16,0	25,4	16,8	1,9	7,6
Reisetrafikk	2,9	4,5	3,7	4,5	4,5	5,2	3,7	2,6	2,7
Andre tjenester	4,0	4,9	3,8	4,4	4,7	5,2	5,2	4,0	3,7
Samferdsel	2,4	4,4	-0,2	4,9	3,0	4,9	4,9	1,7	0,5
Finans- og forretningstjenester	4,5	5,4	4,9	4,8	5,0	5,2	6,3	4,6	4,4
Tjenester ellers	4,1	4,1	4,2	3,3	5,2	5,5	2,9	3,5	3,6

Tabell 29. Import. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Import i alt	679 026	732 738	180 265	171 639	185 243	190 592	185 264	154 213	159 023
Varer	475 641	511 229	128 063	122 792	131 357	128 820	128 260	109 813	108 996
Råolje og naturgass	5 758	4 048	1 941	716	1 007	898	1 427	486	634
Skip, nybygde og eldre	14 001	20 318	4 984	4 436	3 926	7 151	4 805	3 245	2 845
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1 314	1 722	940	215	1 103	192	212	330	171
Oljevirkosomhet, diverse varer	2 380	3 473	478	587	403	1 380	1 103	720	701
Fly og helikoptere	1 485	4 036	779	1 071	995	958	1 012	606	2 131
Tradisjonelle varer	450 703	477 632	118 941	115 767	123 923	118 241	119 701	104 426	102 514
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	11 591	13 029	3 289	3 274	3 540	2 678	3 537	3 475	2 893
Bergverksprodukter	5 466	7 052	1 280	1 540	1 562	1 799	2 151	1 510	941
Industriprodukter	432 349	456 318	113 838	110 645	118 572	113 563	113 538	98 816	98 110
Nærings- og nytelsesmidler	23 750	27 125	6 469	5 569	6 596	7 142	7 818	6 116	6 541
Tekstiler, bекledningsvarer og skotøy	23 277	24 394	5 599	6 503	5 003	7 249	5 639	6 859	4 726
Trevarer	11 276	10 395	3 011	2 585	2 956	2 486	2 368	1 963	2 072
Treforedlingsprodukter	7 522	7 671	2 008	1 877	1 923	1 849	2 022	1 939	1 830
Grafiske produkter	4 062	4 261	1 114	1 000	1 009	1 052	1 200	1 006	875
Raffinerte oljeprodukter	19 296	30 766	5 796	7 033	8 728	8 658	6 347	6 648	7 655
Kjemiske råvarer mv.	16 974	19 353	4 229	4 452	4 977	4 867	5 057	4 409	4 254
Kjemiske og mineralske produkter	44 345	46 683	11 454	11 028	11 846	11 818	11 991	10 923	11 165
Metaller	58 855	51 891	13 454	13 822	13 691	13 099	11 279	8 001	8 609
Verkstedprodukter	176 410	189 916	47 467	45 532	49 877	45 288	49 219	42 685	41 168
Andre industriprodukter	17 001	17 843	5 028	4 259	4 292	4 169	5 123	4 076	3 790
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	29 581	26 020	8 209	6 985	7 674	5 886	5 475	4 191	5 425
Elektrisk kraft	1 297	1 233	534	308	249	201	475	625	570
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	431 407	446 866	113 145	108 734	115 195	109 583	113 354	97 778	94 859
Tjenester	203 385	221 509	52 202	48 847	53 886	61 772	57 004	44 400	50 027
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	44 251	43 781	11 439	10 160	10 284	11 608	11 729	7 400	8 093
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	12 137	12 762	4 283	2 322	2 406	3 232	4 802	2 742	2 729
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	3 368	4 988	1 194	922	968	1 287	1 811	757	1 115
Reisetrafikk	80 192	91 491	16 923	20 276	23 867	28 411	18 937	18 409	21 340
Andre tjenester	63 437	68 487	18 363	15 167	16 361	17 234	19 725	15 092	16 750
Samferdsel	3 406	3 736	917	811	857	1 037	1 031	706	850
Finans- og forretningstjenester	42 460	45 184	12 313	10 229	10 729	11 312	12 914	9 787	10 493
Tjenester ellers	17 571	19 567	5 133	4 127	4 775	4 885	5 780	4 599	5 407

Tabell 30. Import. Faste 2006-priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Import i alt	658 538	687 451	176 308	164 533	176 686	176 197	170 034	143 428	151 431
Varer	459 755	479 047	125 612	117 427	124 000	118 626	118 994	101 486	103 927
Råolje og naturgass	5 397	3 235	1 629	558	708	590	1 379	594	717
Skip, nybygde og eldre	14 631	20 621	5 419	4 745	4 368	7 008	4 499	3 146	2 914
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	1 414	1 819	1 032	236	1 216	186	181	312	174
Oljevirkosomhet, diverse varer	2 258	3 166	452	547	369	1 256	995	643	620
Fly og helikoptere	1 543	4 151	837	1 154	1 088	1 004	905	510	1 941
Tradisjonelle varer	434 511	446 054	116 244	110 186	116 252	108 581	111 035	96 281	97 562
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	11 177	11 523	3 224	2 996	3 181	2 346	3 000	2 897	2 457
Bergverksprodukter	5 157	4 576	1 285	1 158	1 120	1 152	1 146	754	615
Industriprodukter	416 164	428 654	111 157	105 662	111 586	104 918	106 488	91 932	93 767
Nærings- og nytelsesmidler	22 656	23 911	6 202	5 067	6 001	6 207	6 636	5 040	5 656
Tekstiler, bekleddingsvarer og skotøy	23 191	23 172	5 468	6 345	5 137	6 618	5 072	5 969	4 600
Trevarer	10 174	9 196	2 651	2 269	2 649	2 223	2 054	1 698	1 981
Treforedlingsprodukter	7 337	7 317	1 947	1 794	1 839	1 773	1 911	1 786	1 692
Grafiske produkter	3 998	4 278	1 128	964	1 042	1 060	1 212	992	903
Raffinerte oljeprodukter	19 115	22 824	5 128	5 677	5 706	5 518	5 922	7 637	7 941
Kjemiske råvarer mv.	16 334	16 557	4 113	4 074	4 440	4 043	4 000	3 395	3 616
Kjemiske og mineralske produkter	44 135	45 245	11 465	10 959	11 725	11 365	11 196	9 894	10 334
Metaller	48 498	48 421	12 212	12 901	12 483	11 931	11 105	8 980	9 815
Verkstedprodukter	174 473	184 963	47 766	44 542	48 876	44 233	47 311	38 959	38 511
Andre industriprodukter	16 749	17 127	4 853	4 154	4 052	4 091	4 829	3 661	3 512
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	29 504	25 645	8 224	6 915	7 636	5 856	5 237	3 921	5 205
Elektrisk kraft	2 013	1 301	578	369	365	165	402	697	723
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	415 396	423 230	111 116	104 509	110 545	103 063	105 113	88 643	89 621
Tjenester	198 784	208 404	50 695	47 106	52 686	57 572	51 040	41 942	47 504
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	42 244	42 138	10 868	9 935	11 325	10 377	10 502	8 519	9 794
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	11 512	11 637	4 046	2 164	2 201	2 941	4 331	2 447	2 413
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	3 192	4 492	1 129	852	877	1 158	1 605	664	983
Reisetrafikk	80 882	87 424	17 180	20 026	23 296	27 303	16 799	16 783	19 442
Andre tjenester	60 954	62 712	17 473	14 129	14 988	15 792	17 803	13 529	14 872
Samferdsel	3 440	3 761	925	807	861	1 039	1 053	725	877
Finans- og forretningstjenester	40 568	40 812	11 646	9 421	9 730	10 247	11 415	8 563	9 067
Tjenester ellers	16 946	18 139	4 901	3 901	4 397	4 506	5 335	4 242	4 928

Tabell 31. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Import i alt	7,5	4,4	9,5	6,9	9,0	6,0	-3,6	-12,8	-14,3
Varer	8,4	4,2	10,2	6,2	10,0	7,1	-5,3	-13,6	-16,2
Råolje og naturgass	145,3	-40,1	63,5	-38,8	-66,6	-19,9	-15,4	6,4	1,3
Skip, nybygde og eldre	22,8	40,9	281,7	126,5	83,6	47,9	-17,0	-33,7	-33,3
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	36,5	28,7	..	122,5	810,7	30,6	-82,5	32,4	-85,7
Oljevirksomhet, diverse varer	63,5	40,2	-8,5	23,1	-30,0	50,4	120,3	17,5	68,1
Fly og helikoptere	255,5	169,0	..	541,3	305,9	289,0	8,1	-55,8	78,4
Tradisjonelle varer	6,7	2,7	4,7	3,1	8,3	4,3	-4,5	-12,6	-16,1
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	11,2	3,1	21,9	11,1	8,4	1,0	-7,0	-3,3	-22,7
Bergverksprodukter	5,9	-11,3	10,3	-17,7	-11,1	-4,4	-10,8	-34,9	-45,1
Industriprodukter	7,1	3,0	5,1	3,7	8,7	4,4	-4,2	-13,0	-16,0
Nærings- og nytelsesmidler	11,8	5,5	13,0	1,8	7,0	5,7	7,0	-0,5	-5,7
Tekstiler, beklæringsvarer og skotøy	6,5	-0,1	10,4	2,7	2,7	1,1	-7,2	-5,9	-10,4
Trevarer	15,5	-9,6	14,3	-5,8	0,8	-10,6	-22,5	-25,2	-25,2
Treforedlingsprodukter	4,6	-0,3	3,7	-3,8	3,5	1,3	-1,9	-0,4	-8,0
Grafiske produkter	0,6	7,0	1,1	-0,7	22,3	1,1	7,4	2,9	-13,3
Raffinerte oljeprodukter	-26,2	19,4	-23,6	18,3	29,9	15,1	15,5	34,5	39,2
Kjemiske råvarer mv.	0,8	1,4	6,9	-6,3	9,6	5,7	-2,7	-16,7	-18,6
Kjemiske og mineralske produkter	11,0	2,5	7,2	1,0	5,0	6,7	-2,3	-9,7	-11,9
Metaller	4,7	-0,2	2,5	-1,4	1,8	9,0	-9,1	-30,4	-21,4
Verkstedprodukter	11,6	6,0	8,1	6,4	12,6	6,8	-1,0	-12,5	-21,2
Andre industriprodukter	11,7	2,3	7,8	4,2	4,9	1,1	-0,5	-11,9	-13,3
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	8,0	-13,1	1,5	5,7	0,3	-17,8	-36,3	-43,3	-31,8
Elektrisk kraft	-46,1	-35,4	-61,3	-58,5	-27,5	301,3	-30,5	88,8	98,1
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	8,9	1,9	6,5	2,4	7,4	3,8	-5,4	-15,2	-18,9
Tjenester	5,4	4,8	8,0	9,0	6,6	3,8	0,7	-11,0	-9,8
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	0,9	-0,3	1,0	0,6	-0,3	2,3	-3,4	-14,3	-13,5
Oljevirksomhet, diverse tjenester	16,8	1,1	17,8	-6,2	7,0	-5,1	7,0	13,1	9,6
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	17,4	40,7	18,6	34,4	54,5	34,5	42,2	-22,1	12,1
Reisetrafikk	7,8	8,1	14,5	19,6	9,4	6,4	-2,2	-16,2	-16,5
Andre tjenester	3,2	2,9	4,1	3,3	6,1	0,8	1,9	-4,2	-0,8
Samferdsel	-6,7	9,3	-18,6	1,6	12,2	9,1	13,8	-10,2	1,8
Finans- og forretningstjenester	-0,0	0,6	5,6	4,1	4,2	-2,7	-2,0	-9,1	-6,8
Tjenester ellers	14,5	7,0	6,0	1,7	9,3	7,6	8,9	8,7	12,1

Tabell 32. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Import i alt	3,1	3,4	-1,6	0,4	1,1	5,3	6,6	3,1	0,2
Varer	3,5	3,2	-2,3	0,2	0,8	5,8	5,7	3,5	-1,0
Råolje og naturgass	6,7	17,3	22,8	40,6	37,2	42,3	-13,1	-36,2	-37,8
Skip, nybygde og eldre	-4,3	3,0	-11,5	-7,4	-8,3	5,8	16,1	10,3	8,6
Oljeplattformer og moduler, nybygde og eldre	-7,1	1,9	-11,5	-8,8	-7,5	7,3	28,6	16,0	8,4
Oljevirkosomhet, diverse varer	5,4	4,1	3,4	3,0	3,1	4,3	4,7	4,4	3,5
Fly og helikoptere	-3,8	1,0	-15,7	-11,6	-8,5	-1,1	20,1	28,0	20,1
Tradisjonelle varer	3,7	3,2	-2,0	0,5	1,2	5,9	5,4	3,2	-1,4
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	3,7	9,0	-0,2	3,5	6,0	11,6	15,6	9,8	5,8
Bergverksprodukter	6,0	45,4	-10,0	21,8	25,3	50,8	88,5	50,7	9,7
Industriprodukter	3,9	2,5	-2,0	-0,1	0,7	5,2	4,1	2,6	-1,5
Nærings- og nytelsesmidler	4,8	8,2	-1,1	4,4	3,8	10,6	12,9	10,4	5,2
Tekstiler, bекledningsvarer og skotøy	0,4	4,9	-3,9	2,1	1,3	7,5	8,6	12,1	5,5
Trevarer	10,8	2,0	8,2	3,9	2,1	1,1	1,5	1,5	-6,3
Treforedlingsprodukter	2,5	2,3	0,5	2,0	2,2	2,3	2,6	3,7	3,4
Grafiske produkter	1,6	-2,0	-2,8	-0,5	-7,1	-0,8	0,3	-2,3	0,0
Raffinerte oljeprodukter	0,9	33,5	21,7	41,3	54,0	52,7	-5,2	-29,7	-37,0
Kjemiske råvarer mv.	3,9	12,5	-0,9	6,1	5,4	16,2	22,9	18,9	5,0
Kjemiske og mineralske produkter	0,5	2,7	-3,5	-1,3	0,0	5,0	7,2	9,7	6,9
Metaller	21,4	-11,7	-8,7	-13,7	-17,0	-7,3	-7,8	-16,8	-20,0
Verkstedprodukter	1,1	1,6	-2,9	-0,8	0,2	2,0	4,7	7,2	4,8
Andre industriprodukter	1,5	2,6	0,4	0,3	5,4	2,6	2,4	8,6	1,9
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod.	0,3	1,2	-3,2	0,0	-1,0	1,7	4,7	5,8	3,7
Elektrisk kraft	-35,6	47,1	-4,3	46,2	44,3	194,7	27,9	7,5	15,6
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	3,9	1,7	-3,1	-1,2	-1,3	3,4	5,9	6,0	1,6
Tjenester	2,3	3,9	-0,0	0,9	1,7	4,3	8,5	2,1	3,0
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	4,8	-0,8	0,1	-3,6	-4,9	-1,3	6,1	-15,1	-9,0
Oljevirkosomhet, diverse tjenester	5,4	4,0	3,4	3,0	3,1	4,3	4,7	4,4	3,5
Driftsutgifter utenom bunkers, oljeboring	5,5	5,2	2,9	3,7	3,9	5,3	6,7	5,3	2,8
Reisetrafikk	-0,9	5,6	-5,5	0,5	2,2	6,6	14,4	8,3	7,1
Andre tjenester	4,1	4,9	4,4	4,6	4,9	4,8	5,4	3,9	3,2
Samferdsel	-1,0	0,3	-1,0	1,3	0,7	0,9	-1,2	-3,0	-2,6
Finans- og forretningstjenester	4,7	5,8	5,2	5,2	5,4	5,3	7,0	5,3	4,9
Tjenester ellers	3,7	4,0	3,3	3,7	4,5	4,5	3,4	2,5	1,0

Tabell 33. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
I alt	2 537,9	2 615,9	2 569,9	2 588,9	2 624,0	2 634,8	2 615,6	2 605,0	2 620,8
Jordbruk og skogbruk	60,4	59,4	60,8	58,5	58,9	60,7	59,4	57,0	57,4
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	14,1	14,4	15,1	13,8	14,6	14,0	15,0	13,3	14,4
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	38,7	41,3	40,1	39,1	39,6	42,6	43,8	42,1	42,4
Utvinning av råolje og naturgass	21,7	23,2	23,1	22,3	22,4	23,2	24,8	24,2	24,4
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	17,0	18,1	17,0	16,8	17,2	19,3	19,1	17,9	18,0
Bergverksdrift	4,4	4,6	4,5	4,3	4,7	4,7	4,5	4,2	4,4
Industri	290,9	298,1	296,6	295,5	299,5	300,5	297,0	288,8	287,4
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	51,7	52,3	52,9	51,4	52,0	52,9	52,8	50,8	50,6
Tekstil- og bekledningsindustri	5,6	5,2	5,4	5,4	5,3	5,3	5,0	5,0	4,7
Trelast- og trevareindustri	16,2	16,0	16,4	16,2	15,9	16,1	15,9	15,1	14,5
Treforedling	6,4	5,9	6,4	6,0	6,1	5,7	5,7	5,8	5,8
Forlag og grafisk industri	29,4	28,7	29,5	29,4	29,0	28,1	28,4	28,1	27,6
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	24,5	25,4	24,8	25,3	25,8	25,7	24,6	24,4	24,7
Kjemiske råvarer	10,0	9,9	9,7	9,5	10,2	9,9	10,1	9,1	9,4
Metallindustri	13,0	13,1	12,9	12,5	13,7	13,5	12,8	12,1	12,3
Verktedindustri	83,6	88,9	86,3	87,3	89,0	90,0	89,1	87,0	86,4
Bygging av skip og oljeplattformer	37,8	40,0	39,7	39,4	39,7	40,5	40,4	39,3	39,5
Møbelindustri og annen industri	12,7	12,8	12,6	13,1	13,0	12,8	12,2	12,1	11,8
Kraftforsyning	11,5	11,4	11,5	11,2	11,5	11,5	11,6	11,5	11,9
Vannforsyning	1,7	1,7	1,6	1,8	1,7	1,9	1,5	1,9	1,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	185,5	189,4	188,8	188,4	191,1	191,0	187,2	183,2	183,5
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	363,5	375,6	367,7	369,6	378,5	381,2	373,1	369,7	374,5
Hotell- og restaurantvirksomhet	76,8	78,6	76,1	78,3	80,4	79,2	76,7	77,5	79,2
Rørtransport	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,7	0,6	0,6
Utenriks sjøfart	50,5	53,1	50,6	53,4	53,4	52,5	53,0	53,3	50,4
Transport ellers	115,8	118,9	118,0	118,2	118,4	121,1	117,8	117,4	117,0
Post og telekommunikasjon	36,2	37,1	38,5	37,8	36,6	35,8	38,2	35,0	33,6
Finansiell tjenesteyting	47,7	48,8	48,1	47,9	48,8	49,7	49,0	48,0	48,8
Boligtjenester (husholdninger)	1,4	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3
Forretningsmessig tjenesteyting	302,4	322,8	304,9	318,7	328,6	323,8	320,2	327,5	334,2
Offentlig administrasjon og forsvar	155,9	159,4	157,7	160,2	157,8	159,0	160,7	163,0	162,3
Undervisning	184,7	187,9	186,7	187,1	188,5	186,2	189,6	192,5	192,6
Helse- og sosialtjenester	489,1	502,8	494,1	495,1	501,4	507,8	506,9	507,4	512,4
Andre sosiale og personlige tjenester	106,3	108,7	106,5	108,1	108,1	110,0	108,5	109,9	110,7
Fastlands-Norge	2 448,1	2 521,0	2 478,6	2 495,9	2 530,5	2 539,2	2 518,1	2 509,0	2 527,4

Offentlig forvaltning	738,4	756,4	746,4	750,0	753,2	759,1	763,3	768,3	771,9
Statsforvaltningen	264,4	266,0	267,2	266,4	264,6	265,4	267,4	268,2	268,8
Sivil forvaltning	237,3	239,0	240,2	239,1	237,9	238,6	240,3	241,4	241,3
Forsvar	27,1	27,0	27,1	27,3	26,8	26,8	27,1	26,9	27,5
Kommuneforvaltningen	474,0	490,5	479,1	483,6	488,6	493,8	495,9	500,1	503,1

Tabell 34. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
I alt	4,1	3,1	4,6	4,1	3,5	3,0	1,8	0,6	-0,1
Jordbruk og skogbruk	-2,5	-1,7	-1,2	-1,3	-2,0	-1,4	-2,2	-2,6	-2,4
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-0,8	2,0	2,1	2,6	2,9	3,9	-0,9	-4,2	-1,3
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	7,8	6,7	8,0	6,9	6,2	4,4	9,3	7,7	7,2
Utvinning av råolje og naturgass	4,5	6,9	3,3	6,9	6,2	7,5	7,1	8,4	9,1
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	12,4	6,3	15,2	6,9	6,1	0,8	12,4	6,7	4,7
Bergverksdrift	2,9	3,9	1,9	3,6	9,8	2,6	0,0	-3,3	-6,2
Industri	4,9	2,5	5,8	3,4	3,5	3,1	0,1	-2,3	-4,1
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4,9	1,1	6,4	1,6	2,1	1,0	-0,1	-1,0	-2,7
Tekstil- og bekledningsindustri	0,7	-6,5	-1,4	-5,7	-8,6	-4,2	-7,7	-8,0	-10,7
Trelast- og trevareindustri	3,1	-1,0	3,1	0,9	-1,5	-0,2	-3,0	-6,7	-8,4
Treforedling	-6,5	-8,1	-2,8	-5,8	-7,2	-9,2	-10,3	-4,1	-4,3
Forlag og grafisk industri	3,1	-2,3	3,9	-1,8	-2,3	-1,4	-3,8	-4,4	-4,6
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	5,8	3,5	8,5	4,6	5,2	5,4	-0,9	-3,4	-4,3
Kjemiske råvarer	10,1	-0,8	10,4	-3,6	1,8	-5,1	3,8	-3,6	-8,0
Metallindustri	2,1	1,2	3,7	-1,1	4,5	2,4	-1,1	-3,6	-10,2
Verkstedindustri	7,9	6,3	8,3	7,8	7,4	7,0	3,3	-0,4	-2,9
Bygging av skip og oljeplattformer	3,7	5,8	3,8	7,5	7,0	7,1	1,8	-0,3	-0,4
Møbelindustri og annen industri	2,8	0,1	1,5	1,9	1,8	0,1	-3,3	-7,9	-9,4
Kraftforsyning	-0,7	-0,9	-1,5	-2,3	-1,9	-0,5	1,0	2,7	3,2
Vannforsyning	-0,1	3,5	7,2	7,6	9,4	6,2	-9,1	5,1	3,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	9,9	2,1	10,3	5,7	3,3	0,7	-0,8	-2,7	-4,0
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	3,6	3,3	4,9	4,5	3,8	3,7	1,5	0,0	-1,1
Hotell- og restaurantvirksomhet	2,9	2,5	4,6	4,4	3,0	1,8	0,7	-1,0	-1,4
Rørtransport	4,8	5,2	14,9	9,6	5,4	-1,9	7,8	6,5	5,8
Utenriks sjøfart	7,3	5,0	7,2	5,2	5,3	4,6	4,7	-0,1	-5,6
Transport ellers	1,9	2,6	3,6	4,3	2,6	3,8	-0,2	-0,7	-1,2
Post og telekommunikasjon	4,2	2,5	10,6	6,3	3,6	1,2	-0,6	-7,4	-8,1
Finansiell tjenesteyting	2,3	2,5	2,1	2,4	2,9	2,7	1,8	0,3	-0,1
Boligtjenester (husholdninger)	1,1	0,3	0,9	-3,6	-0,4	2,8	2,4	3,3	-2,9
Forretningsmessig tjenesteyting	8,3	6,7	7,4	7,8	7,7	6,6	5,0	2,8	1,7
Offentlig administrasjon og forsvar	3,6	2,2	3,0	3,1	2,1	1,9	1,9	1,7	2,9
Undervisning	1,5	1,7	1,7	1,4	1,9	2,0	1,5	2,9	2,2
Helse- og sosialtjenester	2,5	2,8	2,3	3,2	2,8	2,6	2,6	2,5	2,2
Andre sosiale og personlige tjenester	2,8	2,2	3,3	3,6	0,9	2,6	1,9	1,6	2,4
Fastlands-Norge	4,0	3,0	4,5	4,0	3,4	3,0	1,6	0,5	-0,1

Offentlig forvaltning	2,3	2,4	2,6	2,7	2,4	2,4	2,3	2,4	2,5
Statsforvaltningen	1,3	0,6	1,8	1,4	0,7	0,3	0,1	0,7	1,6
Sivil forvaltning	1,3	0,7	1,9	1,5	1,0	0,4	0,0	0,9	1,4
Forsvar	1,7	-0,6	1,7	0,3	-1,9	-1,0	0,3	-1,4	2,9
Kommuneforvaltningen	2,9	3,5	3,1	3,4	3,4	3,6	3,5	3,4	3,0

Tabell 35. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
I alt	3 597,2	3 719,6	944,6	927,7	976,0	861,9	953,9	959,9	898,5
Jordbruk og skogbruk	116,7	114,5	29,0	28,9	28,6	28,8	28,2	27,6	27,5
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	28,9	29,5	8,0	7,1	7,9	6,7	7,8	7,0	7,2
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	64,7	70,0	17,4	16,5	17,5	16,8	19,2	18,7	17,5
Utvinning av råolje og naturgass	36,3	39,4	10,0	9,4	9,9	9,3	10,8	10,7	10,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	28,5	30,6	7,5	7,0	7,6	7,5	8,4	7,9	7,3
Bergverksdrift	7,7	8,0	2,1	1,9	2,2	1,9	2,0	1,8	1,9
Industri	461,1	471,5	123,4	117,4	125,2	107,9	121,0	117,2	108,8
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	78,3	79,4	21,1	19,5	20,8	18,2	20,9	20,1	18,5
Tekstil- og bekledningsindustri	7,7	7,2	1,9	1,9	1,9	1,6	1,8	1,8	1,6
Trelast- og trevareindustri	25,5	24,9	6,8	6,3	6,5	5,8	6,4	5,9	5,3
Treforedling	10,2	9,4	2,7	2,4	2,6	2,0	2,4	2,4	2,3
Forlag og grafisk industri	42,9	41,9	11,3	10,8	11,2	9,2	10,7	10,6	9,8
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	38,8	40,4	10,3	10,1	10,9	9,2	10,2	9,8	9,4
Kjemiske råvarer	16,4	16,2	4,2	3,9	4,4	3,6	4,3	3,8	3,6
Metallindustri	20,8	20,6	5,5	5,0	5,7	4,8	5,1	4,8	4,6
Verkstedindustri	138,2	146,5	37,3	36,2	38,8	33,9	37,6	36,7	33,9
Bygging av skip og oljeplattformer	63,7	66,3	17,5	16,6	17,3	15,3	17,1	16,8	15,5
Møbelindustri og annen industri	18,7	18,7	4,8	4,8	5,1	4,3	4,5	4,5	4,2
Kraftforsyning	18,7	18,8	4,9	4,5	5,0	4,4	4,9	4,9	4,7
Vannforsyning	2,5	2,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,6
Bygge- og anleggsvirksomhet	298,6	305,7	80,2	76,1	82,0	69,5	78,1	75,4	70,9
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	491,3	509,4	127,8	126,3	134,8	120,1	128,2	130,1	122,7
Hotell- og restaurantvirksomhet	98,1	100,6	24,5	25,7	26,1	24,4	24,4	25,5	24,9
Rørtransport	1,0	1,0	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Utenriks sjøfart	97,5	102,4	24,9	26,2	26,4	23,9	26,0	26,5	23,8
Transport ellers	190,6	196,7	50,2	49,3	50,6	47,0	49,8	49,8	47,1
Post og telekommunikasjon	51,2	52,8	14,2	13,4	13,6	11,8	14,0	12,8	11,5
Finansiell tjenesteyting	74,5	76,9	19,7	18,7	20,2	17,9	20,0	19,7	18,5
Boligtjenester (husholdninger)	1,7	1,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4
Forretningsmessig tjenesteyting	430,3	463,1	111,5	115,2	123,4	107,8	116,7	124,0	114,8
Offentlig administrasjon og forsvar	240,0	247,0	63,6	61,7	64,1	56,5	64,6	65,9	60,4
Undervisning	245,6	251,0	67,1	64,3	68,6	49,1	69,1	71,3	62,4
Helse- og sosialtjenester	537,2	553,3	138,7	137,7	140,7	132,9	142,0	142,4	137,5
Andre sosiale og personlige tjenester	139,1	143,2	36,0	35,6	37,7	33,3	36,6	37,9	35,2
Fastlands-Norge	3 434,0	3 546,2	902,0	884,8	931,8	821,1	908,5	914,4	857,0

Offentlig forvaltning	908,4	932,9	239,7	234,2	242,1	211,1	245,4	248,3	231,0
Statsforvaltningen	384,6	389,7	100,8	97,5	100,7	90,5	100,9	101,8	95,7
Sivil forvaltning	336,4	341,4	88,2	85,4	88,1	79,5	88,3	89,3	83,8
Forsvar	48,2	48,3	12,6	12,1	12,6	11,0	12,6	12,6	11,9
Kommuneforvaltningen	523,8	543,2	139,0	136,7	141,4	120,6	144,5	146,5	135,3
Markedsrettet virksomhet	2 606,7	2 703,5	684,0	672,5	711,6	632,1	687,2	689,7	646,6
Ikke markedsrettet virksomhet	990,4	1 016,1	260,6	255,2	264,4	229,8	266,7	270,2	251,9

**Tabell 36. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
I alt	4,4	3,4	4,7	-1,3	10,5	4,0	1,0	3,5	-7,9
Jordbruk og skogbruk	-2,9	-1,9	-2,7	-1,1	-2,2	-1,4	-2,8	-4,7	-3,7
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	-0,1	2,1	2,2	-3,5	9,3	5,6	-2,0	-1,8	-8,9
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	7,6	8,1	7,5	1,0	14,6	6,7	10,1	13,4	0,2
Utvinning av råolje og naturgass	4,2	8,6	2,4	2,2	14,1	10,2	8,3	13,9	3,3
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	12,3	7,4	15,0	-0,4	15,2	2,6	12,5	12,7	-3,8
Bergverksdrift	5,7	3,2	3,2	-1,0	17,8	0,2	-3,5	-2,8	-14,9
Industri	5,5	2,3	6,3	-2,9	10,8	3,8	-1,9	-0,2	-13,1
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	5,0	1,5	6,5	-4,7	10,0	2,1	-0,7	3,0	-10,9
Tekstil- og bekledningsindustri	1,0	-7,1	-2,0	-12,3	-2,6	-3,9	-8,7	-4,3	-18,2
Trelast- og trevareindustri	3,7	-2,3	3,4	-7,4	4,7	-0,4	-5,1	-6,6	-17,6
Treforedling	-5,9	-7,7	-2,2	-9,0	-2,7	-8,5	-10,8	-1,7	-9,4
Forlag og grafisk industri	3,9	-2,3	4,4	-7,3	4,3	-0,5	-4,9	-1,7	-12,5
Oljeraffinering, kjemisk og mineralsk industri	5,9	4,1	8,6	-0,6	12,6	6,9	-1,5	-2,5	-13,3
Kjemiske råvarer	10,1	-1,1	10,4	-9,2	7,4	-4,9	2,4	-4,0	-17,4
Metallindustri	2,4	-0,8	4,1	-7,4	9,3	1,7	-6,2	-5,0	-20,4
Verkstedindustri	8,6	6,0	9,1	1,3	15,2	7,9	0,6	1,5	-12,5
Bygging av skip og oljeplattformer	4,5	4,1	4,4	-0,5	13,8	6,2	-1,8	1,6	-10,8
Møbelindustri og annen industri	3,0	-0,2	1,6	-3,6	9,5	1,5	-7,5	-5,6	-17,7
Kraftforsyning	-0,4	0,6	-1,0	-8,4	7,7	2,5	1,3	8,0	-5,3
Vannforsyning	-0,1	4,2	6,1	1,2	18,6	8,3	-9,2	8,9	-5,7
Bygge- og anleggsvirksomhet	10,5	2,4	10,8	-0,7	11,3	2,1	-2,7	-0,9	-13,6
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	3,9	3,7	5,0	-1,2	11,4	4,7	0,3	3,0	-9,0
Hotell- og restaurantvirksomhet	3,4	2,6	5,4	2,8	5,8	2,1	-0,5	-0,8	-4,8
Rørtransport	5,0	5,7	14,3	2,0	13,1	0,1	7,3	13,2	-2,5
Utenriks sjøfart	7,3	5,1	6,7	2,4	9,1	4,8	4,2	1,2	-10,1
Transport ellers	2,0	3,2	3,5	0,6	8,3	5,3	-0,9	1,0	-6,9
Post og telekommunikasjon	5,1	3,1	11,7	1,0	11,3	2,5	-1,4	-4,1	-15,2
Finansiell tjenesteyting	2,4	3,1	2,0	-4,4	12,0	4,3	1,4	5,3	-8,6
Boligtjenester (husholdninger)	2,0	0,3	1,0	-9,8	6,5	3,2	1,9	7,7	-11,8
Forretningsmessig tjenesteyting	7,9	7,6	7,1	0,7	17,2	8,8	4,7	7,7	-7,0
Offentlig administrasjon og forsvar	3,6	2,9	2,7	-3,9	10,9	3,9	1,6	6,8	-5,8
Undervisning	1,7	2,2	1,6	-6,3	12,5	0,3	3,0	11,0	-9,0
Helse- og sosialtjenester	2,5	3,0	2,1	0,2	6,5	3,1	2,4	3,4	-2,3
Andre sosiale og personlige tjenester	3,1	2,9	3,1	-3,4	9,8	4,1	1,7	6,5	-6,5
Fastlands-Norge	4,3	3,3	4,6	-1,5	10,4	4,0	0,7	3,3	-8,0

Offentlig forvaltning	2,4	2,7	2,5	-2,6	8,8	2,7	2,4	6,0	-4,6
Statsforvaltningen	1,4	1,3	1,9	-3,6	7,6	1,7	0,1	4,4	-5,0
Sivil forvaltning	1,3	1,5	1,9	-3,1	7,7	1,8	0,1	4,5	-4,9
Forsvar	1,7	0,3	1,5	-6,4	6,9	1,1	0,1	3,7	-5,7
Kommuneforvaltningen	3,1	3,7	3,0	-1,9	9,7	3,4	4,0	7,2	-4,3
Markedsrettet virksomhet	5,2	3,7	5,6	-0,8	11,1	4,6	0,5	2,6	-9,1
Ikke markedsrettet virksomhet	2,3	2,6	2,5	-2,7	8,7	2,6	2,3	5,8	-4,7

Tabell 37. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
Lønnskostnader i alt.	980 864	1 072 963	253 611	257 380	270 146	271 664	273 773	276 340	276 599
Jordbruk og skogbruk	4 631	4 960	1 197	1 195	1 235	1 256	1 274	1 209	1 258
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	2 320	2 546	606	628	644	631	643	628	681
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	35 537	40 159	9 019	9 574	9 363	10 639	10 582	11 499	10 778
Utvinning av råolje og naturgass	21 671	24 538	5 643	5 934	5 761	6 340	6 503	7 319	6 738
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	13 867	15 620	3 377	3 639	3 602	4 299	4 080	4 180	4 040
Bergverksdrift	2 259	2 452	588	554	627	658	614	555	622
Industri	136 303	147 530	35 474	35 918	37 384	37 145	37 083	36 201	37 046
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	20 939	22 171	5 514	5 206	5 567	5 619	5 779	5 253	5 486
Tekstil- og bekledningsindustri	1 824	1 843	443	463	484	458	437	449	441
Trelast- og trevareindustri	5 869	6 188	1 521	1 509	1 524	1 595	1 560	1 420	1 449
Treforedling	3 235	3 124	827	783	848	727	767	789	834
Forlag og grafisk industri	13 407	13 886	3 377	3 464	3 563	3 395	3 464	3 508	3 581
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	12 259	13 381	3 121	3 347	3 344	3 408	3 282	3 233	3 255
Kjemiske råvarer	5 650	5 806	1 376	1 369	1 526	1 429	1 482	1 373	1 403
Metallindustri	7 036	7 490	1 761	1 798	1 977	1 928	1 787	1 711	1 805
Verkstedindustri	41 287	46 565	10 945	11 393	11 761	11 732	11 680	11 586	11 808
Bygging av skip og oljeplattformer	20 199	22 328	5 443	5 340	5 593	5 652	5 743	5 719	5 881
Møbelindustri og annen industri	4 597	4 748	1 146	1 245	1 196	1 204	1 103	1 160	1 103
Kraftforsyning	7 290	7 877	1 816	1 906	2 040	1 955	1 976	2 101	2 223
Vannforsyning	693	775	174	187	193	225	170	221	195
Bygge- og anleggsvirksomhet	71 683	76 943	18 979	18 378	19 138	19 926	19 501	18 140	18 571
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	121 776	132 051	31 565	31 463	32 919	34 225	33 443	32 361	33 796
Hotell- og restaurantvirksomhet	20 368	21 737	5 153	5 183	5 512	5 627	5 415	5 200	5 536
Rørtransport	466	517	125	128	122	122	145	147	139
Utenriks sjøfart	16 550	17 918	4 142	4 516	4 506	4 418	4 478	4 696	4 341
Transport ellers	48 173	52 123	12 428	12 586	12 633	13 619	13 285	12 886	12 709
Post og telekommunikasjon	16 225	17 518	4 418	4 354	4 199	4 270	4 695	4 226	4 117
Finansiell tjenesteyting	32 234	36 300	8 204	8 820	9 159	9 191	9 130	9 380	9 590
Boligtjenester (husholdninger)	450	478	113	108	120	126	124	117	124
Forretningsmessig tjenesteyting	131 291	147 333	33 305	35 760	37 565	37 232	36 776	38 884	39 946
Offentlig administrasjon og forsvar	71 614	78 525	18 383	18 480	20 047	19 962	20 036	21 367	19 939
Undervisning	76 391	82 745	20 364	19 895	22 129	18 203	22 518	23 713	21 693
Helse- og sosialtjenester	152 362	167 422	39 303	39 402	41 772	43 208	43 040	43 854	43 941
Andre sosiale og personlige tjenester	32 249	35 053	8 254	8 345	8 837	9 026	8 845	8 955	9 353
Fastlands-Norge	928 311	1 014 369	240 324	243 162	256 154	256 484	258 568	259 998	261 341

Offentlig forvaltning	279 235	305 741	72 478	72 301	78 111	75 620	79 708	83 202	79 286
Statsforvaltningen	123 172	133 315	31 305	31 706	33 769	33 924	33 917	35 791	34 032
Sivil forvaltning	110 368	120 264	28 001	28 643	30 425	30 730	30 465	32 427	30 709
Forsvar	12 804	13 052	3 305	3 062	3 344	3 194	3 452	3 365	3 323
Kommuneforvaltningen	156 064	172 425	41 172	40 596	44 342	41 696	45 791	47 410	45 254

**Tabell 38. Lønn per normalårsverk etter næring for lønnstakere.
Prosentvis endring fra samme periode året før**

	2007	2008	07:4	08:1	08:2	08:3	08:4	09:1	09:2
I alt	5,6	5,8	5,3	5,1	5,7	6,1	6,1	5,4	4,7
Jordbruk og skogbruk	4,5	5,6	4,1	5,4	5,6	5,8	5,7	3,1	2,8
Fiske, fangst og fiskeoppdrett	6,1	3,9	5,7	4,3	3,6	4,5	3,3	1,9	3,3
Utvinning av råolje og naturgass, inklusiv tjenester	6,6	5,9	5,2	3,0	6,7	6,6	7,4	11,5	7,4
Utvinning av råolje og naturgass	7,0	5,9	5,6	3,0	6,6	6,2	7,6	13,8	7,2
Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning	6,9	5,9	5,8	3,1	6,8	6,4	7,5	7,6	7,2
Bergverksdrift	9,1	3,7	8,7	4,1	4,0	3,6	3,2	2,9	4,8
Industri	5,5	5,4	5,4	6,0	5,9	5,0	5,0	4,0	3,9
Nærings- og nytelsesmiddelindustri	4,1	4,9	3,9	3,2	6,3	4,6	5,3	2,1	1,5
Tekstil- og bekledningsindustri	4,9	6,0	4,4	5,9	7,5	5,2	5,6	4,9	1,0
Trelast- og trevareindustri	4,3	4,8	4,4	4,1	4,7	5,1	5,5	3,0	3,4
Treforedling	6,4	5,1	6,3	5,7	7,5	3,6	3,4	5,0	2,9
Forlag og grafisk industri	5,4	5,7	5,3	4,6	6,1	6,1	6,1	4,9	4,4
Oljeraffinering, kjemisk og mineralisk industri	5,2	5,6	5,0	7,8	4,6	4,6	5,3	2,4	3,9
Kjemiske råvarer	3,4	3,6	3,1	3,7	4,1	2,7	3,8	7,3	3,0
Metallindustri	6,2	5,7	6,1	7,5	4,0	6,8	4,7	1,8	4,9
Verkstedindustri	6,3	6,0	6,4	8,3	6,4	4,8	4,7	3,2	4,0
Bygging av skip og oljeplattformer	5,5	4,4	5,4	3,5	5,6	4,5	4,1	7,5	5,7
Møbelindustri og annen industri	5,0	4,8	4,9	7,3	3,7	3,9	4,4	3,4	4,3
Kraftforsyning	8,9	9,1	10,0	10,4	10,3	8,1	7,7	7,3	5,6
Vannforsyning	4,8	6,7	4,1	4,1	6,1	8,2	8,6	8,4	8,3
Bygge- og anleggsvirksomhet	6,3	5,3	5,9	5,0	5,5	5,7	5,2	3,5	3,1
Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv.	5,7	4,8	5,6	4,7	5,0	4,8	4,7	3,0	3,6
Hotell- og restaurantvirksomhet	4,8	4,0	4,1	3,2	4,2	4,6	3,9	1,5	2,0
Rørtransport	6,6	5,6	5,3	3,0	6,0	6,0	7,3	7,9	7,5
Utenriks sjøfart	2,5	3,1	2,4	3,3	3,0	3,0	3,2	4,1	2,0
Transport ellers	5,9	5,4	5,7	5,6	3,5	5,8	6,6	3,3	2,4
Post og telekommunikasjon	6,5	5,4	5,7	6,6	3,6	5,2	6,1	4,4	6,0
Finansiell tjenesteyting	5,9	9,4	4,9	9,1	10,0	9,2	9,3	6,3	5,0
Boligtjenester (husholdninger)	5,6	5,9	4,9	4,6	5,0	6,5	7,0	4,6	6,9
Forretningsmessig tjenesteyting	5,1	5,0	4,8	4,8	5,2	5,1	4,9	5,5	4,5
Offentlig administrasjon og forsvar	5,1	6,6	4,4	4,5	6,2	7,7	7,8	7,5	5,8
Undervisning	4,2	6,1	4,0	4,3	5,2	7,5	7,1	6,6	5,9
Helse- og sosialtjenester	5,6	6,3	5,3	4,6	5,9	7,3	7,4	7,3	5,9
Andre sosiale og personlige tjenester	5,3	5,8	5,3	5,0	6,1	6,1	6,1	4,6	4,3
Fastlands-Norge	5,6	5,7	5,3	5,2	5,7	6,1	6,0	5,1	4,4

Offentlig forvaltning	5,1	6,4	4,7	4,4	5,8	7,6	7,6	7,4	5,9
Statsforvaltningen	5,4	6,5	4,9	4,4	6,0	7,5	7,8	7,8	6,0
Sivil forvaltning	5,3	6,4	4,9	4,4	5,9	7,5	7,8	7,8	6,0
Forsvar	5,7	6,6	4,8	4,8	6,1	7,6	7,9	7,6	6,0
Kommuneforvaltningen	5,0	6,4	4,6	4,6	5,8	7,7	7,5	7,1	6,0

Makroøkonomiske hovedstørrelser 1999-2012

Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*	Prognoser			
											2009	2010	2011	2012
Realøkonomi														
Konsum i husholdninger mv.	3,7	4,2	2,1	3,1	2,8	5,6	4,0	4,8	6,0	1,4	0,4	5,4	4,6	3,5
Konsum i offentlig forvaltning	3,1	1,9	4,6	3,1	1,7	1,5	0,7	1,9	3,4	3,8	5,7	3,5	3,0	2,9
Bruttoinvestering i fast realkapital	-5,4	-3,5	-1,1	-1,1	0,2	10,2	13,3	11,7	8,4	3,9	-5,9	-0,2	4,5	6,6
Utvinning og rørtransport	-13,0	-22,9	-4,6	-5,4	15,9	10,2	18,8	4,3	5,5	6,6	5,5	-1,8	1,5	-1,3
Fastlands-Norge	0,2	-1,4	3,9	2,3	-3,6	9,3	12,7	11,9	9,3	2,4	-7,8	0,9	7,0	7,2
Næringer	-1,0	-0,4	2,5	4,0	-11,6	8,4	19,2	17,1	12,2	6,8	-12,5	-4,4	6,7	9,8
Bolig	3,0	5,6	8,1	-0,7	1,9	16,3	10,8	4,1	5,3	-8,1	-13,6	2,3	10,9	9,7
Offentlig forvaltning	0,4	-11,2	2,7	1,7	10,4	2,5	1,3	11,6	7,9	5,8	12,0	10,7	3,9	-0,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	2,9	2,6	3,0	3,0	1,4	5,0	4,6	5,3	6,0	2,2	0,1	4,1	4,6	4,0
Lagerendring ²	-1,1	1,2	-1,3	0,1	-0,2	1,2	0,4	0,0	-1,5	0,1	-0,9	0,0	0,0	0,0
Eksport	2,8	3,2	4,3	-0,3	-0,2	1,1	1,1	0,0	2,5	1,4	-7,5	0,5	2,1	1,6
Råolje og naturgass	0,4	3,8	6,6	2,4	-0,6	-0,5	-5,0	-6,5	-2,6	-1,5	-5,6	-1,7	0,8	-1,5
Tradisjonelle varer	2,3	3,3	1,8	0,6	2,9	3,4	5,0	6,2	8,7	4,8	-10,6	2,7	4,2	5,2
Import	-1,6	2,0	1,7	1,0	1,4	8,8	8,7	8,4	7,5	4,4	-8,8	6,6	6,8	6,4
Tradisjonelle varer	-1,9	2,5	4,5	3,0	5,2	10,9	8,1	11,5	6,7	2,7	-8,8	6,7	8,6	7,4
Bruttonasjonalprodukt	2,0	3,3	2,0	1,5	1,0	3,9	2,7	2,3	3,1	2,1	-1,6	1,4	2,5	2,3
Fastlands-Norge	2,6	2,9	2,0	1,4	1,3	4,4	4,6	4,9	6,1	2,6	-1,2	2,1	2,9	3,2
Industri og bergverk	0,1	-0,6	-0,5	-0,4	3,0	5,7	4,2	3,1	5,4	2,9	-5,7	-2,3	0,3	2,1
Arbeidsmarked														
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	0,7	-0,7	-1,6	-0,9	-2,1	1,7	1,4	3,1	4,3	3,3	-1,7	0,4	1,3	1,4
Sysselsatte personer	0,9	0,6	0,3	0,3	-1,0	0,4	1,1	3,6	4,1	3,1	-0,5	-0,6	0,7	1,5
Arbeidstilbud ³	0,5	0,7	0,5	0,7	-0,1	0,3	0,7	2,0	2,5	3,4	0,3	0,3	0,8	1,2
Yrkesandel (nivå) ³	72,3	72,5	72,5	72,5	71,9	71,6	71,4	72,0	72,8	73,9	73,0	72,2	71,8	71,7
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,2	3,4	3,6	3,9	4,5	4,5	4,6	3,4	2,5	2,6	3,3	3,9	4,0	3,8
Priser og lønninger														
Lønn per normalårsverk	5,4	4,6	5,3	5,4	3,7	4,6	3,8	4,8	5,6	5,8	4,0	3,7	3,7	4,2
Konsumprisindeksen (KPI)	2,3	3,1	3,0	1,3	2,5	0,4	1,6	2,3	0,8	3,8	1,9	0,9	2,0	2,6
KPI-JAE ⁴	2,6	2,3	1,1	0,3	1,0	0,8	1,4	2,6	2,4	0,9	1,8	2,4
Eksportpris tradisjonelle varer	-0,5	11,8	-1,8	-9,1	-0,9	8,5	4,1	11,4	2,5	2,3	-6,5	-0,8	5,7	5,1
Importpris tradisjonelle varer	-2,9	6,5	-1,6	-7,2	-0,4	4,0	0,5	4,0	3,7	3,2	-1,8	-3,4	2,1	2,7
Boligpris ⁵	11,2	15,7	7,0	5,0	1,7	7,7	9,5	13,7	12,6	-1,1	2,2	6,2	6,1	6,1
Inntekter, renter og valuta														
Husholdningenes realdisponible inntekt	2,4	3,4	-0,3	7,9	4,4	3,6	7,6	-6,4	5,9	2,9	2,8	5,6	2,9	2,8
Husholdningenes sparerate (nivå)	4,7	4,3	3,1	8,4	9,1	7,4	10,2	0,1	0,4	2,0	4,6	4,5	2,9	2,3
Pengemarkedsrente (nivå)	6,5	6,8	7,2	6,9	4,1	2,0	2,2	3,1	5,0	6,2	2,5	2,7	4,4	5,7
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	8,4	8,0	8,8	8,4	6,5	4,2	3,9	4,3	5,7	7,3	4,7	3,7	5,3	6,8
Realrente etter skatt (nivå)	3,7	2,7	3,3	4,8	2,2	2,5	1,3	0,7	3,3	1,5	1,5	1,8	1,7	2,3
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	-1,2	2,9	-3,1	-8,5	1,3	3,0	-3,9	0,7	-1,8	0,0	3,8	-4,6	-1,9	-1,0
NOK per euro (nivå)	8,3	8,1	8,1	7,5	8,0	8,4	8,0	8,1	8,0	8,2	8,8	8,2	8,0	7,9
Utenriksøkonomi														
Driftsbalansen, mrd. kroner	69,5	222,4	247,5	192,3	195,9	221,6	316,6	372,1	362,3	496,4	322,8	274,6	297,0	329,2
Driftsbalansen i prosent av BNP	5,6	15,0	16,1	12,6	12,3	12,7	16,3	17,2	15,9	19,5	13,4	11,1	11,3	11,8
Utlandet														
Eksportmarkedsindikator	6,9	11,7	0,8	2,1	4,4	7,0	6,3	8,5	7,2	1,6	-10,0	1,6	4,1	7,8
Konsumpris euro-området	1,1	2,1	2,3	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	3,3	0,2	0,7	1,0	1,8
Pengemarkedsrente euro (nivå)	2,9	4,4	4,2	3,3	2,3	2,1	2,2	3,1	4,3	4,6	1,4	1,4	2,4	3,5
Råoljepris i kroner (nivå) ⁸	141	251	223	198	201	255	355	423	422	536	379	387	440	495

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Endring i lagerendring i prosent av BNP. ³ Ifølge AKU.

⁴ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer. ⁵ Brudd i serien i 2004. ⁶ Gjennomsnitt for året. ⁷ Positivt fortegn innebærer depresiering.

⁸ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. 1. september er benyttet.